PROTOCOLL,

HÅLLNA

HOS

HÖGLOFLIGE

RIDDERSKAPET OCH ADELN,

VID

Lagtima Riksdagen i Stockholm

ÅREN 1850 och 1851.

Andra Häftet.

STOCKHOLM.
Hörbergska Boktryckeriet,
1851.

Onsdagen den 18 December 1850.

Plenum kl. 10 f. m.

Hr Goës, Axel Wilh., hade inlemnat följande:

Hindrad af enskildta angelägenheter att qvardröja i hufvudstaden nödgas jag härmed vördsamt afsäga mig den plats som Supleant i Bevilln:sUtsk., hvartill jag af Hrr Elektorer blifvit utsedd; anhållande dock att vid min riksdagsmannarätt få blifva bibehållen.

Till denna anhållan lemnade R. o. Ad. sitt bifall.

Anmäldes och lades på bordet Const.Utsk:s mem. N:o 3, ang:de ett af Hr Cassel väckt och af Vällofl. BorgareSt. remitteradt förslag om ytterligare upskof med afgörandet af K. M:s afgifna, nu hvilande nådiga förslag till ny Riksd.Ordn. m. m.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. tillkännagaf, att följande Utsk:s ledamöter begärt och erhållit 3 veckors ledighet ifrån d. 23 dennes, neml. i Const.Utsk. Frih. Åkerhjelm, Johan Carl, och Frih. Lagerfelt, Israel Carl Adam; i Bevilln:sUtsk. Frih von Kræmer, Rob. Fredr. och Gr. Sparre, Joh. Alexander; i BankoUtsk. Hr Bogeman, Carl Adolf; i Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk. Hr Montgommerie, Rob. Nils Germ., och i Ridd.-Utsk. Hr von Strokirch, Joh. Paul Fred. Otto, och Hr von Kræmer, Anders Robert; hverjemte H. Ex. anmodade Hrr Elektorer att sammanträda till val af ledamöter i nämnde Utsk. under de permitterades frånvaro, samt att dervid jemväl utse en Supleant i Bevilln.Utsk. och en Supleant i Exped.Utsk., efter Hr Goës, Axel Wilh. och Hr af Wannqvist, som i sista plenum afsagt sig förtroendet att vara Supleant i sistnämnde Utsk.

Fortsattes öfverläggningen om K. M:s sedan sistl. riksdag hvilande och uti Const.Utsk:s d. 7 och 11 dennes bordlagda mem. N:o 2, till R. St:s afgörande öfverlemnade förslag till ny Riksd.-Ordn., jemte dervid fogad serskild artikel, äfvensom, i sammanhang dermed, till ny R.F.

Frih. Cederström, Jakob: Sedan Gr. Hamilton, Frih. Palmstjerna och Gr. Lagerbjelke samt Hrr Tersmeden och Lagerhjelm i gårdagens plenum så pätagligt bevisat det hvilande representationsförslagets skadlighet och brister, anser jag icke mödan värdt, att yttra något om detaljerne i detta förslag, som hvarken kan eller bör af R. St. antagas. Frågan har dock åtskilliga andra sidor att belysa, som icke böra förbises: Här har af några andra ledamöter blifvit afgifna yttraden, som jag finner böra uptagas; för att fästa upmärksamheten på det besynnerliga förhållande, att hvad en f. d. Justitiæ-Stats-Minister H. Ex. Nordenfalk i lifstiden vid 1840 års riksdag fält, är vordet ansett såsom ett oförgätligt testamente, gifvet Svenska folket och dess representanter till efterföljd, neml. att representationsfrågan icke kunde falla, om hvilken föreställning den kulörta pressen, från den becksvarta ända till och med den blodröda med raseri grep och i förtjusningen öfver detta yttrande har man slutligen kommit derhän, att detsamma numera anses såsom ett faktum. Från denna fras, utgången från den längsta af alla Stats-rådets ledamöter år 1840, men icke af något förnuftsskäl bevist, hafva en del talare hämtat anledn., att inom detta hus tillstyrka antagandet af det nu hvilande förslaget, neml. Stats-råds-ledamöterne Hrr Sparre, Platen, Sandströmer och Gripenstedt: Är det likväl möjligt, att vi skola fortgå på denna bana att vid hvarje inträffande riksdag hafva desse s. k. förmedlingsförslagen oss förelagda, och hvartill skola de tjena? Jo, att förskaffa oss en bättre representations-form än den vi hafva, men beklagligen hafva alla förslag hitintills varit af beskaffenhet, att icke någon förnuftig och i statsangelägenheter något hemmastadd, velat eller kunnat antaga desamma. Detta bevisar ju äfven, att den så mycket omordade och omskrifne allmänna opinionen aldeles icke har några sympatier för de framlagda projekterne, och att den aflidne Statsministerns yttrande, det man velat göra till ett faktum och nära nog betrakta såsom en § i vår R.F., uprepas således endast för att såsom en larmklocka sätta packet i rörelse på gator och torg, reformmöten och banketter; med packet menar jag hvad Källgren, med ordet menade, neml. att betydelsen är tväfaldig och angår så väl dem som åka i vagn, som dem hvilka traska till fots. Låtom oss nu eftertänka, hvad har följden varit af detta Ex. Nordenfalks yttrande? Agitationen, utgången från Paris och, genom agenter, spridd öfver hela Europa, framstod under benämningen af "*Reformvänner*" handlande så vid möten i rum, som på torg i rent uprorisk anda. Mine Hrr! Dylika händelser inom folkslag hafva sine perioder ehuru föremålen äro för hvarje tillfälle skiljaktiga, hvilka medföra skadliga och vådliga följder och möjligen äfven olyckor, der icke styrelserna med den kraft upprätthålla lagarnas efterlefnad, att omstörtningsförsöken hastigt omintetgöres. Historien har gifvit oss vid handen, de hvälfningar som förr och jämväl nu senast 1848 i de flesta Europas samhällen genom slapphet hos styrelserne varit föranledde. Der sådana händelser inträffa har passionen varit rådande och förnuftet stått stilla. Vår grundlag bjuder att frågor om förändring i densamme aldrig må ifrågakomma, med mindre än att Const.Utsk. i första hand

pröfvat och erkänt dem nödiga, nyttiga och möjliga att verkställa. Behandlingen af förevar. förslag har det egna mot sig, att Const.Utsk. icke aktat nödigt, att underrätta R. St., huruvida Utsk. anser förslaget äga eller sakna egenskapen af nödig, nyttig och verkställbar förändring, utan Utsk. har endast öfverlemnat förslaget vid förra riksdagen, för grundlagsenlig behandling vid denna utan allt till eller afstyrkande. Nu hafva likväl serskilde ledamöter bland R. o. Ad., då, såsom jemväl nu, ledamöter af Utsk. åtagit sig bestyret att fullgöra hvad Utsk:s ledamöter collectivt bort göra och jag måste härföre hålla Hrr Tersmeden och Lagerbjelke räkning; men det är icke nog att vi stå pä den punkten, att vi icke behöfva befara, att det odugliga förslaget blir gällande, man måste äfven tillse, hvilken afsigt några ledamöter haft med förslagets tillstyrkande. Är skälet till detta tillstyrkande måhända det Nordenfalkska förordandet, att förslaget icke kan falla, eller är det derföre, att förslaget åsyftar en förmedling emellan stridiga åsigter, rör:de representations-former i allmänhet? Jag ber Hrr:ne ursäkta om jag blir vidlyftig, men jag kan icke hjelpa det.

Det är klart, att, innan man kastar bort hvad man har, man efterser, hvilka frukter det lemnat under dess tillvaro. Under iakttagande häraf måste man erkänna, att den fyrdeldta representationen, hvaraf vi, representerande Svenska folket, utgöra en ¼, hafva vi att tacka tvänne gånger för de grundlagar, som blifvit stiftade neml. **1720** och **1809** årens grundlagar. Båda dessa våra grundlagsstiftnings-perioder hafva utgjort epoker för Europas lagstiftningar i och för grundlagar. Den af år **1720** har varit erkänd af Frankrikes utmärktaste författare öfver de Europeiska Statsrättsförhållanden, Abbè Mablie såsom ett mästerstycke, och dock står denna R.F. långt under den af år **1809**. **1720** års R F., som beröfvade Konungen all makt och lade den i R. St:s händer, åstadkom de partistrider, som fortgingo ifrån grundlagens stiftande intill år **1772**, och många gånger var nära att störta fäderneslandets sjelfständighet. Stiftarne af **1809** års grundlag, hvilken vi nu efterlefva, ville att Sverige skulle hafva en stark Konungamakt, och att Konungen skulle allena styra riket, men vara pligtig att omgifva sig med ett Råd, hvars till- eller afstyrkanden skulle stå i öfverensstämmelse med grundlagarnes och folkets fordringar, och hvilket Råd skulle vara laga ansvar underkastadt, derest det tillstyrkte något, som vore stridande emot rikets sannskyldiga nytta eller beskrifven lag. Af denna grundlagsstiftning har man befunnit sig lycklig, utan att man likväl gjort sig reda för dess tillkomst. Sönderslites nu den representation, som stiftat dessa lagar, så är det icke otänkbart utan tvertom tydligt, att dessa lagar försvinna, och att andra på helt nya grundsatser tillskapas. Men hvilka blifva då de lagstiftande? Jo! Röda kommunister, hvilka tillskansa sig makten, ehuru, enl. min åsigt, någon lycka deraf för folket är omöjlig. Säkert är dock, att till en början ett brusande jubel skall upstå. Mycken skarpsinnighet erfordras icke för att kunna förutsäga dylikt. Man behöfver endast rådfråga verldshändelserna för att finna det, och i sådant afseende icke sträcka sina forskningar långt tillbaka

och icke ens längre än till den år 1848 inträffade revolutionen i Paris, hvars sjelfgjorda s. k. provisoriska Regering på grund af hennes tillgripna lagstiftningsrätt afskaffade dödsstraffen till bevarande af egna lif. Det var icke nog, att denna Regering störtade thronen och tillskansade sig makten, den måste äfven aflysa dödsstraffen, på det att den som förverkat lifvet, icke skulle kunna dömas. Denna åtgärd var verkligen väl beräknad, då man sjelf tillgripit Regeringen och såsom brottslig hade förverkat lifvet. Hvad var anledn:n till införandet inom detta land af den allmänna valrätten såsom grund för representationen? Jo! man hoppades, att genom tacksamheten hos den massa af individer, som såmedelst tillerkändes valrätt, blifva bibehållen i sin ställning och icke helt och hållet förkastad. Vi hafva Mine Hrr uti en af de rödaste och största tidningar neml. Aftonbladet sett en öfversättnig af Victor Hugos famösa tal i Nationalförsamlingen, hvari han låtsar försvara Provisoriska Regeringen och kallar den icke blott hög och sublim utan äfven ett uttryck af djupaste menniskoförstånd, och detta Victor Hugos föredrag anser Redaktn af Aftonbladet såsom ett af hans mest lyckade. Han har likväl icke menat, hvad han sagt, ty hela föredraget utgör den skarpaste och mest bitande ironi, som någonsin flutit ur en penna. Den, som med lugn läst denna afhandling, kan icke undgå att förvånas deröfver, att Victor Hugo icke erhöll en välförtjent tillrättavisning för en så opassande ironi emot den då lagstiftande församlingen. Dessa af mig nu anmärkta fenomener för lagstiftningen kunna icke medföra annat än split och söndring inom ett land, föga afundsvärda exempel att efterfölja. Men för att fortsätta beskrifningen öfver detta Eldorado genom allmän valrätt till representanter, som blifvit så mycket beprisadt, låtom oss eftertänka, huru Statshushållningen bedrefs under den tid, Provisoriska Regeringen hade tömmarne i sina händer. Huru många millioner bortkastades icke på det mest skändliga sätt och hvilka, utan att samhället i ringaste män deraf haft någon nytta, måste ersättas? Man måste häpna öfver denna ett folks benägenhet, att kasta sig in på dylika försök, då det har ett tryggt och fast bestående statsskick, som lemnar ett fullkomligt lugn.

För att nu återkomma till det hvilande förslaget, hvilket af Gr:ne Sparre och Platen, Hr Gripenstedt m. fl. blifvit benämndt ett förmedlingsförslag, får jag fråga: Hvad vill man väl förmedla? Vill man införa envälde hos Konungen, så förlorar folket dervid. Är åter meningen att tillvinna representationen ännu större makt öfver Konungen, hvad inträffar då? Jo! just de olyckliga följder, som stämplade tidsrymden emellan 1720 och 1772. Nej Mine Hrr! Dylika försök böra vi lemna ogjorda. Erfarenheten har visat oss, att vi af dem icke hafva några önskvärda frukter att hemta. Den Svenska Representationen har likasom allt annat menskligt sina brister, som böra och kunna afhjelpas i den mån, uplysning och bildning inom landet gör sådant nödigt, nyttigt och möjligt, men ingalunda må detta bristernes afhjelpande ske genom införande af s. k. rationella grundsatser, hvilka, utan ringaste afseende derpå, att intet rationelt finnes i grundsatser ofta intet irrationelt deri kan finnas såsom stödjande sig på en abstraction, aldrig kunna medföra lycka och trefnad inom ett gammalt

lagbundet såmhälle. En förbättring af våra grundlagars bestämmelser för våra representativa former kan inträffa möjligen, förr än man föreställer sig, men dertill fordrars i första rummet, att alla de olika interessen, som nu söndra Sveriges individer genom de olika naturer af jord med dennas ägande och genom olika frihet i näringar. Sålänge allt detta qvarstår, blir någon förändring i representationssättet omöjlig, såvidt jag kan förstå. De skiljaktiga interessena göra sig gällande och möjligen föranleda vådliga resultat. Utvägar finnas, att på ärligt men icke kommunistiskt sätt förvandla all jord till samma natur, att göra den skattefri, och att fylla alla statsbehofven af hvad namn och beskaffenhet som helst, neml. genom procent af inkomsten. Så snart detta inträffat och ett dylikt ordnande af Sveriges drätsel blifvit beredt och utfördt, då är tiden inne att vidtaga förbättringarne af de nu öfverklagade olägenheterne af vår representation, men derförinnan är enl. min åsigt, allt omöjligt. Då blir det ganska lätt att ordna arbetssättet för en förändrad organisation af representanter. Jag skulle då vilja hafva i representationen inrymd den nu orepresenterade högre bildningen och förmögenheten, men dock detta icke så till förståendes, att förmedlingen af den olika jordnaturen tillgår på det sätt, att man på ena sidan lemnar befrielse från skatt, men på den andra lägger all tunga. Då vill jag icke hafva något 2-kammarsystem och inga parlament, ty oaktadt allt hvad man säger om dessa Engelska parlamenter, hvad hafva de väl uträttat? Har England ännu i denna stund några bestämda beskattningslagar? Har England några grundlagar eller ens någon lagcodex? Det är icke fluktuation på ministerbänkarne, som gifver England kraft och lycka. Har detta land bragt sig till något ekonomiskt välstånd, så måste sådant tillskrifvas rikedomen hämtad från dess kolonier. Skulle England utom dessa kolonier på ett eller annat sätt förvärfvat någon högre rikedom, så utgöra likväl de inhemska oroligheterne och Irlands olyckliga belägenhet ett talande bevis på odugligheten af parlamenten såsom lagstiftande korporation, och jag åberopar just detta såsom ett konstant bevis på olämpligheten af denna formation för en representation. Den må vara tjenlig till förhindrande af sönderbrytandet utaf England och dess former, men skulle något slikt inträffa, så är äfven visst, att England komme att undergå ett vida grufligare blodbad än någonsin Frankrike, och det är högst naturligt, ty inom England vore mera att derpå förtjena. Hvad har vår nuvar. representations-form, som förklaras oduglig och såsom sådan nödvändigt måste förändras, visat sig kunna åstadkomma under loppet af ett år och 2:ne dagar eller från den 1:sta Maj 1809 till den 2 Maj 1810? Jag frågar det. Hrr:ne böra ihogkomma under hvilka förhållanden 1809 års grundlagar tillkommo. Med dessa stå vi eller falla och sålänge deras gällande kraft icke uphört, måste vi dem efterlefva. De äro inga mästervärk och kunna icke eller vara det såsom tillkomne genom menniskor, hvilka icke blifvit skapade för att frambringa sådane, men dessa grundlagar äro dock vida mera fulländade än någon lagstiftning inom hela den kända verlden. Var icke 1809 års grundlag den, som först bestämde formerna för grundlagsförändringar i

framtiden. Hafva icke våra och andra länders grundlagar hittills blifvit stiftade för att gälla evigt, men dock genom revolutioner fått så kort varaktighet, att i Frankrike den 1789 stiftade, redan förkastad, ersattes af en annan 1792 ytterligare 1795, och vidare 1800. Är detta stabilitet i samhällsförhållanden? Sedan 1809 års grundlagsstiftning i Sverige har alla andra länder fått sina derefter inträffade grundlagsstiftningar i samma anda uptagne för möjliga rättelser i framtiden af bestämda former. 1809 års grundlagsstiftare kände att menniskan fortgår i uplysningen, och att i samma mån hon häruti fortgår, i samma mån skall hon äfven snart uptäcka bristerna och utfinna lämpliga medel för deras afhjelpande utan att behöfva för sådant ändamål tillgripa pröfningen af hugskott, och icke ens skriket på gatorna om behofvet af en representationsförändring kan dertill föranleda. Man skyggar icke för sådane eländigheter, och om de öfvergå till fullkomliga upror, så befattar man sig icke med någon förmedling eller söker då bibringa hopen uplysning annorledes än medelst bajonetten, hvilket är det enda medlet att hämma upror. Få dessa stojande som söka att bryta lag inom landet väl stryk, så komma de icke åter. Upgör man förmedlingsförslag, så visar man sig rädd för striden; det är just detta jag framför allt annat afskyr. Mätte försynen skydda fäderneslandet från att dess Styrelse någonsin må finnas dagtingande med uprorsmän. Sedan förslaget nu af flere utmärkte talare från alla sidor blifvit granskadt, hemställer jag, om något vidare kan vara att i saken åtgöra, än att afsluta en debatt, som numera tjenar till intet, och derefter skrida till votering. Jag yrkar afslag å betänk.

Frih. Alströmer, Jonas, anförde skriftligen:

I en fråga så vigtig, som den om representationens ombildning, är det en pligt för hvar och en, som åtagit sig det ansvarsfulla riksdagsmannakallet, att uttala de åsigter som bestämma det votum, hvarmed han går att bidraga till de resultater denna frågas utgång lemnar åt framtiden. Men om min framställning i början synes något abstract, må detta ursägtas, då det är nödvändigt för den konseqventa utvecklingen af min öfvertygelse.

Sveriges ypersta Skald har sagdt: "I alla former trifs det sköna." Detta är en obestridlig sanning, ett factum som hela skapelsen bevittnar. Finnes väl, inom dess omätliga kedja, något skönare än lifvet; och, se huru detta, det högsta af allt skapadt rör sig och utvecklar sig inom de förunderligaste former. Lifvet beror således ej på formen, men formen beror på lifvet; ty der detta ej finnes, der inträder döden, uplöser den, söker en ny af lifvet lemnad, eller dödfödd form för samma operation och fortgår så ouphörligen från den ena till den andra. Döden är ej ett intet, då skulle de af lifvet lemnade formerna ligga oförvandlade; men ingenting är stilla — allt rör sig — lifvet framåt — döden tillbaka. Skillnaden är således väsendtlig; der lifvet uphörer att sammanhålla, utveckla, förkofra och vidmakthålla; der åtskiljer, uplöser och förstörer döden. Alla former måste vara, antingen under det enas fridfulla, ljufliga; eller under den andras sorgliga, förstörande välde.

Bland alla former på jorden är menskliga Samhället en; det måste således äfven hafva ett lif, så vida det ej skall hafva fallit i dödens våld. Gästar lifvet derinom och gjuter sin kraft i dess ådror, då ser man huru det, under sällhet, endrägt och frid, sammanhålles, utvecklas, förkofras och vidmakthålles; men åtskiljes det under tvedrägt och strid, då går det sin uplösning och förstörelse till mötes och man behöfver ej säga mer, för att inse att detta är döden som klappar på dess dörr.

Då hvarje menniska är en lem af den kropp, som kallas samhälle, måste det vara af en väsendtlig vigt för hvar och en att göra sig reda för hvad det är som utgör dess lif; i synnerhet under närvar. tid, då man har så bortblandat begrepet derom. Det finnes ovedersägligen ej mera än *ett*, som är Samhällets lif och detta är en fullständig motsatts till den sjelfsvåldets lössläppta frihet, hvari nutiden inbillar sig se lifvet. Man tror att våldsamma rörelser vittna om lif, ty man glömmer att döden också har en rörelse och att det just är denna som ofta äfven är våldsam. Samhället har otaliga för dess tillvaro, utveckling och förkofran, nödvändiga rörelser, såsom dess jordbruk, handel, näringar och alla möjliga industigrenar, — dess lugna religiösa, moraliska, intellectuella och politiska utbildning; med mera skäl kallar man dessa ofta dess lif; men de äro det ej, de äro blott dess verksamhet och vittna i den mån välsignelse sprider sig deröfver, om det sanna lifvets tillvaro.

Då Samhället är ett aggregat af menniskor och menniskor äga det sanna, fullkomligt sköna lifvet, i förhållande till deras religiösa begreps halt och dessas inre utveckling hos och införlifvande med dem; så måste det förhålla sig på samma sätt med menniskor såsom Samhälle betraktade. Det är således religionen som utgör Samhällets lif, denna är det sköna palladium, som sprider trefnaden inom alla former; men, vid dess frånvaro må man utpynta formerna och omskapa dem huru som helst, så blir dock lifvet borta, rörelsen allt mattare och mattare, det aftynande tillståndet kännes med smärta, men orsaken fattas ej; man kastar skulden på de tunga formerna, missnöjd med alla yttre ställningar och förhållanden, ty man glömmer att det ej kan vara annorlunda, då den inre kraften har försvunnit och kärnan förtorkat på den från stammen afbrutna grenen; i förtviflan ansträngas krafterna till våldsamma rörelser, men förgäfves, det är döden som rör sig och de krampaktiga skakningarne påskynda blott förstörelsen.

Nog erkänner hvarje förnuftig varelse behofvet af en religion, det finnes ingen som ens vågar neka härtill; men då religionen blott betraktas ur en politisk synpunkt, såsom ett medel för upprätthållande af ordning och skick i samhället, då är äfven denna blott en yttre död form, der den inre kraften saknas. Sådan utgör den således ej något lif; nej dertill fordras att den genomtränger och beherrskar åtminstone flertalet af samhällets medlemmar. Men religion är ett alltför allmänt och vidsträckt begrep, för att tillräckligt bestämma hvad vi mena med samhällets lif. Hedningen har en religion och för honom, som ej kommit till bättre

kunskap, kan äfven denna, genom Guds öfver Sin skapelse alltomfattande nåd, visserligen genom det i samvetet inneboende, ehuru orediga förnimmandet af ett högre väsende, i den mån han, utan skrymteri, redligt söker att fatta detta, vara ett lif bättre än inget, under förbidan på ett fullkomligare. Men för ett samhälle, liksom för den menniska, som kommit till en högre kunskap härom, kan *det* ej kallas religion, som är det för hedningen. Således, skall Sverige såsom samhälle hafva lif, så måste det hafva en religion och skall det hafva religion, så måste det hafva christendom; men ej en blott yttre bekännelse dertill, utan en sann, lefvande, flertalet af dess innebyggare så genomträngande tro på, samt kärlek och bekännelse till Christum, att den upenbarar sig i allt deras görande och låtande och att de derpå vilja både lefva och dö; således för denna tro, kärlek och bekännelse, för detta andeliga lif äro redobogna att offra sitt lekamliga lif och blod. Är det så, då sprider christendomen under endrägt och frid, sin välsignelse öfver land och folk, öfver alla våra företag; och då emottaga vi medgången ödmjukt och tacksamt utan öfvermod, men äga äfven kraft att, utan förtviflan möta motgångarne och att med undergifvenhet och tålamod försaka. Dessa sanningar känna oss på pulsen; och hvar och en som ej är blind och döf, eller tillsluter ögon och öron, måste förnimma huru det står till med christendomen i landet. Han behöfver blott se på Sabbathens helgd, förutan hvilken ingen christendom är tänkbar; andra sorgliga förhållanden att förtiga. Såsom, då man onäpst kan upstå inom ett RiksStånd och stämpla, den i landet förtryckta Gudsfruktans fromma nit, med den smädande benämningen: "en plantskola för hypokriter och tartuffer," — då man tolererar sådant, liksom det i smädelsen, hånet och förföljelsen yttrade hatet, emot hvarje annan företelse, som kan ådagalägga blott en gnista lif i christendomen, hvilken likväl icke offentligen annoncerar sig, utan i all stillhet ställer framgången af sina fromma önskningar och sin verksamhet i Herrans hand; men derunder ej blott tolererar, utan gillar och prisar högtidligen annoncerade sammankomster, klubbar, — ja riksdagar — på sidan om alla lagar och författningar, för att söka frambringa ett likväl och lyckligtvis falskt uttryck af opinionen i landet: ty hvem har utsett och befullmägtigat de på reformklubbar och Örebromöten samlade oroliga hufvuden, bland hvilka flertalet säkerligen ej skulle kunna konseqvent redogöra för hvad de vilja — och det återstående antalet, som väl kanhända kan detta, dock ej, som jag hoppas denna dagens resultat skall visa; hvarken har, eller kan hafva några sympathier ibland de stilla i landena, utan blott inom några tidningsredaktioner; men dessa må ej utgifva sig som "*allmän opinion*," ej som "*Folkets Röst*," derföre att de hos åtskilliga lyckats, med denna välberäknade list, bearbeta och inympa sina villomeningar. Nej! ännu står det ej så illa till i Sverige att denna tryckpress är Svenska folkets organ; ännu finnes dock någon christendom qvar, den ställer sig åfvan all mensklig ordning till efterrättelse för Herrans skull och de som äga den, tillhöra Svenska folket och skola, om än förvillsen, derifrån Gud oss nådeligen bevare, skulle komma derhän, på bålet med bilan för ögonen lugna böja

sina hufvuden derunder och förneka den organ, som med frihet på läpparne och despotism i hjertat, söker hos den utplåna christendomen och påtruga dem sjelfsvåldets ok, hvilket med eller utan medvetande skenbarligen är målet för nävar. tiders reformbegär.

Sverige har snart ägt en 40-årig fred, i början deraf såg man ännu, så väl i land som stad, att det ägde en Sabbath. Huru är det nu? Se i staden hufvudsakligen, men hör äfven talet derom på landet och den som ej vill sjelf så hafva, skall bekänna att Sabbathens helgd försvinner år efter år. Hvaraf kommer detta? Jo — deraf, att man under lyckans dagar glömmer hvem man har att tacka derföre och ser sig sjelf som sin lyckas gifvare; af denna glömska födes öfvermodet. Men ej nog härmed, utan under detta öfvermod, då det stolta *jaget* ställer sig, om än i början ej ensamt som Gud, dock brevid Gud, hyser samhället inom sig, lyssnar till och gillar den här förut omnämnda dæmoniska tryckpress, som, med sitt alltid lika fint beräknade, ehuru för den allvarlige betraktaren alltför skenbara hyckleri, stundom åberopar en likväl alltid vanställd christendom, för att, under egiden af detta namn, inleda Strausiska och Hegelska läror, samt smaken för Fransyska lättsinnets vanvettiga uptåg, allt för frihetens skull, samt af vördnad för en framåtgående bildnings fordringar. Skall Svenska folket ännu en tid famla i detta mörker, lekande med dess lyktgubbar; så skall det slutligen för dess oroliga vindar drifvas hit och dit som rör på fritänkeriets brusande sjö, utan att finna den fasta klippa, på hvilken det ännu kunde bergas, om det besinnade hvad dess frid tillhörer. Det har funnits en förut, som slingrande sig i kunskapens träd, förstod att, genom tjusande phraser, göra den vanställda sanningen begärlig. O! Svenska folk lät ej lismarens tal om frukterna på nutidens kunskapsträd, som äro frihet och bildning, locka dig bort ifrån Lifsens träd; du skall äfven der finna frihet och bildning och har du blott en gång rätt smakat det sednare trädets frugter, skall du ej mera frestas att lemna dem för de förra. Se på Frankrike och Tyskland, de hafva, det förra så länge lekt med lättsinne och sjelfsvåld och det sednare med menskliga förnuftets, från den sanna christendomen emanciperade kunskapsbegär, att, om man vill se förödelsens styggelse i ansigtet, så behöfver man blott vända blickarne dit. Det är väl möjligt att gubbar grätit glädjetårar öfver dessa omstörtningar, som Aftonbladet förkunnade 1848, men öfver dessa må vi gråta sorgetårar.

Vi behöfva ej äflas att omstörta våra former, antagande nutidens förtviflade utrop: "det är för sent," som ett ärligt väckelserop; lifvet trifs i alla former och utvecklar dem efter sitt behof; dock måste vi härvid ihågkomma att ett halsstarrigt stillastående är lika oförenligt med lifvet, som ett egenmägtigt framstörtande, — vägen går uppåt, man måste således upp eller ner, antingen med säkra, lugna steg framåt, eller hufvudstupa tillbaka. Derföre om vi vilja gå framåt och att våra samhällsformer skola utbildas, kännas lättare, ändamålsenligare; då måste vi först söka, att, genom frid och endrägt, känna oss nöjda, jag säger ej *med*, men *inom* dem vi hafva; komma vi derhän, då är christendomen uti oss och med

den lifvet och är lifvet uti oss, så skola vi lugna och lyckliga framgå till en ständigt stigande fullkomning. Men vilja vi ej detta, ej först inse våra brister och rätta dem, då må vi arbeta med våra former huru mycket som hellst; vi arbeta då förblindade, under strid oah tvädrägt, döden i händerna och gå förr eller sednare vär uplösning, vår förstörelse till mötes.

Af dessa skäl nedlägger jag, utan att befatta mig med förevarande förslags brister, under ödmjuk och lugn förhoppning på bättre tider, mitt nej i valurnan; skall jag ej se dessa tider, så äger jag dock barn, om jag än skulle tvingas att utplåna känslan för mitt fädernesland ur mitt hjerta, dessa äro mig för dyrbara, för kära att jag skulle vilja ställa dem under beroende af ett foster afladt af och framfödt under partiyra, tvedrägt och hat.

Är det väl möjligt att i sådant tillstånd återhämta det lugn och den besinning, som fordras för att samvetsgrannt bedöma tiden för och besluta om nedrifvandet af den samhällsbyggnad som förfäder, generation efter generation, upfört åt efterkommande, inom hvilken samtiden af vördnad, bör åt framtiden förvara forntidens minnen? När man vill uprifva grunvalarne, hvarpå Svenska samhället från uråldriga tider hvilat, om än dessa stundom varit hotade af skakningar, mäste man först hafva upfört en ny byggnad på så säker grund, att de som äro missnöjda med den gamla, kunna tillförsäkra dem, som uti denna äro belåtna, samma trefnad, samma frid och välsignelse, som, ehuru med kortare afbrott, dock har gästat inom det gamla två-tusenåriga Sveriges landamären. Kan man ej detta, då måste man, ihågkommande att för Herran, som vi dock väl vilja, skall styra våra s. k. öden, är tusende år som en dag och en dag som tusende år, äfvensom att vilkoret för samhällets lif är endrägt och frid; under tålamod förbida den tid, då man, med förenade krafter, kan åstadkomma, just genom det inre lifvets harmoniska och konsequenta utveckling; hvad som aldrig vinnes genom tvedrägt och hat.

Skulle väl Svenska folket vilja, genom antagande af detta förslag, som var blott en brandspruta för att dämpa mordbranden, upresa en minnesvård öfver sin hufvudstads vanära. Nej! Nej! detta sogliga minne lefver nog ändå, vi skola ej bidraga dertill. men vi skola under förenade böner söka bereda det sanna lifvet sådana segrar inom vårt samhälle att döden blifver derifrån utträngd så länge verlden står. Dock har kanhända det gamla Sverige lefvat länge nog, kanhända slår dess midnattstimma snart; det vet allena Herran; men vaknar, om ej förr, åtminstone i döden, behofvet hos den enskildta menniskan att besinna hvad dess frid tillhörer, må då Sverige anse denna stund för sin sista, att dess folk måtte komma till besinning, kasta ifrån sig frestelsen af främmande läror och främmande uptåg och med gammal, redlig Svenskmannatro, hämtad ur Guds Heliga Ord och gifven af Guds Heliga Anda, förblifva i döden troget sin Gud, sin Kung och sitt Fosterland; — dess forntida ära, dess närvar. frid — och — kanske ännu för en framtid — dess trygghet.

Frih. Åkerhjelm, Johan Carl: Jag tager mig friheten hemställa, huruvida icke H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. har sig officielt bekant det beslut, Högv. PresteSt. i frågan fattat, och anhåller jag att, efter härom vunnen uplysning, återfå ordet.

I anledn. häraf tillkännagaf H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. att till Ridd.-cancelliet ankommit en så lydande skrifvelse:

Vid föredragning denna dag af Const Utsk:s mem. N:o 2, ang:de det nu hvilande förslaget till ny Riksd.-Ordn., jemte dervid fogad särskild artikel, äfvensom, i sammanhang dermed, till ny R.F., har PresteSt. med 36 röster emot 14 beslutat att "*icke antaga*" detta förslag. Stockholm den 17 December 1850.

S. H. Almqvist.
PresteSt:s Sekret.

Frih. Åkerhjelm: Sedan vi nu vunnit uplysning om frågans utgång inom PresteSt., och i gårdagens plenum så väldiga skäl emot förslagets grunder blifvit af flere talare framställde, så inskränker jag mig till förklarande, att jag anser det hvilande förslaget till national-representationens ombildning vara aldeles ohistoriskt och i följd deraf äfven antinationelt i tillämpningen af de grundsatser, hvarpå detsamma blifvit bygdt. Gr. Lagerbjelke har redan visat, huru många och stora svårigheter förefinnas vid förslagets utförande, alldenstund man nödgats för det allmännas betryggande vidtaga åtskilliga inskränkningar i den allmänna valrätten, hvilket, sedan denna valrätt en gång blifvit erkänd, icke har någon annan grund än godtycket och till följd deraf icke innebär säkerhet för framtida bestånd. I afseende på förslagets detaljer anhåller jag att få fästa upmärksamheten å den egenhet, som företer sig i stadgandet om valrätten uti förslagets 20 § mom:ne *a* och *b*, hvilka lyda sålunda: *a*) de som inom stadens jurisdiktion äga fast egendom, beräkna $\frac{1}{16}$ röst för hvarje fulla 1000 r:dr upskattadt egendomsvärde till och med 32,000 r:dr; dock må $\frac{1}{16}$ röst tillgodonjutas äfven då den valberättigades fasta egendom i sådant värde ej upgår till 1000 r:dr; *b*) idkare af handel, fabriksrörelse, handtverk eller annat yrke åtnjuta, då deras årsinkomst ej är upskattad till 100 r:dr, $\frac{1}{16}$ röst och för hvarje fulla 100 r:dr upskattad årlig inkomst till och med 3,200 r:dr $\frac{1}{8}$ röst.

Idkare af handel, fabriksrörelse, handtverk eller annat yrke i stad kan således äga 4 röster och, då detta förslag skall innebära lika rättighet för alla på grund af förmögenhet och bildning, men husegare i stad för upskattadt egendomsvärde till och med 32,000 r:dr endast tillerkännes 2:ne röster, synes det mig med rättvisa och billighet föga öfverensstämmande, att borgare i stad skola hugnas med en större rösträtt än som blifvit husägarne tillerkänd. Jag anser det numera mindre lämpligt att framställa vidare anmärkn. emot förslagets öfriga detaljer, hvarföre jag icke eller vill dermed uptaga R. o. Ad:s tid utan slutar med tillkännagifvande, att jag röstar emot förslagets antagande.

Frih. Sprengtporten, Jakob Wilh.: Jag öfverlemnar åt tiderna att afgöra, huruvida den Kongl. propos:n om den fått hvila

intill nästa riksdag, kunnat eller icke kunnat blifva ett ankare i stormen, och vill blott, då dessa mina ord fästat en talares upmärksamhet, förtydliga dem dertill: att jag härmed icke åsyftat något omedelbart inflytande uppå förhållanden inom vårt eget land af de beslut, som vid innevar. riksdag kunna komma att fattas i representations-frågan, utan att jag haft min upmärksamhet fästad å de allmänna tilldragelserna inom vår verldsdel också de oerhörda ansträngningar som, inom de flesta stater, måst göras, för att bibehålla åtminstone det yttre skenet af lugn och ordning, dervid jag tilläfventyrs kastat en sidoblick på ett litet land, som, ehuru angränsande revolutionens brännpunkt, likvisst, genom antagandet i tid af en efter nationens behof och önskningar afpassad vallag, (hvilken vallag sålunda för detta folk blifvit, i ordets fulla bemärkelse, ett ankare i stormen) lyckats att afvända de hotande och öfverhängande farorna.

Då jag föröfrigt billigar den upmaning, som en föreg:de talare ställt till sina efterföljare, att i denna, af ett Stånd redan afgjorda fråga, i möjligaste måtto förkorta sina föredrag, vill jag hufvudsakligen inskränka mig till det förklarande:

Att jag, utan att skänka något företräde åt den princip, hvaruppå det Kongl. förslaget är byggdt, men också, utan att i tillämpningen af denna princip skåda de vådor, som åtskilliga talare deri trott sig finna, af skäl, som jag hämtar från representations-frågans praktiska sida och politiska ståndpunkt, röstar för bifall till K. M:s proposition.

Och härvid borde jag tilläfventyrs stanna, men det åsterstår att betrakta en sida af frågan, som andra talare förbigått, men som det oaktadt synes mig förtjena några ögonblicks upmärksamhet.

Det Kongl. förslaget har fallit inom ett Stånd och kommer tvifvelsutan att med en öfvervägande majorité af Ständerna förkastas, och med detsamma måste också den princip, hvaruppå förslaget hvilar, få anses vara underkänd, men månne den Kongl. propos:n derföre kan antagas hafva varit utan allt gagn och all betydelse?

Jag tror det ej. Jag tror deremot: att i det chaos af idéer, som i denna fråga gjort sig gällande, det Kongl. förslaget i sjelfva sitt fall gifver stadga åt våra förhållanden och sprider ett ljus, som aldrig på annat sätt, än som nu skett, hade kunnat upstå, då den visar oss den enda återstående väg som möjligen kan under långliga tider beträdas för att förbättra vårt samhällsskick, och denna väg den behöfver jag icke utmärka för majoriten inom detta rum, då det är den, som denna majoritet sjelf uteslutande erkänner som den rätta; eller representationens ombildning på historisk grund medelst inympande af mer eller mindre fulltaliga nya elementer.

Emot denna princip har jag i theoretiskt hänseende intet att anmärka, jag betviflar icke heller, Mine Hrr af majoriteten! Eder allvarliga vilja och föresats att upfylla en förbindelse, som J här synes hafva åtagit Eder, men jag känner de hinder, som på denna väg upresa sig och betviflar möjligheten af deras besegrande. Jag vill derföre icke påtaga mig ansvaret för ett beslut, som kan kom-

ma att qvarhålla oss på den punkt, der vi befinna oss, och röstar derför för bifall till det Kongl. förslaget.

Hr von Hohenhausen, Carl Ludv.: Jag har begärt ordet, för att i R. o. Ad:s prot. få anteknadt, mitt förklarande, att hvad jag i representations-frågan tänkte år 1848, det tänker jag äfven år 1850, att hvad jag förstnämnda år underskrifvit, det vidhåller jag äfven nu, och att hvad, som till det Kongl. förslagets fördel kan och bör sägas af dem, som detsamma utarbetat, är redan af mina embetsbröder bättre och fullständigare uttryckt, än jag skulle kunna göra. Man må tillvita oss bristande omdöme, origtiga beräkningar, felslagna förhoppningar, rättvisligen skall dock ingen kunna misstro redligheten i våra afsigter Under sådana förhållanden må för mig förslaget gerna falla, såvida det icke genom eget värde kan sig upprätthålla. Jag skall deröfver trösta mig under förhoppning om så behöfves, att förslaget förr eller sednare skall efterträdas af ett annat, som bättre och säkrare skall betrygga fäderneslandets sjelfständighet, ära och lycka, dessa de dyrbaraste föremålen för hvarje Svenskt hjertas ädlaste och varmaste önskningar.

Gr. Sparre, Erik: Jag skall följa en värd talares upmaning. Jag skall blifva kort. Till en början vill jag erkänna, att den lagstiftare befinner sig i en kinkig belägenhet, som, vid företagande af samhällsskickets förbättrande, lemnar det bestående helt och hållet å sido; som föresätter sig att skapa splitter nytt och således söker att bland tusen möjligheter utfinna den bästa verklighet. Regeringen, då den 1848 beslöt sig till, att med uphäfvande från roten af vår urgamla representation, upfinna och tillskapa en helt ny, befann sig i denna belägenhet. Dess nu förevar. förslag bär derom nogsamt vittnesbörd, och bör ur den synpunkten skonsamt bedömmas. Medgifvom Mine Hrr! att förhållanderne voro vid nämnde tid ganska svåra. En viss feberaktig spänning i sinnena, alstrad af förhållanderne utom vårt land, kunde försätta mången statsman om icke i förfaran, åtminstone i tvekan om de medel som borde användas för att stilla oron. Om under sådana förhållanden, vissa koncessioner för tillfället ansågos nödige, om man fann sig föranlåten att framställa ett förslag till national-representationens ombildning, som innefattade stora och vidt genomgripande förändringar, kan icke så mycket förundra mig, men att man nu, då förhållanderne äro helt annorlunda, icke destomindre fortfar, att varmt förorda det förslag, som, jag fruktar det, af förhastande tillkom, det förundrar mig, ty, som jag redan nämnt, tiderne äro i sanning betydligt förändrade; och trots alla de försäkringar man gjort att man ännu vidhåller samma mening, förklarar jag för min del att jag, just i förtroende till förfäktarenas insigt om förslagets oantaglighet ännu är tviflande. Men härom må vi icke tvista; jag vill således, då förslagets brister af flere föreg:de talare äro ådagalagda undersöka de grunder, som blifvit anförda till stöd för yrkandet om dess antagande, för att tillse om dessa grunder skulle kunna förmå oss att öfverse med bristerne. — Representations-förslagets vänner hafva yttrat, att det innefattade en förmedling. Jag måste bekänna,

att jag icke riktigt förstår, hvad man menar med denna förmedling. En af förfaktarena eller kanske författarena sysselsatte sig i gårdagens plenum med en utförlig beskrifning öfver den förmedlande principen. Han började med planetsystemet, centrifutal- och centrifugalkraften m. m. hvars sammanhang med frågan om national-representationen jag ej förmådde fatta och ännu i denna stund har jag icke riktigt reda på begreppet förmedling i den mening, man här begagnat detta uttryck. Jag vill utan att vidröra physiken, tala om det ämne, som sysselsätter oss. 2:ne motsatta principer i fråga om representationens bildning klassvals-principen och personlighets-principen, strida om företrädet. Den förra hyllas af ett parti, som för närvar. har vissa företrädes-rättigheter, hvilkas eftergift man fordrar. Detta parti förklarar sig villigt att eftergifva sina företrädesrättigheter. Det vill lika med andra medborgare endast genom val deltaga i representationen; men fordrar klassval. Det anser dessa val såsom mera liknande det bestående representationssättet, tillika utgöra en garanti för ernående af en sann representation, hvaremot den allmänna valrätten enligt deras åsigt icke erbjuder några garantier. Månne det då är ett förmedlings-förslag, som fordrar det dessa företrädes-rättigheter skola afträdas och att till på köpet representationen skall grundas just på den princip, som detta parti enständigt bekämpat. Och hvad skulle vara orsaken för detta parti, att afstå från sin grundprincip, som åtminstone har för sig stödet af häfd inom vårt land? Den talare jag nyss åsyftade anförde såsom hufvudsaklig grund för nödvändigheten af en representationsförändring, bristerne i det nuvar. representations-sättet. Desse voro, tror jag, 1:o uteslutandet af en mängd samhälls-medlemmar, som dock borde hafva andel i representationen, 2:o formen för detta Stånds representations-sätt; 3:o arbetssättet i vår nuvar. representation. Nu frågar jag Mine Hrr, äro alla desse brister tillräckliga för att rättfärdiga en så genomgripande förändring, som det Kongl. förslaget innefattar? skulle man icke kunna komma till det mål som talaren angaf, neml. afhjelpandet af berörde brister, på ett enklare sätt än genom totalt förintande af grunderna för nuvar. representation, samt antagandet af en helt ny theori? mig synes, att om förmedlings-förslaget är byggdt på dessa grunder, så borde man hafva kommit till helt andra resultater. — Eller är tilläfventyrs den grundsats, hvarpå förslaget är byggdt, den allmänna valrätten, eller personlighets-principen af ett afgjordt företräde. Denna så mycket omordade personlighets-princip, utgår från den åsigt, att samhället endast är ett medel för individens ändamål. Den förnekar derigenom samhällets högre betydelse. Den lemnar individens öfverdrifna begrepp om sina rättigheter utan ringaste erinran om hans skyldigheter. Sådan är den individualisme, som nu i allmänhet predikas, och den kan icke bestå, ty individen, lemnad åt sig sjelf utan stöd af dem, med hvilka han är förenad, eller står i beröring genom antingen yrke, eller bostad, blir en atom inom samhället. Derföre se vi äfven, att i de samhällen, der vissa theoretici gjort försök att genomföra personlighets-principen, åsigterne bland dess för-

förfäktare snart nog öfvergått till en motsatt ytterlighet; historien framställer i detta afseende mångfaldiga exempel. Individualismen öfvergår snart till socialisme der individen upslukas af och försvinner i samhället, der personligheten uphör. Och för att visa resultaterna af denna grundsats, i fråga om det ämne, som sysselsätter oss, frågar jag: i hvad mån hafva väl representant-kammare, byggde på denna princip, visat sig gagneliga? hafva de icke varit en tummelplats för individers fåfänga, oförmögne att åstadkomma reformer i folkets sanna interesse? i stället har man inlåtit sig i debatter om en mängd abstrakta theorier utan att uträtta något för samhällets bästa; och af naturliga skäl; ty den egoism, som alstras af theorien om personlighets-principen, framträder i hela sin råa nakenhet inom dessa församlingar. För att förmedla denna egoism, sådan den nu för tiden uppenbarar sig, måste man tvinga individen att kasta sina blickar utöfver sin egen sfer, på det han må lära sig inse, att hans egen nytta, hans egen frihet sammanhänger med samhällets, att han måste sammanbindas med andra. För vinnande af detta mål gifvas 2:ne utvägar, antingen genom klasser och stånd eller genom kommunal-inrättningar. Hvilkendera af dessa utvägar har man väl lagt till grund för det hvilande förslaget? såsom jag tror, ingendera. Man har borttagit Stånden, som utgöra grundvalen för vår närvar. representation och upfört en ny byggnad *utan* någon grundval. Detta förfaringssätt synes mig jemförligt med den byggnadskonst, som börjar upifrån och slutar med grunden. En talare, som haft ordet före mig, har för oss citerat ett exempel, hurusom ett land, churu gränsande till revolutionens brand, dock varit orubbadt af stormen just i följd deraf, att detta land antagit vallagar, byggde på personlighets-principen. Detta är en sanning. Jag har besökt detta land och öfvertygat mig derom, men der finnas utbildade kommunal-inrättningar, en decentralisation af styrelse-makten som vi helt och hållet sakna. Genom dylika inrättningar lär folket sig småningom att styra sig sjelft, och thy förutan är en regelbunden samhällsmakt grundad på den allmänna valrätten omöjlig. Despotismen inträder. Jag erinrar mig, att, under mitt besök i Tyskland sistlidne sommar, samtalade jag med en af detta lands statsmän, hvilken, utan att tillhöra de reaktionära åsigterne, ty han hade varit ledamot i Frankfurter-församlingen, lemnade på min framställning, att de konservativa inom vårt fädernesland önskade bygga reformen på klassval, mig det svar: "håller eder väl fast vid denne "tanke, ty den allmänna valrätten är en stor lögn, vi hafva erfa-"renheten deraf". Måhända hade mannen rätt häri, såvida man betraktar denne valrätt i sin nakenhet, och utan att den sammanbindes' med kommunal-institutioner. — Således om det skulle vara ett erkändt factum, att stånds-institutionen icke kan inom vårt land ega bestånd, kan man icke söka att så vidt möjligt, motverka och afhjelpa dess brister till dess en annan mera lämplig grund för representationens bildande kunnat upföras, och huru beskaffad är väl den, som erbjudits oss såsom ersättning? Förslaget innehåller, torde man säga klasser; ja, om man så vill, konstgjorda onaturliga

klasser, utan allt annat föreningsband än att de hvart tredje år skola välja representanter. Penningen skulle vara enda föreningsbandet emellan dessa klasser. Den större eller mindre förmögenheten ligger neml. till grund för indelningen. Jag tror, att penningen ingalunda sammanhåller utan fastmera söndrar menniskor. Man säge hvad man vill, gemensamhet i yrke ger dock gemensamhet i åsigter, det är grunden för stånds-indelningen; men hvad öfverensstämmelse i åsigter har man att vänta emellan alla dem som ega mer än ett mantal jord eller mer än 8000 r:dr. Hvilka garantier har man väl då gifvit oss? jo de äro uprättade efter en politisk arithmetik, som visserligen kan vara klyftig nog, men icke för mig tillfredsställande, och hvilken jag tror till och med förslagets författare, åtminstone hafva de sagt mig det, icke anse bestående i framtiden. Utan tvifvel skall, om engång principen af den allmänna valrätten antages, folket veta, att taga steget fullt ut till alla sina konsequenser. Då falla dessa konstiga indelningar såsom såpbubblor, hvilka icke motstå den ringaste vindfläckt. Jag godkänner icke penningen såsom ensam mätare på politiska rättigheter. Om börds-aristokratien hitintills visat sig skadlig och man haft skäl att klaga öfver den, månne penninge-aristokratien blir i något afseende bättre? jag betviflar det. Om således det hvilande förslaget icke erbjuder dem som önska samhällets utveckling i lugn några garantier, frågar jag ännu en gång är det en förmedling man bjuder de konservative. Jag tror, att den rätta konservatismen och den rätta liberalismen kunna mötas och räcka hvarandra handen. Den förras tendens är bibehållande af inhemska institutioner och deras utveckling i öfverensstämmelse med tids-andan. Den sednare söker också institutioner i sistnämnde riktning, och, för sådant ändamål, har hon behof af historiens lärdomar; jag tror således att dessa båda åsigter kunna förenas. Ehuru det är föga passande att tala om sig sjelf, torde det tillåtas mig att bekänna, att jag tillhör kanske snarare den liberala, än den konservativa åsigten, i den mening, man i vårt land vanligen gifvit dessa ord. Mine vänner hafva sagt mig det. Det oaktadt har jag icke haft ringaste svårighet att förstå de konservativa, men deremot har jag aldrig kunnat lära mig att förstå dessa s. k. förmedlare, jag har aldrig förmått genomtränga den dimma, jag fruktar töcken, hvari de röra sig. Färgen är mig för dunkel. Jag har icke kunnat utfinna något, hvarvid jag kunnat fästa mig och tror icke, att man genom abstrakta theorier, eller prutande på öfvertygelser lägger någon bestående grundval för ett samhälles framtida utveckling. Det är en sanning, som, måhända förr uttalad, jag likväl vågar uprepa, att det reformnit, är blindt som uttalar sig i skymford mot våra inhemska institutioner. Ju mera jag studerar dem, destomera finner jag dem innebära frön till utveckling. Detta oqvädande reformnit utgör en motsatt ytterlighet till nationalitets-känslan. Denna nationalkänsla, hvars, om jag så må uttrycka mig, negativa sida, fordom yttrat sig i hat mot främmande nationer, men hvars positiva sida åter visat kärlek till landsmän, utan afund eller hat mot främlingar, hvarföre vill man då utrota denna känsla? är det icke just i följd af min

erfarenhet af och kännedom om mitt fäderneslands institutioner, jag älskar detta land? är det icke i följd, af dessa institutioner, detta land är bestämdt att, i sin mån bidraga till kulturens utveckling att spela sin rol i verldshistorien? Jag frågar Eder vidare Mine Hrr: är icke denna lott oss beskärd just derigenom, att vi bibehållit, hvad Sverige har nationelt, och icke bortkastat detta för att eftersträfva kosmopolitiska åsigter? man har här sagt, att allt för stora praktiska svårigheter skulle förefinnas emot genomförandet af ett representations-förslag, byggdt på klassval. Minoriteten inom Const.Utsk. vid sista riksdagen hade likväl utarbetat ett sådant förslag, och detta synes mig ädagalägga, att ett dylikt försök icke är så omöjligt. Vidare har man sagt, att anledn. till det hvilande förslagets upgörande varit hoppet, att derigenom få ett slut på stridigheterna inom landet. Äfven om detta förslag blifvit af R. St. antaget, betviflar jag att denna afsigt kunnat vinnas, ty aldrig lära väl stridigheter inom samhället helt och hållet uphöra. Jag hoppas det icke ens, utan fastheldre tror jag, att just genom dessa stridiga åsigter framkallas en utveckling, den samhället alltid skall och bör eftersträfva. Någon har sagt, att allmänna opinionen aldrig skulle medgifva en annan representation än den som grundades på allmän valrätt. Jag tviflar derpå. Jag tror att allmänna opinionen tar lärdom af erfarenheten och granskar de grundlagsstiftnings-försök, som i sednare år byggts på den allmänna valrätten? I Frankrike likasom i Tysland, der man åstadkommit representativa författningar med den bredaste bas, hafva folken rest sig emot dem, och de, som först stormat dessa representant-församlingar, hafva varit just folken. Enl. min åsigt kan en representation blifva populär, om den skyddar nationens heligaste intressen *altaret*, *thronen* och *lagen*. En representation, som skyddar dessa, vinner nog sympathier. Jag tviflar icke derpå.

Om R.' o. Ad. såsom Stånd skulle uphöra, om jag skulle i nationens händer nedlägga min ärfda representationsrätt, så önskar jag att få utöfva den mig, enl. gällande vallagar, tillkommande valrätt, tillsammans med dem jag närmast känner, och med hvilka jag delar åsigter; men detta har man i förslaget förvägrat mig. Jag skall icke ett ögonblick tveka att, för utöfvande af min valrätt, träda tillsammans med ledamöter af BondeSt., som med mig bo inom samma socken eller kommun. Der får jag dock icke välja, man sliter mig derifrån och skickar mig bland menniskor, som lika litet känna mig som jag dem. Jag är likväl icke fullt öfvertygad derom, att Adels-institutionen inom vårt land icke är så föråldrad, att den ju icke kan åtminstone vid öfvergången till ett bättre tillsvidare bibehållas. Den siste aktade talaren, som är Chef för Landtförsvars-depart:t inom vårt land må tillåta att jag till honom framställer en fråga. Älskar man icke, att i en krigshär hafva en cader af gamla trupper, med hvilka de yngre må sammanställas, och är icke skälet härtill, att man anser den gamla stammen fortplanta sina åsigter på den yngre? Nå väl! om nu R. o. Ad. villigt inrymmer i representationen de främmande elementer, som hafva anspråk på inträde deri, är det väl då orätt eller skadligt, att R. o.

Ad. bibehålles för att på dessa nya elementer söka fortplanta den grund-princip, som inom Sveriegs R. o. Ad. alltid gjort sig gällande, trohet intill döden mot Konung och fädernesland.

Slutligen har man förespeglat oss nödvändigheten att antaga det nu hvilande förslaget, emedan eljest andra förslag vida farligare än detta skulle framställas. Välan! vi vänta dem. Jag godkänner Frih. Sprengtporteus mening, att det är vår skyldighet, att efter yttersta förmåga söka åstadkomma ett förslag, som på ett tillfredsställande sätt löser den fråga, som så länge sysselsatt nationen. Jag misströstar ingalunda, att ju icke Sveriges Ständer skola i dessa sina bemödanden lyckas. På grund af alla dessa, och flere af föreg. med mig liktänkande talare anförda skäl röstar jag för afslag å det kongl. förslaget.

Några ledamöter yttrade härtill bifall.

Hr Weidenhielm, Ernst Aug.: Uti ett ämne af den riksvigtiga natur, som det nu förevar., torde det vara hvarje representants pligt att, i mån af sin förmåga, lägga en skärf till diskussionen; och endast af denna anledn. har jag begärt ordet för att i korthet redogöra för de enkla skäl, hvarpå min röst i denna fråga grundas. Ehuru jag är långt ifrån att kunna glömma huru mycket godt och ädelt, som öfver hela landet gifvit echo från detta hus, och ehuru jag hvarken vill eller kan förgäta, att Sveriges Adel ofta varit Sveriges stöd och ära, måste jag dock lika upriktigt bekänna, att nu, sedan Adeln icke mera uteslutande besitter hvarken landets rikedom eller tidens intelligens, jag icke utan en känsla af ovilja betraktar detta Stånds representations-rätt, på grund hvaraf hvarje medlem, utan att hvarken vara kallad af allmänna förtroendet eller eljest ställa tillförlitlig borgen för värdighet till sina anor, upträder såsom representant, endast med stöd af tillfällig födsel eller börd; och då härtill kommer det uppenbart rättsvidriga i vår nuvar. grundlag, att ur representationen uteslutes en betydlig del af landets upplysta befolkning, som genom så väl sin samhällsställning som bildningsgrad eger grundade anspråk på andel både i lagstiftning och beskattning, hafva dessa omständigheter i förening, åtminstone under en tid, på mig verkat derhän, att jag, för undanrödjande af sjelfskrifvenheten och inrymmande i representationen af nyssnämnda nu derifrån biltoga elementer, varit färdig att antaga hvilket representations-forslag som helst, hvarigenom dessa syften skulle kunna vinnas.

Att handla efter dylika hugskott nu, då jag såsom representant upträder på detta rum, nu då på min röst, likasom på hvarje annans i detta hus, samhällets framtida väl eller ve kan bero, vore dock oförlåtligen lättsinnigt; och jag har derföre åt det hvilande representations-förslaget egnat en vida sorgfälligare granskning, än tillförne, hvarvid jag förnämligast fästat min upmärksamhet vid dess grunder, under förmenande att, om dessa voro riktiga, något eller flera fel i redakt:n eller detaljerna skulle lätteligen blifva afhulpne. I likhet med en talare från gårdagen, har jag ansett detsamma vara fotadt på allmänna väl, och jag har för mig sjelf måst erkänna,

att denna princip, abstrakt tagen, är den förnuftigaste, likasom att det sunda förnuftet, lemnadt åt sig sjelf, i allmänhet har ett säkert öga för dugligheten, der den finnes. Om Staten vore grundad blott på en abstraktion, och om det sunda förnuftet vid valrättens utöfvande lemnades i fred mot förvillande bearbetningar, vore ock, utan tvifvel, principen riktig och tillämplig; men då till Statens bildande bidragit lika mycket tillfällighet som förnuft, lika mycket våld som rättvisa, lika mycket oegentligt som egendomligt, och då, på sätt flere talare fullständigt utvecklat, de allmänna valens resultat, lika litet hos oss som i andra länder, enl. hvad deras riksdagsannaler visa, skulle komma att utgöra ett bestämdt uttryck af den inom landet verkligen rådande opinionen, har jag, i följd af dessa och flere andra på detta rum redan uprepade skäl, mer och mer kommit till den öfvertygelse, att det rationelt rigtiga *icke ensamt* kan ega tillämpning vid ombildningen af en national-representation, utan att möjligen åtföljas af vådor, vida betänkligare, än de olägenheter och den orättvisa, man velat afhjelpa.

Jag har således vid närmare besinnande icke trott mig kunna tillstyrka dessa val utan att dervid fästa något stadgande, som gjorde de förvillande bearbetningarne eller korruptions-försöken i möjligaste mån oskadliga, och jag har för beredande deraf icke kunnat antaga något säkrare eller mera verksamt medel, än att ställa det enskilda intresset till motvärn mot koruptionen. Detta åter kan icke ske utan att valrätten utöfvas, icke såsom det hvilande förslaget innehåller, distriktvis blott, men inom vissa yrken eller samhällsbelägenheter; och i samma mån det obehöriga sidoinflytandet sålmedelst komme att motvägas eller undanträngas af den enskilda fördelen, som skulle representeras, samt valen följaktligen i möjligaste mån blefve oberoende, vore ock hoppet större, att hvad landet eger ypperst af erfarenhet, bildning och fosterlands-kärlek i representationen skulle finna rum. Man må icke invända häremot, att dessa enskilda intressen skulle frodas på det allmännas bekostnad. Det allmänna, Mine Hrr, består ju just af enskildheter. Staten är ju icke annat, än en summa af hoplagda intressen, och utan att enskildheterna med jemnvigt vårdas och trifvas, kan ingen förkofran för det allmänna ega rum.

I detta hänseende eller beträffande principen för allmänna val anser jag följaktigen det hvilande förslaget vara, om icke felaktigt, åtminstone i tillämpningen äfventyrligt; och då jag tror mig vara förvissad, att samma förslag, om det nu faller, omedelbarligen kommer att efterföljas af ett annat, som, med valrättens lika stora utsträckning och sjelfskrifvenhetens uphörande, icke blott i möjligaste mån löser de svårigheter, som en gårdagens talare anförde mot verkställigheten af klassvals-principen, utan ock, så vidt görligt är, utestänger sido-inflytandets menliga verkningar på de väljande, drar jag icke i betänkande att med nej besvara den blifvande propos. om bifall till ifrågavar. förslag; fullkomligen öfvertygad, att vårt nuvar. statsskick, som oaktadt sina brister, under århundraden förmått att skydda Sveriges ära och sjelfständighet i

vida oroligare tider än nu, jemväl skall ega förmåga att under trenne nästföljande år värna oss mot faror och betryck.

Äfven efter detta anförande hördes åtskilliga bifallsrop.

Hr Günther, Claes Ephraim: I afseende på motiverna för det Kongl. förslaget och de allmänna grunder, hvarpå det blifvit byggdt, skall jag icke utöfver behofvet förlänga diskussionen. Den K. Skrifvelse, som är förslaget följaktig, synes mig i detta hänsesande vara tillräckligt talande, och de deri uttryckta åsigter hafva dessutom redan blifvit af andra talare utvecklade på sådant sätt, att jag i denna del blott behöfver hufvudsakligen hänföra mig till hvad af dem blifvit anfördt. Lika litet som man, då man önskade att i denna vigtiga och djupt ingripande fråga komma till ett för den stora majoriteten inom nationen antagligt resultat, kunde eller borde i förslaget inrymma ett bibehållande af den nuvar. ständs-indelningen, eller något annat dermed närbeslägtadt klassvals-system, lika sorgfälligt har man sökt undvika att lemna lösa tyglar åt de ohejdade theorier, som vilja, med lika rättigheter för alla, snart sagdt till en enda val-urna sammanföra hela rikets folkmängd. Förslaget har till följd häraf blifvit bygdt på grundsatser, som varit ämnade att emellan nyssnämnde tvenne ytterligheter utgöra en förmedling — och jag ber de föreg:de talare, som isynnerhet stött sig på detta ord, icke förtycka, att jag ännu en gång begagnar det, för att beteckna hvad jag derunder förstår, neml. den åsigt, som utan att sätta sin hela och enda förtröstan till en minutiös och i tillämpningen alltid overkställbar eller vacklande afvägning af hvarje serskildt klass-intresse, dock söker att inom vissa allmänna, rymliga och naturliga kategorier tillförsäkra alla stora i samhället lefvande och för dess bestånd eller förkofran verkande intressen icke blott ett säkert deltagande, utan äfven ett önskvärdt inflytande i representationen. Beklagligtvis synes dock, under den alltjemnt fortgående striden emellan de tvenne ytterliga parti-åsigterna, (jag har svårt att benämna dem annorlunda) en så beskaffad förmedlande åsigt ännu icke hafva vunnit det stöd i en allmänt bildad och stark opinion, att den kan i denna dagens stridsfråga hafva något hopp om framgång. Och då jag alltså för min del hörer till dem, som nu måste vädja till framtiden, vill jag, som sagdt är, icke trötta edert tålamod, Mine Hrr, med att uprepa eller utförligare utveckla allt hvad till försvar för dessa förmedlande grundsatser, äfvensom för sättet hvarpå de i det Kongl. förslaget blifvit genomförda, skulle kunna anföras; helst jag är förvissad, att i en fråga, som redan så länge varit föremål för den allmänna och offentliga granskningen, något hvar på detta rum upträdt med förut bestämd öfvertygelse i ämnet. Men då, utom hvad sjelfva hufvudgrunderna beträffar, äfven en mängd speciella anmärkn:r mot förslagets detalj-bestämmelser blifvit framställda, de der varit riktade mot mer eller mindre vigtiga delar deraf, anhåller jag att få till bemötande uptaga några bland dessa speciella anmärkn:r, på det förslaget åtminstone ej måtte falla belastadt med flera fel och brister, än det möjligen i sjelfva verket eger; och jag tager mig således friheten att taga en stund af öfverläggningen i anspråk, för att genomgå de hufvudsakligaste anmärk:ne

af ifrågavar. beskaffenhet, äfvensom att i sammanhang dermed till besvarande uptaga jemväl ett och annat yttrande, som röjer förslaget i sin helhet.

En af gårdagens talare har bland annat, och såsom hufvudsakligt, lagt förslaget till last, att det skulle inskränka konungamakten: och den värde talaren, om hvilken det i anledn. häraf skulle kunna anmärkas, att han genom en sådan farhåga visat sig mera royalistiskt sinnad, än Konungen Sjelf, som framlagt förslaget, har kommit till detta omdöme genom en slutledning, som lydde ungefär sålunda, att de 70 ledamöter i riksförsamlingen, vid hvilkas utväljande BondeSt. enl. förslaget har en afgjord öfvervigt, väl till en början skulle efter talarens öfvertygelse blifva upblandade med personer ur de mera bildade samhälls-klasserna, men att BondeSt. snart skulle lära känna sin makt och det demokratiska elementet då blifva starkare än någonsin, till så mycket större våda för konungamakten, som ingen motvigt hos Adeln dåmera skulle finnas qvar. Den värde talaren är emedlertid icke den ende, som sålunda efter sitt sätt att se, upställt ett horoskop för den framtid förslaget skulle medföra. Vi hörde i går en annan talare upställa ett nästan motsatt, då han yttrade samma åsigt, som man i den publicistiska verlden och inom den radikala pressen så ofta hört uprepas, eller att BondeSt. skulle blifva alldeles förqväfdt genom den graderade röstskalan och den liknöjdhet för rösträttens utöfning, som deraf skulle upkomma; och slutligen hafva vi i dag hört en tredje talare förespegla oss idel kommunism och socialism såsom förslagets säkra följder. Må det i anledn. häraf tillåtas mig att äfven efter mitt föreställningssätt upställa ett horoskop för huru det skulle komma att se ut för BondeSt. och det demokratiska elementet i samhället, i händelse förslaget antoges!

Jag börjar härvid med den förklaring, att jag icke kan hysa det ringaste tvifvel om BondeSt:s benägenhet att i sjelfva verket utöfva den graderade rösträtt förslaget detsamma tillägger. Icke blott vid de nuvar. riksdagsmanna-valen inom BondeSt., utan äfven vid prest-valen och alla andra i socken-stämmorna förekommande ärenden existerar redan, såsom bekant är, en röstskala, som är vida mer graderad, än den här föreslagna; och om BondeSt. hittills icke försmått att vid dylika tillfällen begagna sina 64:dels, sina 128:dels eller ännu mindre röster, så förmår jag ej utfinna något skäl, hvarföre det hädanefter skulle försmå att begagna en rösträtt, som aldrig nedginge lägre än till en 16:dels röst. Men om man således, såsom jag tror, kan förutsätta, att BondeSt. verkligen skulle begagna sin rösträtt, så finner jag icke heller någon anledn. till den förmodan, att det, åtminstone till en början, skulle begagna den på annat sätt, än hittills. Misstroendet hos allmogen och i allmänhet hos de lägre klasserna emot de bättre lottade är härtill för stort, och ett så beskaffadt sekler-gammalt misstroende utplånas icke med ett penndrag i en konstitution. Så länge detta misstroende fortfore, skulle efter min tanka säkerligen de 70 ledamöterna i Riksförsamlingen fortfarande komma att utses, åtminstone till betydligaste delen, inom BondeSt., som bland sig skulle välja både elektorer och riks-

dagsmän. Men i samma mån de sålunda valde bönderna, då de sedermera hitkommo till riksdagarne, icke vidare här utgjorde ett för sig afskildt Riksstånd, utan i både öfverläggningar och beslut voro förenade med de öfriga samhällsklasserna, och i samma mån de härunder hade tillfälle erfara, att BondeSt:s intressen af dessa klasser bevakades lika väl, om ej mången gång bättre än af dem sjelfva, — i samma mån kunde man hoppas att det gamla misstroendet skulle försvinna; och först då skulle den förut omtalda upblandningen ega rum, först då skulle BondeSt. komma att eftergifva i sin rätt att personligen i representationen deltaga, utan att i stället vända sig med sina röster till sådana herremän, till hvilka det ansåg sig kunna hysa förtroende. Detta är efter min upfattning den naturliga gång saken skulle komma att taga. Och månne väl häri läge någon olycka? — Den äkta Svenska bonden, så vidt jag lärt känna honom, fikar icke serdeles efter personligt deltagande i annan lagstiftning, än den som rörer beskattningen. I öfriga frågor erkänner han villigt sig sakna de nödiga insigterna och skulle säkerligen utan afsaknad öfverlemna omsorgerna derom till dem, som sådant bättre förstå. Men i fråga om skatterna är han, till följd af den urgamla sjelf-beskattnings-rätten, ömtålig. Om således herremännen missbrukade det vunna förtroendet, för att, till följd af den frikostighet med Statens medel, som ej så sällan finnes hos de högre och förmögnare klasserna, misshushålla med skattebidragen, så skulle BondeSt. visserligen snart återtaga sin makt att bland sig sjelf tillsätta sina representanter, och det är just i möjligheten och säkerheten af en sådan makt hos BondeSt., utan att dess utöfning under alla förhållanden hvarken vore behöflig eller för Ståndet sjelf önskvärd, som jag för min del ser en serdeles vigtig förtjenst hos förslaget; helst det demokratiska elementet, såvidt detta representeras af BondeSt., i allt fall härigenom icke blefve starkare än det är för närvar., då BondeSt. alldeles oupblandadt och på sitt serskildta rum församladt utgör $\frac{1}{4}$ af representationen.

Men om än det demokratiska elementet sålunda icke skulle i och för sig sjelf blifva starkare, skulle det dock blifva vådligare, — inväender man å andra sidan, — till följd af den hos Adeln förlorade motvigten; och vid besvarandet af detta inkast komma vi in på den frågan: hvad motståndskraft finnes väl numera och kan fortfarande förväntas hos den Svenska Adeln? — Den talare, som gjort inkastet, har sjelf medgifvit, att Svenska Adeln icke mera utgör en aristokrati; det var redan längesedan den uphörde att vara det; och äfven af det aristokratiska element, som efter den tiden hos Adeln funnits i behåll, återstår efter talarens eget medgifvande föga, sedan dess kraft på mångfaldigt sätt blifvit bruten genom flera tid efter annan vidtagne åtgärder, såsom förbudet mot fideikommissers stiftande, den privilegierade jordens uplåtande åt hvilka samhälls-klasser som helst, och måhända äfven i någon mån, såsom den värde tataren anmärkt, nu senast den lika arfsrätten. Men hvad är det då, som efter allt hvad sålunda föregått, ännu skulle kunna åt Adeln såsom korporation förläna någon verklig motståndskraft, om icke ståndsinrättningen allena, — om icke rättigheten

att här såsom ett eget Riksstånd serskildt öfverlägga och besluta i de allmänna angelägenheterna? Den värde talaren har likväl icke destomindre äfven för sin del förklarat sig beredd, — förmodligen emedan han inser növändigheten deraf — att upgifva stånds-inrättningen, för att i stället insätta Adeln såsom serskild klass i en för alla samhälls-klasser gemensam representant-kammare; och jag hemställer huru det väl är tänkbart, att man blott har ett visst antal adelsmän, insatta med sina sinsemellan stridiga personliga intressen i en representation, som för öfrigt just skulle vara bildad efter de serskilda intressena, skulle kunna söka och finna en tillräcklig motvigt mot den påträngande demokratien. Vi befinna oss, Mine Hrr, i detta afseende på ett sluttande plan, der det ej lönar mödan att blott steg för steg hålla igen. Att föra vagnen tillbaka upför backen, mästa vi ej: vi kunna på sin höjd endast hålla den för en tid qvar midt i backen; och det är det alltid äfventyrliga i en sådan ställning, som hos mig alstrat öfvertygelsen, att det icke gifves någon annan utväg, än att låta det gå backen utföre, till dess vi återkomma på en jemn och fast väg, der banan kan fortsättas med ömsesidigt förtroende, och der den nödiga motvigten icke vidare sökes hos någon viss eller några vissa samhällsklasser, utan hos det uplystaste och bästa som inom dem alla finnes att tillgå. Och att förslaget i detta afseende icke förbisett hvad som bordt och kunnat göras, torde jag längre fram få tillfälle att något närmare ådagalägga, då jag kommer till besvarandet af Gr. Hamiltons anmärkn:r emot den förste kammarens organisation.

Gr. Hamilton har i början af sitt anförande yttrat sig icke anse påtryckningen ännu vara nog stark, för att rättfärdiga en fullständig omhvälfning af vår hittills varande representation och upförandet af en helt och hållet ny byggnad, och han har derjemte klandrat, att förslaget icke uteslutande vore byggdt hvarken på ett erkännande af intressenas rätt eller på personligheten, äfvensom han i sammanhang härmed förklarat, att han icke kunde erkänna någon förmedling möjlig emellan det som är rätt och orätt. Jag medgifver, att ett sådant resonnement kan hafva något skäl för sig ifrån den ståndpunkt, på hvilken den ädle Gr:n ställt sig, neml. på den ena sidans. Men det finnes ock en motsatt sida, der man väl icke fruktar påtryckningen, utan tvärtom önskar den så stark som möjligt, men der man i öfrigt förer samma språk. Äfven der får man höra talas om de "eviga principerna", i afseende på hvilka någon dagtingan icke får ega rum; och under sådana förhållanden torde dock, åtminstone såsom praktiskt riktig, den åsigt förtjena något afseende, som fordrar att de der eviga principerna, de må åberopas från hvilkendera sidan som helst, skola gifva något med sig, på det man må komma till ett resultat och landet icke fortfarande vara ett rof för ständig agitation och oro.

Emot förslaget har vidare blifvit anmärkt, att det skulle utplåna de nuvar. RiksSt:n, bland hvilka man serskildt nämnt BondeSt. och Adeln. Ja visserligen skulle de uphöra att fungera såsom Riks-Stånd, men icke följer deraf deras utplånande såsom elementer i samhället, hvilket naturligtvis icke heller, hvad BondeSt. beträffar,

lärer kunna på det sättet tillvägabringas; och då i öfrigt den värde anmärkaren, såsom sjelf en ifrig anhängare af klassvalen, äfven för sin del tyckes vilja uphäfva ståndsindelningen, förmår jag icke rätt väl inse, huru den anmärkta omständigheten af honom kan åberopas såsom något skäl emot det Kongl. förslaget. — Hvad åter serskildt angår PresteSt., hvars bibehållande såsom en representant för statskyrkan man ansett så mycket aneglägnare, som förslaget icke ens skall antyda någon afsigt att i detta hänseende ersätta PresteSt. med någonting annat; så medgifver jag väl, att konungen, i sin egenskap af statskyrkans högsta Chef, behöfver för dess upprätthållande stödet af en närmast under sig varande auctoritet i kyrkliga ärenden, och att PresteSt. hittills utgjort en sådan. Men icke kan jag från detta statskyrkans speciella behof hämta något skäl för PresteSt:s bibehållande såsom ett serskildt politiskt element i alla andra allmänna ärenden. Man behöfver blott tillse, att det nyssnämda behofvet icke lemnas oupfylldt, och för hvar och en som intresserar sig för den saken kan det icke vara obekant, att vi för detta ändamål redan i flere år haft ett af kyrkolags-komitéen utarbetadt fullständigt förslag; hvadan också af anmärkn:n i denna del icke synes qvarstå något annat, än det förmenta felet, att ingenting härom vid representationsförslagets framläggande blifvit omnämdt eller antydt, hvilket dock jag för min del ej kan finna annorlunda, än att det skulle hafva varit lika olämpligt som obehöfligt, då man ej ansåg sig böra ingå i någon motivering eller närmare utveckling af förslaget i dess öfriga delar.

Bland de speciella anmärkn:r Gr. Hamilton framställt, har jag i främsta rummet antecknat mig till minnes den emot Elektorsvalen rigtade, att bestämmelsen om en Elektor för hvarje 25:te hel röst skulle vara godtycklig och jemväl i så måtto olämplig och obillig, att den t. ex. för 49 röster gäfve rätt till blott en Elektor, men genom tillägget af en enda röst berättigade till tvänne; och visserligen kan det icke nekas, att uti en sådan bestämmelse, likasom uti hvarje annan numerisk gränsbestämning, ligger ett oundvikligt godtycke. Men huruvida den tillika kan anses olämplig, beror på utredning af frågan om sjelfva grunden för den rösträtt Elektorerna sins emellan böra utöfva. — Som vi alla veta, rösta BondeSt:s Elektorer för närvar. icke per kapita, utan efter hemmantalet eller hela det antal röster, som finnas inom de socknar de hvar för sig representera, och då derjemte riksdagsmannavalen ske serskildt för de serskildte häraderna eller domsagorna, hvilka, efter hvad vi likaledes känna, äro sins emellan högst olika indelade, har erfarenheten visat, att en så beskaffad olikhet i Elektorernas rösträtt på åtskilliga orter ledt till det obilliga resultat, att valets utgång berott på två eller tre af de större socknarnes ombud, utan allt afseende på de öfriga Elektorernas mening oansedt de till antalet kunnat vara vida öfvervägande. För att göra valen oberoende af dylika intriger eller sammansättningar emellan några få personer, har man således ansett nödigt att frångå den gamla röstberäknings-grunden för Elektorerna, och i stället gifvit dem alla lika röst. Men detta har också nödvändigt framkallat behofvet, att här lika-

som i andra länder, der Elektorsinrättningen finnes införd; bestämma ett maximum af det antal röster, för hvilka hvarje Elektor äger att föra talan, utan att jag inser någon möjlighet att undvika den godtycklighet, som härvid ligger i sjelfva sakens natur. Frågan kan, efter min tanka, endast blifva om det mer eller mindre lämpliga i den siffra som bestämmes; och ehuru det gerna medgifves, att denna bestämmelse kan lika lämpligt ske på flera olika sätt; — i Norige t. ex. har man en Elektor för hvar hundrade bland de röstberättigade, om jag ej minnes orätt — skulle jag likväl desto heldre tro den i förslaget intagna bestämmelsen om en Elektor för 25 hela röster icke hos oss vara olämplig, som jag ingenstädes sett någon anmärkn. deremot gjord, och de uprättade tabellerna jemväl ät en sådan mening gifva stöd.

Gr. Hamilton har härefter öfvergått till en serskild granskning af första kammarens sammansättning och dervid vändt sina anmärkn:r dels emot några af de §§, som handla om valsättet, och dels emot sjelfva grunderna för kammarens organisation. Hvad de förra af dessa anmärkn:r beträffar, så bekänner jag, att jag icke tilltror mig hafva upfattat meningen nog bestämdt, för att nu inlåta mig i anmärkn:nes uptagande vidare, än att, då jag hörde den värde talaren förklara sig anse 51 § vara så invecklad, att den stundom skulle göra allt valresultat omöjligt, men han icke närmare utredde skälen för ett sådant omdöme, jag endast tror mig behöfva erinra, att det i 51 § föreskrifna valsättet, ehuru visserligen något invecklad, likväl icke är nytt, utan alldeles detsamma som redan länge varit begagnadt vid det hvarje riksdag återkommande Justitiæ-Ombudsmansvalet, och att det således bör vara tillräckligen kändt, för att icke i tillämpningen medföra några serdeles svårigheter.

Vidkommande åter sjelfva organisationen af den första kammaren, så har Gr:n börjat med den frågan, hvarföre första kammaren skall till antalet vara mindre än den andra; och som denna fråga berörer ett ganska vigtigt ämne, hvilket utöfvar ett ganska stort inflytande på omdömet om representationen i sin helhet, anser jag mig skyldig att derå lemna ett svar. Det torde alltså tillåtas mig att i möjligaste korthet uplysa om skälet härtill, som är, att då man med afseende å de olika valbarhetsvilkoren jemförer de begge kamrarne med hvarandra och dervid finner, att den ena i allmänhet skulle komma att utväljas inom en krets af blott 6 till 8,000 personer, under det den andra kammaren förer omedelbar talan för hela rikets öfriga röstberättigade folkmängd, låter det icke förena sig med billighet, och framför allt icke med något hopp om institutionens framtida bestånd, att göra båda kamrarne till antal aldeles lika och derigenom gifva dem fullkomligt samma makt i afseende på beskattningsfrågorna. Det är neml. förnämligast i dessa frågor som det olika antalet skulle medföra något inflytande, enär det egentligen endast är dessa som enl. förslaget skulle komma att afgöras genom samfäld omröstning; och det är också isynnerhet beskattningsfrågornas omtåliga beskaffenhet, som föranledt, att man här ansett sig åt det större antalet representerade böra göra en concession, förutan hvilken hela byggnaden sannolikt aldrig skulle komma

att stå på någon fast och stark grund. — Måhända skall man härvid invända, att då jag upgifvit beskattningsfrågorna vara de enda i hvilka den samfälda omröstningen skulle äga rum, detta icke är fullt exact; och jag vet, att så icke är, enär förslaget stadgar en dylik omröstning jemväl för de allmänna lagstiftningsfrågor, som i oförändradt skick återkomma, för tredje gången gillade af den ena kammaren. Orsaken hvarföre jag dock icke i den nyssnämda beräkningen intagit detta stadgande, — om hvars beskaffenhet i öfrigt jag icke anser behöfligt att nu yttra mig, då ingen serskild anmärkn. deremot blifvit gjord, är emedlertid den, hvilken det torde vara tillräckligt att här i korthet antyda, att jag dels tror tillämpningen deraf mera sällan komma i fråga, och verkan deraf i praktiskt hänseende följaktligen blifva af mindre vigt, dels ock betraktas stadgandet i sin tillämpning såsom mera ländande till fördel för första kammaren, än för den andra.

Gr. Hamilton har slutligen, såsom skäl för sitt ogillande af första kammarens sammansättning, förklarat den sakna alla garantier och till och med vara sämre organiserad än den andra. — Hämtar Gr:n härvid stödet för sin mening från det förhållande, som, så vidt jag kunnat finna, ensamt derför blifvit anfördt, eller att förslaget utsträcker valfriheten till första kammaren utom valdistriktet, och den häraf föranledda farhågan att denna kammare skulle blifva befolkad med för många Stockholmsboer, utan tillräcklig kännedom om de serskildte landsorternas behof och intressen, så må jag säga att anmärkn:n förefaller mig alltför obetydlig, för att kunna grundlägga det fällda omdömet, äfven om den hvilade på en i och för sig sjelf riktig sats, hvilket den dock icke efter min tanka gör. I alla de hittills upgjorda förslagen till ett två-kammarsystem, — med undantag af det vid sista riksdagen inom Const.Utsk. upgjorda contraförslaget, — har man som en fördel erkänt, att göra valfriheten inom första kammaren så vidsträckt som möjligt, för att kunna der samla landets förnämsta kapaciteter, och någon skälig anledn. att frångå denna åsigt, kan jag icke finna. Skulle någon gång en viss landsort hafva att bevaka något eget stort och vigtigt intresse, som icke lämpligen kunde anförtros åt någon utom distriktet bosatt, så lära väl valmännen icke vara nog enfaldiga för att lemna updraget åt en Stockholmsbo eller annan för orten främmande person, utan med sitt val hålla sig inom distriktet. Men för alla andra fall, då inga serskilda omständigheter påkalla en dylik inskränkning, förmår jag ej inse något ondt deri, att valet träffar den utmärktare kapaciteten hvarhelst den finnes. — Menar åter Gr. Hamilton med sitt yttrande om brist på garantier, såsom jag förmodar, att första kammaren skulle leda sitt uphof från en aldeles ny och oförsökt institution i de s. k. valnämderna; så medgifves gerna, att allt nytt och oförsökt äfven kan sägas vara ogaranteradt. Men då vi alla synas vara ense om nödvändigheten af att uphäfva ståndsinrättningen, och således måste inlåta oss på något nytt, — och då vi likaledes tyckas vara ense att i den nya representationen gifva företräde åt ett verkligt tvåkammartystem med karaktersskilda kamrar; så hemställer jag, om icke det här föreslagna sättet för första kammarens

bildande i sannolikhet att gifva de nödiga garantierna kan fullt ut mäta sig åtminstone med det vid sista riksdagen upgjorda klassvalsförslaget, enl hvilket första kammaren skulle komma att väljas aldeles på samma sätt och af samma personer som den andra. Man har redan ofta hört omtalas behofvet och nyttan af att inrätta länsnämder för behandlingen af sådana angelägenheter, som kunna gemensamt röra de serskilda länens innevånare. och fråga derom har vid åtskilliga riksdagar blifvit väckt. Om nu således de här föreslagna valnämderna jemväl skulle komma att fungera som municipala länsnämder, hvartill de säsom afsigten och i sjelfva verket varit, ehuru sådant icke kunnat i förslaget inflyta, utan svårighet skulle kunna förvandlas, så skulle efter min tanka icke allenast härigenom ett ganska vigtigt steg vara taget för vårt municipalväsendes utbildning, utan man skulle i samteliga länsinnevånarnes egna intresse att alltid hafva sina mest nitiska, uplysta och rättskaffens medlemmar i länsnämderna insatta för de municipala bestyrens skull, också hafva den säkraste garantien att de i sin egenskap af valnämder jemväl lemnade de bästa resultaten. Jag vågar åtminstone tro, att man svårligen skall lyckas att utfinna någon bättre garanti, och att det just är häruti, som man har att sätta det betryggande elementet för framtiden.

Jag öfvergår nu till besvarande af Gr. Lagerbjelkes anförande. Han hade i går på sin partage öfvertagit att granska och kalfatra det K. förslaget från den juridiska eller rättare sagdt teckniska sidan, d. v. s. i afseende på dess upställning och redaktion; och det kan ej nekas, att den värde Gr:n utfört sin role med den tillförsigt och dialektiska förmåga, som man hos honom är van att finna. Jag befarar dock, att han låtit sin motvilja mot förslaget i sin helhet och dess grunder förleda sig att sträcka sina anmärkn:r mot detaljerna längre, än han måhända eljest skulle hafva funnit skäligt; och jag hämtar någon anledn. till denna förmodan från den omständigheten, att jag funnit anmärkn:ne i en eller annan punkt rigtade till och med mot stadganden, hvilka det K. förslaget har hufvudsakligen lika med det förslag, som af reservanterna i sista riksdagens Const.Utsk. upgjordes, och hvari Gr. Lagerbjelke sjelf deltagit. För att emedlertid visa, att det med de många anmärkn:ne icke hafver sig så farligt, som det vid deras framställning för mången kunnat förekomma, skall jag genomgå de hufvudsakligaste deribland, eller så många jag kunnat i minnet bibehålla, dervid jag dock anser mig böra förutskicka den erinran, att det i vår formalistiska tid svårligen låter sig göra att skrifva någon lag, serdeles då den är af större omfattning, som icke lemnar rum för tvetydighet eller misstydning för den slags dialektik, som anser sig hvarken behöfva fästa något afseende å sammanhanget mellan lagens serskilda delar, eller ens hos lagstiftaren förutsätta en förnuftig och rimlig mening under orden. Följer man deremot den motsatta i all lagtolkning godkända regeln, så torde redan den första mot 8:de § rigtade anmärkn:n, ang:de arrendatorers rösträtt, förfalla. Ty jag medgifver väl, att genom en inadvertens i uttrycket, ordställningen här icke klart uttrycker me-

ningen, och att § derigenom kommit i någon strid med 15 §. Men man behöfver blott jemföra dessa begge §§ med den 18:de. för att finna stridigheten upplöst och arrendatorernas rösträtt så tydligen bestämd, att något skäligt tvifvel derom icke kan upstå.

Emot nästföljande mom. i 8:de §, som gör näringsidkares rösträtt beroende af det vilkor, att bevillning för yrket skall hafva blifvit under nästföreg:de året påförd, har Gr. Lagerbjelke såsom ett serdeles stort och uppenbart misstag anmärkt, att man här talat om påförd bevillning, i st. f. erlagd, på sätt satsen äfven blifvit uttryckt i det omförmälta contraförslaget af år 1848. — Att det uppenbara misstaget dock härvid återfaller på anmärkaren sjelf, är emedlertid lätt att inse. Ändamålet med stadgandet är neml. icke, såsom Gr. Lagerbjelke synes hafva föreställt sig, att förekomma det en person, som varit näringsidkare, men kommit utaf sig och ej vidare mäktar betala den påförda bevillningen, icke desto mindre skulle vara bibehållen vid sin rösträtt; ty häremot præcaverar föreskriften, att näringen eller yrket skall fortfarande utöfvas ännu då rösträtten vill begagnas. Men på det icke personer skulle kunna förvärfva sig rösträtt blott genom en kort före valen skedd anmälan, att de vilja drifva en viss näring, har man funnit nödigt stadga, att näringen jemväl skall vara under en viss tid förut, eller under det nästföreg:de året, utöfvad, och att detta skall styrkas med debetsedeln, som visar att bevillning derför blfvit *påförd*. För detta ändamål är uttrycket aldeles tillräckligt och att utbyta det mot orden *erlagd bevillning*, skulle utan all vinst blott leda till den orimliga påföljd, att så ofta valen inträffade under den mellantid, som alltid förflyter emellan bevilln:ns påförande och sjelfva upbördsstämmorna, de näringsidkare, som ännu icke hunnit erlägga det nästföreg:de årets bevillning, skulle gå miste om sin rösträtt.

I samma §, hvilken isynnerhet synes hafva blifvit föremål för den värde anmärkarens missbelåtenhet, har vidare blifvit klandrad den obestämdhet, som skall ligga i uttrycken: "embets- eller tjenstemän med ordinarie syssla eller ständig aflöning"; och visserligen har man i åtskilliga andra förslag gjort sig mycken möda för att undvika denna obestämdhet. I 1840 års förslag intogs en temligen vidlyftig specification på serskilda slag af tjenstemän, hvilken dock befunnits otillfredsställande och förmodligen föranledt reservanterne i 1848 års Const.Utsk. att försöka en annan definition, enl. hvilken rösträtt skulle tillkomma endast de embets- och tjenstemän, som äro i "Statens omedelbara eller allmän inrättnings tjenst." Jag kan dock ganska tryggt påstå och försäkra Gr. Lagerbjelke, att den obestämdhet, som man härigenom velat undvika, ingalunda blifvit undanröjd; ty vi hafva här i landet, likasom annorstädes, en mängd inrättningar af den blandade natur, att man icke utan yttersta svårighet och tvekan kan bestämma huruvida de böra betraktas såsom allmänna eller enskilda. Efter mogen öfverläggning har man derföre i det K. förslaget uteslutit alla dylika bestämmelser, för att göra stadgandet tilläpligt på hvar och en, som har till lefnadsyrke att bestrida en tjenstebefattning mot bestämd aflöning, tjensten må

i öfrigt vara af hvad beskaffenhet som helst, blott den hvarken gör innehafvaren beroende af annans enskilda husbondevälde och således är att hänföra till de i 11 § uptagna undantag, eller ock hörer till de ringare tjenster som i 12 § finnas omförmälde; och jag skulle tro, att detta just är bästa sättet om ej det enda möjliga, att undvika all obestämdhet och tvetydighet i tillämpningen. — Hvad åter sista mom. i 8:de § angär, eller de deri omtalade ledamöterna af K. Akademien, och Gr. Lagerbjelkes farhåga, att kadetterna skulle kunna upträda med anspråk på valrätt, så torde jag blott behöfva erinra, att om Gr:n, då han tog Statskalendern i hand, icke hade stannat vid registret, der han fann Krigs-Akademien bland öfrige Kongl. Akademier uptagen, utan gått till den pagina, hvartill registret hänvisade, hade han lätt kunnat öfvertyga sig, att kadetterna icke der stå uptagna såsom ledamöter af Akademien.

Vid 11 §, som från rösträtt undantger bland annat dem, som försörja sig endast med tillfälligt arbete hos andra personer, har Gr. Lagerbjelke såsom oriktigt anmärkt, att man tillagt ordet *endast*, och han har stämplat detta som ett ända till löjlighet gränsande misstag, om jag rätt minnes uttrycket. — Äfven här är det dock lätt visadt att misstaget återfaller på anmärkaren sjelf, och att det klandrade ordet icke står der förgäfves. Det gifves neml. knappt någon enda af våra handtverkare, som alltid får förrätta sitt arbete på egen verkstad: han måste ofta förrätta det hemma hos dem, som anlita honom. I hans försörjningsmedel ingår således äfven det tillfälliga arbetet hos andra personer; och om man ej här tillagt ordet *endast*, skulle alla våra handtverkare gått miste om sin rösträtt. Hvad man åsyftat är sådane personer, som ej hafva något annat kändt näringsfång, än det tillfälliga arbetet, och det är visst möjligt, att detta kunnat uttryckas bättre, än som skett, men att det icke skulle hafva lyckats på det sätt den värde anmärkaren förmenat, torde vara klart.

Vid 16 § har blifvit gjord en anmärkn., hvilken jag, till följd af den lätthet hvarmed den vederlägges, fruktar att icke hafva rätt upfattat. Emedlertid gick den efter min upfattning ut derpå, att Gr. Lagerbjelke tycktes i §:n sakna nödigt förbehåll derom, att den upflyttning som här omtalas från den medelbara till den omedelbara val-afdelningen bör inskränkas till dem, som upnått den för valrätt inom senare afdelningen bestämda högre åldern af 25 år; och en så beskaffad anmärkn. har varit desto öfverflödigare, som §:n, om man läser meningen till slut, innehåller ett dylikt förbehåll. — Har jag deremot härvid misstagit mig i upfattningen af anmärkn:s innehåll, så förfaller naturligtvis också min nu emot densamma gjorda erinran; men jag torde då äfven vara ursäktad, om jag icke för närvar. är i tillfälle att till besvarande uptaga hvad annat anmärkn:n kan hafva inneburit.

På 23 och 24 §§ har Gr. Lagerbjelke isynnerhet öfvat sin skarpsinnighet, för att ur ordalagen utleta en så orimlig mening, att det enkla och sunda förståndet svårligen skall kunna följa honom i en sådan dialektik. För mig åtminstone och, såsom jag

tror, för de flesta är den rätta meningen ganska lättfattlig. Vill man emedlertid strängt nagelfarara med orden, så vinnes i sjelfva verket ingenting dermed, att man, på sätt Gr. Lagerbjelke velat, här utbyter ordet *hvardera* emot *någondera*. Samma tillfälle till misstydning återstår; och detta torde bäst bevisa nödvändigheten att vid tolkningen af ifrågavar. §§, liksom vid all annan lagtolkning, gifva åt orden den tydning, som öfverensstämmer med en förnuftig mening hos lagstiftarne, så framt man ej vill göra sig saker till en uppenbar afsigt att förtyda den.

Vid **33** §, som uptager af hvilka anledn:r en ledamot af första kammaren kan under tiden för befattningens utöfvande blifva oskicklig att dermed fortfara, har blifvit anmärkt såsom en ofullständighet, att bland dessa anledn:r icke finnas uptagne de orsaker till uteslutande från både valrätt och riksdagsmannarätt, som omtalas i **11** §; och strängt taget har denna anmärkn. sin riktighet. Den hade dock, för att sjelf vara fullständig, bordt omfatta icke blott **11**:te §:n, utan äfven den **12**:te, som likaledes från valrätt utestänger vissa personer och följaktligen bör göra dem oskickliga att vara ledamöter i första kammaren. Emedlertid tror jag, att förslaget ingenting skulle hafva vunnit på en uttryckligen här gjord förutsättning, att en i första kammaren invald person skulle under utöfningen af denna befattning kunna nedsjunka till en vaktmästarebeställning eller till enskildt tjenstehjon, och att en så beskaffad fullständighet utan skada kan undvaras.

§ **41**, som handlar om valsättet i de valdistrikt som bestå af flera städer, har ej heller varit Gr. Lagerbjelke till nöjes, och han har trott, att detta valsätt skulle gifva alltförstor öfvervigt i inflytande åt den stad, som har största folkmängden. Mähända ligger verkligen häruti ett missförhållande, men att det svårligen kan afhjelpas, torde bäst visas deraf, att det K. förslaget härutinnan hufvudsakligen öfverensstämmer med det af **1848** års Const.Utsk. upgjorda, och att Gr. Lagerbjelke således icke sjelf kunnat utfinna något bättre. Ty den ringa afvikelse, som det sistnämda förslaget innehåller, eller rättigheten för hvar och en att, om han vill, sjelf resa till valdistriktets hufvudort och der i stället för hemorten afgifva sin röst, är af alltför obetydlig vigt, för att i den anmärkta omständigheten utöfva något märkbart inflytande.

Vid **77** § förekommer deremot en anmärkn., som måste erkännas vara välgrundad. Genom ett förbiseende har man kommit att stadga skyldighet äfven för alla ledamöter af första kammaren att vid hvarje riksdag låta granska sina fullmakter, ehuru en del af dem redan vid föreg. riksdagar fått fullmakterna granskade och godkända; och detta är naturligtvis öfverflödigt, men också temligen oskadligt. Jag är således glad att här kunna göra rättvisa åt anmärkarens skarpsinnighet och kritiska förmäga, på samma gång det torde medgifvas mig, att anmärkn:n är af föga vigt.

Vid **81** §, som upräknar de ständige Utsk:n, kar Gr. Lagerbjelke klandrat, dels att Stats- och Bevilln.Utsk.:n blifvit sammanslagna, hvarigenom detta Utsk. efter Gr:ns tanka skulle få för mycket att

gö-

göra, och dels att LagUtsk. blifvit bland de ständige uptaget, i sammanhang hvarmed han funnit olämpligt, att man åt detta Utsk. öfverlemnat behandlingen af grundlagsändrings-förslag. — Hvad den förste af dessa anmärkn:r angår, så vill jag icke nu ingå i en utveckling af skälen för den redan i flera föreg:de förslag såsom lämplig antagna sammanslagningen af Stats- och Bev.Utsk:n; det torde vara tillräckligt att erinra Gr. Lagerbjelke, det den äfven igenfinnes i hans eget vid sista riksdagen inom Const-Utsk. upgjorda förslag. Hvad åter LagUtsk. vidkommer, så kan jag ej inse huru detta Utsk. såsom ständigt skulle kunna undvaras, bland.annat af det skäl, att Justitiæ-Ombudsm:s embetsförvaltning der skall granskas och hans riksdagsberättelser med deri intagna förslag till lagförändringar behandlas. Ty väl har jag funnit, att Gr. Lagerbjelke och hans medreservanter från sista riksdagen velat öfverflytta dessa göromål på Const.Utsk., men lämpligheten deraf har jag ej förmått inse. Är frågan endast att välja antingen mellan ett Const.Utsk., för att behandla allmänna lagfrågor, eller ett LagUtsk., för att behandla grundlagsfrågor, så synes mig någon tvekan i valet icke böra äga rum.

Emot **90** § har Gr. Lagerbjelke vidare gjort en anmärkn. af den obetydlighet, att jag ej vill trötta Eder, Mine Hrr, med att ens fullständigt här uptaga den. Nog af, att han föreslagit ett annat förfaringssätt för det fall, att göromålen inom något Utsk. skulle så ökas, att de ej anses kunna bestridas med det vanliga antalet ledamöter; och detta kan i sjelfva verket bero på tycke och smak. För min del gifver jag dock företräde åt det K. förslaget, såsom mera enkelt och ledande till större likformighet i ärendernas behandling.

Vid **107** § har det blifvit anmärkt som ett fel, att man tillåtit frågor om ändring i grundlagarne väckas när som helst under riksdagens lopp. Härutinnan har man dock endast bibehållit, hvad som redan är stadgadt, ehuru dylika frågors vidare behandling undergått någon förändring; och man har för ett sådant bibehållande hämtat skäl äfven derifrån, att då tillämpningen af en mängd stadganden i grundlagarne, och serdeles Riksd.-Ordn., förekommer endast vid riksdagarne, behofvet af en förändring eller ett förtydligande oftast visar sig först under riksdagens fortgång. Att man emedlertid icke för dylika frågor stadgat, såsom Gr. Lagerbjelke behagat yttra sig, ett lättsinnigare behandlingssätt, än för andra frågor, visas af den jemväl bibehållna föreskriften om deras hvilande till antagande först vid en påföljande riksdag.

Slutligen får jag i anledn. af den som det tycktes mycket stränga anmärkn:n mot redakt:n af 1:sta mom. i **123** §, erinra, att den här åt kamrarne medgifna rättigheten att, vid föredragning af ett Utsk:s betänk., oberoende af hvad Utsk. förelsagit och utan föregången återremiss, fatta sitt beslut, endast återgifver ett redan befintligt stadgande; och att härifrån vilja härleda en rätt för kamrarne att, då t. ex. Utsk. yttrat sig öfver en beskattningsfråga, besluta öfver en fråga hörande till kriminal-lagen, innebär en alltför stor orimlighet för att kunna stå tillsammans med den be-

gagnade redkt:n, äfven om denna lemnade utrymme för större misstydning, än den verkligen gör.

Jag har nu genomgått så många af Gr. Lagerbjelkes anmärkn:r, som jag kunnat i minnet behålla, och dervid, som jag hoppas, ådagalagt haltlösheten af de flesta, obetydligheten af de öfriga. Det är möjligt, att några undfallit mig; det är också möjligt att deribland funnits de, som förtjena mera afseende. Men jag öfverlemnar till Eder, Mine Hrr, att med handen på hjertat afgöra, om någon enda af hela denna upstaplade rad af små anmärkn:r, som man tyckes hafva gjort sig till ett nöje att hopa öfver ett från Konungen och Dess rådkammare utgånget förslag — om, säger jag, någon enda af dem kan anses af det värde, att den skulle kunna föranleda en förkastelsedom öfver förslaget. Alla dessa anmärkn:r hafva dessutom alldeles till öfverlopps blifvit framstälda; ty det är ändock sjelfva grunderna för förslaget, som utgöra den egentliga stötestenen, och dessa äro också onekligen de vigtigaste att behjerta. Jag hade visserligen önskat att nu vid frågans afgörande, med något hopp om framgång för sjelfva saken, kunna till R. o. Ad. framställa en upmaning att så behjerta förslaget, att vi, uti upoffring af en ståndsindelning, som sannolikt i alt fall ej kan länge bestå, och uti beredvillighet att antaga ett system för ömsesidigt förtroende i st. f. det nu rådande misstroendet, gåfvo våra medständer ett ädelt föredöme. Men jag hyser icke mera något hopp i detta afseende, sedan frågan genom ett annat RiksStånds beslut redan fallit; och jag skall således ej längre uppehålla Eder, Mine Hrr! — Ett förklarande är jag dock skyldig mig sjelf att tillägga. Det har på senare tiden blifvit en temligen allmän jargon, hvarpå man äfven här under diskussionen hört antydas, att utarbetandet och framläggandet af ifrågavar. förslag aldrig skulle haft någon alfvarlig mening, utan att det endast varit ämnadt till ett konjunkturs-förslag, hvarmed man för ögonblicket ville lugna en storm, som hotade att blifva öfvermäktig. I anledn. häraf anser jag mig böra öppet förklara, att efter mitt sätt att se, denna jargon innebär en så förnärmande tillvitelse, att jag är pligtig mig sjelf och dem, som med mig dela ansvaret för förslaget, att tillbakavisa tillvitelsen med ett bestämdt förnekande. Mitt deltagande i förslagets utarbetning, likasom mitt tillstyrkande af dess framläggande, har tvärtom varit grundadt på den innerliga öfvertygelse jag ännu hyser, att detta förslag är det enda, som på laglig och fredlig väg kunnat föra oss till det mål, dit nationen, om än i afbruten gång, dock med säkra steg och efter hvarje afbrott med ständigt ökad ifver sträfvar.

Åtskilliga ledamöter hördes härtill yttra bifall.

Frih, Raab, Adam Christian: Visserligen har den otålighet, hvarmed R. o. Ad. uttryckt sin önskan att snart komma till slut med denna redan långt uttänjda diskussion gifvit ett stöd åt de upmaningar vi af en föreg:de talare emottagit att i möjligaste måtto förkorta våra föredrag. Visserligen har den vigtiga frågan, hvarom vi öfverlägga, genom det beslut ett annat Stånd förleden gårdag fattat, redan för denna gång fått sin lösning. Visserligen vill det

ock synas fåfängt att inom detta Stånd söka förekomma en lika utgång. Men Mine Hrr! om ock för denna riksdag frågan fallit, är hon derföre icke död. Hennes anda lefver och skall snart åter röja sin tillvaro. Ur denna synpunkt är det ej likgiltigt om hon fallit för bevisningens eller rösternas öfvermagt. Må det derföre tillåtas mig, som, under de flere riksdagar jag bivistat, med stigande intresse följt denna fråga, — som vid sista riksdagen stridde för äsigter, som öfverensstämma med dem, hvarpå det K. förslaget är byggdt, och som lemnat hemmet — lemnat enskildta och municipala bestyr — för att deltaga i förhandlingarne vid denna riksdag, och serdeles i denna fråga, hvars lyckliga lösning jag efter förmåga vill befrämja. Må det tillåtas äfven mig, säger jag, att taga edert tålamod i anspråk för afhörande af de skäl, jag vågar framställa emot dem, som mina motståndare så frikostigt anfört. J hafven upmärksamt afhört frågans vedersakare, hören ock tålamodigt hennes försvarare!

Jag hade för afsigt att först yttra mig om några detaljer, som voro föremål för skarpa anmärkn:r i gårdagens plenum. I detta afseende har likväl föreg:de talare så fullkomligt förekommit mig att jag kunnat utstryka den ena efter den andra af mina anteckningar. Likväl återstår några få, dem jag ber att få uptaga.

Gr. Lagerbjelke anmärkte såsom en inkonsequens i förslaget att, "då den 18 § medgifver rösträtt åt arrendatorer af jord på landet, icke äfven rösträtt i 20 § blifvit beviljad åt dem, som arrendera stadsegendom."

Det måste likväl medgifvas vara en himmelsvid skillnad emellan den verksamhet, som åtföljer ett arrende af jord, eller den att hyra en bostad. Arrendatorn är en verklig näringsidkare, hyresgästen han *bor* — och deri ligger ej någon rörelse, som utmärker någon sorts nyttig verksamhet.

Gr. Hamilton har sagt att "BorgarSt. enl. förslaget skulle få en allt för stor andel i representationen."

Huru stor andel skulle väl BorgareSt. få? — Jo, ät städernas ombud är $\frac{1}{5}$:del af representationen uplåten. Men, i förhållande till andra innevånare i städerna, skulle Borgerskapet ej få öfverhufvud, mer än halfva röstetalet. Alltså skulle borgerskapet ej komma att utöfva mer än halfva rösträtten i städerna, d. v. s. det skulle endast tillsätta $\frac{1}{10}$:del. af representationen. Och denna andel måtte väl ej, vare sig med hänsyn till den 4:del borgerskapet hittills haft, eller till den andel de utgöra i antalet af den bildade befolkningen i landet, eller till de för samhället vigtiga näringar, de drifva, anses för stort!

Hr Gr:n har såsom ett fel i förslaget anmärkt "att ej den ene Bonden, som egde $1\frac{1}{8}$ mantal, skulle rösta tillsammans med den andre, som egde blott 1 hemman. Att ej en Kapten skulle rösta tillsammans med en Löjtnant, ej en tjensteman rösta tillsammans med sin närmaste underordnade kamrat" o. s. v.

Det är förut yttradt att några arbiträra gränsor ha måst upställas, och hvar helst dessa dragas, qvarstår alltid samma anledn. till

anmärkn. deröfver att personer, som äro hvarandra nära i förmögenhet eller tjenst, ej få rösta tillsammans. Men afhjelpes väl denna olägenhet genom klassval, som på ett annat sätt skiljer emellan de röstande? Eller finnes väl någon annan hjelp för denna olägenhet än hvad ingen af oss vill, införande af de mest utsträckta allmänna val? Och i alla fall huru obetydligt förekommer ej detta förmenta fel, jemfördt med den grymma orättvisa, som nu — i närvar. representationssätt — existerar emot en del medborgare, då af 2:ne kamrater af samma grad, vid samma reg:te, den ene, som aldrig ens tänkt på allmänna ärender, kan ega sjelfskrifven representationsrätt, och den andra, som tilläfventyrs kan vara kamraten i alla afseenden öfverlägsen, ej eger ens rättighet att deltaga i val till representanter — eller den ene possesionaten, han må nu "sitta på aldrig så liten måsse i Småland" eger rätt föra folkets talan, då hans granne, egaren af stora gods, ej eger att hvarken sjelf eller genom ombud få deltaga i de allmänna ärenderna.

Men detta hörer till förslagets detaljer — jag vill vidare ej uppehålla R. o. Ad. med deras försvar, då de under närvar. förhållande äro af mindre vigt.

Jag vill nu vända mig till den vigtigare delen — förslagets principer, de falla ej med förslaget.

Jag ber först och främst få uptaga ett yttrande af Gr. Hamilton, som innebär den vigtigaste af alla principer, grundprincipen på hvilken alla de öfriga principerna i ett representationsförslag skola byggas.

Hr Gr:n har neml. sagt: "Att valrätten ej tillkommer individen ur synpunkten af dess menskliga rättigheter, utan såsom representant af vissa samhällsintressen."

Om denna sats, som är afhandlad och kan afhandlas i oändlighet, skall jag ej ingå i någon vidlyftig deduktion. Jag tillåter mig endast framställa den frågan: Hvad menas väl med samhällsintressen, om ej de olika verksamhetsspherer, inom hvilka menniskorna röra sig, de förrättningar, de arbeten, hvarmed de förvärfva sitt uppehälle, genom hvilka de eftersträfva att göra lifvet angenämt och lyckligt? Nå väl! äro då ej alla dessa förrättningar tillkomne för menniskan, såsom medel i hennes hand, och menniskan ej skapad såsom medel för vissa förrättningar? Menniskan måste väl således vara hufvudföremålet, vara den vi sätta i första rummet — hennes förrättningar, samhällsintressena, i det andra?

Men, som jag med denna åsigt af saken, likväl ej tillhör deras antal, som på den vill bygga påståendet om valrättens obegränsade utsträckning, uptager jag villigt den varning, som för så väl den ena som för den andra åsigten ligger i samma talares yttrande: "Att man ej får theoretisera vid upgörandet af ett grundlagsförslag."

Jag ber nu få öfvergå till den omtvistade grundsatsen huruvida folkets ombud böra utses, såsom de fleste af förslagets motståndare yrkat, genom klassval, eller genom samfällde val.

Det vore både för tidigt och opåkalladt att nu på förhand hafva

afsagt ett kategoriskt nej till hvarje förslag som är byggdt på klass-vals-grund. Så må det vara upställdt att det kunde möjligen blifva bättre än det närvar., och det vore dock någon vinst. Jag tviflar likväl på möjligheten att någonsin ett klassvalsförslag skall kunna upgöras, som på en gång tillfredsställer folkets billiga fordringar, och vinner alla Ståndens bifall. Och i valet mellan de olika grunderna af antingen klass- eller Ståndsval — eller ock samfällda val, kan jag efter min, på noggrann pröfning grundade öfvertygelse, ej ett ögonblick tveka att gifva företrädet åt de sednare — och jag skall bjuda skäl för mig.

Det har visserligen af nyss föreg:de talare blifvit sagdt att, "Staten är summan af enskilde intressen," men då hvardera intresset utser sina serskilda representanter, är det klart att hufvudsakligaste afseendet skall fästas vid ombudens kända grundsatser och fasthet till förmån för detta intresse, med åsidosättande af, eller åtminstone underordnadt afseende på, ombudens öfriga egenskaper, och striden skall af dessa ombud föras mera riktad på bemödandet att inbördes vinna fördelen ät hvarssina kommittenter af samhället, än att *åt* samhället gemensamt bereda de största möjliga fördelar, oberoende af alla enskilda intressen. Jag ber att till bevis för detta mitt påstående få anföra en tilldragelse jag bevarat i minnet från en af föreg:de riksdagar. I de rum som äro belägna under detta — i de s. k. secreta Utsk:s-rummen — fördes den strid, som mest af alla — knappast sjelfva representationsfrågan undantagen, — egnat sig att vid riksdagarna reta passionerna — striden om brännvinet. Det var en man af BondeSt. en af alla de äldre ledamöterna af detta hus, säkert känd af alla högt aktad och värderad man, som visst icke kunde förebrås att vika från sin öfvertygelse. Jag tillåter mig säga hans namn, ty det är längesedan han var representant och han är nu gammal vorden, det var Ola Jepsson från Blekinge. Under diskussionen voro vi i vissa fall af motsatta åsigter och sökte båda försvara vår mening. Efter ett skarpt föredrag, som Ola Jepsson hållit, till vederläggning af mina skäl, kom han till mig, klappade mig på axeln och hviskade: "Herre! ni har ej så orätt och jag menar ej så illa, som det låter, men jag är tvungen för mina komitenter, hvilkas intresse jag är skyldig bevaka, att ej gifva efter." Sådana åsigter om representantskallets utöfning alstras af Ståndsval.

Men Mine Hrr! Samhällets lycka och välgång bero ej uteslutande på riksdagarne och förhandlingarne der, de bero också, och fastmera, på den allmänna anda, som finnes hos folket i landet. En talare i går berömde med rätta allmänna andan i England, och förklarade att Engelsmän äro Engelsmän och med dem må vi ej jemföra oss. Hvaraf kommer detta företräde? hvaraf kommer den berömda allmänna anda, den aktning för lagen, den sociala och industriella utveckling detta prisade folk vunnit? Månne vi ej äro berättigade att tillskrifva de samfälda valen förtjensten deraf, då England är det enda land i Europa, der de någon längre tid varit införda? — Presterskapet och den högre Adeln hade der, som i de flesta andra länder, tillegnat sig representant-kallet. I 13:de

seklet måste de inrymma valda ombud af den lägre Adeln i landet; i 15:de seklet måste dessa åter maka åt sig för ombud från alla medborgareklasser, utsedde genom samfälda val. Det är således vid pass 4 sekler, som denna valprincip varit gällande i detta land och deraf vill det väl synas, som om den framkallat den allmänna anda, för hvilken vi med rätta prisa Engelsmännen. Det är väl sannt att stora inskränkningar i denna samfälda valrätt egt rum, men folkets billiga anspråk på utsträckt valrätt vunno dock seger. Man motarbetade reformen, der som här; men efter de blodiga rörelserna i Bristol, och sedan en allmän national-union, under Burdetts ledning, öppet hotat med skattevägran, gick år 1832, som vi veta, reformbillen igenom, och derigenom blef den samfälda valrätten utsträckt ända derhän att England och Irland räkna öfver 1 million valmän. Så är förhållandet med valrätten i England, der allmänna andan prisas såsom ett föredöme för oss.

Men huru förhåller sig med allmänna andan i Sverige, der ståndsrepresentationen egt rum? Hurn svårt är det ej — J veten det väl Mine Hrr! att finna personer inom kommunerne med omdöme, skicklighet och intresse för andra, att åtaga sig komunala bestyr? Sådant förtroende, hvilket borde vara en utmärkelse, är ju i allmänhet betraktadt, såsom ett onus, hvilket en hvar undandrager sig så långt och så vidt som möjligt är. Detta är ett beklagligt tillstånd, som ståndsvalen alstrat och skall underhålla, ty ståndsvalens princip är egoismen. Men de samfälda valen skulle ofelbart, här som i England, upväcka ett varmare intresse hos en och hvar att gagna sin omgifning — skulle gifva ett värde åt de kommunala bestyren, skulle göra det medborgerliga förtroendet eftersökt och värderadt. Och hvarföre? Jo, Mine Hrr derföre att dessa mindre förtroenden i kommunen vore trappstegen, på hvilka medborgaren kunde upstiga till vinnande af de högre, — vore vägen, på hvilken han gjorde sig känd och berättigad att komma i fråga till riksdagsmannakallet. Med ett ord, man upmanades att gagna sina medborgare, ty deras förtroende egde då ett värde, som det nu ej har och aldrig får under någon klass eller ståndsvalsrepresentation.

Man har talat om "våra urgamla former" — om "Ståndens ursprung sedan medeltiden." Man har sagt att "Stånden äro grundvalen för Sverges urgamla statsskick" — att "ingen mäktar resa säkrare stöd för Wasa-Thronen", än stånden äro. "Att den nuvar. Ståndsgrunden vårdat oss i sekler och skall vårda oss i sekler" o. s. v. Dessa urgamla former äro dock ej så urgamla — Väl vet den äldre historien att tala om Stånden ur den synpunkt att de omfattade alla de medborgare, som kunde ega något inflytande i samhällets angelägenheter. Det var dock här, som i andra länder, Prester och Adel, som hade mesta inflytande på ärenderna, men vårt ståndsväsen har ej haft ordnad form mer än i 2:ne sekler, som visst icke är någon evig tid i historien.

Och hvilka förändringar ha ej dessa former undergått? Adeln har ju en tid, genom sitt öfverlägsna antal i Utsk:n innehaft hälften af representationsrätten? Det är ju knappt 50 år sedan Bonde-

St. fick delaktighet i Banken? Och, under sista 40 åren, sedan vårt nya statsskick infördes, huru många serskilta förändringar har icke vår grundlag undergått? Detta om ålder och oföränderlighet. En annan fråga: hvad har denna ståndsrepresentation uträttat?

Man rädes för samfälda val derföre att de leda till revolutioner och omstörtningar. Nå väl! Har väl i något annat land inträffat på de sednare 300 åren så många revolutioner, som i Sverge, — då jag vill undantaga Frankrike, der måhända liksom i Portugal, de dynastiska intressena varit, om ej driffjedrarna, åtminstone kraftigt inverkande anledn:r till rörelserna

Har väl Sverges Ståndsrepresentation mäktat skydda landet vare sig från envälde eller partivälde? — Huru har väl Sverges Ständer skött vår bank, som af dem vårdats, af dem har sitt namn? — Svaret ligger i anvisningen på de många Statsbankrutter vi gjort — Ha väl våra Ständer, med sina vexlande opinioner och vexlande önskningar knnnat åstadkomma någon nyttig vägledning för vår ekonomiska lagstiftning, hvari ombytlighet och osäkerhet äro näringarnes dödsfiender? Har väl Sverge framgätt under Ständernas beskydd i jemnbredd med andra länder till kommerciel och industriel utveckling? Hafva väl våra omätliga resurcer blifvit tillgodogjorda?

Om J ej kunnen svara annat än nej till dessa frågor, måsten J ock Mine Hrr erkänna att vår Ståndsrepresentation ej för Sverge, varit den lyckliga inrättning, som genom sina förtjenster om Sverges ära, Sverges väl, ega anspråk på orubblighet!

De hvila dock på "historisk grund," säger man och "ingen må ostraffadt rubba den historiska grundvalen."

Att vår ståndsförfattning har historisk grund är visserligen ganska sannt och jag erkänner villigt att dessa former varit nyttiga — ja kanske nödvändiga — på sin tid för utvecklingen af samhällets politiska lif. Men, sedan samhället trampat ut barnskorna; sedan nyare tidens kultur framtvingat erkännandet af alla medborgares jemlikhet inför lagen — att nu åberopa historiens vittnesbörd till bevis för påståendet att representationssättet ej må undergå en tidsenlig reform, det är en orimlighet — en paradox — ty hvilket af de missbruk, historien vet att omtala, har ej hvilat på historisk grund? Lifegenskapen — månne den ej var historisk? Hvem vågar likväl nu att försvara den? Den gamla Franska adelns, menskligheten hånande rättigheter — Månne ej den var historisk? — Dispotismen i de länder der den finnes qvar, månne den ej är historisk? Är det väl derföre sagdt att desse nationer skola i all evighet sucka under enväldets ok?

Med ett ord, det gifves intet missbruk, som ej kan försvaras, ingen absurditet, till hvilken man ej kan komma, om man utgår från synpunkten att allt hvad som hvilar på historisk grund är rätt.

Påfveväldet — Munkväsendet — aflatskrämeriet, månne de ej hvilade på historisk grund? och likväl har Gustaf Wasa blifvit odödlig derföre att han afskaffade dessa former, ur hvilken den ursprungliga andan längesedan hade flyktat.

Och från det större till det mindre: våra gymnasier, lärdoms-

skolor — apologistskolor — månne de ej hvilade på historisk grund? Det hindrar dock ej Hr von Hartmansdorff att, såsom en väldig reformator, yrka en ny skolreform, hvars egentliga kännemärke är att nedbryta de råmärken i de gamla läroanstalterna, som tvingade de olika Stånden att söka olika skolor. Och hvarföre? Tvifvelsutan derföre att Hr von Hartmansdorff funnit att de gamla skolorna, i trots af den historiska grund, på hvilken de hvilade, ej mera motsvarade tidens fordringar, sedan civilisationen tagit en annan riktning. Jag ber Hr von Hartmansdorff vara konseqvent i sina reformer — jag ber honom söka borttaga dessa råskillnader äfven för de fullvuxna.

Man har påstått att samfäldta valrätten ej lemnar samhället lugn, att den innebär ett frö till oro.

Man har neml. sagt "att hvarje eftergift stegrar anspråken" — att förgäfves sökes en stat, byggd på allmän valprincip, som bibehållit lugnet, m. m. i lika syftning, och till stöd för denna mening har man åberopat historiens vittnesbörd, gifvit oss en föreläsning ur äldre och nyare tiders historia och serdeles framhållit såsom orden follo, "det eländiga Frankrikes" exempel.

Att ingen statsförfattning, alltifrån Lykurgi och Solons intill närvar. tider egt någon absolut varaktighet, erkännes villigt — dertill behöfves ej historiens vittnesbörd, ty det ligger i tingens ändliga natur att ingenting förblifver bestående, ingenting oförändradt.

Men då man med historien vill bevisa att den samfäldta valrätten föranleder samhällsomstörtningar, tillåter jag mig först erinra derom att samfäldta valprincipen är i Europas samhällen, med undantag af England, så ny, att vi ur historien ej kunna hämta tillförlitliga vittnesbörd. Det torde väl tåla en längre tids erfarenhet, än den vi ega, för att ur historiska exempel bevisa det ena eller andra. — Men, då man åberopat historien, då man tillåtit sig att draga slutsatser, upställa sannolikheter och förmodanden om orsakerna till hvad som skett, tillåter äfven jag mig att draga konklusioner ur historien af det skedda till hvad som kunnat uteblifva.

Besynnerligt att, då man här anfört alla andra länders exempel, man ej vidrört Belgien. Detta land, som liggande vid den store Republikens gräns, bibehållit lugnet. Månne detta förbiseende varit upsåtligt? Man kan vara berättigad tro att det härrör från obenägenheten att vidröra ett land, som med samfälld valrätt förblifvit lugnt under stormarne. Men af Belgiens nyare historia se vi att det lyckats förekomma oroligheter dermed att man i tid gifvit efter för folkets billiga anspråk. — Belgien, som **1831** fick sin konstitution, grundad på samfälld valrätt, hade den dock genom census så inskränt att endast **1** af **86** innevånare var valman. Anspråken växte der som annorstädes med civilisationen, och Belgierna fingo **1848**, hvad de fordrade, en utsträckning i valrätt derhän att hvar **12**:te innevånare blef valman — och se det förblef lugnt!

Månne ej detta bevisar att en eftergift för folkets billiga anspråk är rätta medlet att förekomma revolutionerna?

Men det "eländiga Frankrike" är åberopadt till bevis för olyckan af det utsträckta valsystemet.

Låtom oss följa de nyaste händelserna der och se till om ej äfven de gifva en varning för den statskonst, hvars grundsats det är att tjurhålla på det bestående.

Enl. 1814 års karta hade man visserligen vidblifvit den redan 1791 införda samfälda valprincipen, men bestämt census för valrätt till 300 francs årlig direkt skatt och 30 lefnadsår, samt för valbarheten till 1000 francs direkt skatt och 40 lefnadsår. — Valmännen vore derigenom inskränkta till 120,000, de valbara till 15,000 i ett land af 35 millioner.

Det var väl ingen under att en nation, som för friheten offrat så mycket blod, fann, sedan hon hunnit hämta sig efter den förslappning, hvartill de nyss uthärdade öfveransträngningarne nedstämt henne, denna inskränkning allt för obillig — hennes anspråk blefvo trotsigt tillbakavisade och Carl X:des thron omstörtades 1830.

Valrätten nedsattes nu till 200 francs och 25 års ålder, valbarhetsvillkoret blef 500 francs och 30 lefnadsår. — Detta var måhända nog 1830, men civilisationen steg och folket fordrade nedsättning af census. — Penninge-Aristokraterne understödde Ludvig Philips konservativa åsigt att ej gifva efter — och motståndet framkallade revolution 1848.

Måhända och sådan är min slutkonst — hade Ludvig Philip suttit qvar, intill sin död, ärad och berömd på Frankrikes thron, om census i tid blifvit nedsatt, om han i tid gifvit efter för folkets billiga fordringar. Så gjorde hans måg, Konung Leopold i Belgien, så gjorde Hollands — så gjorde Danmarks konungar — så gjorde ock konung Oscar i Sverge år 1848. Jag beklagar att Sverges Ständer 1850 ej veta värdera hans tillbud.

Man har påstått att Adelns representationsrätt är ett vilkor för upprätthållandet af den ärftliga monarkien.

Man har neml. sagt att "Svenska Adeln kan ej umbäras i konungadömet". att "med begreppet ärftlig thron förenar sig begreppet af andra ärftliga rättigheter." — "Monarkien kan ej bestå utan Adel" — "Uphäfvandet af Adeln uphäfver monarkiens grundsats," m. m.

Jag syftar visst icke på att uphäfva tillvaron af Adel, men jag vågar påstå att Adelns oumbärlighet för konungadömet är en hypothese, hvilken synes mig hvila på en oriktig upfattning af orsak och verkningar under förhållanden i en länge sedan förfluten tid.

Då konungarnes största ära — största regeringskonst bestod i eröfringskriget — då adelns bestämmelse var att dervid understödja konungarne, då var Adeln lika oumbärlig för konungamakten, som en armé för en fältherre. Men sedan numera fredliga idrotter utgöra hufvudföremålet för Regeringens omsorger och vi hafva arméer oberoende af Adeln såsom Stånd, — nu är också hvarje fredlig medborgare, som eger något att förlora, som har en framtid — som älskar sitt fädernesland, ett lika säkert stöd för konungamakten, som en adelsman.

Den tanken — den föreställningen att Adeln är oumbärlig för konunga-makten kan ej komma från annan källa, än Eder kärlek till konung och fädernesland -- den är således ädel till sitt uphof, vacker till sitt syfte; men den är egoistisk, emedan den är förnärmande för andra medborgare — den är illusorisk, emedan den saknar stöd af förnuftet och historien. Ingen Adel har varit mera lysande än den Engelska; men hvad förmådde den uträtta i England vid republikens införande 1649, eller vid thron-omstörtningen 1689? hvad förmådde Frankrikes gamla mäktiga Adel 1789? hvad förmådde Frankrikes nya Adel, om jag så får kalla Pärskammaren, 1830 och 1848?

Nej Mine Hrr! Svenska Konungarnes säkraste stöd ligger i Svenska folkets från fädren ärfda kärlek till Konungen — i Svenska folkets tro på sina Konungars oväld, i dess förtroende till Konunga-ed och Konunga-ord.

Man har sagt att förslaget "bemötts med köld", att "det ej har mottagits med sympathi i landsorten".

Jag anser det vara vid ett tillfälle så vigtigt som detta, då fäderneslandets dyrbaraste angelägenhet är föremål för beslut — en pligt att på ära och tro bära vittne om hvad man vet — hvad man hört.

Jag får alltså förklara att i min landsort — och icke blott der utan i flere orter, hvilka jag besökt, har från och med höga embetsmän ner till BondeSt. det öfvervägande antalet af dem, med hvilka jag talat i ämnet, yttrat varma sympathier för förslaget. Och om, hvad jag visst ej vill förneka, en och annan hyst, än betänkligheter vid, än ovilja mot, förslaget, hafva merendels de upgifna orsakerna från båda sidor — såväl från Adelmannens som från Bondens — varit farhagor att deras Stånd skulle derpå förlora. Då den ene af förslagets motståndare ansett det för liberalt, har den andre ansett det för konservativt, och af denna sednare mening hafva de flesta varit, som ogillat det.

Härstädes har jag emottagit bref från flere Adelsmän i landsorten, som anmodadt mig i behörig tid underrätta dem om dagen då förslaget skulle förekomma, emedan de ämnade sig hit att rösta bifall för detsamma. Jag beklagar att jag ej förr än sistl. Onsdag kunnat gifva ett sådant svar, emedan jag i det längsta smickrade mig med hoppet att motionen om frågans upskof till nästa riksdag skulle först grundlagsenligt behandlas. Det var majoriteten förbehållit att hafva den lyckan, om jag annars så kan kalla den, — jag afundas den ej — att bestämma dagen och derom underrätta sina resande vänner. Jag ber just få lägga märke vid detta förhållande, för att dervid något minska betydelsen af den öfverlägsenhet i antal, som de vid detta och föreg:de plenum ankomne 50 nya ledamöter torde gifva åt majoriteten, och anhåller äfven få fästa upmärksamhet derpå att det varit konseqventare af *våra* vänner att, vid ett kort besök här, offra sjelfskrifvenheten åt Fäderneslandet, än af dem, som tillfälligt besökt riksdagen, att rösta för bibehållande af representations-rätten, om de genom sin afresa de facto visa sig ej sedan vilja vårda den.

Jag beder Eder tillgifva mig Mine Hrr att jag väl länge uptagit Eder tid — alltför länge måhända då frågans öde redan är afgjordt.

Men ämnet är af vigt — af omätlig framtidsvigt för Sverge, — och jag har derföre ej kunnat, ej bordt undertrycka mina åsigter, såsom motiver för mitt bifall till förslaget.

Gifve Gud att det stått i min makt att befrämja en bättre utgång! jag skulle då klappat på Edra fosterländskt varma hjertan. Jag skulle då upfordrat Eder, vid den fosterlandskärlek, J emottagit i arf af Edra frejdade förfäder, vid den fosterlandskärlek, som för den Svenska ädlingen alltid varit dyrbarare än hans lif, jag skulle upfordrat Eder i fosterlandets namn att bifalla det K. förslaget.

Många ledamöter ropade på propos.

Hr Dalman, Wilh. Fredr. Achates: Jag är af de tvenne sista talarena förekommen i det mesta af hvad jag hade att säga; men i en fråga af den stora samhällsvigt som denna, vågar jag likväl anlita R. och Ad:s öfverseende, för det äfven jag uptager tiden med att besvara några af de här framställde inkast.

Hr Gr. Horn öpnade debatten på motsidan med det påstående, att det förevar. förslaget hade "Republiken till mål och förstörelsen "till medel". Dessa ord, Mine Hrr, äro hårda att höra om ett förslag, hvilket Sveriges Konung, genom sina konstitutionela rådgifvare, inför Svenska folket framlagt, och hvilket nationen af honom så länge begärt. Men, för min del, föreställer jag mig icke möjligheten, att en man med de insigter, den erfarenhet och klokhet, som Konung Oscar skulle kunna hos en nation, der det monarkiska regeringssättet är så rotfästadt som i Sverige, vilja förorda ett förslag "med Republiken till syfte och förstörelsen till medel"; således lära dessa ord komma att stå i prot. endast för Hr Gr. Horns egen räkning och såsom bevis på vidden af Hr Gr:ns politiska synkrets.

Man har sagt, att genom det nya förslagets antagande R. o. Ad. skulle försvinna. Nej, Mine Hrr, den Svenska Adeln skall icke försvinna, emedan den eger sitt namn och sina värf antecknade i häfderna, den *kan* icke försvinna emedan den alltid varit och ännu utgör en betydande del af Svenska folket, hos hvilket dess anseende visst icke uphört. Den skall således endast försvinna att utgöra en sjelfskrifven del af lagstiftningen. Den skall ingå bland andra medborgare och Mine Hrr varen derom förvissade, att då Adeln efterger sin representations-rätt såsom en serskildt afsöndrad klass, skall den spela en mycket vackrare rol och öfva ett vida större inflytande, än den för närvar. gör, då den, afskiljd från folket, är stängd inom detta Riddarhus.

Man har sagt, att R. o. Ad. skulle, genom antagande af detta förslag, förlora sin styrka. Men Mine Hrr hvad slags styrka eger Ståndet nu såsom Adel? En sådan tid fanns, men den tillhör det förflutna.

Genom förändrade lagar och isynnerhet förändrade tidsförhållanden har R. o. Ad. förlorat denna styrka. Den eger icke mer uteslutande större delen af Sveriges jord; den är icke mer sjelfskrifven till större delen af Statens embeten och emolumenter. Den utgör icke blomman af dess bildning, den representerar ej, som fordom, krigar-äran; ty äfven *dess* tid är för Sverige förbi.

Och väl att så är. Adeln måste således söka sin styrka utom sin egen klass; och jag tror, för min del, att detta alldeles icke är till skada ens för R. o. Ad. sjelfve; tvertom är jag öfvertygad, att dess egentliga och mest afundsvärda styrka skall upstå just derigenom, att den, äfven i politiskt hänseende, införlifvar sig med nationen, då utan tvifvel, derest den verkligen framför andra eger några företräden i bildning, kunskaper, duglighet och karakters-fasthet, dessa tvifvelsutan skola göra sig gällande.

Gr. Horn har vidare yttrat, att, genom antagande af det hvilande förslaget, "den gamla Wasa-thronen skulle komma att vakla". Jag tror deremot, att detta möjligen kan blifva förhållandet endast om R. o. Ad. envisas att qvarblifva såsom ett serskildt Stånd, och dymedelst vill sätta en onaturlig gräns för de nya samhälls-krafternas naturenliga utveckling och ordnande. Och om man vädjar till historien: var det väl Sveriges Adel, som stödde Gustaf Wasas thron? eller var det icke, näst Gud, Sveriges allmoge, som både uprättade och stödde denna thron, och störtade det förhatliga Adels- och Prest-oket under Sveriges *första* frihetstid Calmar Unionen? Jag frågar, om det icke var just ifrån ledamöter af Svenska Adeln, en Måns Bryntesson Liljehöök, Thure Jönsson Roos m. fl., som, med tillhjelp af de, jemväl adliga, katholska prelaterna, Konung Gustaf, ehuru sjelf en högättad Adelsman, rönte det mest hårdnackade motståndet i sina värf för fosterlandets räddning? Jag öfverlemnar till hvar och en, som läst Svenska historien och lyssnat till dess vittnesbörd, att afgöra detta. För min del finner jag åtminstone icke der något vittnesbörd, som föranleder den tankan, att Sveriges Konungar, när de velat landets bästa, behöft *Adelns* stöd mot folket. Nej historien vittnar, att ingen Svensk Konung, som förtjenat Svenska folkets stöd, varit deraf i saknad och jag hoppas och är öfvertygad derom, att äfven framgent skall så blifva.

En annan talare, Hr Ekensteen, har ifrån den demokratiska synpunkten ogillat förslaget. Han har sagt, att genom detta förslag en mängd ojemnheter skulle blifva införda inom representationen, som nu icke der existerar. Han har talat om den vackra jemnlikhet, som gör att han, ehuru "lefvande, boende och odlande på en eländig mosse i Småland", likväl eger samma rätt till talan på detta hus, som den rikaste egendoms-herre, att komministern har i PresteSt. lika rätt att yttra sig som Biskopen. Jag förstår Mine Hrr icke, att detta förhållande skulle blifva på något sätt förändradt genom det nu ifrågav. forslag, enl. hvilket hvarje representant skulle vid riksdagen yttra sig med lika röst, han må sitta på en mosse eller vara egare af den största herregård, han må vara Biskop eller adjunkt; men skillnaden är den, att han, hvarken såsom moss-innehafvare eller stor possessionat, är sjelfskrifven att vara Sveriges lagstiftare, utan att han dertill först måste göra sig värdig genom medborgares förtroende samt förvärfvande af de egenskaper, hvilka fordras för utöfningen af ett så vigtigt kall, som det att vara Svenska folkets representant.

Hr Tersmeden har sagt, att uphäfvandet af RiksSt:n skulle såsom följd medföra "uphäfvande af den sammanhållning, som be-

"greppet stånd kan föranleda". Ja, i sanning en sammanhållning att skryta med! men jag vågar dock hemställa, om icke äfven här historien snarare bekräftar sanningen af det redan 100 år gamla ordspråket: "Att Sveriges fyra Stånd varit dess obestånd".

Hr Tersmeden har vidare sagt, att det varit Sveriges Adel och Presterskap, som upprätthållit konungamakten och i vådliga tider "räddat fäderneslandet". När har då detta skett? var det Sveriges Adel och Prelater, som år 1520 stodo vid Gustaf Eriksons sida i kampen för landets sjelfständighet? historien svarar nej. Var det kanske Sveriges Adel, som stödde Gustafs Store, jag ville nästan säga, ende son i hans bemödanden att hindra reformationens undergång och uprättandet af en *Polsk* union till förmån för den Svenska aristokratien? så tänkte åtminstone icke Carl IX sjelf, då han år 1600 höll sin stränga räfst. Hvem, utom Sveriges Adel var det, som under Carl XI:s minderårighet så olycksaligt förvaltade det då mäktiga Sveriges angelägenheter, samt derigenom förberedde möjligheten af Carl den XI:s envälde, hvilket åter frambragte Carl XII:s Turkiska regemente, som slutligen lade hörnstenen till Rysslands Europeiska makt? eller var det kanske under den s. k. frihetstiden, då det urgamla fria Svea lands politik så skamlöst styrdes af utländska penningar?

Hr Tersmeden har uttalat en skarp förkastelsedom öfver de samfälda eller, som *han* behagar kalla dem, allmänna valen. Det blefve alltför vidlöftigt och tillika öfverflödigt att vid detta tillfälle theoretiskt undersöka denna fråga; men då, såsom exempel på de skadliga verkningarna af dessa slags val, Frankrike, Danmark och Nord-Amerika blifvit anförda, kan jag icke dölja den tanka, att dessa exempel tyckas vara temligen olyckliga, så vidt de åsyfta att bevisa något ståndsvalens företräde. Vid den förfärliga revolution, som utbröt i Frankrike 1789, hur stark var väl Frankrikes dåvarande stånds-representation för att hålla omstörtningen tillbaka? huru länge förmådde Adeln och clereciet då göra motstånd? jag vill minnas omkring 6 veckor efter riksdagens öpnande. Hvad beträffar Danmark, så framställer detta land för närvar. ett verkligen skönt epos. Det Danska folket har gjort och gör de största upoffringar, som någonsin ett folk kan göra, för att rädda sitt lands heder och sjelfbestånd och det gör dem med kärlek och enthusiasm. Men tron J Mine Hrr, att Danmark med samma värma och fosterlandskänsla kämpat mot Tysklands våldsamma ingrepp, om det qvarstått under oket af det konungsliga enväldet? jag tror det icke; ty jag är öfvertygad derom, att just det förhållande, att Danmark af sin Konung högsint erhållit en fri författning är, hvad som i denna stund höjt Danska folket till ett hjeltefolk, hvilket hälsas af Europas beundran och hvarje civiliserad nations varma deltagande. Gå vi slutligen till Amerikas Förenta Stater, så har historien icke att upvisa något land, som så hastigt utvecklat förvånande materiella krafter, med hvilka snart måste följa äfven de intellektuela; ty hvem förnekar, att de Nord-Amerikanska Fristaterna gjort jättelika framsteg uti industrien; och att de äfven skynda långt framåt inom vetenskapernas och litteraturens områden, kommer snart att visa sig

och *måste* blifva ett resultat af de vidsträckta och ändamålsenliga anstalter, hvilka inom detta land tillvägabringas för både allmän folkupfostran och högre bildning.

Man har ytterligare sagt, att de samfällda valen skulle undergräfva den monarkiska principen och inskränka konunga-makten. Detta är en gammal visa och flera föregående talare hafva redan vederlagt detta påstående; men jag vill endast erinra och fråga, om historien gifver vid handen att konungamakten i något land varit mer undergräfd än den var hos oss, t. ex. under det rikets allena maktegande Ständer genom sina parti-chefer regerade, om den monarkiska principen mindre än då hållits i helgd, när Konungen icke ens fick ordna Sitt eget Hof, icke sjelf välja sina ministrar m. m.? den tiden tyckes böra vara serdeles lärorik för dem, som upriktigt önska en stark konungamakt, men ändå tro denna bevaras genom en af *Stånd* sammansatt representation. Och hur väl betjent är i det hela Konungen äfven *nu* af dessa fyra Stånd och de der tongifvande, när neml. Konungen icke vill gå *deras* ärenden?

Samme talare har vidare nämnt, att genom det nya förslaget Konungen skulle förlora Sitt prærogativ att utdela adelskap. Detta måste hvila på ett misstag; ty icke finnes i förslaget till ny R.F. den § utesluten, som stadgar ett sådant prærogativ; men om resultatet äfven skulle blifva, att Konungen uphörde att vidare ega kreera Adelsmän, så vore ju detta ingen större olycka, än som nu länge har existerat, enär Konung Oscar under de 7 år han regerat Sveriges rike icke adlat mer än en enda förtjent embetsman, — hvilket väl måtte bevisa, att H. M. icke sätter särdeles mycket värde på detta s. k. prerogativ.

Samme talare har förvånat sig deröfver, att K. M. i Sin skrifvelse till R. St. 1847, vid öfverlemnandet af representations-komitéens arbete, förklarat, att H. M. icke ansåge det allmänna tänkesättet så utveckladt, att *något* förslag till ny representation då kunde komma i fråga; men att icke desto mindre K. M. i Maj månad 1848 framlade det nu under öfverläggning varande förslaget. Jag ber endast att härvid få fästa upmärksamheten derpå att ett ombyte af ministèr och stora, hela vår verldsdel skakande, händelser lågo emellan dessa begge perioder.

Hr Tersmeden har slutligen mot mig riktat ett anfall, hvilket jag beklagar mig vara tvungen att uptaga, likväl icke i något hänseeende, för att försvara mig, utan endast för att uplysa ett ganska väsendtligt misstag, som Hr Tersmeden dervid begått. Han har neml. påpekat de samhälls-uplösande läror och satser, som varit inrymda i en tidning (Dagligt Allehanda), till hvilken jag tillförene varit förläggare och han har citerat yttranden af denna art ur samma tidning i Mars månad 1848. Jag får likväl taga mig friheten uplysa Hr Tersmeden att vid *den* tiden *jag* var hvarken egare, förläggare eller hufvud-redaktör af den ifrågav. tidningen, utan utgick jag tvertom kort derefter ur dess redaktion, *just derföre*, att tidningens nya förläggare gjort sig till koryfé för revolutionära läror. Också var vid samma tid tidningen Dagl. Alleh. den mest häftiga *motståndare* mot det nya representations-förslaget. Först sedan

tidningen omkring ett år derefter öfvergick till annan egare, inträdde jag ånyo i dess redaktion och det var först efter *denna* tid, som det hvilande förslaget der blifvit försvaradt. Herrarne torde således finna att jag i detta hänseende ingalunda gjort mig skyldig till något slags inkonseqvens.

Frih. Klingsporr har, uti ett mycket långt och, såsom jag förmodar, mycket vackert anförande, ehuru det var temligen svårt att fatta sammanhanget deraf, antagit den föreställningen att det hvilande förslaget skulle vara allt för mycket byråkratiskt och plutokratiskt. Denna jargon har både före och under denna riksdag varit allmän och blifvit begagnad i synnerhet för att varna och afskräcka ledamöter af BondeSt., hvilka man sökt inbilla, att om det hvilande förslaget skulle blifva lag, BondeSt. derigenom komme att förlora allt sitt deltagande i reprentationen, så att ingen Bonde mera torde väljas till riksdagsman. En föreg:de talare har redan ådagalagt, hur orimligt detta påstående är; ärligt menadt innefattar det en förvillelse, som jag icke begriper hur den *kan* inrymmas i ett hufvud, möjligt af att göra den enklaste slutföljd; men besynnerligt är det likväl, att just inom *de* RikStånd, der man för närvar. anser de aristokratiska och byråkratiska elementerna mest förherrskande, och der fördenskull det eljest skulle tyckas att man borde vara mest angelägen om att antaga ett förslag, som *gynnar* dylika tendenser, just der är det, som det envisaste och mest förbittrade motståndet framträdt emot det nya förslaget; besynnerligt är äfven, att under det, att de konservative *inom* detta hus skrämma med demokratiens och folkyrans villor, samt ställa upp republikens spöken; heter det på samma gång *utanför huset* och när man kommer till Bönderna, att all makt derigenom skulle frånröfvas allmogen och endast stanna qvar hos "Herrarne".

Frih. Klingsporr synes vidare om jag icke fattat orätt hafva förordat klassval, emedan genom dessa valrätten skulle kunna utsträckas ända ned till den arbetande klassen. Jag vet icke, huru långt Frih. Klingsporr skulle vilja sträcka sina demokratiska fordringar, samt om han med arbetsklassen äfven menar den tjenande klassen. I sådant fall vill Frih:n gå längre ned än jag tror vara gagneligt. Skulle han åter icke mena andre än de fria arbetarena, så hafva ju dessa valrätt enl. det hvilande förslaget, såvida de icke äro daglönare utan erlägga skatt, hur ringa som helst, för utöfning af yrke; dessa skulle fördenskull vara tillfredsställda likaväl efter den samfäldta valprincipen, som de skulle kunna blifva genom klassval. I öfrigt betviflar jag, att de klassvalsförfäktare som här upträdt vilja instämma med Frih:n i det vackra motiv för klassvalen, att man derigenom kan göra ett flertal medborgare inom de s. k. *lägre* samhällsklasserna berättigade. Snarare vågar jag befara, att det just är de *högre och högsta* klasserna, om hvilka våra klassvals-dyrkare i allmänhet bekymra sig och som ligga *dem* mest om hjertat, jag menar *de* klasser, som man nu kallar H. R. o. Ad. och Högv. PresteSt.

Man har sagt, att de konstitutionella idéerna skulle i vårt land hafva så få anhängare. Ingen kan mer än jag beklaga om detta

är förhållandet och jag nödgas verkligen medgifva att det till stor del så är. Men hvad är orsaken dertill, Mine Hrr, om icke den att, med vår nuvar. representation, den konstitutionella idéen i utöfningen knappt *kan* vara annat än en fiktion? — Denne representation har visserligen kraft att hålla tillbaka och att hindra, men dess kraft är alltför ringa att bringa samhället framåt, vare sig i en eller annan riktning. Detta fel, det må vara en följd af ålderdoms-svaghet eller den oundvikliga parti-splittringen, existerar likväl; och det är således obestridligt, att en regering i Sverige, som verkligen skulle vilja på allvar beträda framåtskridandets bana, har den svåraste ställning man kan tänka sig, emedan den måste, så att säga, ouphörligt kryssa emellan Scylla och Carybdis. Den måste kryssa mellan de två privilegierade Stånden å ena och de båda andra å andra sidan; och vakta sig att stöta på grund vare sig till venster eller höger. Att styra jemn och stadig kurs midt emellan, är nära nog omöjligt. Detta förhållande är ett högst olyckligt, ja kanske det mest olyckliga af allt. Deruti måste man i främsta rummet önska en förändring, hvarigenom det blefve möjligt att inom representationen bilda en verklig majoritet, som kunde kraftigt stödja konungamakten, när den vill arbeta *för* det goda och nyttiga och paralysera dess verksamhet, då den vill använda sig i en motsatt riktning. För min del är jag varmt öfvertygad att det hvilande förslagets bestämmelser skulle leda till formationen af en sann fosterländsk representation och ett verkligt konstitutionelt statsskick och *det* är den förnämsta anledn:n, hvarföre *jag* önskar dess antagande.

Hr Gr. Henning Hamilton har, ibland andra skäl emot det hvilande förslaget, framkastat den farhågan, att valen på landet skulle leda till korruption, hvilket Gr. tror icke blifva förhållandet, om valen förrättas klassvis. Jag får äfven i detta fall åberopa den omutliga historiens vittnesbörd. Jag får då fråga Gr:n, huruvida någon smutsigare korruption funnits i något land, än just här under *Ståndsregeringens* mest glänsande period den s. k. Frihetstiden? om icke de mest lysande och ädlaste namn dermed varit besudlade? och denna korruption sträckte sig ej blott till riksdagsmännen inom Stånden, utan äfven till valmännen; så berättar en samtida, huru vid **1771** års riksdag en adlig fullmakt betaldes med ända till **6000** daler kopparmynt; en *valröst* hos PresteSt. med **4000**, hos Borgareskapet med **1,000** à **1,500** daler kopparmynt o. s. v. Nå väl, tror man att korruptionen kunnat vara nesligare med samfälda val? jag tviflar; åtminstone är den vida svårare att organisera. Gr. Hamilton äfvensom öfrige talare, hvilka ifra för klassval, hafva upställt såsom grundsats, att den upgift, som en representation har att lösa, är den att representera alla interessen, emedan det allmänna interesset endast skall vara en sammanfattning af alla de enskildta. Denna definition gäller som ett axiom hos hela klassvals-partiet. Jag bekänner likväl upriktigt att jag icke kan fatta hvarken klarheten eller skarpsinnigheten i denna sats. För det första bestrider jag att alla enskilda intressen sammanlagda utgöra det allmänna;

tvertom

tvertom är det oftast just de *största* enskilda interessena, som äro mest hinderlige för det stora allmänna t. ex. monopols-intressen, prohibitions- och korporations-intressen m. fl. af samma art, hvaraf samhället i det hela alltid lider. För det andra kan man icke tänka sig en representation, som i sig uptager *alla* klasser. Deremot ville jag upställa en *grundsats*, som synes mig vara tydlig och bestämd, neml. att *den* representation måste vara den bästa, hvarigenom landet lyckas erhålla de mest insigtsfulla, dugliga och redliga representanter. Den form för representationen, som gifves detta resultat, är således äfven den jag önskar få antagen. Ty om representanterna äro redlige, sjelfständige och uplyste män, så följer deraf, att de äfven iakttaga både de allmänna och de enskildta interessena, såvidt dessa sednare stå tillsammans med fäderneslandets väl. Således om man, såsom Gr. Hamilton tror, att klassvals-systemet har företräde framför ett, som är byggdt på samfäldta val, måste man också tro att klassvals-systemet skall frambringa de bästa representanterna för det allmänna, utan afseende på deras ombudsmannaskap för de enskilde intressena. Jag deremot kan icke föreställa mig att vi genom detta systemet kunna få lika insigtsfulla, dugliga och opartiska, representanter, som genom samfälda val? och det är helt enhelt derför, jag bestrider klassvals-idéen.

Åtskilligt annat har jag visserligen till besvarande antecknat, men vill nu icke längre uppehålla R. o. Ad., utan anhåller endast att få i prot. nedlägga uttrycken af min upriktiga bedröfvelse deröfver, att det hvilande förslaget fått ett sådant öde, som beklagligen redan vederfarits detsamma. Icke hade jag sträckt mina förhoppningar derhän, att förslaget skulle blifva antaget. Jag vet mycket väl att det, snart sagdt icke finnes exempel på, att en politisk korporation utan de mest tvingande omständigheter godvilligt uplöser sig sjelf och det är också min tro, att hvilket annat representations-sätt som helst, hvartill förslag ifrån Const.Utsk. kan varda framlagdt, skall, under i öfrigt lika förhållanden utom eller inom landet, blifva likasom detta förkastadt, och att Sverige får behålla sin gamla representation intill dess att någon underbar händelse möjligen sätter något annat i stället; men, Mine Hrr jag sörjer deröfver att ett Konungens förslag af den utomordentliga vigt som detta, fallit *på det sätt* som skett. Konungen har framlagt förslaget, Konungens rådgifvare hafva här ex officio upträdt till dess försvar; men hvad mera har af Regeringen blifvit gjordt, för att vid riksdagen bereda det sympathier? intet. Derföre faller också förslaget med en fruktansvärd majoritet. Det är detta förhållande, som utan tvifvel kommer att verka högst nedslående på landet och på alla upriktiga vänner af representations-reformen.

Hr Aminoff, Joh. Fred.: Jag hade tänkt att i nu förevar. fråga fullständigt redogöra för mina åsigter. Men sedan ett Riks-Stånd, det Högvördiga, afslagit och behörigen begrafvit det K. förslaget, till ny Riksd.Ordn., äfvensom i sammanhang dermed, till ny R.F.; skall jag, så mycket möjligt är, söka att i all korthet gifva mina tankar tillkänna.

Den som med upmärksamhet genomgått det K. förslaget har säkerligen funnit, att detsamma äger stora och genomgripande fördelar som det nuvar. representationssättet saknar, af hvilka fördelar jag hufvudsakligen vill nämna, borttagandet af Ståndsfördelningen och sjelfskrifvenheten, samt införandet af de orepresenterades rätt, att under vissa bestämda förhållanden, dels kunna välja, dels ock sjelfva blifva valde till riksdagsmän; äfvensom, att R. St. i st. f. att rådslå på fyra kamrar, sammanfördes till två kamrar.

Medgifvas måste, att det K. förslaget har i vissa underordnade detalj-frågor sina brister. Men dessa kunna framdeles afhjelpas likaväl som nuvar. grundlagar undergått förändringar, riksdag efter riksdag, allt ifrån deras första införande för mer än fyratio år tillbaka.

Det nya representationsförslaget äger inom sig bevarad alla de serskilda samhällsintressen som billigtvis kunna fordras. Det utgör derföre ett sammanhängande kraftigt helt, samt är ett säkert stöd för Konungen då Han behöfver vända sig till folkombuden i rikets angelägenheter. Och i motsatt förhållande, ett lugnande värn för nationen om, i en aflägsen framtid, försök gjordes att inkräkta på folkets rättigheter.

Vi böra ej åsidosätta, att Konungen gifvit förslaget af omtanka för Svenska folkets behof och att, sedan detsamma nu blifvit afslagit, något nytt förslag från Konungens sida troligen icke är att förvänta. De förslager som hädanefter upgöras måste således utgå från R. St., och om dessa förslager blifva nyttiga eller icke för Svenska folket, beror helt och hållet på den opinion, som är rådande inom R. St. då förslaget upgöres och på den opinion, som der gör sig gällande då ett slutligt afgörande förekommer. Men säkert är att om ett af R. St. upgjordt förslag, till ny Riksd.-Ordn. och ny R.F., icke öfverensstämmer med Konungens åsigter, uteblifver funktionen, och dermed kan fortgå uti långliga tider.

Största delen af Europas folkslag befinner sig uti ett slags orolighetstillstånd, lik en vulkan från hvars djup kunna utgå de mest stridiga ytterligheter och det beror på tidshändelsernas gång hvilken ytterlighet som blifver den gällande, emedan ingen kan garantera att, den lugna, förnuftsenliga, af behofvet och erfarenheten påkallade, medelvägen då blifver antagen.

Sverige deremot, är lyckligt nog att icke sönderslitas af dessa strider. Det befinner sig fredadt från yttre fiender samt i åtnjutande af inre lugn, och för dessa fördelar har det att tacka sitt läge och sin Konungs visdom. Det var denna visdom och förutseende blick i framtiden, som framkallade 1848 års förmedlingsförslag, hvilket 1850 års Ständer afslagit; och jag beklagar det öde som träffat det K. förslaget, som jag för min del önskat att R. St. antagit.

Gr. Ankarsvärd, Carl Henrik: Mine Hrr! Det har nyss blifvit oss officielt tillkännagifvit, att det ifrån Konungamakten utgångna förslag till den lagstiftande församlingens ombildning, är oafvisligen förkastadt af 36 Tiondetagande Biskopar och pastorer, emot 14 röster.

Om denna, genom ödets besynnerliga förfogande märkeliga tilltilldragelse, som vid detta tillfälle visat sig ännu mera framstående, icke inom detta Hus kan åbanebringa en hvilopunkt för omdömet, i afseende å våra R. St:s verkningsförmåga, så är det säkert, — ja, otvifvelaktigt Mine Hrr, att detta högst märkvärdiga intermezzo, såsom uttryckande mera åskådligt än allt annat, huru förhållandet med den konstitutionella byggnaden hos oss är, skall utom Huset, inom den tänkande, den reflekterande delen af Svenska allmänhetens stora majoritet, åstadkomma ett öpnande af ögonen der de möjligtvis ännu varit slutna, för hela vidden af olämpligheten af den lagstiftnings-sammansättning, hvarunder Svenska folket dväljes.

Under ett så beskaffadt förhållande som det här antydda, att allt ändamål för ytterligare öfverläggning om en så maktpåliggande fråga, inom de tre öfriga Stånden blifvit afskuren, genom det hvilande förslagets förkastande af de 36 Presterliga rösterna, skulle jag mera än gerna hörsamma den upmaning, som blifvit framstäld, att icke med ändamålslöst tal längre uppehålla tiden med en fråga, som redan är afgjord: Men då så många talare vunnit tillfälle att yttra sig emot förslaget, så torde det böra ursäktas mig, om jag icke heller nedlägger min yttranderätt, i afseende å förslagets antaglighet.

Jag beder eder Mine Hrr, såsom ytterligare ursägt för det besvärliga prof hvarpå jag sätter Edert tålamod, hafva godheten afse, att 1 § Riksd.-Ordn. säger: att R St. äro Svenska Folkets representanter, och hvarifrån jag hämtar den slutsats, att jag åtminstone bör anse mig såsom en Svenska Folkets representant, och ingalunda såsom Ståndets; hvadan jag också känner mig skyldig att inför Svenska Folket, såsom mina principaler, redogöra för mina åsigter, i afseende å denna Riksvigtiga, och på fäderneslandets framtida öden så djupt inverkande fråga.

Jag inser mera än väl att det i ganska många afseenden skulle öfverstiga min inskränkta förmåga, om jag vågade ett försök att till besvarande uptaga de vidsträckta afhandlingar, i statsrätt, privaträtt, historia, philosophie, sofisteri, och Gud vet alla de ämnen som här blifvit afhandlade; men jag kan likväl icke underlåta, att under äfventyret af tålamodets alltför hårda pröfning tillåta mig, att åtminstone något, och i aldra största korthet vidröra hvad jag flyktigt kunnat upfatta; seger utan motstånd gör dessutom triumfen mindre lysande.

Man har här under gårdagens plenum, sökt göra gällande, att de hvälfningar och olyckor, hvilka under de sednast förflutna åren öfvergått så många af Europas folk, varit vållande af den allmänna valrättens införande; men jag tager mig friheten härvid anmärka, att man efter mitt förmenande förblandar orsaker och följder. — I strid med dessa talare tror jag, att det varit saknaden af dessa valformer, att det varit folkens vaknade behof af ett allmännare deltagande i lagstiftningen, som påkallat rörelserna; och att det varit Regeringarnes, illa och oförsiktigt beräknade, motstånd till billiga och rättmätiga fordringar, som vållat olyckorne såsom föregångare

till de allmänna valen; men ingalunda såsom första slutföljderne af dem. — Det torde härvid tillåtas mig, att blott åberopa Frankrike såsom sjelfva utgångspunkten för de nästan samtidigt öfver en stor del af vår verldsdel inträffade folkrörelserne.

Hvad var det man fordrade i Frankrike? — Jo det var en vidsträcktare valrätt: då 35 millioner menniskor icke mer ansågo sig belåtne med en valmanskorps af endast 200,000, den större förmögenhetens innehafvare. Utan att här vilja ingå i några ytterligare detaljer, anmärker jag att förhållandet i afseende å orsaker och verkningar, med alltför få olikheter varit enahanda både i Preussen, Österrike, Neapel, Rom och Tyskland i allmänhet.

Man har besynnerligt nog, vid framställningen af alla de olycksdigra exempel man förebragt såsom följder af friare och mera rationelt konstitutionella stasformer, aldeles förbisett ett helt och hållet motsatt förhållande, hvarpå en föregide talare här midt emot, hvars årsigter jag gör mig en ära att dela, — anspeglat; och jag torde icke misstaga mig, då jag tror att denna talare menat Belgien, hvilket under en allmän valrätt, genom en väl sammansatt lagstiftning, stark genom folkets sympathier, kunnat ehuru ett litet land, med blott fyra mill. menniskor, emotstå den vulkaniska pätryckningen ifrån Frankrike, och det demagogiska sorgespelet ifrån Tyskland.

Huru har detta lyckliga Belgien kunnat bestå ett så äfventyrligt prof? jo! endast genom styrkan af sin statsförfattning, genom folkets sympathier för sin lagstiftning och för sin uplysta, öfver alla enskilda beräkningar uphöjda Konung, som under så brydsamma förhållanden endast genom så sammansatta krafter kunnat bibehålla Statsskeppet uti en lugn, och för det omgifvande svallet oåtkomlig hamn.

För att icke göra mig saker till beskyllningen för något af okunnigheten vålladt misstag, bör jag icke underläta att nämna, det uti Belgien visserligen icke råda allmänna val uti ordets ytterliga mening. Valrätten är der begränsad af en tämmeligen hög census: men vid en anställd jämförelse med det nu ifrågavar. K. förslaget, så torde det äfven visa sig, att den deruti stadgade census efter egendom måhända ingalunda är lägre än den i Belgien efter skatt, då de ekonomiska förhållandena, då rikedom och industri inom båda länderne ställas i jemnförelse.

En af förslagets vedersakare har visserligen också, ehuru medlätt hand, vidrört de Belgiska förhållanderna, hvars fördelar jag trott mig finna honom ej hafva förnekat; men han har härledt dem ifrån det landets fullkomliga decentralisation, ifrån dess komunala inrättningar, och ifrån folkets vana att styra sig sjelft.

Jag hemställer till den värde talaren, om icke förhoppningen till enahanda resultater snarare utgår ifrån förändringen af våra nuvar. lagstiftnings-former, äro ifrån vidblifvandet af dem, om hvars mera eller mindre ändamålsenlighet vi tvista.

Jag har trott mig finna att en af gårdagens talare uti ett vidlyftigt anförande yttrat: "*att det moderna konstitutionella statslifvet är en på sanden grundad ranglig byggnad; att till*

och med två-kammarsystemet icke har någon motståndskraft."

Jag tager mig friheten i detta afseende hemställa, hvilken statsform i sådant hänseende återstår? Månne någon annan än enväldets, hvilket ovedersägeligen inom det land, der det, till följd af folkets ställning, bildningsgrad och öfrige förhållanden, under dessa tider ännu kan bestå, visserligen lemnar ett slags lugn; men då jag ifrån detta land ingalunda kan hämta några begrepp för samhällslycka; så möter jag sjelfva tanken på enväldet med den oförgätlige skaldens ord:

"O frihet! ur Guds Ande ledd,
Att strömma i hvar menskoäder;
För dig har hafvet ingen bredd,
Och jorden inga antipoder."

En talare ifrån gårdagens plenum har äfven om jag rätt uppfattat, påstått, "*att reformen skulle förvandla staten ifrån ett organiskt helt till ett bolag.*" Jag måste härvid villigt tillstå, att mitt förstånd strandat vid försöket att utforska någon mening i detta yttrande. För mig vill det synas, att Svenska folket i lagstiftningsväg just för närvar. är underordnadt ett bolag, som kallas R. St., och hvilket det under öfverläggning varande Reformförslaget åsyftar att bringa till ett organiskt helt. — Samme talare yttrade äfven: (allt under förbehåll att jag icke misstagit mig,) "*att han knapt kände någon sansad person, som ej hemburit försynen sitt lof för den räddning samhället erhöll d.* 21 *Aug.* 1844, *då reformen förra gången förkastades;*" och för hvilket storverk talaren yttrar: "*att man hade att tacka Adel och Prester.*" Det tankespel som understundom framställer sig för den menskliga upfattningen, innebär något besynnerligt, något eget, och vid upstämningen af det nyss åberopade jublet öfver den innerliga föreningen emellan Adel och Prester framställer sig helt oskyldigt för mig, någon tankesättning som jag tror utur "*Miltons förlorade Paradis.*" Men hvad bevisar väl, det af talaren åberopade förhållande, att han icke känt någon sansad man, som icke varit af samma tänkesätt som han? Jo! det bevisar blott och endast, att talaren icke känner andra än med honom liktänkande personer. Vid detta tillfället torde det likväl tillåtas mig att erinra, huru det vid 1844 års riksdag hvilande representationsförslaget med stor majoritet antogs af både Borgare- och BondeStn; och nog måtte talaren medgifva, att ej mindre bland dessa, än ibland deras principaler och inom Adelns minoritet, funnits sansadt folk. Samme talare yttrar: "*att denna dagens utgång likaså skulle visa, om man finge tacka Gud för en dylik räddning, eller sucka öfver en bestraffning, som drabbat ett lättsinnigt folk.*" Jag utbeder mig att få taga vara på ordet, emedan jag möjligen kan komma i behof af dess begagnande, och då är det alltid bra, att hafva för sig en auctoritet. Men i afseende på sjelfva sakförhållandet, torde man få medgifva att ibland andra besynnerligheter inom det menskliga lifvet, företer sig ej så sällan, att den ena tackar Gud, för hvad som utgör en annans oro och bekymmer: och

det torde ännu vara tämmeligen ovisst huru snart, och till hvilken grad, denna dagens otvifvelaktigt stora händelse kan komma att framkalla uttrycken af folkets jubel eller vemod. Samme talare kastar en ogillande sidoblick på reformen i skolväsendet, som efter dess förmenande, "*skall förvandla oss, ifrån en enkel och allvarlig, till en materiel nation.*"

Jag skattar mig lycklig att icke heller begripa detta: då efter mitt begrepp bildningen snarare måtte komma att verka till bibringande af intelligens än materialismen. Att bibehålla folket i okunnighet och mörker, var visserligen upgiften för vissa bemödanden under en förfluten, som jag hoppas för oss för alltid försvunnen tid.

Man är inom oss understundom alltför frikostig vid åberopandet af ofördelaktiga förhållanden inom Norrges statsförfattning; men hvilket ådagalägger alltför mycken okunnighet om dem; och förekommer det alltför besynnerligt och otvifvelaktigt ganska tänkvärdt, att man ifrån den ena sidan, i afseende å det K. förslaget förespeglar vådorne af ett Bonderegemente, hvars vådliga följder inom Norrge man fikväl i det landet ännu icke erfarit, annorlunda än i farhågor.

På andra sidan åter, bestrider man det K. förslagets antaglighet på den grund, att personlighetens eller menniskans anspråk på politiska rättigheter deruti skall vara upskattade efter penningen, hvilket jag i högsta måtto bestrider vara fallet annorlunda, än från en ganska försvarlig grundsats.

Man har här ordat om nödvändigheten att åbanebringa alla lagstiftningsreformer uti en populär riktning; men problemet genom hvilka medel, och huru man hos oss skall komma till rätta med något sådant, torde vara något svårlöst. Min öfvertygelse är, att när icke det ifrån Konungamakten utgångna förlag, hvarom vi nu öfverlägga, kunnat lyckas vinna framgång, så torde det blifva fruktlöst att på annan väg vinna målet. — Jag kan icke upfatta hvilken visdom skulle vara tillräcklig för frambringandet af ett förslag, som kunde vinna allas sympatier, särdeles som de stridande åsigterne utgöras af en konservatism, som motsätter sig allt, och en liberalism som understundom fordrar förmycket. Jag beder eder Mine Hrr vara öfvertygade att det hvilande förslaget i åtskilliga delar, ja, i månget och mycket icke öfverensstämmer med mitt föreställningssätt om det ändamålsenligaste och bästa; men det är på grund af mitt erkännande af mensklig ofullkomlighet, jag villigt gör ett offer af förkärleken för de egna åsigterne, då jag derigenom finner den enda möjligheten att för mitt fäderneslands väl upnå ett mål, som jag oaktadt, åtskilliga brister, finner innefattade uti det K. förslaget om det antages.

Med afseende å det starka motståndet emot reformen, som synes råda inom detta Hus, tager jag mig friheten i minnet återkalla, att det ej allenast var den bragden att befria Sverige ifrån oket af ett utländskt välde, utan derjemte äfven det stora, det omätligt stora, uti den religiösa reformen, hvilken Konung Gustaf I så

Karlfum genomdref, som under seklers lopp bibehållit Honom såsom stor i Svenska hjertans minnen.

Om vi kunde, om det vore en möjlighet, att till oss öfverflytta en trogen bild, en förespegling af Konung Gustaf Ites tidehvarf; så skulle vi säkert finna, hvilket stort, hvilket ofantligt motstånd af både Adel och Prester den store Konungen fick röna, vid sina outtröttliga bemödanden för Sveriges framtida väl; och det är Honom vi, jemte så mycket annat, hafva att tacka för den stora reformen af Prest-tiondens förvandlande till tredjedelen. Det var dess, i historien högst utmärkte yngste Son, som till Sveriges lycka fullföljde den store fadrens reformation, genom motståndshydrans nedsläende; och det har alltid och allestädes varit genom af samhällsfordringarne påkallade reformer Regenterne i synnerhet förvärfvat anspråk på, och tillfredställelsen af samtidens kärlek, och efterverldens beundran.

Af en talare har här blifvit yttradt: att den allmänna valrätten innebär en stor lögn, och detta beror visserligen på vidsträcktheten af den mening under hvilken man upfattar den, men månne den grudlags-§ som hos oss säger: att R. St. äro Svenska folkets representanter innebär en sanning?

Här har af åtskillige talare blifvit yttradt: att Monarkien i allmämhet och hos oss i synnerhet är uti ett absolut behof af Adelsståndets stöd. Det har af flere föregde talare blifvit ådagalagdt, hvilket stöd Monarkierne vid kritiska tillfällen ifrån Adeln hemtat; och exemplen hafva blifvit åberopade både ifrån Englands och Frankrikes historier; men mig har blifvit öfverlåtit att göra tillämpningen mera direkt på förhållanderna inom vårt eget land, och det är ej utan ett visst obehag jag finner mig tvungen att omorda dem. Jag tager mig friheten i detta hänseende påkalla Ståndsbröders fördragsamhet med en Ståndsbroder, som anser sig föranlåten vidröra för Ståndsandan möjligen ömtäliga förhållanden. Jag tager mig friheten till Eder Mine Hrr underställa, om det är väl beräknadt, om det är klokt, om det icke utgör ett hån emot öfrige samhällsklasser, då man anspeglar Adels-ståndets omkring 2,800 mantalsskrifne personer, såsom utgörande den konstitutionella Monarkiens egentliga stöd. Vid den tidpunkt af civilisation vi uplefvat, är medeltidsbegreppet om Adel tämmeligen försvunnet, och i dess ställe har inträtt hyllningen af den Adel som är likåldrig med menniskan, som inom alla samhällsklasser utmärker sig genom de uphöjda tänkesätten, genom ädelheten i handlingsätt; och det är denna, som vi saklöst kunna kalla Guds Adel, som undanträngt Pergaments-Adeln, och som åtagit sig Thronernas stöd, der deras innehafvare genom att gå samhällsbehofvens billiga fordringar till mötes, gjort sig berättigade dertill. — Det är med en obehaglig känsla jag, med afseende å föregde talares yttranden finner mig föranlåten fråga: Hvar Adeln var, som stöd för Monarkien, då Gustaf den Tredje 1792 föll för en förädisk kula? Hvar Adeln var, då Wasa-ätten 1809 lyftades från Sveriges Thron? Jag lider mera än någon annan att längre plåga majoritetens tålamod, och vill i hvad möjligt är söka inskränka mina yttranden.

Det har af en talare blifvif yttradt, att det nu under öfverläggning varande förslaget är en produkt af fruktan för packets rörelser 1848, och samma talare har amplifierat sin mening genom förklaringen att med pack förstås det som till fots stryker gatan, och det som åker i vagn; och jag åsidosätter gerna analysen af detta yttrande som säkerligen gör sig sjelf till mera eller mindre förmän för den värde talaren; men tämmeligen strängt var yttrandet emot förslagets uphofsmän. Samma värde talare har äfven som grund emot en föreslagen representationsreform påstått, att så länge olika jordnaturer i vårt land förefinnas, så är icke reformen tänkbar; men jag föreställer mig deremot, att alla behöfliga och nyttiga reformer icke kunna finna någon annan utgångspunkt än ifrån sjelfva statsförfattningens reformerande.

Jag kan icke underläta att nämna: det Konungens rådgifvares försvar för det hvilande förslaget, med undantag af en, förleden gårdag, och af den som sednast före mig yttrat sig i dag, i min tanka icke inneburit den styrka och den värma, som faderskärleken synts mig kunna ingifva; särdeles som jag tror, att försvaret för förslagets grundsatser icke varit svärt; och det har ingalunda undfallit min upmärksamhet, att kryssningen emellan Scylla och Carybdis någorstädes tagit seglarens hela försigtighet i anspråk, för undvikande af skeppsbrottet. Men jag anser mig villigt, på grund af egen erfarenhet, böra vidgå, att det är ingenting som så förlamar känslan, och förslöar tankegången, som att strida för en redan afgjord sak.

Jag finner Mine Hrr, att jag emot min föresats fördjupat mig på diskussionens område; och hvarföre jag nu öfvergår till redogörelsen för den bifallande röst jag kommer att afgifva.

Jag måste anmärka såsom en egenhet, att vid det K. förslagets föredragning till öfverläggning, dess upläsning icke ens varit ifrågasatt, och icke heller af någon Ståndets ledamot begärd.

Jag finner mig med anledn. häraf föranlåten, att i Husets minne fragmentariskt återföra inledningen till det hvilande förslaget, eller K. M:s Nådiga skrifvelse vid dess öfverlemnande, hvilken för mig framställt sig, såsom en outtömlig källa, ej mindre för skäl till förslagets försvar, än till anledn:r för dess antagande.

Gr. Anckarsvärd upläste härefter följande:

Uti Sin Nåd. skrifvelse till R. St., med förslag till ny Riksd.-Ordn. af d. 1 Maj 1848, yttrar K. M.:

"*Sig hysa den förmodan att R. St. skulle åt densamma lemna den lugna och oväldiga pröfning, som fosterlandets sanna väl och sakens vigt kräfde.*"

"*K. M. hade förväntat, att denna stora samhällsfråga, som under nära 40 år utgjort ett föremål för nationens allt mera stegrade deltagande, skulle kunna hos R. St. vinna den snara utveckling och lösning, som densamma påkallade.*"

"*Då likväl den stridighet i åsigter rör:de hufvudgrunderne för ombildningen af representationen, som länge varit rådande, äfven nu vid behandlingen af frågan visat sig fortfara på ett sätt, som aflägsnat hoppet att på denna väg få*

den till ett efterlängtadt slut befordrad, hade K. M., för att, i den ordning grundlagarne föreskrifva, fortskynda frågans afgörande samt derigenom söka förekomma söndring inom landet och tillvägabringa den endrägt, som ensamt kan emot yttre fiender och inre oro gifva Staten styrka till lugn utveckling och förkofran, ansett sig af Konungslig pligt upmanad att låta utarbeta och för R. St. till grundlagsenlig behandling framlägga förslag till sådan ombildning, så väl i afseende på val af folkombud, som på sättet för dessas sammanträde och verksamhet."

K. M. förklarar vidare: "Att detta förslag till ny Riksd.-Ordn. är, i enlighet med tidens och samhällsutvecklingens fordringar bygdt på den grundsats, att representanterne skola af folket utses medelst samfäldta val;" — *"att genom antagandet af denna grundsats skulle den nuvar. Ståndsindelningen samt all sjelfskrifvenhet till utöfvande af riksdagsmannakallet uphöra;* och att: *"då K. M. inför R.-St:ns sjelfskrifne eller valde ombud framträdde med ett på så beskaffadt valsätt upgjordt förslag, Han icke kunnat hysa någon tvekan, att ju icke R. St. med den varma känsla för ett älskadt fosterlands väl och den beredvillighet till upoffringar för hvarje stort mål, som städse utmärkt Svenska folket, skola vara färdiga att eftergifva den representationsrätt, som af Stånden nu utöfvas, samt antaga en val-lag, hvarmedelst en allmännare valfrihet komme att införas, utan att derigenom erfarenhet, bildning och förmögenhet skulle sakna sin tillbörliga andel vid uttalandet af Nationens behof och önskningar."*

Dessa Konungens ord hafva inneburit nog starka bevekelsegrunder för mig att, med känslan af min medborgerliga pligt, rösta för hvad Konungen ansett Sig af Sin *Konungsliga pligt* manad att föreslå.

Med stor fägnad har jag funnit H. K. H. Kronprinsen såsom närvar., främst tecknad i det prot., som öfver Just.-Dept:ts ärenden hölls inför H. M. Konungen i Statsrådet då skrifvelsen beslöts d. 1 Maj 1848.

Man har ifrån vissa håll hört det förvillande och förgripliga rykte utspridas, att hvad Konungen d. 1 Maj 1848 till R. St. i denna fråga yttrat, icke mera vore Hans allvarliga mening, och lät man förblinda sig af det yttre skenet äfven inom detta Hus, skulle en sådan förvillelse verkligen kunna, åtminstone hos den tanklösa hopen, insmyga sig.

Hos mig står dock den öfvertygelsen fast, att *Konungaord* inom Sverige ännu äga sin fulla betydelse, och den inre tillfredställelse jag häraf känner skall gifva mig lugn och tröst, äfven då jag märker huru litet konungaorden förmå göra sig gällande inom kretsar, som tillmäta sig den äran att vara Konungamaktens sjelfskrifne Tolkar och Riddersmän.

I sitt helsningstal till Ständerne vid denna riksdag har Konungen å nyo ihogkommit representationsfrågan med följande ord:

"*Eder pligt, eder rätt att deröfver besluta har nu inträdt, och jag hyser den säkra tillförsigt, att J, gode Herr och Svenske Män, skolen åt denna på fäderneslandets inre förhållanden djupt inverkande fråga egna den sorgfälliga granskning och mogna pröfning, hvartill eder kärlek till fosterlandet och edert uplysta nit för dess dyrbaraste angelägenhet måste eder mana.*"

Om farhågorne för hos Konungen ombytta tänkesätt skulle påkalla någon tillrättavisning, så har denna uti det sist omförmälda throntalet blifvit gifven med all den klarhet och fullständighet, som billigtvis kunnat fordras, och af statsmannaklokheten, under förevar. omständigheter bort medgifvas.

Vi hafva likväl redan erfarit hvad ringa afseende majoriteterne inom 3:ne R.-Stånd fästat vid Konungens upmaning att åt denna, på fäderneslandets inre förhållanden djupt inverkande fråga, egna den sorgfälliga granskning och mogna pröfning, hvartill, efter H. M:s, tillförsigt, — "*kärleken till fosterlandet, och ett uplyst nit för dess dyrbaraste angelägenhet bort mana.*"

Vi hafva neml. erfarit, huru öfvermodigt dessa majoriteter förkastat minoriteternes billiga och med skäl hämtade från grundlagen understödda begäran, att erforderligt rådrum måtte lemnas för en "*sorgfällig granskning, och af en mogen pröfning af frågan.*"

Vi hafva, särdeles inom detta Stånd, erfarit huru ett försök att till fäderneslandets troliga bätnad, rädda det Kongliga förslaget ifrån en förhastad undergång blifvit tillintetgjordt, medelst ett eget sätt att tyda lagen, till afskärande af den hvarje representant tillkommande motionsrätt, som i samma lag uttryckeligen stadgas.

Efter så beskaffade företeelser, skulle det ådagalägga alltför mycken brist på parlamentarisk takt, om man ens ville bjuda till att genom detalj-vederläggning inom detta Hus åstadkomma den, af minoriteten önskade framgång för förslaget; men man må ej glömma, att det finnes äfven utom detta Hus en majoritet, till hvilken redan från den andra sidan blifvit vädjadt, att det finnes en efterverld, som en gång skall fälla sin dom öfver deras maktutöfning i denna stund, som kallas Svenska folkets representanter, men i sjelfva verket föra talan endast för de 4 Ståndsfraktionerna inom landet.

Fosterlandetsvännens skäl att önska förslagets antagande förefinnas i öfverflöd uti den, af Konungen undertecknade inledning till detta förslag.

Men då sådane ifrån thronen uttalade ord icke synas hafva medfört någon verkan; — då inga farhågor upstått, att genom förslagets förkastande, inför hela verlden ådagalägga det osammanhang i åsigter, den splittring i tänkesätt, som för närvar. råder ej blott inom Svenska folkets s. k. representanter, utan äfven i dessas förhållande till landets styrelse; — då skulle det såsom jag förut förklarat blifva ett fruktlöst bemödande, att här, genom skäl och bevis ådagalägga huru oklokt, huru litet beräknande för Sveriges

framtida väl, man går till väga genom ett så obetänksamt, så lättsinnigt handlingsätt.

Den enskilde representanten måste vika för majoritetens öfvermakt, när han ser sig ej kunna verka någon rubbning i förutfattade beslut.

Honom återstår blott att upgifva skälen för sin egen röst; och det är i sådant afseende jag anhåller att till prot. få förklara, det jag röstar bifall till det hvilande K. förslaget:

derföre att det uphäfver den nu mera, åtminstone utom Huset såsom olämplig allmänt erkände Ståndsfördelningen;

derföre, att det uphäfver den af Svenska folket lika hatade, som förhatliga, Adliga sjelfskrifvenheten, hvilken åtminstone en gång inom detta Hus blifvit offentligen fränträdd;

derföre, att det uphäfver PresteSt:s representationsrätt, såsom hvilande på alls ingen giltig grund, och qvarstående endast såsom en öfverlefva från det egentliga folkets forntida okunnighet och bristande bildning, och såsom numera ägande icke den ringaste rot hvarken i folkets hjertan, eller i dess tänkesätt;

derföre att det lemnar städernes innevånare i allmänhet utöfning af den rättmätiga medborgerliga förmån, att få deltaga i val till representanter, hvaraf BorgareSt. hittills varit i uteslutande besittning: en rättvisa den BorgareSt. hvars värdiga hållning i denna fråga hvarje redlig man måste erkänna, visat sig på ett fosterländskt, på ett klokt och statsmannamässigt sätt hafva insett;

derföre att det förlossar BondeSt. från det missödet att, under sken af en fjerdedel i den rådplägande och beslutande makten, vara fjettradt vid tvånget att inom Ståndet utse representanter, hos hvilka man rimligtvis hvarken kan begära eller påräkna de kunskaper och insigter, som ovedersägligen fordras för det invecklade statsmannavärfvets tillbörliga upfyllande, och för att kunna med urskiljning och kraft emotstå de s. k. förnämare Ståndens öfverlägsenhet och under sekler öfvade välde öfver BondeSt.: ett öfvervälde, hvaraf följden hittills varit och, så länge samma förhållande fortfar, alltid skall blifva detta Stånds nedtryckande under oförminskade skattebördor och andra allmänna besvär af mångfaldigt slag;

Jag röstar för förslagets antagande derföre: att det inrymmer valrätt och valbarhet åt denna talrika, insigtsfulla, och till följd af samhällsförhållandenas närvarande tillstånd till medborgerliga förmåner och dermed sammanhängande inflytelse på lagstiftningens gång i fullt mått berättigade del af Svenska folket, som för närvar. är i mistning af denna inom ett konstitutionelt samhälle dyrbaraste af alla rättigheter;

Jag röstar för förslaget derföre: att jag anser Europas för handen varvande politiska tillstånd göra det företrädesvis för en, i förhållande till en mäktig granne, svag stat — ytterst nödvändigt att, genom institutioner, som sammanbinda folket till ett enda helt, förekomma "*söndring inom landet och tillvägabringa den endrägt, som ensamt kan emot yttre fiender och inre oro gifva staten styrka till lugn utveckling och förkofran*".

Jag röstar för förslaget derföre: att jag anser R. St. i detta afseende föreställa den minst ändamålsenliga af alla tänkbara institutioner: ett omdöme för hvilket jag hemtar det säkraste stöd så väl af fäderneslandets häfder från de längsta tider tillbaka, som af erfarenheten för de sednast tillryggalagde 40 åren, under hvilka detta land, genom långsamheten och trögheten i sitt Stats-skick, kommit att i utveckling, styrka och förkofran stå efter så många andra länder, med hvilka det eljest bordt kunna mäta sig.

Jag röstar för förslaget derföre: att det åsyftar den lagstiftande församlingens sammanförande, på ett sätt, som lemnar anledn. att hoppas mera enhet i åsigter och derifrån mera stadga i beslut om önskningar, äfven i afseende å den ekonomiska lagstiftningen.

Jag röstar för förslaget derföre: att genom dess framgång ofelbart skall försvinna den ömkliga ensidighet, och det understundom altför trångbröstade vidhållandet af föräldrade grundsatser ej mindre för den civila än för den criminella lagstiftningen, som ej sällan stämplat våra Ständers tillgöranden vid dessa frågor, och som hitintills i många delar fjettrat oss vid en ståndpunkt, långt bakom andra bildade nationers.

Jag röstar för förslaget derföre: att det öpnar utväg till erhållande af en ändamålsenligare och för penningeväsendets handhafvande mera insigtsfull förvaltning af Sveriges Rikes Bank såsom den i K. förslaget kallas, än den styrelse öfver detta verk, som vi hittills haft eller kunpat få, med all aktning i öfrigt för de personer, som inom Stånden varit valde, för hvilkas undervisning och ledning det funnits nödigt att meddela i oändlighet detaljerade instruktioner, säkerligen i många delar till ej ringa förundran för de affärsmän, inom andra länder, som äga verklig kunskap om de naturliga lagarne för den större penningerörelsen, i fall några af dem skulle tagit kännedom om den Svenska menlöshetens förhållande i denna del.

Jag röstar för förslaget derföre: att jag uti lagstiftningens nuvar. högst bristfälliga sammansättning finner den enda möjliga förklaringen deraf, att Sverige efter 40 års fred, ännu är i saknad af någon sammanhängande, förnuftsenlig, helgjuten, och på landets tillgångar beräknad plan för rikets försvar.

Jag röstar för förslaget derföre: att jag tror, att under vår fyrdelade representation utan fasta grundsatser, med stridiga intressen och med olika bildningsgrad och insigter, knappast någon talentfull och välsinnad man i längden kan finnas, som vågar emottaga det ansvarsfulla kallet att vara Konungens rådgifvare, med något slags tillförsigt att kunna upfylla det, till landets båtnad, till Konungens ära, och till sitt eget samvetes tillfredsställelse.

Jag röstar för detta från Konungamakten utgångna förslag derföre: att en lång erfarenhet berättigar mig till den öfvertygelse, att R. St. aldrig skola sjelfva komma öfverens om något för hela folket lika antagligt förslag, — åtminstone icke under de lugna förhållanden, hvilkas fortfarande jag framförallt önskar.

Jag röstar slutligen för förslaget derföre: att jag svårligen inser huru R. o. Ad. på ett, med dess anspråk på politiska begrepp,

på omdömesförmåga, på statsmannaförstånd, på fosterlandskänsla, öfverensstämmande sätt, skall kunna motivera det afslag å den K. propos:n, som för sådan händelse af Landtm. på R. o. Ad:s vägnar måste till thronen framföras; och hvaremot minoriteten torde komma ännu en gång att påfordra sin rättmätiga reservationsrätt.

Då jag nu i största korthet sökt redovisa grunderna för det bifall jag genom min röst kommer att för det hvilande förslaget afgifva, förnyar jag min förut gjorda anhållan att få detta yttrande nedlagdt uti R. o. Ad:s prot., såsom min reservation emot förslagets förkastande, då ett sådant efter allt utseende kommer att äga rum. Och skulle denna handling blifva den sista som inom Riddarhuset kommer att vittna om min tillvaro, så är jag säker, att den ej skall stå i strid med mitt handlingssätt, allt ifrån den tid då jag, för snart 42 år sedan ägde den tillfredsställelsen att i någon mån bidraga till mitt fäderneslands räddning, från det djupa fall, hvartill det af enväldet var fördt, hufvudsakligast genom vår svaga ståndsförfattnings oförmåga att vid kritiska ögonblick utveckla det mod och den kraft som det är Riksförsamlingarnes upgift att ådagalägga ej mindre mot maktlystna regenters anfall på den friare statsförfattningen, än emot roflystne utvertes fienders inkräktningsbegär.

Jag önskar lifligt, att den majoritet, som nu går att förkasta det förslag till förändrad representation, vi, af vår Konungs hand emottagit måtte besitta erforderlige insigter och förmåga, att återföra frågan, till den, för en fredlig lösning för handen var:de ståndpunkt, som den ännu i detta ögonblick företer.

Jag önskar upriktigt, att det måtte blifva *jag*, som befinnes hafva misstagit mig i mina åsigter, och att icke Svenska folket i en mer eller mindre allägsen framtid må hafva skäl att afkunna sin fördömelse af en åtgärd som beröfvat det följderne af ett anbud i hvad med den Konungsliga omtankan för landets väl gått oss till mötes.

Ehvad som hända kan, bär jag inom mig det vittnesbörd, att jag vid de offentliga angelägenheternas handläggande aldrig varit förvillad af något enskildt eller af något kast- eller korporationsintresse, som hos mig utträngt det allmännas eller Svenska folkets odelade, för så vidt jag kunnat göra mig ett klart begrepp derom.

Jag röstar bifall för det under öfverläggning varande K. förslaget till ny Riksd.Ordn., jemte en dervid fogad serskild artikel, äfvensom, i sammanhang dermed till ny R.F.

Hr Ribbing, Bengt: Då jag fattade beslut, stödt på fast öfvertygelse om det på bordet hvilande nådiga förslagets nytta och nödvändighet, att dertill säga ja, var det på de grunder, som finnas i den nådiga skrifvelsen, hvilken utgör inledn:n till det ifrågavar. förslaget. De deruti anförde motiver hafva i dag blifvit ytterligare väl och fullständigt utvecklade af en ibland Konungens rådgifvare, Hr Günther. Jag kan således vara mycket kortare än eljest i hvad jag ämnat säga, då jag ber att få till grund för mitt beslut lägga hvad Hr Günther har i dag anfört.

De, som talat mot förslaget, hafva, efter hvad mig synes, in-

sett nödvändigheten af att få något annat i st. f. hvad de nu vilja afslå. De bafva talat om klassval. Vår nuvar:de representation är grundad på klasser. De vilja kanske tillägga flere: Vi hafva ofta sett hvad strider de fyra kamrarne åstadkommit och vi hafva dagligen för ögonen både i tal och tryck det split och den oenighet, som både finnes och är att förvänta. Min tro är att ju flere klasser, ju olyckligare, ju mera split och oenighet. Dessa olyckliga följder har jag ansett kunna förekommas genom antagandet af det ifrågav. förslaget. Man har visst här sökt att framställa vådan af R. o. Ad:s borttagande såsom Stånd. Man har anfört att R. o. Ad. såsom Stånd skulle vara det bästa stödet för Konungamakten. Jag har synnerligen fästat mig vid dessa påståenden. Kunde jag verkligen derom öfvertygas, så skulle icke heller jag sätta i fråga att taga bort Adels Ståndet. Man har anfört och antydt hvad R. o. Ad. har gjort och kanske nog mycket i den vägen. Jag fruktade genast då jag fick höra dessa yttanden här förleden gårdag, de följder som redan inträffat neml. att man skulle skrida till en vederläggning af hvad som då anfördes. Jag hade älskat slippa höra anföranden och bevis om motsats:n. De kunna visserligen icke döljas af historien, men de äro sårande. Genom den nu föreslagna representationsförändringen hade, i min tanke, konungamakten vunnit ett större stöd deri än den nu äger: R. o. Ad. blir, i min tanke, först då ett ökadt stöd för denna konungamakt, när detta Stånd införlifvas med öfriga samhällsmedlemmar. Jag har trott att genom en sådan förening skulle mera enighet, mer förtroende uppstå emellan alla klasser, alla Stånd, och det är detta, Mine Hrr, ensamt, som förmår upprätthålla vår ära och sjelfständighet och således äfven konungamakten.

Man har sökt att förringa förslaget derföre att det har blifvit framlagdt under de förhållanden, hvarunder det framkom. Jag vill nu icke fästa mig vid sådane yttranden och har sökt att afskilja ifrån mig allt afseende derpå, då jag öfvervägde om jag skulle säga nej eller ja, ty jag har trott det rättaste vara att blott undersöka om förslaget är dugligt, eller ej, och om det är i någon mån bättre än det vi ega, och sålunda kan bidraga till fäderneslandets nytta. Under den diskussion som föregått, har det synts mig som de flesta af de skäl, som användts emot förslaget, snarare kunde begagnas såsom grunder för tillstyrkande af detsammas antagande. Jag har således, så väl af dem som talat emot, som dem som talat för förslaget blifvit styrkt i min öfvertygelse och i min föresats att rösta ja för förslaget.

Hr von Hartmansdorff, Aug: När det hvilande förslaget lades på Adelns bord och alla andra tego på detta rum: så yttrade jag några ogillande ord icke blott för att uttrycka mitt eget tänkesätt, utan jemväl det, som jag förmodade skulle blifva Ståndets. Orden voro ganska få emedan det var utan ändamål att tala emot ett förslag som måste hvila, antingen vi ville eller icke, sedan det af Konungen var afgifvet och af Const.Utsk. tillstyrkt. När nu så många af R. o. Ad:s ledamöter grundligt genomgått förslagets bri-

ster, så borde det varit öfverflödigt för mig, att derom ytterligare säga min mening. Men när jag i går anmälte mig att tala, hade förslaget icke ännu fallit i något Stånd. Om jag under sådant förhållande likväl tegat, så hade det utan tvifvel ansetts såsom öfvermod i medgången, eller för nyck eller för brist på skäl. Derföre hade jag beredt mig på ett omständligare yttrande. Nu åter, sedan förslaget i ett annat Stånd fallit, är det utan ändamål att derom hålla något tal. Jag kan icke heller anse de många anföranden, som här blifvit afgifna sedan PresteSt:s beslut blef oss kunnigt, annorlunda än som personalier öfver en afliden. Jag vill icke klandra dem. Det brukar man heller aldrig derföre att ehuru öfverdrifvet beröm som slösas på en död, så fördrager man det, emedan han ämdock icke stiger upp igen, och man följaktligen icke vidare har ondt af honom. Detta är ock skälet, hvarföre jag ämnar tala om förslagets förkastande. Men jag vill säga något af ett annat skäl neml. det, att så många som möjligt måtte på detta rum deltaga i ogillandet. Derigenom skall Ad:s endrägt blifva lika påtaglig vid detta tillfälle, som vid det föreg:de, då man vill hindra oss att snart besluta om frågan. Anledn:n till min önskan är den, att våra värde motståndare på stället och allmänheten öfver hufvud måtte inse fruktlösheten att vilja genomdrifva en representationsförändring grundad på allmänna val. Frih. Sprengtporten har redan upfattat saken så som borde hädanefter Ståndsval åter försökas. Han har rätt deri; och det vore väl om andra fattade saken på samma sätt. Derföre är det önskeligt att endrägten blefve i möjligaste måtto stor. För öfrigt gagnar det visserligen lika litet att tala *för* som *mot* förslaget. De flesta, som hitkommit, hafva dessförinnan, utan tvifvel i en sak, hvilken hvilat så länge som denna, på förband stadgat sin öfvertygelse. Jag smickrar mig således icke med hopp att kunna omvända några af mina motståndare och tror icke heller att de lyckas göra proselyter med sina tal. Jag skulle till och med förmoda att några af dem jag hört från den sidan hafva skaffat förslaget flera vedersakare än om talarne icke yttrat sig *för* detsamma.

För att dock i korthet säga hvarföre jag ogillar det förslag, som nu pröfvas: så får jag förklara mitt hufvudskäl vara hvad så många talare redan sagt, neml. att det hvilar på allmänna val, och att, om dessa antagas: så blefve republiken till hälften införd i vårt fädernesland, neml. så vidt representationen anginge. Med en sådan grundad på allmänna val, skulle det, i min tanke, icke dröja länge förr än man föresloge konungamaktens afskaffande och ersättande med en President eller med en Regent, som hade Konungs namn, heder och värdighet, men ingalunda hans magt eller anseende.

Eder, Mine Hrr, tillhör förtjensten och äran att hafva år 1844 hindrat, att icke det halfva steget till republikens införande redan då togs af Svenska representationen. Med ifvern, som då rådde nedifrån och eftergifvenheten ofvanefter, hade utan tvifvel 1840 års förslag blifvit antaget, om R. o. Ad. icke, oberoende af agitationen, hade sagt nej. Om 1840 års förslag blifvit antaget 1844,

så hade det varit gällande år 1848. Den påtryckning, som då kom utifrån och nedifrån hade naturligtvis verkat lika starkt och starkare på en mera demokratisk representation. Den uråldriga i Sverige förblef deremot lugn år 1848 och vidtog intet steg för att öka den främmande och inre påtryckningen. Hade representationen deremot varit grundad på allmänna val och republiken således redan varit införd i representationen, hvad hade då återstått annat, än att införa den äfven i Regeringen? Hvad som hände 1848, kan åter inträffa, aldrig har fördenskuld Sveriges författning och med detsamma rikets bestånd sväfvat i sådan fara, som genom det förslag, hvilket nu, medelst PresteSt:s beslut, redan fallit. 1840 års förslag var utan tvifvel lika skadligt, kanske värre. Men det kom icke ifrån Regeringen och var derföre icke så farligt. R. o. Ad. har, genom bemödandet att ådagalägga förslagets brister förfelat företrädet att först säga nej. PresteSt. tillhör, om det må tillåtas mig att begagna ett sådant uttryck, denna ära. Jag önskar att vi icke genom långa tal må blifva de sista som säga nej.

Efter mig lära 9 talare redan vara anmälda. Om en hvar af dem begagnar blott en fjerdedels timme: så åtgå 2¼ innan öfverläggningen blir slut. Jag vill icke heller uptaga mer än en fjerdedels timme, och skall använda återstoden för att säga några ord mot vissa yttranden, som här blifvit fälda, hvilka jag icke kan med tystnad förbigå.

Man har yttrat, att Gustaf Wasa icke var stödd af Svenska Adeln, utan af folket. Men hvilken var då Gustaf Wasa sjelf? Hvarföre sitter hans vapen här högst ibland våra? hvarföre står hans stol vid Landtm:s-bordet, om icke derföre att han var en Adelsman såsom vi?

Ytterligare har man i allmänhet sagt, att thronen icke haft något väsentligt stöd af detta Stånd. Jag frågar hvem som stödde henne, när Sverige vid den store Gustaf Adolfs död var invecklad i krig med Europas mägtigaste Stater och hade på thronen en öfvermaga jungfru, såsom hennes fader vid sin afgång till 30-åriga kriget sjelf kallade henne? Om, hvad jag yttrat ang:de R. o. Ad:s beslut år 1844 är ovedersägligt: så frågar jag, om thronen icke haft något stöd af Ståndet, äfven i de sista tiderna?

En talare af Konungens Råd, har i går hållit ett ganska skickligt tal för att visa nödvändigheten af förmedling emellan stridiga tänkesätt. Hvem erkänner icke sådant? Men felet i hans bevisning består deri att han byggt på en grund, som icke håller stånd. Det förslag, han tillstyrkt, är icke grundadt på *jemnvigt*, utan på *öfvervigt* åt den ena sidan. Skälet hvarföre en representation, grundad på allmänna val, icke kan bära sig och nödvändigt måste komma att äfven hvälfva Regeringen öfverände, är det, att i en sådan representation icke finnes några *bestämda proportioner*. Man vet icke om somliga medborgare-klasser få några representanter, vissa få för många, andra för få. Om Friherre Berzelius ännu lefde och vore här, så skulle han säga Eder Mine Hrr, att alla naturkroppars sammansättning grundar sig på bestämda proportioner mellan

deras

deras beståndsdelar. Kan man väl föreställa sig att någon annan regel gäller för samhälls-kropparne? Det är bristen på bestämda proportioner hos en representation, sammansatt efter allmänna val, som gör att hon icke kan bära sig sjelf.

En talare, som nu gått bort, har yttrat sig till fördel för Belgiens författning. Innan han gick, sade jag honom, att jag måste motsäga hans yttranden, äfven om han vore frånvar:de. Detta, Mine Hrr, må ländа mig till ursäkt när jag nu gör det, ty Gr:n visste att så skulle ske, men gick likväl. Belgiens representativa författning har blifvit den sednare tiden berömd för det lugn hon skall hafva åt riket hibehållit, oaktadt dess granskap med Frankrike. Jag tror att det just är detta granskap och räddhogan att följa Frankrikes efterdöme, som bidragit till lugnets upprätthållande i Belgien. Månne det icke är förskräckelsen för samma efterdöme, som här skulle ökat rösterna mot det hvilande förslaget? Men, för att återkomma till Belgien, kan jag berätta, att när jag reste der år 1842, var Konungamakten så underlägsen, att man, på min tillfälliga fråga hvad Konungen skulle säga om ett upgifvet förslag, invände: "Hvilken Konung menen J, ty vi hafve två, den ene är Konung Leopold," åt hvilken man gaf en benämning, som jag icke vill uttala, "och den andra är vår verklige Konung, neml. Erke Biskopen i Mecheln. Hvad han säger, derpå kommer det an." Sådan var ställningen då för tiden. Möjligen är det nu ett annat parti, än det presterliga som råder der, men jemnvigt mellan Konungamakt och representation finnes der visserligen icke.

Jag anser oriktigt och föga passande för någon, aldra minst för en adelsman, att vända sitt tal emot dem, som icke kunna svara. Jag säger detta med afseende på de utlåtelser, som här hafva blifvit fällda, icke blott rör:de Konungen och Kronprinsen, hvilkas höga ställning inom samhället borde förbjuda hvar och en att draga dem in i öfverläggningar på detta rum, eller annorstädes; utan jag säger det jemväl med afseende på hvad Gr. Anckarsvärd yttrat om PresteSt., såsom tiondetagare.

Gr:n har åberopat konsequensen i sitt handlingssätt under 42 års riksdagsmannabana. Jag får deremot erinra om stridigheten i hans handlingssätt, blott under 10 år. Nu berömmes och förordas representations-förslaget, emedan det kommit från Konungen. Vid 1840—41 årens riksdag var åter allt, som från Konungamakten utgått, föremål för Gr:ns ogillande. Jag vet det så mycket bättre, som jag på den tiden, hörde till Konungens rådgifvare. Anmärkn:sanledn:ne efter 107 § R.F. från Const.Utsk. der Gr:n då var ordf., utgjorde några och 70 och Konungens rådgifvare, blefvo dessutom vid Riksrätt tilltalade för icke mindre än 31 särskildta mål. Sådan var Gr:ns vördnad för Konungen på den tiden.

Här har yttrats att adeln genom sitt beslut om denna frågas tidigare företagande till pröfning beröfvat dem, som velat studera sig in i det hvilande förslaget tillfälle dertill. Jag förmodar att den, som icke hunnit göra undan dessa studier på 3 år, ej heller torde medhinna dem hvarken på 3 veckor eller 3 månader. Mig före-

faller det som upskofvets ändamål icke varit att studera sjelf utan att informera andra. Dertill har man ingen rättighet, då man dermed uppehåller riksdagen, till kostnad för riksdagsmän särskildt och riket i det hela.

Jag har väl anmärkt att våra långa tal hindrat oss från företrädet att först få säga nej, till det hvilande förslaget; jag tror dock att Ståndets fasta hållning vid denna riksdag, dess enighet vid Bänkmans- och Elektors-valen, samt vid frågan om detta mäls ofördröjliga företagande, icke hafva varit utan verkan på skyndsamheten eller enigheten vid frågans afgörande utom oss.

Några talare hafva vändt sig till de konservativa och Frih. Raab serskildt till mig med upmaning att sätta något annat i stället för det hvilande förslaget. Jag skall icke underlåta, hädanefter såsom hittills, att så ofta på mig beror, göra hvad jag i den delen kan. Min öfvertygelse är den att här, likasom i England, komma de väsendtligaste förbättringarne i denna väg, likasom i de flesta andra, att tillvägabringas genom de konservatives åtgärd och medverkan, dels derföre att de bygga på gamla grunder, dels emedan de taga måttligt för sig i sender.

Jag önskar slutligen att Gr. Lagerbjelke icke må uptaga tiden med någon omständlig vederläggning af hvad Hr Günther sagt. Jag tror neml., att Hr Gr:ns anmärkn:r varit så grundliga att de ingalunda blifvit undanröjda genom Hr Günthers invändningar. Om Gr:n likväl vill försvara sig mot Hr Günthers påminnelser, så skulle jag önska, att det skedde på annat sätt, än genom ännu ett anförande denna afton.

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Gr. Lagerbjelke, Gust.: Då tiden nu redan är så långt framskriden och många talare ännu anmält sig till yttrande, vågar jag icke uptaga R. o. Ad:s tid med en fullständig vederlägning af den talare hvilken emot mitt förra anförande gjort anmärkn:r. Dessa anmärkn:r, gälla dessutom endast de minst vigtiga af mina påståenden; och jag vill derföre inskränka mig till att endast anföra trenne af dessa anmärkn:r såsom exempel på halten af de öfriga. Sålunda har t. ex. den värde talaren här sagt, att man vid tolkningen af det hvilande förslaget borde gå tillväga såsom vid all annan lagtolkning. Likväl innehåller sjelfva förslaget i 77 § R.F. att dessa grundlagar skola efter deras ordalydelse i hvarje serskildt fall tillämpas och således icke efter vanlig lagtolknings-method.

Hvad arrendatorerne beträffar, som må blifva det andra exemplet, så står tydligen i den föreslagna Riksd.Ordn:s § 8 mom. b. att valrätt tillkommer den som "efter kontrakt, som icke kan af jordegaren godtyckligen upsägas, för lifstid eller minst tio år arrenderar och minst ett år före valet sålunda innehaft fast egendom på landet, — derest egendomen, om den tillhörer kronan eller allmän inrättning, upgår i mantal till minst ett helt hemman eller i upskattningsvärde till minst 8,000 r:dr samt om den tillhörer enskild person upgår i mantal till minst två hela hemman eller till minst 16,000 i upskattningsvärde"; i § 18 mom. c. och d. står: "arrendatorer af fast

"egendom, tillhörig kronan eller allmän inrättning, tillgodonjuta en "fjerdedels röst för hvarje helt hemman, då egendomen är i mantal "satt, och eljest för hvarje 8000 r:dr af dess upskattningsvärde"; "Arrendatorn af fast egendom tillhörig enskild person likaledes ¼ röst för hvarje två hela hemman, då egendomen är i mantal satt och eljest för hvarje 16,000 r:dr af dess upskattningsvärde". Således är uppenbart att efter den först citerade §:n mantal eller taxeringsvärde får beräknas, hvilketdera som helst, eller som för arrendatorn är fördelaktigast, hvaremot efter den 18 §, mantal, då sådant finnes åsatt, ovillkorligen skall tagas till beräkningsgrund, och taxeringsvärde endast der mantal icke finnes, genom hvilken skiljaktighet i stadganderne de af mig påpekade missförhållanden ovillkorligen blifva en följd.

Såsom det tredje exemplet får jag uptaga anmärkn:n att det af mig klandrade stadgandet rör:de Stats- och Bevilln.Utsk:n skulle återfinnas i Const.Utsk:s minoritets förslag vid förra riksdagen, hvilket jag då biträdt. Jag har visserligen påstått att Stats- och Bevilln:s-Utsk:n skulle efter det nu hvilande förslaget blifva öfverhopade med göromål; men den åberopade likheten finnes deremot alldeles icke, enär, enl. minoritetens förslag, Stats- och Bevilln.-Utsk:n voro befriade från alla organisations-frågor, äfvensom Riks-Församlingen, enl. Const.Utsk:s minoritets förslag, egde att, då ständigt Utsk. icke kunde medhinna sina åligganden, tillsätta gemensamt tillfälligt Utsk. för att öfvertaga hvad det ständiga Utsk. icke medhinner, men en sådan rättighet ega kamrarne icke enl. detta förslag. Deruti ligger således en väsendtlig olikhet.

Om jag vågade längre uptaga R. o. Ad:s tid, så skulle det vara lika lätt att för hvar enda punkt motbevisa den värde talarens anmärkn:r.

Ett påstående af honom kan jag dock icke lemna ouptaget, det neml. att detaljerna vore af mindre vigt, och får jag i det afseendet hemställa till Eder Mine Hrr om det väl kan anses vara af mindre vigt att ett förslag till ny organisation af representationen är till detaljerna af upställningen så felaktigt, att det genast efter antagandet måste förändras för att blifva möjligt att tillämpa och om sådant i och för sig sjelft af vigt icke blir det i ännu högre grad, då denna nödvändighet af förändring, derjemte kan begagnas såsom hjelpmedel för den påtryckning till andra uplösande förändringar, hvartill förslagets grundprinciper och det sätt hvaruppå dessa blifvit tillämpade, gifva anledning.

Hr Brakel, Gustaf Mauritz: En af Konungens rådgifvare har uti gårdagens plenum slutat sitt försvarstal för det på bordet liggande representations-förslaget med valspråket öfver Wasaskölden "Folkets väl vår högsta lag". Jag är fullt öfvertygad om att folkets väl är för de män som sitta kring Konungens rådsbord, högsta lag. Men lag kan efter skilda åsigter skrifvas på skilda sätt, och det sätt, på hvilket det hvilande representations-förslaget är skrifvit anser jag hvarken vara det naturligaste eller det rationelaste. Ty, ingen af Eder, Mine Hrr, lärer kunna neka att det sätt, på hvilket våra äldsta

förfäder deltogo i Statens angelägenheter var det naturligaste, det rationelaste; det neml. då hvarje friboren man, hvarje man för sig, drog upp till thinget och der högt uttalade sin mening. Ett sådant sätt att gå till väga kunde ega rum då vanligtvis ett enda intresse gjorde sig gällande hos det på thinget församlade folket. Men då samhällskicket utvecklades, då folkmängden förökades, då intressena mångfaldigades och formerna till följd deraf måste invecklas, då blef detta sätt för folket att utöfva sin andel i statsbestyren omöjligt och ogörligt. Då upstod ur denna första naturliga och rationella grund stånds-representationen lika naturlig, lika rationel.

De neml. som nitälskade för samma idée, som arbetade för samma stora stats-intresse, de sammanträdde och så framträdde först R. o. Ad. sjelfskrifvet på riksmötena för att dömma öfver huru rikets styrelse hade blifvit förd, huru rikets anseende hade blifvit vårdadt inför utländningar, huru dess krigar-ära hade blifvit upprätthållen. Sedermera, då de religiösa idéerna under medeltiden fått insteg i folkets tänkesätt och seder, upträdde PresteSt. för att desamma representera. Sist skickade det upstående BorgareSt. till riksmötena sina representanter för att föra de gryende näringarnas talan. Det ursprungliga BondeSt., ur hvilket de andra utgått, qvarstod såsom representant för jordbruket, såsom yttersta värnet för den urgamla Svenska friheten. Denna representation har sedermera i århundraden bestått och hvarje gång dess verkningskrets blifvit inskränkt eller upphäfven har för fosterlandet stora olyckor och förändringar deraf blifvit en följd. Så är det åtminstone min öfvertygelse att Carl XI:s envälde, ehuru Sonen spred Svenska krigare-äran kring Europa, att Carl XI:s envälde lade grunden till Estlands, Lifflands, Ingermanlands, Karelens förlust; att Gustaf den III:s Förenings- och Säkerhets-akt icke förenade utan skilde från Sonen kronan, från moderlandet Finland till föga säkerhet för Gustaf IV Adolf och Sverige. — Jag medger att under tidernas längd intressen i Staten upstått utom representationen, som hafva billiga anspråk att äfven få sig tilldelad sin del i fosterlandets angelägenheter och jag är öfvertygad om att närvar. riksdags Const.Utsk. skall, utan att kullkasta representationens grundvalar, visa huru lätt, och lätt verkställbart det är att tillfredsställa dessa deras anspråk. På hvad grund hvilar det på bordet liggande representations-förslaget? *jag* vet sannerligen icke på hvilken.

Hr Gripenstedt har visserligen sagt att det skall utgöra ett medlande emellan ytterligheter, att valprincipen icke kunde tillämpas i sin allmännelighet, att den derföre måste inskränkas genom bildnings-grad och census, att för att närma sig det sanna måste man stundom haka sig fast vid det sannolika, att liksom allmänna lagen på sannolikhetens grunder utsätter en viss ålder för den borgerliga myndigheten, så måste äfven konstitutionen efter samma sannolikhets-grunder bestämma en viss census; en viss bildning för den politiska myndigheten. Hr Gripenstedt har i vissa fall rätt och det är icke förslagets census jag hufvudsakligen fördömmer, det är att förslaget sammanslumpat nationen i vissa flockar, utan samband inom sig sjelfva och sins emellan, det är att det icke lemnat en bestämd borgen att alla de stora intressen, som egentligen utgöra Staten, *måste* hafva representanter, som föra deras talan på riksdagarna,

det är att det totalt uphäfver ståndsprincipen. Jag vill här förbigå hvilka vådor Bonde- och PresteSt:s försvinnande kan medföra, jag vill endast hvad R. o. Ad. angår nämna, att jag icke tror sederna ännu vara så republikanskt rena, den politiska bildningen så spridd, tiderna så lugna att R. o. Ad. kan och bör nu nedstiga från sina bänkar för att icke mera stå upp på dem. Ur dessa skäl anser jag min pligt vara att mot det K. förslaget rösta *nej* och jag är öfvertygad att, om vi i dag förkasta detsamma, den efterverld, som skrifver vår historia, icke der skall kunna teckna att då vi inträdde i denna sal vi förgätit början af det tänkespråk, som står ofvan ingången till vårt Riddarhus: Consilio atque sapientia, claris majorum exemplis et animis.

Hr Cederschiöld, Rob. Theophron: Här har blifvit sagdt, att det vore ändamålslöst att ingå i någon vidare diskussion i detta ämne, sedan frågan redan af ett Stånd vore afgjord: jag medgifver att man så tillvida har rätt deruti, att det numera vore, icke allenast ändamålslöst, utan äfven icke grannlaga att ingå i ytterligare detalj-granskning af det nu hvilande förslaget; men då sjelfva den vigtiga hufvudfrågan *icke mera kan falla* (alldeles icke derföre att en Konungens numera afl. minister haft detta uttryck) utan derföre, att det nuvar. representations-sättet är behäftadt med så stora brister, att de ovilkorligen måste afhjelpas, så tror jag äfven det vara en pligt för hvarje representant, som någon gång yttrat sig uti förekommande frågor, att icke heller nu iakttaga tystnad uti denna, som otvifvelaktigt är den vigtigaste af alla. Jag skall likväl iakttaga den största möjliga fåordighet och hoppas, då jag icke ingår i några detaljer, vinna R. o. Ad:s öfverseende för det jag, churu tiden redan är långt framskriden, under några ögonblick vågar taga upmärksamheten i anspråk. Det finnes säkerligen ingen inom detta hus, som icke inser att det nuvar. representations-sättet är bristfälligt. Vi behöfva endast se på denna kammares sammansättning för att öfvertyga oss derom.

I dag t. ex. äro vi här samlade ända till flere hundrade, för att deltaga i det beslut, som innan kort skall fattas; vid andra tillfällen, då till afgörande företagas för samhället vigtiga lagar, på hvilkas beskaffenhet medborgares väl eller ve för kommande tider kan vara beroende, upgår de i besluten deltagande ledamöternas antal knappast till mer än 20 eller 30; och jag tror mig icke begå någon öfverdrift, om jag påstår, att i allmänhet är det antal, som, ifrån början till slut, följer öfverläggningarne inom detta hus icke serdeles mycket större. — Detta framställer jag dock ingalunda såsom någon anmärkn. mot ledamöterne af denna kammare, ty anmärkn:n skulle då äfven drabba mig sjelf. Förhållandet kan neml. icke vara annorlunda, så länge representanterne af detta hus till största delen bestå af embets- och tjenstemän, hvilkas pligt det är, att i första rummet sköta sina tjenstebefattningar, och således måste behandla riksdagsmanna-kallet såsom en bisak.

Säkerligen finnas ock flere ibland eder Mine Hrr, som öppet skolen tillstå, att J hafven hvarken lust eller fallenhet för representations-kallets utöfning, men att J likväl uttagen Eder pollet eme-

dan sådant är Eder rättighet på det att J måtten kunna infinna Eder här för att afhöra en eller annan diskussion, då tiden icke är af angenämare sysselsättningar uptagen.

Det lärer sålunda af ingen kunna bestridas, att ju denna kammares sammansättning är högst felaktig; jag är åtminstone fullt öfvertygad, att knappt någon enda af Eder Mine Hrr på fullt allvar kan vilja försvara en motsatt åsigt.

Men utom detta allmänt erkända fel uti vår nuvar. representation, har jag likväl icke hört försvararne till det hvilande förslaget och detsammas författare uptaga mer än tvenne andra. Det ena neml. att det finnes en stor och aktningsvärd samhällsklass, som för närvar. saknar del i representationen. Detta är en sanning, och en stor orättvisa tillfogas derigenom ett talrikt antal medborgare. Det andra felet är reprentationens fördeln. på 4 serskilda rum: detta fel är efter min äfvertygelse det värsta af dem alla, emedan det just är detta fel, som gifvit anledning till all den oro, split och afund, som för närvar. är inom representationen rådande. Men Mine Hrr, J som hafven författat det förslag, hvarom vi nu tvista, om det icke finnes andra fel i den närvar. representationen, än dem, som J här omnämnt, och jag nu upräknar, hvarföre hafven J då icke nöjt eder med att framkomma med ett sådant förslag, som endast haft till föremål att afhjelpa dessa fel?

Haden J det gjort, så skulle det hafva varit min lifligaste tillfredsställelse, att med min röst kunna bidraga till förslagets framgång, och min fulla öfvertygelse är, att den stora majoritet, som nu strider emot det hvilande förslaget, skulle hafva med glädje omfattat tillfället att understödja framgången af ett förslag, som skolat bereda en allmänt efterlängtad förbättring uti vårt representationssätt; och J, som varit uphofvet dertill, skulle då hafva förvärfvat rättvisa anspråk på så väl samtidens som efterkommandes upriktiga tacksamhet och erkänsla. Men ett är att förbättra, annat deremot att omstörta — och efter min tanka skulle det framlagda förslaget derest det gick igenom, inom kort leda till en fullkomlig omstörtning af samhället. Härmed vill jag ingalunda hafva sagt, att ett sådant resultat varit af förslagets författare åsyftadt. Tvärtom är jag fast hellre förvissad att både förslagets författare och de fleste af dess anhängare likasom vi, som äro dess motståndare, upriktigt önska att i den blifvande representationen se endast insigtsfulla och redlige män. Skillnaden är endast den, att, under det författarne och anhängarne till förslaget äro lifvade af allt för sangviniska förhoppningar i afseende å det resultat, som skulle blifva en följd af förslagets antagande, så hysa de med mig liktänkande deremot, likasom jag sjelf, den öfvertygelsen, att, om förslaget antages, ränksmideriet och intrigerna skulle blifva de krafter som hufvudsakligen komme att användas för tillsättandet af nationens representanter — och då frågar jag om det är tänkbart, att de redliges antal bland dem skulle bli öfvervägande? men, äfven om jag kunde gilla hufvudgrunden för detta förslag, har jag dock funnit det till sin sammansättning och innehåll vara sådant att jag aldrig med min röst skulle kunna biträda detsamma. Jag har redan lofvat att ej ingå

i någon detalj-granskning af förslaget. Sådant är ej heller nödigt emedan den redan är verkställd af Grne Hamilton och Lagerbjelke, hvilka på det mest öfvertygande sätt ådagalagt att förslaget är icke allenast fullkomligen omotiveradt, utan äfven i högsta grad illiberalt och orättvist. Eller kan man väl tänka sig en större orättvisa än den att utesluta en medlem, som är vald till representant i öfre kammaren ifrån att der inträda, derföre att han eger blott 3 ½ hemman, under det att man tillåter den andra att komma in, derföre att han eger ½ hemman mer, ehuru den sednare är den förre underlägsen i röst-antal, eller att, bland 2:ne till respresentanter i första kammaren valde, den, som fått högsta röstantalet, och således måste anses åtnjuta det större allmänna förtroendet, likväl kan af den, som erhållit ett färre antal röster uteslutas endast derföre, att den förre icke har någon rang, eller är i rang den sednare underlägsen. Jag vill, som sagdt är, icke ingå i detaljer, och anser ej heller nödigt att uptaga och vederlägga allt hvad Hr Günther anfört, helst jag tror att ingen, som med upmärksamhet följt diskussionen, kan behöfva flere skäl än de af Grne Hamilton och Lagerbjelke anförda, för att inse att förslaget är omotiveradt, illiberalt och orättvisst. — Men det finnes dessutom för mig ett annat skäl att icke biträda förslaget, hvilket jag anser mig nu böra framställa, emedan jag icke hört det framställas af någon annan och emedan det kan utgöra ett tillfyllestgörande motiv att icke bifalla hvarken detta förslag, eller något annat, som hvilar på samma grund. Jag bör dock på förhand säga, att jag måhända blir den ende, som hyser denna åsigt, men som jag verkligen hyser den, så anser jag mig äfven böra uttala den, och må den sedan stå för min räkning i R. o. A:s protokoll. Den åsigt, om hvilken jag nu talat, är den, att R. St. icke ega rättighet att utan Svenska folkets bifall på annan öfverflytta den pligt de sig åtagit att vara Svenska folkets representanter. — R. St. äro, jemlikt grundlagens tydliga innehåll, Svenska folkets ombud och hafva i sådan egenskap svurit att hålla grundlagen i helgd och att bevaka Svenska folkets rättigheter i öfverensstämmelse med denna lag. Nu förbjuder Sveriges lag att åtaget ombudsmannaskap på annan öfverflytta. — Detta öfverensstämmer ock med allmänt rättsbegrepp, och jag tviflar på att någorstädes en lag finnes, som tillåter att ombud må från sig på annan öfverflytta ett åtaget ombudsmannaskap, utan att dertill begära och erhålla sin principals tillstånd. Således, om vi vilja afsäga oss den pligt vi oss åtagit, att vara Svenska folkets representanter, så må vi icke göra det förr än vi dertill hafva erhållit våra principalers bifall. Här är icke stället att utreda huru ett sådant bifall skall erhållas, men min fullkomligaste öfvertygelse är emedlertid den, att, om man derom frågade det egentliga Svenska folket, då skulle det svara, att det icke ville att R. St. skulle frånträda sitt ombudsmannaskap, utan endast att detta hädanefter komme att utöfvas under en sådan förändrad form, att allas rätt blefve lika bevarad.

Mot den sats jag nu framställt skall man utan tvifvel invända, att grundlagen tillerkänner R. St. rättighet, att med Konungens samtycke göra hvilka förändringar i grundlagen som helst, de der

kunna anses nyttige och nödige. Men jag framställer då deremot en fråga, som måhända kan besvara denna invändning. Om t. ex. i st. f. det nu hvilande förslaget till representations-förändring, enligt hvilket Svenska folket endast skulle få andra ombud i st. f. dem de nu ega i R. St., Konungen hade framställt det förslag att ej allenast inga Ständer vidare skulle finnas, utan äfven att inga andra ombud i deras ställe skulle föra Svenska folkets talan och att envåldsmakten således skulle lemnas åt Konungen, månne J äfven då skulle ansett Eder, utan att frånträda Eder pligt såsom Svenska folkets representanter, hafva kunnat lemna bifall till ett sådant förslag?

Jag vet väl icke hvad J ämnen svara härtill, men hvad jag vet, det är, att den ed jag svurit att hålla grundlagen i helgd, skulle hafva förbjudit mig att dertill lemna mitt samtycke. J deremot, som ansett Eder vara berättigade att sätta andra ombud i Edert ställe, måste för konseqvensen skull äfven anse Eder berättigade att, om det äskas, helt och hållet afsäga Svenska folket rättigheten att vidare hafva några ombud; och då torde det med skäl kunna frågas hvem det är, som bäst bevakar Svenska folkets rättigheter mot den andra statsmaktens möjliga inkräktningsbegär, antingen den, som medelst bifall till det ifrågavar. förslaget beträder den vädliga bana, jag nu omnämnt, eller den, som lika med mig anser ett sådant bifall innefatta ett öfverträdande af representantens pligt?

Innan jag slutar, tillåter jag mig att yttra några ord till de medlemmar af detta hus, som fått sig det ansvarsfulla kallet anförtrodt att tillhöra det Utskott, hvars pligt det är att framställa förslag till grundlagarnes förändring och förbättring. Edert kall är alltid ansvarsfullt, men det är det i denna stund vida mer än någonsin; ty samhällets kommande öden bero till stor del af det nya förslag till representations-ombildning som kommer ifrån Eder. I mågen icke tro att J hafven fullgjort Eder pligt endast dermed att ett nytt förslag framställes, — först då hafven J rätteligen fullgjort Eder pligt, då förslaget blifver sådant att det betryggar samhällets bestånd och på samma gång skänker rättvisa åt alla. För att ett förslag skall kunna upfylla detta ändamål fordras, efter min åsigt, att det borttager sjelfskrifvenheten; att det lemnar representationsrätt åt en hvar, som nu icke är representerad; att de orepresenterade fördelas på de nuvar. Stånden; att af dessa Stånd bestämmes ett visst antal till medlemmar af den blifvande representationen; att valrätt tillerkännes åt hvar och en, som lemnar skattebidrag till Statens bestånd; samt att representationens medlemmar icke delas i särskilda kamrar, utan förenas på ett rum, dock med bibehållande för hvarje Stånd af dess nu egande absoluta veto uti grundlagsfrågor, hvilket jag anser vara nödvändigt såvida Svenska folkets rätt, att fortfarande få sin talan vid riksdagarne bevakad icke skall sättas på spel.

Jag har visserligen förut haft den åsigten, att tvåkammar-systemet vore det bästa; men vid noggrannare pröfning har jag dock kommit till den slutsats, att det icke är möjligt att sammansätta

2:ne kamrar så, att icke afvund och splittring mellan de särskilda kamrarne komma att fortfara. Om ett så beskaffadt förslag som jag nu antydt, framkommer, så är det min innerliga öfvertygelse, att det skall tillfredställa alla sanna fosterlandsvänners billiga önskningar — och då skola vi ju hafva upnått det mål dit vi alla sträfva. Då skall den ärftliga monarkien för framtiden vara betryggad, på samma gång, som den sanna den fosterländska folkfriheten erhåller trygghet och värn inom laglighetens gränsor; — afunden skall försvinna och enigheten träda i dess ställe, sedan representationens alla medlemmar blifvit hvarandra jemnlika; och då skole vi alle, — Adelsmän eller icke Adelsmän, samdrägtigt verka för det stora målet — fäderneslandets sanna lycka och välgång.

Hr Stiernsvärd, Gust. Mauritz, upläste följande:

Den fråga hvilken nu af R. o. Ad. behandlas är af den vigt icke allenast för det närvar., utan äfven för det tillkommande, att jag anser hvarje riksdagsmans pligt vara, att deröfver gifva sin åsigt tillkänna innan han afgifver sin voter:s-sedel. Det är i öfverensstämmelse härmed, som jag utber mig att få yttra några ord.

Det nu till afgörande företagna K. förslaget till ny val-lag och Riksd.-Ordn. gillar jag *icke* i flera delar; detta oaktadt kommer jag likväl att votera *för* dess antagande.

Ett dylikt förfarande å min sida måste vid första påseendet synas innebära en motsägelse; jag tror mig dock kunna ådagalägga att så icke är fallet.

Af 2:ne skäl gillar jag *icke* det K. förslaget. För det första anser jag neml. personlighetsprincipen, utsträckt till hvar och en som är man för sig i förening med medelbar valrätt, för den enda rätta grundvalen för representations-rättens utöfvande i vårt fria samhälle.

Utförandet deraf innebär äfven det tillförlitligaste värnet mot alla våldsamma sociala omstörtningar. Gifven lika rösträtt åt alla, och J förqväfven derigenom uproret ända ned uti dess frö. Massan slåss icke när den har rätt att votera, och revolutioner medelst voter:s-lappar såsom vapen, äro icke vådliga. För det andra gillar jag icke den princip som i det K. förslaget gjort sig gällande, den att taga penningen till gradmätare för menniskovärde och politiska rättigheters tilldelande, eftersom denna princip uteslutande hvilar på en fiction. Varen upriktige, Mine Hrr, och J skolen medgifva att jag har rätt. Huru många af Eder skulle icke efter valvationen i det K. förslaget blifva förklarade för *hela* menniskor, antingen sjelfmyndiga d. v. s. de omedelbart väljande, eller omyndiga d. v. s. de medelbart väljande — allt på grund af Eder presummerade förmögenhet — oaktadt Ni vid det bokslut, då kassabokens innehåll demaskeras, befinnes, hvad förmögenheten angår, äga mindre behållning än denna $\frac{1}{16}$ menniska, hvilkens röst är dömd att bortdö i följd af sin obetydlighet. Men bredvid denna oriktiga princip finnes andra uti det K. förslaget, som hvarje rättsinnig och ej af fixa idéer eller partisinnets delirium hänförd person måste anse för riktiga, dem neml., som lemna det allmänna förtroendet ett öppet

fält vid valet af ombud för bevakandet af ett fritt folks heligaste rättigheter; som aflysa den onaturliga och icke mer med tidsandan förenliga sjelfskrifvenhet, som till en stor del födseln och icke *egna* förtjenster förläna detta Stånd; som aflysa det både billighet och rättsgrund saknande förhållande, att en särskild till antalet högst inskränkt, uteslutande af löntagare sammansatt del af befolkningen skall ega $\frac{1}{4}$ i hvarje votum som rörer Statens angelägenheter; som lossa de band hvilka under det närvar. representationssättet tungt och menligt inskränkande hvila på det 3:dje och 4:de Ståndets valrätt och valsätt; som gifva hittills saknade politiska rättigheter åt 100,000-tals personer, hvilka, oaktadt deras bildning, samhällsställning, moraliska lyftning, fosterlandskärlek, ja till och med förmögenhet utgöra parias i samhället; som slutligen aflysa den Hinduiska kastskillnad som i representations-väg, beklagligen hos oss ännu qvarstår.

Det K. förslaget innehåller äfven en förändrad af behofvet påkallad, men under vårt närvar. representations-sätt omöjlig arbetsordning, hvarförutan man icke kan emotse en förnuftsenlig behandling af en enda fråga, och hvarigenom alla hälsosamma regeringsåtgärder blifva omöjliga.

Dessa äro de direkta fördelar som det K. förslaget innebära. Men det innehär äfven enl. min upfattning en mera indirekt fördel, som i betydlig mån bidragit att bestämma *mig* för dess antagande. Det utgör neml. ett medlingsförslag emellan 2:ne till strid rustade partier, och gifver hopp att på lugnets och ordningens väg upnå det af mig önskade målet. I politiskt hänseende finnes för närv. i hela Europa 2:ne elementer, 2:ne principer, som strida om öfverväldet: den *aristokratiska*, med traditionerne till rättsgrund, som ej allenast vill göra rättigheterna utan äfven uplysningen till ett privilegium, och den *demokratiska*, med religion, rätt och sanning till rättsgrund, som yrkar lika rättigheter, lika uplysning. Förfäktarne af den förra utgöra visserligen en liten hop, men den skyr inga medel för att lyckas, följer en hittills lyckad taktik, har envåldet, det lagliga och olagliga till bundsförvandt, och har hittills kunnat disponera bajonetterna. Den erbjuder således ett segt motstånd, hos oss förstärkt genom vår oefterrättfiga fyrdelning. Förfäktarne åter af den sednare principen utgöra deremot ett vida talrikare antal och tillväxa dagligen, men de äro splittrade genom deras olika åsigter att upnå målet, handla derföre utan sammanhang, hvaraf den vanliga följden också inträffar att de i viss mån ännu ligga under. Tiderna komma dock otvifvelaktigt att förändra sig och en strid framkallas, så framt den icke på förhand genom försonande åtgärder, genom billiga eftergifter omintetgöres. Det är denna strid jag anser hvarje sann fosterlandsväns första och oeftergifligaste pligt vara att söka förekomma. Icke derföre att den ej slutligen skall gifva seger åt den allmänna uplysningens, åt de lika rättigheternas förfäktare, och i handling framkalla det rätta och det sanna, men derföre att innan dessa stridens följder hos oss inträffa, så komma de att föregås antingen af pöbelvälde eller envälde: båda lika litet att eftertrakta.

Då enl. min redan yttrade åsigt, det af den ena Statsmakten naturligtvis upriktigt menade, och till den andra Statsmaktens antagande framlagda (således sanktionerade) grundlagsförslaget, förebygger allt utbrott af den förenämnda vådliga striden, så har det hos mig framkallat det votum jag öfver detsamma kommer att afgifva.

Efter all anledn. komma dock icke de skäl jag för förslagets antagande anfört att inom detta Ständ göra sig gällande, utan förslaget i stället att förkastas.

Hafven J dock, Mine Hrr, nogsamt betänkt hvad förslagets begrafning medför? Hafven J betänkt: att efter jordfästningen qvarstår Svenska folkets 40-äriga önskningar stegrade i st. f. förminskade, och J utan förmåga att dem upfylla? Att åsigterna i st. f. att härigenom närmas, blifva mera åtskiljde? Att partistridernes brandfackla härigenom utkastas utan förmåga att den vidare släcka? Att Hattarnes och Mössornes tid åter inträder, och partiförbittringen blifver större än hittills? Att split och oenighet skola utveckla sig i alla, både allmänna och enskildta förhållanden, samt sträcka sina olyckliga, all trefnad förstörande verkningar ända in i familjelifvet? Att partisöndringar inom vår Nation utgöra ett säkert medel att för fienden och det utländska inflytandet öpna våra, genom ett bristfälligt landt- och sjöförsvar allt förmycket obevakade portar? Att hvavje vidare medlande mellankomst af Regeringen blifver omöjligt? Att all förmodan, det Const-Utsk. skulle kunna framlägga ett representationsförslag som af St:ne skulle komma att antagas, kan liknas vid en bedräglig drömbild? Att slutligen pöbelpressen, denna uteslutande af vinningsbegär ledda press, som vid förevar. tillfälle räckt handen åt det hvilande förslagets störtande, skall vara den första att göra fordringar, framställa läror, som J icke *kunnen* gilla? Hafva *de*, som eftersträfva de föga afvundsvärda befattningarne som reaktionens, traditionernes och de föråldrade privilegiernes chefer — som eftersträfva chefskapet för dem som "ingenting vilja lära, ingenting glömma" — hafva de nogsamt betänkt deras öde, hvilkas fotspår de beträda? hafva de betänkt de förbannelser, dessa enkors och faderlösas tårar, som beledsagade en Metternich, en Polignac, en Guizot, då de, jemte sina flyende monarker lemnade sitt fädernesland, sedan deras oförståndiga hallsstarrighet hade försatt det flytande i blod? — Hafva de betänkt det ansvar de ikläda sig? Att historien är en omutlig domare, och "att det är en ting som aldrig dör: *dommen öfver död man?*" Hafven slutligen J, Mine Hrr, tillhörande ett yngre slägte, — ett slägte hvars känslor den grånade fanatismen ej ännu hunnit förstelna, — nogsamt betänkt de olyckor som partistriderna komma att tillskynda vårt arma, dock så högt älskade fosterland? Hafven J äfvenledes betänkt huru tungt kantschous-väldet hvilar öfver de beklagansvärda Donauprovinserna, öfver det olyckliga Polen, och att samma välde oaktadt alla historiska afhandlingar och lärda deduktioner, som här hafva blifvit hållna och komma att hållas, bestämdt lika tungt skall komma att hvila öfver frihetens vagga, det gamla Sverge, om vi lemna splitet och söndringarnes tillfälle att hos oss rotfästa sig? Har allt detta af

Eder, Mine Hrr, blifvit i såväl det ena som andra afseendet nogsamt taget i öfvervägande, så är jag säker att J lika med mig votera *ja* till det hvilande medlingsförslaget.

Gr. Hamilton, Henning Ludv. Hugo: Den fråga, öfver hvilken äfven vi snart skola besluta, är redan de facto afgjord. Om jag således icke till besparande uptager det, som i dag yttrats mot hvad jag i går haft äran anföra, så är det ingalunda derföre, att jag icke har något svar att afgifva, ej heller att jag underkänner vigten af de anmärkn:r, som mot mig blifvit framställda, eller det inflytande de kunna hafva inom detta Stånd. Minst kan detta vara förhållandet med ett yttrande af en man, hvars uphöjda ställning måste gifva en serdeles vigt åt hans ord. Emedlertid måste jag, äfven i afseende på hans yttrande, inskränka mig till en enda punkt, hvilken jag uptager derföre, att den icke endast rörer dagens fråga, utan framtiden. Här yttrades i går, att det hvilande förslaget vore en förmedling, och talaren ville bevisa att i sjelfva förmedlingen låg det rätta; att dygden i allmänhet vore en förmedling mellan tvänne fel; såsom t. ex. att sparsamhet, som är en dygd, utgör en förmedling emellan tvänne ytterligheter, slöseri å ena sidan och snålhet å den andra. Jag var och är åter af den tanken, att dygd icke kan vara förmedlingen af tvänne hvarandra motsatta fel, utan bådas uteslutande; att således förmedling i många hänseenden kan äga rum, men att en förmedling mellan rätt och orätt icke finnes. Detta gaf anledn. för den värde talaren, som i dag yttrade sig, till den framställning, att då han och de med honom liktänkande ansågo för oriktiga de grunder på hvilka jag ansåg representationen böra och kunna byggas, och jag, för min del, jemte de med mig liktänkande ansågo oriktiga de grunder, på hvilka det hvilande förslaget är byggdt, och, som af honom godkännas, så skulle, om den af mig yttrade mening vore riktig, aldrig en förmedling emellan våra åsigter kunna äga rum, aldrig ett förslag till representationens förändring kunna åvägabringas, som både af honom och mig, samt de med hvardera af oss liktänkande kunde med bifall omfattas. Vore det verkligen så, skulle vi hafva en dyster tafla framför oss. Jag tror likväl att förhållandet icke alldeles är sådant, som den värde talaren framställt. Det är sannt, att våra åsigter om den rätta grunden för representationens bildande äro olika, men vi kunna icke hafva olika åsigter om den lagliga helgden af de rättigheter, hvarmed de nuvar. St:ne utgöra Svenska folkets representanter. Vi lära icke heller vara af olika tankar om åtskilliga bristfälligheter i Ståndens närvar. organisation, och slutligen kunna vi icke vara af olika tankar om det enda och lagliga sättet att afhjelpa dessa brister, så vidt neml. de omtalade rättigheternas innehafvare, icke vilja ifrån dem afstå. Om således ett klassvalsförslag skulle framställas, och måhända, som jag hoppas, redan vid denna riksdag blifva hvilande på St:nes bord, samt hvilket, ehuru det icke till sina hufvudgrunder öfverensstämmer med den värde talarens åsigter om det rättaste, likväl innebure en bestämd och af honom erkänd förbättring i vårt representationssätt, då vågar

jag tro, att den olikhet i åsigter, som emellan honom och mig förefinnes, icke skall afhålla honom från att äfven åt detsamma lemna sin röst, och att samma fosterländska nit, som förmått honom att framlägga det hvilande förslaget, äfven skall blifva vårt stöd.

Hr Mannerskantz, Carl Axel: Oaktadt den skedda upmaningen till tystnad, då frågan redan vore inom ett annat Stånd afgjord, kan jag likväl icke efterkomma densamma, emedan vi tala, vi handla icke blott för det närvar. ögonblicket, utan för dagar och tider, som komma, och då jag här i både skriftliga och muntliga anföranden, hört principer framställas, som jag icke kan gilla, och principer deremot anfallas, dem jag förfäktar, så skulle jag anse det vara fegt handladt mot dessa principer, ifall jag afhölle mig från att på en så vigtig dag, som denna, i R. o Ad:s prot., öppet nedlägga mina tankar och min upfattning af det vigtiga ämne, som under gårdagens och denna dags sammankomster här blifvit afhandladt.

Hr Mannerskantz upläste härefter följande:

Den mening till hvilken jag, jemte ett större antal uplyste och frisinnade medborgare oss bekänna, anser representationsreformen för fäderneslandet så angelägen att hvarje upskof med dess utförande synes oss i högsta grad förderfligt.

Många skäl kunna gifvas för denna vår mening om den brådskande nödvändigheten af reformens snara genomförande. Men jag inskränker mig till att deribland anföra blott det, som för mig har den mest väsendtliga vigt.

Detta skäl är neml. att det närvar. representations-sättet utöfvar en skadlig och förlamande inverkan å fäderneslandets hela samhällslif.

Grundvilkoret för den konstitutionellt monarkiska samhällsformens gagnelighet, innefattas uti den fordran å densamma, att dess tvenne hufvudbeståndsdelar, Konungamakten och representationen, begge skola vara så organiserade, att de både hvar för sig och gemensamt förmå utveckla en i högsta möjliga måtto kraftfull verksamhet för det allmänna bästa.

Den Svenska fyrdelta National-representationen eger dock ej en emot denna sin vigtiga bestämmelse svarande organisation.

De särskilda samhällselementer hvaraf densamma är tillformad hafva långt ifrån ej blifvit sammansmälta till någon helgjuten bild, utan utgör endast en löst hopfogad samling af de mest olikartade beståndsdelar, hvarigenom den förnuftiga uplysta folkviljan blott med yttersta svårighet kan framtränga, och derigenom en mängd enskilda intressen, på det allmännas bekostnad, äro med hvarandra invecklade i den mest förderfliga ändlösa strid. Och under det tunga, bristfälliga och af tiden utnötta riksdagsmachineriets långsamma gång kan ingenting varaktigt eller väsendtligt till samhällets båtnad af detsamma frambringas. Ty allt som inom Ständerförsamlingarne föreslås, från hvad håll det än må komma, och huru godt det ock må vara, går dock det gifna ödet till mötes att antingen våldsamt stympas eller ock i allo förstöras. Tanken söker ej

der det väckta ämnets djup, man blott talar deröfver, tadlar söndersliter och nekar, och gör och kan ej annat. — Och skulle än efter långvariga öfverläggningar och mängfaldiga beslut, inom församlingar, der de om saken som afhandlas bäst uplyste oftast saknas, — kanske någon gång förnuft och insigter lyckas tillkämpa sig något inflytande å en framställd vigtig frågas lösning, blir dock alltför ofta den slutliga utgången att samhällets högsta och heligaste intressen sättas på spel under ovissa tärningskast, och att hvad derigenom åstadkommes blir en produkt utan all inre enhet och sammanhang.

Under sådana förhållanden kan Konungamakten ej från representationen erhålla det välbehöfliga kraftiga bistånd, som åt densamma derifrån borde kunna erbjudas, utan mötes der tvärtom ofta af ett hämmande återhåll emot äfven de mest gagneliga samhällsfordringars upfyllelse. Och att på egen hand utveckla någon kraftig verksamhet, till fosterlandets gagn, dertill är representationen ändå mera oförmögen.

Men denna oförmåga att någonting uträtta, hvari de båda samhällsmakterne sålunda äro försatta måste nödvändigt leda till de mest förderfliga följder för fäderneslandets hela samhällslif.

Under den absolut-monarkiska samhällsformen, ju mera enväldigt Konungen styr desto mera är hos honom ensam samhällets hela kraft och väsende förenad.

Inom den konstitutionella monarkien deremot, löpa alla lifsådrorne tillsammans uti den af folket valda lagstiftande församlingen, derifrån kraft och hälsa skola strömma fram och åter emellan samhällets alla delar.

Men när den Svenska samhällkroppens hjerta — dess national-representation — är så organiseradt att det blott kan slå med matta och ojemna slag, måste nödvändigt både den öfverst styrande tanken, och lemmarnes minsta funktioner hämmas i deras fria och nyttiga verksamhet. — Och när Svenska samhället sålunda lider i dessa ädlaste delar, har deraf nödvändigt måst följa, att det fordom, framför andra folkslag, djerfva och tilltagsna Svenska folket, och som då aldrig saknade män med snille kraft och kunskaper nog att leda dess handlingar och styra dess öden, nu står handfallet stilla, visar sig svagt och overksamt, och derföre, på industriens och civilisationens bana lemnas långt bakom af förbiskyndande medtäflare, samt sedan länge saknar det allvar, och den fasthet i viljan, den kraft i nationalandan, som ensam förmår hålla ett folk uprätt, göra det starkt och mäktigt! —

Denna skildring är kanske hållen i hjerta färger, men dess trohet tviflar jag någon skall jäfva, som har inträngt i verkliga förhållandet, och rätt upfattat och bedömt dess både orsaker och följder. Och det må åtminstone ej förundra, om de, som hafva en sådan öfvertygelse om det närvar. samhällstillståndets djupa förfall, och faran af detsammas fortsättande, känna sig drifne att ihärdigt påyrka representations-reformens ofördröjda genomförande.

I afseende på sättet för reformens verkställighet råder dock en ganska stor skiljaktighet.

En hvar som med ledsnad och bekymmer har betraktat allt det osammanhang och den långsamhet och oreda under hvars inflytelse Svenska representationen arbetar och nedtryckes kan ej undgå inse att icke blott öfvergående olägenheter härtill föranleda, utan att alltsammans är den gifna klara följden, af den fyr-delta ståndssammansättningen, sedan hvardera bland densamma olikartade hufvudelementer, hunnit göra sig af de öfrige fullt oberoende, och utbilda sig till fri och särskildt egendomlighet.

Och då man i följd deraf yrkar att ståndsfördelningen på fyra olika kamrar, och det deri från oskiljaktiga oformligt invecklade arbetssättet bör försvinna, framstå troligen icke många motståndare till en sådan mening. Men då detta stora af alla obestridda fel skjuter sin djupa rot långt ned i den grund hvarpå det nuvar. representationssättet hvilar kan detsamma enl. min åsigt ej till någon verklig nytta afhjelpas, utom att hela den gamla förfallna byggnaden ända ned i dess grundhvalar på samma gång också måste rubbas.

Redan såsom allmän grundsats hyllar jag för min del det samfälda valsättets företräde, framför valen ständs- eller klassvis. Emedan jag tror att den förre formen för valrättens utöfning ledigare, med mera smidighet rättar sig efter de ständigt nya omvexlingar, som samhälls-elementerna under sin fortgående utveckling ununderkastas, och att den derföre lemnar ett trognare och fullständigare uttryck af alla de meningar och intressen, som inom samhällena göra sig gällande.

Men ännu mer inom det Svenska samhället måste de ädla krafter, hvilka alltför länge hafva blifvit förspillda under inbördes strider med hvarandra nu försonas och förenas så att de hädanefter endrägteligen kunna gemensamt verka för det allmänna bästa. Och äfven ur praktisk synpunkt, i afseende på reformens verkställighet, anser jag att man svårligen någonsin skall lyckas med försöken, att bygga det nya valsystemet, till någon hufvudsaklig del, på den alltmera föråldrade ståndsprincipen. Ty hur försigtigt man än dervid vill gå tillväga skall man ändå alltid i grunden omhvälfva det nuvar. representations-sättet, och helt och hållet omändra den karakter, som nu utmärker dess serskilda Stånd.

Uti detta Stånd, inom R. o. Ad. t. ex.: ingå tvenne serskilda ganska olika elementer den jordegande och industriidkande Adeln och Embetsmanna-adeln och de äro här båda nu åtminstone någorlunda jemnt representerade. Men jag fruktar att om rena Ståndsval inom Adeln skulle införas, desamma aldrig skulle kunna så anordnas att icke endera bland dessa hufvudintressen derigenom nndertrycktes.

En annan anmärkning öfver svårigheten att konsequent tillämpa Ståndsprincipen, vill jag ock framställa.

Denna princip är neml. bruten just uti det ofta här åberopade förslaget till representations-reform, som af 1848 års Const.-Utsk. utarbetades. Och detta i afseende på det Stånd, som man dock företrädesvis velat skydda ifrån främmande upblandning, eller

BondeSt. Ty man har i nyss omnämnda förslag föreskrifvit att alla jord- eller bergsbruks-egare, med undantag af R. o. Ad:s medlemmar, samt i tjenst varande embets- och tjenstemän, skola tillhöra den femte valafdelningen och på sådant sätt kommer följaktligen icke, något rent och oupblandadt BondeStånd för framtiden att finnas.

Och ännu flere exempel å den praktiska omöjligheten att införa konsequent tillämpade ståndS- och klassval skulle visserligen kunna framställas om den långt framskridna tiden sådant medgåfve.

Oaktadt denna min enskilda förkärlek för den samfälda valprincipens tillämpning vid representationens ombildning, har jag dock med oro och bedröfvelse åsett den häftiga samhällsvådliga striden emellan de tvenne ytterliga meningar, hvaraf den ena genom det nya representationssätt som densamma önskar måtte organiseras, vill sönderdela det Svenska folket i nästan ännu mera slutna kaster än tillförene, utan att göra någon eftergift ens för det påståendet att åtminstone några varsamma försök för dessa kasters sammansmältning, likväl dervid borde kunna göras — då den andra deremot, på den rena personlighets-principens grund, eller med införande af folkmajoritetens absoluta herravälde, helt och hållet vill omskapa det Svenska samhälsskicket — ty om denna strid får ohejdad fortsättas, måste repretentations-reformen, som dock är af trängande nöd påkallad, till en oförutsedd framtid upskjutas, och under väntan derpå skall det Svenska samhället, sönderslitet mellan de tvistande meningarne, och oförmöget att fria sig derifrån, småningom alltmer nedsjunka i svaghet och vanmakt.

Med fästad upmärksamhet på de skadliga följderna och faran häraf, har jag blifvit ledd till den öfvertygelsen att reformens svårlösta tvistefråga endast genom en förmedling af om densamma stridande idéer och intressen skall kunna lösas på ett fredligt och ändamålsenligt sätt.

Att åstadkomma denna förmedling har derföre sedan länge utgjordt grundbegreppet i min politiska tro och hufvudföremålet för min politiska verksamhet, och sjelf färdig att eftergifva, har jag ock alltid yrkat här på detta rum och annorstädes, att man åtminstone måste försöka sammanjemka och försona mellan de om representations-reformens verkställighet stridande meningarne så att denna reform icke på det efter en hvars upfattning absolut bästa sätt, utan så nöjaktigt som förhanden varande omständigheter medgifva skulle kunna utföras.

Visserligen hör man ofta en sådan böjelse till eftergift af egna meningar, stämplas såsom en handling af svaghet och vankelmod, ovärdig män som böra veta hvad de vilja och dervid förblifva. Men den mening som är sansad behöfver icke derföre vara svag, och en fogsam beräknad klokhet, som väl aldrig lemnar sitt egentliga mål ur sigte, men dock rättar sig efter vexlande förhållanden och är nöjd med något om ej allt kan vinnas, är icke detsamma som den slappa liknöjdheten, som viljelös följer efter opinionens alla skiftande vindkast.

Uti politiska frågor, der hvarje sats aldrig gäller för sig allena,

utan

utan då den tillämpas alltid måste vara af andra betingad, der utgör dessutom det enda verkligen rätta, icke någonting ständigt och uteslutande giltigt, utan det som under gifna tidsförhållanden för serskilda fall och samhällsbehof bäst och nyttigast är och säkrast och lättast kan utföras.

Men då jag sålunda alltid har ansett rätt och fosterländskt vara, att söka genom förmedling lösa det tvistiga representationsproblemet, har jag likväl under den alltjemnt fortsatta kampen mellan de stridande meningarne kunnat hysa blott ringa förhoppning, att härföre användna bemödanden skulle kunna lyckas.

Med så mycket större glädje emottogs då af mig och alla andra vänner till en på fredlig väg förmedlande reform den propos. om det närvar. representationssättets ombildning, som Konungen vid den näst förflutna riksdagen, för att fortskynda frågans afgörande och derigenom söka förekomma söndring inom landet, af Konungslig pligt, hade funnit Sig upmanad att låta utarbeta och för R. St. framlägga.

Det var mer att hoppas att detta förslag, hvarmed Konungamakten framträdde under öppet uttalad afsigt att derigenom förmedla endrägt mellan stridiga åsigter, skulle tillvinna sig varma sympathier inom ett folk, som alltid varit vandt att lyssna till sina Konungars röst, och att af dem ledas vid alla väsendtligare förbättringar af dess samhällsskick. Och så mycket större voro anledn:ne härtill, som detta förslag, ehvad anmärkn:r än emot detsamma hafva blifvit gjorda, dock visserligen är byggdt på så starka grundhvalar, så lämpadt efter tiden och den närvar. samhällsutvecklingens kraf, att detsamma inför en mera oväldig efterverld säkert skall tillvinna sig det erkännande af rättvisa och billighet i dess hufvudinnehåll, som man under den ännu pågående meningsstriden icke tyckes vilja detsamma tilldela. Visserligen måste detta förslag, såsom alla andra menskliga verk, icke vara utan sina många fel och brister och äfven jag skulle i sådant afseende hafva åtskilligt att anmärka, om jag icke hade funnit förtjensterna vara felaktigheterne vida öfverlägsne, och om jag icke hade för grundsats, att alltid nöja mig med det bättre då det bästa ej kan vinnas.

Efter en betänketid af nära trenne år stå vi emedlertid vid afgörandets stund; och hurudan har nu opinionen om förslaget uppenbarat sig?

Vi som tro att samhällsutvecklingen bäst befrämjas genom en successive skeende öfvergång från det gamla till det nya, men också att för nya förhållanden nya former erfordras, och som derjemte lifligen önska att representations-reformen snart måtte kunna genomföras, och som derföre från förslagets första tillkomst hafva varit dess bestämda anhängare, omfatta det ännu alltid med lika värma.

Och *många* nya anhängare bland uplysta och frisinnade fosterlandsvänner, har detsamma småningom förvärfvat sig, i samma mån som dess verkliga innehåll blifvit kändt och de sannolika följderne deraf kunnat beräknas.

Allt för sent har dock förslagets värde, och dess för samhälls-

utvecklingen gynnande syftning börjat blifva inom den stora allmänheten upfattad, och någon stark och påträngande opinion har derföre ej ännu hunnit upstå för att drifva fram dess antagande.

När derjemte det mäktiga moraliska stöd för det Kongl. representations-förslaget, som man dock hade trott sig med säkerhet derföre kunna påräkna, uteblifvit, måste man väl beklaga, men kan ej förundra sig öfver det öde, som förslaget gått till mötes.

Huru majoriteten inom detta hus är sinnad att handla, derom hafva vi ock för icke längesedan blifvit öfvertygade. Ty icke var det af ifver att få förslaget genast antaget, som man nyligen här, på allt för våldsamt sätt qväfde den väckta frågan om upskof, till en kommande riksdag med förslagets afgörande, och hvarigenom man beklagligen synes velat undertrycka icke blott det nu gjorda försöket till förmedling, utan äfven för framtiden afvisa alla försök, att genom försoning mellan de stridiga meningarne på fredlig väg söka genomföra reformen.

Lifligen måste jag emedlertid för min del beklaga det bedröfliga tillstånd, hvarigenom hela reformsaken genom det nu föredragna K. förslagets fall blifver försatt.

Jag har väl hört huru äfven inflytelserika ledare inom detta hus hafva lofvat att representations-frågan ej skall falla på samma gång som det K. förslag, som troligen inom kort här skall förkastas, utan att en lösning snart i annan form skall försökas. Men då jag vet att dessa löftens upfyllande endast innefattar en tillämpning af den rena stånds- eller klass-grundsatsen, känner jag en djup misstro till den lyckade utgången af försöket.

Genom åtskilligas verkan och vältaliga anföranden, synbarligen af djup öfvertygelse och varm fosterlandskänsla förestafvade, har man under gårdagens debatt här icke blott sökt försvara förreträdet af stånds- eller klassvals-idéens användande vid representationens ombildning, utan äfven samtidigt uttalat en hård förkastelsedom öfver den samfälda valprincipen, hvars tillämpning vid reformen, har man sagt, skall oundvikligen leda till den Svenska Konungamaktens undergräfvande, och det Svenska samhälls-skickets förvandling till demokratisk Republik.

Jag bär aktning för denna talares mening, fast den är långt skiljd ifrån min egen. Men under förhoppning att de sätta tro till min upriktiga försäkran att jag för min del åtminstone ingalunda hvarken vill störta eller försvaga den urgamla af Svenska folket alltid med fast tillgifvenhet omhugnade Svenska Konungamakten eller böja mig under någon demokratisk majoritets tyranniska makt, minst passande inom det Svenska samhället, önskar jag att de vilja lyssna till några invändningar, som jag emot dessa framställda satser har att göra.

Min innerliga öfvertygelse ej lösligen fattad, utan grundad på alfvarlig samvetsgrann pröfning så väl af nutidens Europeiska samhällslif i allmänhet, som serskildt å det nuvar. tillstånd inom Svenska samhället, är den, att på samma gång som de fordom verkligen befintliga skarpa och bestämda begränsningarne emellan serskilda stånd och klasser småningom hafva blifvit jemnade och stän-

digt allt mera utplånas till en större, om jag så må säga, allmännelig likhet i samhällsförhållandena alla medborgare emellan, och som under samhällsutvecklingens fortgång äfven de högre idéer eller vigtigare intressen, som kunna anses utgöra samhällslifvets hufvudelementer, alltmera mångfaldigas, och i alla riktningar genomkorsa hvarandra, i samma mån skall ock valsättet icke mera kunna grundas på något, som icke längre inom samhället finnes till, sådant som det fordom varit, utan man skall af de förändrade tidsomständigheternes kraf tvingas att öfvergå ifrån att vilja genom representation återgifva samhället blott efter några få dess serskilda större hufvudkonturer, till att skapa national-representationen sådan att den blifver det i alla dess många hufvudformer och skiftningar återgifna, men dock uti idealiserad harmonisk helhet upfattade samhällets trogna afbild; Och jag tror, att om man härvid vädjar till den ordnade folkfrihetens rika och mäktiga krafter och skapade förmåga, man icke skall löpa fara att misslyckas.

Och om, det jag dock bestrider, de mest gällande theoretiska skäl skulle tala för stånds- eller klassprincipens upprätthållande, skall dock den praktiska möjligheten deraf alltmer försvagas och slutligen alldeles försvinna.

Detta Stånd, R. o. Ad. utgjorde fordom en sluten klass med många serskilda detta Stånd ensamt tillhöriga fördelaktiga privilegier och stora prerogativer, och innehade både genom förmögenhet och bildning en öfverlägsen ståndpunkt inom samhället. Men deras egendomliga skiljaktigheter mellan Adeln och öfriga medborgare hafva under tidernas lopp bortfallit, och jag vet ej något annat än den medfödda sjelfskrifna representations-rätten, som nu skiljer Ridders- och Adelsmän ifrån öfrige samhällsmedlemmar. Och om detta, på grund af fädrens förtjenster i arf gångna samhälls-företräde för R. o. Ad., skall anses utgöra ett ärftligt aristokratiskt element, som enl. några påstående eger förmåga att stödja den ärftliga monarkien, så kan sådant åtminstone ej gälla under annat vilkor, än att Adeln fortfar att utgöra en serskildt, med de öfriga representerade samhällsklasserna icke sammanblandad afdelning af representationen. Ty sedan amalgamationen försiggått, försvinner uppenbarligen företrädet, och förvandlar sig snarare till en olägenhet eller förlust för Adeln och dess medlemmar — om man rätt vill betänka saken.

Min öfvertygelse är derföre att, R. o. Ad. icke såsom särskildt Stånd kan försvara sin tillvaro, utan kanske snart — kanske först i en aflägsen framtid, såsom sådant skall försvinna.

Och när jag har denna tro, må det ej förtyckas mig, om jag helst önskar att R. o. Ad. sjelfmant bringar detta offer på fäderneslandets altare, till värdig efterföljd, af de högsinta föredömen af ädel sjelfupoffring, som af frejdade förfäder blifvit gifna.

Väl är det sant att jag kanske misstager mig, och att de åsigter *kunna* vara falska, hvarigenom jag nu velat bevisa, att den samfälda valprincipen långt ifrån att vara så absolut och i allo förkastlig, som några här hafva förmenat, tvertom både är riktig till

sin grund och i sin tillämpning å det Svenska samhället, omöjlig att emotstå eller tillintetgöra. Men min stadgade ärliga öfvertygelse har jag dock dermed uttalat, och då jag om densamma visst icke är ensam, utan den delas af ett stort antal Svenska medborgare och redliga fosterlandsvänner tror jag att våra motståndare göra både *rättast* och *klokast*, om de icke totalt förkasta denna grundprincip som af oss bekännes, och som vi nu vid representationens ombildning åtminstone i någon mån velat göra gällande samt hvilken, vid detta rik-möte nedslagen, innan kort kanske, skall i förnyad och föryngrad kraft återupresa sig.

Det är den blinda tron på egna politiska idéers ofelbarhet, och sträfvan att dem upprätthålla eller verkliggöra utan afseende å, om de icke betingas af andra lika gällande grundsatser, som kanske bättre passa in å förhanden varande samhällsförhållanden, som mera än någonting annat bidragit till de ständiga omhvälfningar, som under sednare årtionden inom Europas flesta samhällen hafva egt rum. Ty just derigenom har man å den ena sidan alltför envist vidhållit systemer, som hade bordt modifieras efter den påträngande tidsandans fordringar, och å den andra velat ombilda samhällena efter sjelfskapade idealer, som aldrig skola kunna upnås.

Och om jag vill tillämpa detta på representationsfrågans lösning, så påstår jag, att det är omöjligt att å theoretisk väg emellan klassvalsprincipen och allmänna valprincipen à priori afgöra hvad som är absolut rätt eller absolut orätt, ty det beror på de praktiska förhållanden hvarefter den politiska klokheten fordrar att man rättar sig; och jag yrkar derföre att man vid reformens utförande måste låta beqväma sig till en dagtingan mellan dessa båda principer emedan man icke kan undvika densamma. Ty vill man försöka stänga hvarje utväg för allmänna valens grundsats att göra sig gällande, skall den ändå slutligen tränga sig fram, mer enkel ren och obetingad i sin tillämpning och då kunna åstadkomma en förstörande inverkan på samhället.

Men om man sålunda, enl. min öfvertygelse, är nödsakad att åtminstone delvis omlägga den grund hvarpå det gamla Svenska representationssättet hvilar, skall man derföre nödvändigt blottställa den Svenska Konungamakten för faran att tillintetgöras såsom man här har påstått? Jag tror icke hvarken att man i allmänhet behöfver frukta någon sådan följd af det samfälda valsättet, eller att det hvilande förslaget gifver anledn. till några sådana farhågor. Om man opartiskt och utan förut fattade fördomar vill bedöma förslaget skall man säkerligen finna att detsamma innehåller ganska många och starka garantier både för samhällsordningens bestånd och Konungamaktens upprätthållande. Och om jag det icke hade funnit, skulle jag visst icke vilja förorda förslaget.

Det kan dock icke nekas att alltid, då man vill och måste göra en så genomgripande reform i samhällsskicket, som man nu här inom fäderneslandet är öfverens att verkställa, öfvergången från det gamla och nya är nu med någon fara förenad. Men om faran att vidblifva det gamla är ännu större, så må man ej

låta afhålla sig att med fast tillförsigt till en lycklig utgång gripa det stora verket an.

Och om Sveriges Konung och Sveriges folk om detta företag i fast förbund sig förena, så tror jag ingen verklig fara för det gamla Svenska samhället för allas vårt kära fosterland derigenom skall kunna upkomma.

Jag lemnar min röst för förslaget.

Hr Edenhjelm, Gillis, anförde skriftligen:

Som jag tar för afgjordt att ingen riksdagsman hitkommit från hemorten, utan att före sin afresa hafva bestämt sin röst för eller emot det hvilande förslagets antagande, så förundrar det mig mycket, att R. St., det oaktadt, upoffrat så mycken tid på de olika diskussionerna i denna fråga, häldst som dermed onödigtvis spills tid och medel för Stats-kassan, och de komitenter som här skola aflöna sina ombud.

För min del hade jag visst icke tänkt yttra mig i denna vigtiga fråga, men då ingen besparing hvarken å tid eller riksdagskostnader sättes i fråga, torde äfven mig tillåtas att i denna fråga få yttra några ord.

Jag så väl som många af nu härvar. ledamöter bland R. o. Ad., deltogo redan år 1840, uti de lifligaste önskningar uti tillkännagifvandet, om nödvändigheten af ett nytt representationsförslag. För egen del trodde jag visst icke, att Svenska folket derigenom skulle bättre blifva representeradt än förhållandet nu är, men jag trodde att en ny representation skulle föranleda till ett fastare afgörande af rikets angelägenheter än det närvar., och att den split, och den nu varande afundsjuka, som i så många år delat nation i olika partistrider, derigenom skulle uphöra. Men detta allt oaktadt, kan jag icke gifva min röst för detta förslags antagande, emedan det är vådeligt för Konungen att frånstöta sig den makt, som lika gerna offrar lif och blod för den monarkiskt konstitutionela Konungens säkerhet som fäderneslandets försvar och sjelfständighet.

Sluteligen får jag yttra, att min öfvertygelse är, att nationen med otålighet väntar på, att snart till afgörande få mottaga ett antagligt förslag; men jag förmodar också, att ingen som hyser vördnad för Gud och en vis Konung, antager något, som uti ringaste mån indrar något på den konstitutionella Konungamakten! Olyckan af sådane indragningar hafva inom de sednare 3:ne åren förorsakat millioner menniskors olycka, hvarföre vi böra bedja Gud nådeligen bevara oss ifrån, att onödigtvis blottställa oss för sådana äfventyr.

Frih. Hamilton, Hugo: Domen öfver den vigtiga fråga, som sysselsatt oss icke blott dessa tvenne dagar, utan i många år, har åter för denna gången utfallit mot densamma, icke blott på en annan afd. af R. St., utan, jag vet det och det har ofta uprepats, så att ingen kan vara okunnig derom, denna dom har redan här fallit deremot. Jag äger visst icke den förmätenheten att tilltro mig kunna genom några slags skäl rubba någon enda i sin öfvertygelse. Hvad jag hade velat anföra mot en och annan af de

satser, som här förut blifvit uttalade, har redan i dag blifvit anfördt och jag går då R. o. Ad:s önskan bäst till mötes, när jag blir så kort, som möjligt, och jag är det, då jag blott ber att få förklara att jag hufvudsakligen på de motiver, som af Frih. Raab, Hr Aminoff samt förut af Hr Gripenstedt blifvit anförda, röstar för förslaget, och kan icke annat än beklaga att den fridsröst, som utgått från thronen för att medla mellan stridande partier, vid den tidpunkt, då medlingen bäst behöfdes, skulle hafva funnit så litet genljud hos de stridiga åsigter, som den ville sammanjemka. Jag tror icke derföre att detta genljud varit lika svagt hos en ganska betydlig del af af Svenska folket, jag menar dermed de stilla i landet, de som önskade fred för att sedan kunna i lugn egna sig åt fredliga yrken, eller de, som hoppas på att, sedan Ständerna en gång kommit tillsammans, vare sig genom ståndsval eller samfällda val, såsom K. M. föreslagit, och de icke mer behöfva uptaga tiden med ständiga strider om förändradt representationssätt, de skola kunna egna sin omtanka åt det, i sanning icke mindre vigtiga för fäderneslandet, att neml. reglera våra ekonomiska lagar så, att de en gång måtte blifva stabla; att sluta vårt lagverk, m. fl. af de stora, maktpåliggande frågor, som, om jag så får säga, hvila på folkets bord. Detta hoppades mängden i landet af de icke representerade, af dem som icke hafva tillfälle att infinna sig vid riksdagen, de sågo verkligen med gladt mod mot en annan uplösning af denna fråga, än den, som inträffat, de och icke heller jag förtvifla derför att den nu faller. Hela nationens röst säger hvad en af Knungens rådgifvare förut sagt: "den kan icke falla." Måtte den lösas — jag hyser den tron, att lösningen dock knapt kan ske på annan väg, än den som i K. M:s förslag varit framställd. Jag röstar för bifall.

Gr. Löwenhjelm, Carl Gust.: Under tvenne förlängda consecutiva séancer har R. o. Ad. afhandlat det vigtiga ämne, som är föremål för nuvar. öfverläggning. Det lugn, den värdighet och den fördragsamhet, med hvilken R. o. Ad. har behandlat ett ämne, uti hvilket otvifvelaktigt var att förutse ganska stridiga meningar, torde bäst jäfva de inkast, som gjorts mot Ståndets politiska brukbarhet. Jag skulle likväl, för att dömma af den diskussion, jag sökt med upmärksamhet följa, tro, att R. o. Ad., som det tillkommer Svenska Adelsmän, verkligen menat, hvad här blifvit yttradt. Jag skulle tro, att få invändningar mot det s. k. förmedlings-förslaget kunna göras, hvilka icke redan äro framställde. Jag skulle äfven tro att försvaret varit af enahanda art, om än de olika åsigterna blifvit uttryckta med mer eller mindre öfverträffande skicklighet. Att förlänga diskussionen öfver all höfvan, ser jag icke hvartill det skulle tjena, och hade under dessa öfverläggningar någons rätt i ringaste måtto blifvit förnärmad, så skulle jag icke våga höja min röst, för att anhålla om ett snart slut. Jag tror att allt nu är sagt, som kan sägas, och får derföre resumera mig till en begäran hos Hr Frih. och Landtm. om propos. till bifall eller afslag.

Många ledamöter ropade på propos.

Hr Anckarsvärd, Aug.: För mitt royalistiska sinne har det under den pågående diskussionen varit högst angenämt att erfara, att konungamakten har så många vänner, som tro sig förstå densammas intressen bättre, än konungamakten sjelf. Jag hyser en annan åsigt och tror konungamakten vara kommen till fullt myndighetstillstånd och således bättre veta hvad den vill föreslå. Det är på den grund jag ber att till prot. få förklara, att jag med den slutna voteringssedeln röstar för antagandet af det hvilande förslaget.

Ropen på propos. förnyades.

Hr Hjerta, Lars: Efter den långvariga diskussion, som föregått öfver denna fråga, och sedan densamma redan blifvit afgjord, så kan det icke vara min mening att här upstiga för att uptaga till besvarande något af hvad här yttrats af dem, som uttalat en motsatt öfvertygelse i frågan, men jag anser mig af flera skäl böra i största korthet tillkännagifva huru jag ämnar votera. Jag tager mig friheten endast påminna derom, att R. o. Ad. vid 1840 års riksdag afsade sig den sjelfskrifna representations-rätten inom detta Stånd. Om detta beslut skall innefatta en förnuftig mening, så kan det icke innefatta någon annan än den, att R. o. Ad. med detsamma har förklarat sig villig nedlägga sin politiska makt. Jag tror att R. o. Ad. genom detta beslut har gifvet en förbindelse, som varit lämpligt att upfylla. Jag tror att R. o. Ad. derigenom hade gjort en tjenst både åt K. M., som förklarat det vara Sin pligt att framlägga ett förslag till representationens ombildning för St:ne, och som derigenom hade befriats från många mödosamma bekymmer. Jag är öfvertygad att det icke finnes någon inom detta Stånd, som icke är färdig att våga sitt lif för fäderneslandet, men det finnes äfven en annan ära, neml. att offra sin andel på fäderneslandets altare. Dessa ord äro allt, hvad jag ämnar yttra såsom motiv för den röst jag ämnar gifva för det hvilande förslaget.

Öfverläggningen förklarades härmed vara slutad, hvarefter H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. hemställde om R. o. Ad. behagade antaga K. M:s uti Const.Utsk:s mem. N:o 2, till R. St. öfverlemnade, redan sista riksdag hvilande förslag till ny Riksd.-Ordn. jemte dervid fogad serskild artikel, äfvensom, i sammanhang dermed, till ny R.F.

Denna propos. besvarades med ganska starka nej, blandade med ja, hvarjemte många ledamöter begärde votering.

Upläste till justering och godkändes följande voter:s-prop.:

Den som antager K. M:s uti Const.Utsk:s mem. N:o 2, till R. St. öfverlemnade, sedan sista riksdag hvilande förslag till ny Riksd.-Ordn. jemte dervid fogad serskild artikel, äfvensom, i sammanhang dermed, till ny R.F., voterar

Ja;

den det ej vill voterar

Nej;

vinner nej, beslutar R. o. Ad:n att icke antaga K. M:s förenämnde förslag.

Vid voter:ns slut befunnos, sedan 5 voterings-sedlar blifvit kasserade, rösterne hafva utfallit, som följer:

Ja — 89.
Nej — 316.

H. R. o. Ad:n åtskiljdes vid voteringens slut kl. ¾ till 7 e. m.

In fidem protocolli,
Albert Munck.

Lördagen den 21 December 1850.

Plenum kl. 10 f. m.

Justerades ett prot.utdr. för d. 18 dennes.

Hr Tornerhjelm, Rudolf hade inlemnat följande:

I anseende till skyndsam resa åt hemmet får jag härmed på det vördsammaste afsäga mig förtroendet att vara Ledamot i *Bevilln.Utsk.*, anhållande ödmjukligen att få vid min riksdagsmannarätt blifva bibehållen.

Denna anhållan blef af R. o. Ad. bifallen.

Hr Adelborg, Anders Otto: Vid R. o. Ad:s sista plenum ville jag icke, då frågan så godt som redan var afgjord uptaga tiden med att förlänga diskussionen. Deremot anser jag det vara min pligt, såsom representant, att uti R. o. Ad:s prot. nedlägga min reservation, på det att i en framtid, ehuru ringa min röst är, jag må njuta rättvisa derför och i mitt inre vara fredad från förebråelser. Det förslag, som nu af R. o. Ad. blifvit förkastadt, har haft många fel, men det har också haft fördelar, som kanske hädanefter intet förslag kan tillegna sig och som göra att det, i min öfvertygelse, hade varit af högsta nytta, om förslaget nu blifvit antaget. Stora förändringar i Europa hafva timat, och häftiga stormar framgått. Ett lugn har nu inträdt; men häftigare stormar äro måhända att vänta. Under lugnet hade enl. min tanke varit säkrast att skaffa sig stöd mot kommande tiders skakningar. Om äfven det K. förslaget ej hade de fullkomligheter man önskat, borde man dock nu antagit detsamma, tidpunkten derför var nu lämp-

lig. Den man, hvars hem blifvit hemsökt af en orkan, en våldsam jordstöt, bereder sig under naturuprorets lugna mellantider mot de ytterligare skakningar, han tror sig, i följd af atmosferiska inflytelser, hafva att befara. Och han handlar klokt, han förtjenar att blifva skonad, från den fara som hotar. Då det gäller ett älskadt fosterlands framtida utveckling och förkofran, är jag öfvertygad att alla inom detta hus hafva samma mål för sitt handlingssätt, ehuru de vägar, som leda dertill, kunna vara olika. Med full aktning för andras åsigter, hoppas jag att mina skäl af andra med tolerance bemötas, och jag tror att ingen röst, ehuru svag den är, skall ljuda förgäfves. En försoning har vid denna riksdag varit mera möjlig än någonsin. Åtminstone vet icke jag, att någon tidpunkt under de 5 riksdagar, vid hvilka jag varit närvar., har varit så passande för en försoning; men man har icke velat någon sådan. Följderna kan endast framtiden utvisa. Må ej ångern efterträda segern och ej denna följas af allt för stora skakningar för vårt älskade fosterland.

För att, om än i största korthet, dock gifva några skäl för min reservation, torde Hrr:ne tillåta mig att göra en liten resumé öfver den gång jag anser att frågan om representationens ombildning har tagit och dennas inflytande på vår nuvar. ställning. Allt hvad som rörer sig i verlden, i hvad förhållanden som helst, kan man taga för gifvit, att det endast sträfvar till ett mål, den allmänna bildningens. Så äfven i vårt fädernesland. De händelser, hvarje tids historia har att framvisa, hafva fullgjort sin del till denna utveckling. Bildningen har öfverallt koncentrerad framgått, befrämjad genom korporationer. Massan har icke varit tillgänglig för en högre bildning utan vissa kaster hafva tillegnat sig den och fört den framåt under tidernas lopp. Så har det varit i alla tider och alla delar af verlden, så äfven hos oss. Det har funnits i alla äldre länder till ex. Egypten, Indien, m. fl., särskildta kaster, som först tillegnat sig och sedan bibringat landet sin bildning. Vi hafva äfven haft våra, vi hafva haft en prest-kast och en Adel, hvilka länge ensamma besutto uteslutande inom sig landets högre intelligense. Tiderna förändra sig. Ingenting kan motstå dem, allt måste vika för deras magt. Kasternas syftemål, som fordom var fäderneslandets sanna utveckling, har nu till följd af de förändringar de undergått blifvit i denna väg mer eller mindre varierande. Deras tid, att träda undan för mera verkande elementer inom samhället, är inne. De strida förgäfves emot sin uplösning, tidsandan kräfver den. Må de besinna detta, emedan tid är och af kärlek för ett älskadt fosterland göra ett offer af den ställning de så länge ärorikt innehaft och på hvilken de nu ej mera gagna. Må en framtids historia bära lika vackert vittnesbörd om deras afträdande från skådebanan som om deras verksamhet uppå densamma. Jag tror att vi alla i viss grad insett nödvändigheten af en förändring uti vår representation; men vi hafva gått att söka den på olika sätt. Tiden ensam kan utvisa, hvilket sätt, som varit det rätta. De fördelar, detta förslag haft för sig för att vinna framgång, får troligen icke något annat förslag. Den ena är tidpunkten, hvarunder

det framkommit den andra den omständigheten att detsamma ifrån thronen blifvit framlagdt för folket. Uti ett land, der kärleken för Konungamakten är så rotfästad som här, borde sistnämnde förhållande hafva varit kraftigt verkande till framgång för förslaget. Konungen kan numera troligen aldrig gifva impuls till en sådan förändring och vi hafva således förlorat den fördelaktigt medlande inverkan, som det af Honom tagna initiativet i frågan alltid måste medföra.

Såsom jag förut nämnt, lära väl alla förslag i detta ämne komma att ega fel och det fallna är visst ej heller utan sina. Vi gå nu att söka nya former för representationens ombildning; möjligen gå vi att antaga klassvalsprincipen. Då torde hända att, vid tillämpningen deraf, vi skola finna lika många och lika stora brister. Ibland de fel, som man tillagt det nu förkastade förslaget, äro först att allmänna val icke varit den rätta idéen, hvarpå representationens ombildning borde byggas. Allmänna val äro dock den mest ideela principen för val till representanter; ty det tyckes vara klart, att hvar och en, som erlägger sin gärd till Statens underhåll, som sjelf kan betala det skydd han af Staten får, borde hafva en viss rättighet att deltaga i landets representation och denna rättighet kan endast genom allmänna val, rättvist fördelas. Denna rättighet kan inskränkas i förhållande till hans ställning i samhället och med afseende på hans bildningsgrad men hans rätt att på något sätt deltaga i representationen bör icke kringgås. Detta är en idée, som nu går fram i tiden och jag tror det är bäst att följa med och icke låta tiden gå framför sig. Vi kunna icke hindra dess framfart, vi kunna ställa oss deremot, men vårt motstånd kan ej vara länge.

För det andra har man förevitat förslaget såsom ett hufvudfel, som borde från alla sidor klandras, men som jag ej hört af någon här tagas i försvar neml. att man i förslaget inrymt rum för bildning och förmögenhet. Jag tror att ingen vill bestrida bildningen rättighet att der finnas; men att deremot många missförstå förmögenhetens rätt att göra sig der gällande. Förmögenheten i och för sig sjelf betyder intet — det är materien, den är af föga värde, i och för sig sjelf, då man betraktar ett lands krafter ifrån intellectuel synpunkt; men, Mine Hrr! den utgör just det konservativa elementet, man har sökt der inlägga, ty så länge verlden står, så finnes egoismens magt. Sådan är menniskans natur, att för sin egendoms säkerhet önskar hon de bestående förhållandernas bibehållande. Ehuru man insett huru oädel sjelfva den krassa förmögenheten d. v. s. penningen är, har man dock funnit nödvändigheten af att bibehålla den, emedan den innebär en konservativ magt, som står emot alla hastiga hvälfningar. Det är endast på denna grund, som förmögenhetens deltagande i representationen kan försvaras. Detta har jag mindre velat säga för detta rum, än för de andra, der yrkandet af större delaktighet i representationen för förmögenheten har så mycket blifvit missförstådt. Jag har helt kort och högst ofullkomligt framställt mina tankar, men jag har gjort det endast för att freda mitt eget samvete. Vi vete

ej hvad våra barn komma att tänka, och jag tror det vara en skyldighet för en hvar att i prot. nedlägga sina åsigter i ämnet. Tiderna förändras och ingen kan beräkna huru händelserna utveckla sig. Jag tror det derföre vara bäst, att hvar och en sopar rent för sin dörr innan stormen kommer. Gifve Gud att det steg, som man nu tagit, ej måtte föra stora olyckor med sig öfver vårt fosterland och att den tid, som kommer, må erbjuda lika goda medel till frågans fredliga lösning, som nu stått oss till buds. Jag har röstat för antagande af det hvilande representations-förslaget och reserverar mig nu emot det beslut, som R. o. Ad. fattat.

Hr Dalman, Joh. Gust. Georg: Den oförmodade händelsen att det hvilande grundlags-förslaget förekom förr än jag förmodade, gjorde att jag icke kunde vara närvar. här då den vigtiga frågan var före. Jag anser mig derföre skyldig för den ätt, som jag representerar, att nedlägga min högtidliga protest emot det beslut, som blef fattadt och jag beklagar på det högsta, då detta förslag är framlagdt af K. M. för R. St., att icke frågan löstes på ett lyckligare sätt. Min förhoppning är, att den måtte ytterligare komma under R. St:rs pröfning och jag önskar att R. St. då måtte kunna med samma lugn som nu tala om saken.

Jag protesterar emot beslutet och förenar mig med Hr Adelborg.

Hr von Hartmansdorff, Aug.: Jag får erinra den siste värde talaren derom, att hans yttrande till en del har varit grundlagsvidrigt. Den 2 § i Riksd.-Ordn. lyder som följer: "Den riksdagsman, som till riksdagen och de dervid förefallande rådslag sig i rättan tid ej inställer, äge ingen makt att tala å de förut närvar:des beslut. Ingen vare likväl förvägradt att vid prot:s-justeringen få anmäldt, att han varit frånvar. och i beslutet ej deltagit." Hr Dalman hade således rätt att säga att han icke var här när beslutet fattades, och detta var det första han sade, men att derefter tala på de närvar:des beslut, dertill hade han icke någon rätt, och detta anhåller jag måtte blifva i prot. infördt.

Frih. Raab, Carl Gustaf: Som jag var närvar. och deltog i beslutet, vill jag endast anhålla att få till prot. nedlägga min reservation emot det beslut, som fattades.

Med tillkännagifvande, att följande Utsk:s ledamöter, Hr Lagerhjelm, Pehr, i StatsUtsk., Frih. von Schwerin, Carl Julius, i Allm. Besv.- o. Ekon.Utsk., Hr Printzensköld, Carl, i Exp.Utsk., samt Hr Grönhagen, Fredrik Adrian, i Ridd.Utsk. begärt och erhållit ledighet från d. 23 dennes, de 2:ne förstnämnde för 3:ne veckor och de sistnämnde för 14 dagar, anmodade H. Ex. Hr Fr. och Landtm. Hrr Elektorer att sammanträda till val af Utsk:s-ledamöter under de permitterades frånvaro och derjemte utse en ledamot i Bevilln.Utsk. i den ledighet, som upkommit genom Hr Tornerhjelms nyss anmälda afsägelse.

Öpnades Hrr Elektorers listor vid val af ledamöter i nedannämnde Utskott under permitterade ledamöters frånvaro; och hade dertill blifvit utsedde i

Constitutions-Utskottet:

under den, N:o 67. Frih, Palbitzky, Fullm. Frih. Åkerhjelm, Johan Carl, och N:o 245. Frih. Lagerfelt, Israël Carl Adam beviljade 3:ne veckors ledighet, räknad från d. 23 dennes:

N:o 3. Frih. Gyllenstjerna af Lundholm, Nils Christoffer.

— 2071. Hr af Petersens, Johan August.

Bevillnings-Utskottet:

under den, N:o 389. Frih. von Kræmer, Robert Fredrik, och N:o 1712. Hr Nackreij, Fullm. Gr. Sparre, Johan Alexander, beviljade 3:ne veskors ledighet, räknad från d. 23 dennes:

N:o 563. Hr Wulfrath, Fullm. Hr von Hartmansdorff, August Edvard.

— 2319. „ Westerstrand, Pehr.

Banko-Utskottet:

under den, N:o 1038. Hr Bogeman, Carl Adolf, beviljade 3:ne veckors ledighet, räknad från den 23:dje dennes:

N:o 2287. Hr af Rolén Fullm. Hr af Sillén, Lars Gabriel.

Allmänna Besvärs- och Ekon.-Utskottet:

under den, N:o 1960. A. Hr Montgommerie, Robert Nils Germund, beviljade 3:ne veckors ledighet, räknad från d. 23 dennes:

N:o 1284. Hr Rappe, Carl Gustaf Fabian.

Riddarhus-Utskottet:

under den, N:o 1233. Hr von Strokirch, Johan Paul Fredrik Otto; och N:o 1959. Hr von Kræmer, Anders Robert, beviljade 3:ne veckors ledighet, räknad från d. 23 dennes:

N:o 302. Frih. Alströmer, Jonas.

— 379. „ von Vegesack, Achilles.

Öpnades jemväl Hrr Elektorers lista vid val af Suppleanter i Bevilln:s- och Exp:sUtsk:n, och befunnos dertill utsedde i

Bevillnings-Utskottet:

efter N:o 812. Hr Goës, Axel Wilhelm;

N:o 1566. Hr Kröningsvärd, Carl Gustaf.

Expeditions-Utskottet:

efter N:o 2268. Hr af Wannqvist, Fredrik;

N:o 2282. Hr von Printzencreutz, Bernhard Wilhelm.

Frih. Bennet, Carl Stephan, upläste följande:

Det föremål hvarpå jag genom den motion jag nu går att väcka, önskar fästa R. o. Ad:s upmärksamhet, skall måhända förefalla mindre betydande om det jemföres med de stora maktpåliggande, som inom dessa murar vanligen afhandlas. Men min fram-

ställning rörer en samhällsklass, hvilken, ehuru hvarken genom sin mängd eller sin sociala ställning i öfrigt inverkande på gången af de allmänna angelägenheterna, ändock i väsentlig mån bidrager till framgången och befordrandet af en hög, förädlande bildning och hvilken från den stilla undangömda plats den innehafver, *kan* förmå sprida en glans öfver sin tid och sitt land hvilken ej så sällan blifver ovansklig. Jag menar konstnärerna, hvilkas talan jag inför R. o. Ad. anhåller att nu få föra, dertill upmanad af en varm kärlek för konsten och en liflig önskan att till dess väl och trefnad *inom* fosterbygden kunna bidraga.

Att konstnärs-elementet, i sin egenskap af en vigtig gren utaf den allmänna bildningen, ingår i ett väl ordnadt statshushåll lärer oss det afseende, som deruppå fästes i alla samhällen, som äro i tillfälle att på stora och fasta grundvalar ordna sina inre angelägenheter, och hvarest sköna konsten utgör en Stats-lyx af yppersta slag.

Ett dylikt föredöme vore visserligen ej att framställa om ej tidsomständigheterna voro sådane, att man äfven här nu borde och kunde göra något för den hos oss — af det allmänna alltför mycket förbisedda sköna konsten. — Konstnärernas öde är hos oss icke att afundas, smaken för deras alster har hos oss sällan funnits i någon högre eller allmännare grad. Och äfven de förmögnare klasserna hafva med få undantag varit böjda att låta sitt öfverflöd bortflyta i helt andra rigtningar än dem, som kunnat komma den sköna konsten till godo. Detta har väl med alla moderna nationer varit mer eller mindre fallet, och Statens eller Monarkens mellankomst har derföre öfverallt behöfts, för att väcka och lifva ett nationelt konstsinne.

Hos oss har Staten väl lemnat ett visserligen knapt men likväl någorlunda tillräckligt anslag för upprätthållandet af konstundervisningen, hvilken också derföre befinner sig i en fortfarande utveckling samt lemnar allt mer och mer tillfredställande resultater.

Men förhållandet i sin helhet har derpå icke blifvit bättre. När den unge konstnären, efter mångåriga arbeten och ansträngningar ofta utförde under en ihärdig och modigt utkämpad strid med armodet och behofvet, upnått den grad af skicklighet att han på Statens bekostnad varit utsänd i främmande länder att fullborda sina studier, hvad återstår för honom, sedan han väl och omsorgsfullt användt den tid? Jo — om han återvänder till fäderneslandet äro förhoppningarna mörka, ty det högsta, han äfven med en stor tallent, här kan våga hoppas är en lifs-bergning af knappaste slag — n. b. så länge han förmår att ihärdigt arbeta. — Hvad under då om konstnären föredrager att förvärfva ett måhända mindre knappt bröd under en varmare himmel — att han å sin sida glömmer fosterlandet till hvilket han ej vill — eller vågar återkomma eller slutar i en tvungen ofta bekymmerfull landsflygt sina dagar. Detta har redan skett och kommer att ännu ske, i mån af det större antal konstnärer, som vår konstskola frambringar, och denna skolas högsta upgift, den att inverka på fosterlandets allmänna kultur, förblifver på sådant sätt ouplöst — just emedan konst-

nären sedan han blifvit väckt och lifvad att beträda konstnärsbanan — liksom förskjutes från eget fosterland då han ernått en fullkomligare skicklighet.

Under dessa förhållanden täcktes R. o. Ad. inse, hurusom tillräckliga skäl förefinnas att påkalla R. St:s frikostighet för de hittills styfmoderligt behandlade konstnärerna. Hvad jag för dem begär är icke gåfva, icke ens understöd, det är endast hvad de till en början blott af Staten kunna i tillräcklig grad erhålla, neml. *sysselsättning* och för detta ändamål vore ett anslag af mycket medelmåttig storlek tillräckligt. Genom ett sådant skulle arbeten af de utmärktare konstnärerna beställas, och som meningen dermed vore att så mycket som möjligt bland menigheterna befrämja betracktandet af konstverk och i följd deraf smak för dylika produktioner, skulle dessa icke uteslutande samlas i museer, utan användas till prydnad af kyrkor, stadshus och andra allmänna byggnader äfven i landsorterna, allt efter skedd anmälan och K. M:ts pröfning.

På detta vis blefve efter min öfvertygelse konstbildnings-anstalternas verksamhet kompletterad genom Statens försorg, konstnärernas tarfliga tillvaro och bergning *inom* landet beredd, på ett med tidens sträfvande fullkomligen öfverensstämmande sätt.

Mitt vördsamma förslag är derföre:

Att R. St. behagade ställa till K. M:s förfogande ett årligt anslag af **6000** r:dr b:ko att derföre hos utmärkte inhemske konstnärer beställa konstalster, så väl till upställande i de allmänna samlingarne som till prydnader i kyrkor och andra allmänna byggnader, efter af menigheterna gjorda anmälanden och efter K. M:s nådiga pröfning.

Om remiss af denna motion till StatsUtsk. anhålles.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Edenhjelm, Gillis, upläste en sålydande motion:

Under de många riksdagar jag haft äran vara ledamot af detta Stånd, har jag ofta hört talas om rikets försvar och nya militärorganisationer, men till min förundran, sällan hört talas något om det hufvudsakliga försvars-vapnet Artilleriet, som, om jag får dömma efter hvad jag till en obetydlig del sjelf sett, men synnerligen hört omtalas, efter de största härförare som historien kan upgifva, neml. Konungarne Gustaf II Adolph, Carl XIV Johan, och den store Napoleon, som genom bruket af sina kanoner bragte sig upp från Under-löjtnant vid Art. till Frankrikes Kejsare, och som medelst ett klokt användande af sitt Art., besegrade nära nog hela Europas krigsmakt. Carl XIV Johan, en af Napaleons lärjungar, kände också nogsamt hvartill Art. kunde gagna i behofvets stund, började derför genast efter sin ankomst till riket, att upmuntra det nedtryckta vapnet, så mycket som då stod i hans förmåga; men brist på medel efter det då nyligen slutade olyckliga kriget med Ryssland, gjorde, att Högst Densamme icke egde medel att sätta Art. i den fullkomlighet som Han eljest så högt önskat.

År **1815** efter slutade fälttåg i Tyskland och Norrige, då den

store härföraren sett hvad Art.-befälet, med dess usla materiel försökte att uträtta, för att icke stå för långt efter Artilleri-vapnen i andra länder, fann den store mannen billigt, att Art.-personalens löningsvilkor borde förökas, som dock i brist på medel i Statskassan, och inrättandet af Mariebergs läroverk, samt iståndsättandet af den skröpliga materielen, så uptog alla penninge-tillgångar, att obetydligt blef öfver till förbättrandet af Art.-personalens löningsvilkor. Sedan Art.-regt:ne fått ny löningsstat, ansågs äfven nödigt, att de öfrige värfvade regt:nes lönings-stater borde förökas, och som dessa hade mäktigare förespråkare vid deras löne-reglering, än Art. så fingo de också vida förmånligare löne-vilkor än det sistnämnda vapnet.

Sedan dåvar. H. K. H. Kronprinsen, mottagit högsta befälet öfver Art. och noga gjort Sig bekant med Artilleri-materielens dåliga beskaffenhet, anslogo R. St. på H. M. Konungens gjorda begäran, en icke obetydlig summa till Fält-Art.-materielens förbättring! Under denna tid vågade jag i egenskap af Chef för ett af Art.-regt:ne, att som oftast hos vapnets höge Chef beklaga mig öfver Art.-personalens otillräckliga löning, i jemförelse med öfriga delen af arméen, hvarå Högst Densamme dock icke knnde fästa det afseende, som Han så gerna önskat, i följd af det anslag Ständerna nyss beviljat för materielens förbättrande, som naturligtvis vid det tillfället, var af mera betydenhet, än yrkandet af personliga fördelar.

Ehuru jag är öfvertygad om, att få af R. o. Ad., icke nogsamt känna huru vanlottade Art.-regt:ne äro, mot öfriga arméen, så tar jag mig dock friheten meddela följande uplysningar om hvad som fordras för att blifva officer vid Art. Den sökande måste först som artillerist genomgå den dermed förenade svåra, och ofta genom en enda persons vårdslöshet farliga tjenstgöring, såväl inom rekrytbatteriet, som vid laboratori-arbeten. Under den tid han dermed pågår, så kan det i brist af tjenstgörande officerare icke fästas något afseende på hans trägna och besvärliga tjenstgöring, utan måste han det oaktadt under sina få lediga stunder, som synnerligast vill säga om nätterna, då han är fri från tjenstgöring, instruera sig uti hvad som fordras för att taga den s. k. pröfnings-examen, för att vinna inträde i läroverket på Marieberg. Flera år åtgå för att der kunua taga den examen, som fordras för att vinna befordran till Löjtnant.

Sedan den oftast obemedlade officern, återkommit till reg:tets hufvud-depot, så är han vanligtvis i tur att kommenderas till någon af reg:tets stationer, som vid K. Götha Art.-reg:te, bestå utaf Carlsten, Elfsborg och Carlsborgs fästningar, dit ingen af öfriga arméens befäl kommenderas utan att erhålla serskilt aflöning mer än Art.-officerare. En gång återkomna till reg:tets hufvud-depot, får officern utom den besvärliga tjenstgöringen i kasern, stallar och ridskolan ofta gå på vakt efter 3 à 4 nätters frihet, och till belöning för dessa svåra och mödosamma tjenstebefattningar en aflöning mindre än deras vederlikar inom Art.-vapnet bland alla civiliserade nationer. — Hvad som klarast bevisar Art.-officerares nedtryckta belägenhet mot vederlikar i arméen, är att de ynglingar, som söka inträde i arméen eller krigstjensten, ingå häldre på reg:ten oaktadt

de få 6, 7 à 8 surnumerär-officerare, framför sig, än till Art.-reg:ten hvarest lediga löner genast stå dem till tjenst.

Såsom enskild man och nu skiljd från alla tjenste-förhållanden, har jag ej varit i tillfälle, att skaffa alla de detalj-uplysningar, som möjligen kunna erfordras för att fullständigt utreda frågan, hvarföre jag ansett mig göra saken, och derjemte R. St. en tjenst, när jag här bifogar Art.-komitéens förtjenstfulla betänk. häröfver, hvilket jag från vederbör. expedition utlöst, och till trycket befordrat. Men ehuru uplysande Art.-komitéens underd. skrifvelse synes vara, så finner jag dock, att det deruti upgifna förslag till aflöning för Art.-personalen, i följd af nu updrifna priser å boningsrum och lefnadsbehofver, samt i jemförelse med hvad andra civiliserade nationer aflöna sina Artillerier, det vara allt för lågt uptagit, hvarföre jag vördsammast anhåller, att i händelse R. H. St. finna nödigt att riket fortfarande bör ega ett brukbart Art., bland sina försvarare, aflönings-staten då må ökas till hvad jag här nedan har äran föreslå:

1	Reg:ts-chef	4,500	r:dr	—	sk.
1	Major eller Öfverste-löjtnant	3,000	,,	—	,,
1	Äldre Kapiten	2,000	,,	—	,,
1	Depot eller Yngre Kapiten	1,000	,,	—	,,
1	Löjtnant	666	,,	32	,,
1	Under-löjtnant	400	,,	—	,,
1	Reg:ts-pastor	1,000	,,	—	,,
1	Reg:ts-läkare	1,000	,,	—	,,
1	Reg:ts-skrifvare	1,000	,,	—	,,
1	Styckjunkare utom bröd och beklädnad .	350	,,	—	,,
1	Reg:ts-trumpetare d:o d:o . .	350	,,	—	,,
1	Hästläkare eller hofslagare d:o . .	350	,,	—	,,
1	Sergeant utom bröd och d:o . .	250	,,	—	,,
1	Divisions-trumpetare d:o d:o . .	250	,,	—	,,
1	Batteri-trumpetare d:o d:o . .	75	,,	—	,,
1	Afdelnings-trumpetare d:o d:o . .	20	,,	—	,,
1	Förste konstapel d:o d:o . .	66	,,	32	,,
1	Andre konstapel d:o d:o . .	33	,,	16	,,
1	Artillerist d:o d:o . .	—	,,	8	,,
	om dagen.				

Som jag tar för afgjort, att flera så väl bland R. o. Ad. som bland Medstånden, förundra sig öfver, att jag som enskilt man oombedd, tar mig friheten föra talan för Art.-personalens förbättrade löningsvilkor, så har jag äran uplysa, att jag gör det för det jag tror att jag är en bland dem som bäst känner Art:s fö.hållanden, och att det således för mig är en skyldighet att lemna de uplysningar som fordras för att icke R. St. genom en lumpen hushållning, må frånskilja sig det vapen som vid farliga tillfällen, vid rikets försvar synnerligast är att påräkna.

Svenska Art.-officerare hafva under de sednare 30 åren gjort sådana framsteg i bildning både som praktiska officerare, som uti vetenskaper, att de i alla delar utom i löningsvilkor kunna jemnföra sig med hvilket Artilleri som helst i hela Europa.

Som

Som tillägg till hvad jag nu anfört, och som ursäkt för det att jag besvärar med afhörandet af denna motion, så får jag tillika nämna, att detta mål för mig är en vigtig samvetssak, emedan under den tid jag var chef för ett af Art.-reg:tena, måste jag som oftast öfvertala ynglingar som egnade sig till krigstjensten att ingå till Artilleriet, bland hvilka flera utmärkta personer, både som officerare och vetenskapsmän sedermera nödsakades lemna tjensten för bristande lefnadsbehofver.

Blir Art.-befälet vid detta tillfälle icke så understödt som det icke allenast har rätt att fordra, utan äfven stort behof utaf, så fruktar jag för, att det snart upplöses af sig sjelf, och kanonerna sedermera serverade af den nyligen föreslagna landtstormen, som dock vanligtvis icke längre tjenstgör än till den förtärt den knappa matsäcken eller blir sömnig.

Begärdes på bordet.

Hr Bildt, Didrik Gillis: Jag har begärt ordet i anledn. af Hr Edenhjelms nyss uplästa motion, men då den blifvit begärd på bordet, tror jag icke det vara lämpligt att nu ingå i någon diskussion öfver densamma. Jag har likväl velat begagna tillfället, att på detta sätt offentligen uttrycka min tacksamhet till motionären, och är jag öfvertygad att hvarje Art.-officer lika med mig tacksamt erkänner de sympathier för vapnet, som i denna motion uttalas af en person, hvilken förut, såväl under krigets alfvar som fredens lugn varit en af vapnets utmärktaste chefer.

Hr af Sillén, Lars Gustaf, hade inlemnat följande anmälan:

Det förtroende mig blifvit lemnadt, att såsom ledamot inträda i H. BankoUtsk. under permitterad ledamots frånvaro, är jag hindrad att emottaga och får detsamma mig vördsamt afsäga.

Hrr Elektorer blefvo i anledn. häraf af H. Ex. Hr Frh. o. Landtm. anmodade att vid deras nästa sammanträde återbesätta den genom denna afsägelse upkomna ledighet.

Föredrogs Hr Edenhjelms, Gillis, d. 14 dennes på bordet lagda motion, att nuvar. föreståndaren för Chalmerska slöjdskolan i Götheborg, Professoren och Ridd. C. Palmstedt måtte, vid dess afgång från denna befattning, erhålla en årlig pension af 200 r:dr b:ko.

Hr Ekenstéen, Joh. Fritz: Under mitt treåriga vistande i Götheborg, då jag, om icke dagligen åtminstone några gånger i veckan, besökte slöjdskolan, i hvilken två af mina söner njöto undervisning, har jag, med det mått af kunskaper mig blifvit beskärdt, haft tillfälle att öfvertyga mig det denna skola är synnerligen gagnelig, och att nuvar. styresmannen med största nit och noggranhet upfyller sitt mödosamma kall. Det är mig således en kär pligt att understödja Hr Edenhjelms förslag, det Hr Professor Palmstedt vid sin instundande höga ålder måtte af R. St. hugnas med pension under sin återstående lefnad, hvilken pension jag önskade måtte

Hr Palmstedt tillgodokomma vid dess afgående från sin innehafvande befattning vid skolan. Huruvida, i fall motionen bifalles, densamma kan påräkna sympathier hos kommande Ständer känner jag icke, ej eller om man genom bifallet ej anticiperar på dessas rätt. Önskligt vore dock, att motionen af det Utsk., dit den remitteras, omfattades med allt det nit och interesse, hvaraf den är förtjent.

Hr Gripenstedt, Joh. Aug.: Då jag tillfälligtvis eger någon specielare kännedom, icke blott om Professor Palmsteds personliga förtjenster utan äfven om det sätt, hvarpå han utöfvat sin befattning, såsom lärare och chef vid Chalmerska slöjdskolan, anser jag såsom en kär pligt att vid detta tillfälle tillkännagifva min öfvertygelse vara den, att sällan någon med större skicklighet, eller med ett utmärktare nit egnat den verksammaste delen af sin lefnad till det allmännas nytta och tjenst än han; och att följaktligen också få gjort sig mera än han förtjenta af R. St:s bevågenhet, då densamma påkallas för att genom en måttlig pension betrygga hans ålderdom mot materiella bekymmer. Af sådan anledn. anhåller jag att, vid remissen till Stats-Utsk., få beledsaga den väckta motionen med uttrycken af mitt varma deltagande och med en liflig önskan, att den måtte af R. St. behjertas.

Remitterades till StatsUtsk.

Föredrogs Gr. af Ugglas's, Ludvig, d. 14 dennes på bordet lagda motion om inrättande af Läns-nämnder.

Frih. von Kræmer, Robert Fredr.: Otvifvelaktigt har den af Gr. af Ugglas väckta motion om bildande af Läns-nämnder ett fosterländsk syfte, neml. att väcka nitet och hågen för kommunalinrättningar och angelägenheter, hvilka för det närvarande af allmänheten icke omfattas med den värma, som vore att önska, ehuru, jag medgifver det, berömvärda undantag finnas. Jag tror äfven att den af Gr:n föreslagna sammansättningen af dessa Läns-nämnder, neml. deputerade från hvarje stad och socken inom länet, skall för en Landsh., som lyckats vinna aktning och förtroende inom sitt län, blifva ett mäktigt stöd vid hans bemödanden att befordna allmänt nyttiga företag inom länet, och äfven leda till enhet vid dessa angelägenheters behandling; men de reglementariska föreskrifter, som åtfölja motionen, äro af beskaffenhet, att deras antagande blir omöjligt. Så t. ex. föreslår motionären uti 20 § mom 2, "att "Läns-nämnder ega att stadfästa, upphäfva och förändra de reglemen-"tariska stadganden och bestämmanden, som i och för länet gemen-"samma inrättningar och företag anses erforderlige". Denna Länsnämndens maktutöfning skulle således i vissa fall blifva större än den R. St. ega, ty inom länen finnas många inrättningar, för hvilka K. M. nådigst fastställt reglementen, såsom exempel hvarpå jag vill nämna sådana, som finnas inom den ort jag bebor, neml. hushållsningssällskap, socken-nämnd, korrektions-inrättningar, socken-magasiner, beklädnads-direkt:r, rusthållarnes remonterings-fond o. s. v., hvilka alla äro försedde med af Konungen fastställde reglementen. Nu kan väl icke en dylik Läns-nämnd som den föreslagne utan K. M:s och

intressenternes medgifvande uphäfva dessa reglementen. Här förutan finnas flera inrättningar inom länen, som äro af mera gemensam natur, och sättet för deras handhafvande finnes beskrifvet i allmänna lagen eller ock i serskilda författningar, såsom kurhus- och lazaretts-inrättningar, vägarnes underhåll, folkskolorna, för att icke omnämna bevärings-pligten. Alla för dessa inrättningar utfärdade reglementen skulle Läns-nämnden sålunda ega uphäfva eller förändra, då likväl en sådan rättighet icke tillkommer R. St. Sådant hvarken kan eller bör ske. Vidare föreslår motionären uti mom. 4 "att Läns-nämnderne skola bestämma de bidrag, som i och för dessa af länets innevånare erfordras samt grunderne, hvarefter de uti arbete eller penningar skola utgå; och skall fördelningen utaf dessa bidrag antingen efter förmedladt hemmantal, efter matlag, eller efter bevillns-förordns 1:sta eller 2:dra art. bestämmas". Dessa stadganden, om de engång antagas, skola göra Läns-nämnderne till en Stat i Staten, den der icke behöfver efterlefva Konungens eller R. St:s beslut. Såsom exempel härpå må jag anföra, att till kurhus- och läns-lazaretts-inrättningarna hafva Konung och Ständer bestämt en afgift af 5 sk. b:ko, att utgå af hvarje mantals- och skattskrifven person. Skulle nu Läns-nämnderne finna denna afgift otillräcklig, äga de enl. motionärens förslag att förhöja densamma, äfvensom dem tillkommer rättighet att förändra grunden hvarefter samma afgift nu utgår. Enahanda förhållande inträffar med folkskole-afgiften och flere andra dylika inom kommunerne. Jag skulle kunna framkasta flere anmärkn:r emot förslaget, men jag tror, att de redan af mig framdragne äro tillräcklige, för att bestämma motionens öde i det Utsk., till hvars behandling den kommer att remitteras.

Hr Lefrén, Joh. Pehr, förklarade sig i alla delar instämma med Frih. von Kræmer.

Hr von Troil, Sam. Gust.: Instämmande med de talare, som i ett föreg:de plenum ansågo Hr Gr. af Ugglas's nu föreslagna motion hafva utgått ifrån en vacker och varm känsla för likars väl, anhåller jag derjemte få till Hr Gr:n framföra min enskilta tacksägelse derföre att motionen icke blifvit, såsom många dess likar, affattad endast i allmänna termer utan att den derjemte blifvit beledsagad af ett fullständigt paragraferadt förslag till författning i ämnet. Då jag i dessa hänseenden förenar mig med föreg:de talare, nödgas jag likväl förklara, att jag anser motionen, sådan den blifvit framstäld, i hög grad opraktisk, och att, om den af R. St. antages samt af K. M. gillas, densamma skall på det högsta förlama de administrativa myndigheterna i deras åligganden. Jag vet visserligen, att i Ekon.Utsk., dit motionen tvifvelsutan kommer att remitteras, personer finnas med mera sakkunskap och sakkännedom än jag möjligen eger, men jag har trott mig icke böra lemna tillfället obegagnadt, att, då remiss till vederbörligt Utsk. af motionen nu skall ske, beledsaga densamma med några anmärkn:r.

Vi hafva oss alla bekant, att få embetsmyndigheter inom Sverige finnas, hvilka till lika grad med Landsh.-embetena äro öfver-

hopade med många och maktpåliggande göromål, och likväl finner man, att motionären i sitt förslag sökt att i icke oväsendtlig mån öka antalet deraf. Det torde derföre tillåtas mig att få fästa uppmärksamheten på några af de bestyr, som enl. denna motion troligen komma att ytterligare påläggas länsstyrelserne. Till en början åligger det enl. förslaget Landsh:ne att underrätta och påminna de socknar, som skola välja ledamöter i dessa nämnder, om detta deras åliggande. Då nu hvarje år $\frac{1}{3}$ af nämndens ledamöter skall ombytas, så blir naturligtvis följden den, att minst $\frac{1}{3}$ af socknarne inom länet skall hvarje år underrättas om denna deras skyldighet. Vidare skola Landsh:ne uptaga och afgöra klagomål öfver dessa valförrättningar, äfvensom dem åligger att föra ordet vid nämndens sammanträden, hvilka komma att ega rum eller åtminstone kunna ega rum 2 gånger årligen och fortfara hvardera gången högst 14 dagar. Visserligen eger Landsh., när han så för godt finner, att förordna annor man att leda nämndens förhandlingar, men jag hemställer, huruvida en Landsh. vill eller önskar att inom Länet hafva dylika debatterande församlingar vid sin sida med mindre, han sjelf är närvar. så att han må kunna kontrollera nämndens åtgöranden. Således skulle på detta sätt minst 2 gånger 14 eller 28 dagar af Landsh:s tid komma att uptagas af bestyr inom Länsnämnden. Landsh. skall ytterligare tillse, att med nämndens sammanträden icke andra än de frågor, hvarmed nämnden eger sig befatta, må blifva föremål för öfverläggning, och, om nämnden derifrån ej vill afstå, uplösa nämndens sammanträden. Efterser man nu i förslaget hvilka dessa frågor äro, så finner man af 20 § 1 mom., "att Läns-nämnden eger uptaga och behandla hvarje fråga af ekonomisk natur, som på länets förhållande utöfvar inflytande, samt att, rör:de denna fatta beslut". Nu hemställer jag till Eder Mine Hrr! hvilka frågor skulle icke kunna inrymmas under en så obestämd och tillika så elastisk bestämmelse som denna eller "hvarje fråga af ekonomisk natur, som i ett eller annat afseende kan på länets förhållanden inverka". Svårligen lärer man väl kunna bestrida, att med tillhjelp af advokatur nästan hvarje fråga äfven af icke ekonomisk natur skall kunna dragas under nämndens pröfning. Visserligen är det Landsh. medgifvet att förklara en fråga ligga utom gränsen för nämndens verksamhet, men om olika tankar inom nämnden uti detta hänseende upstå, och pluraliteten anser frågan tillhöra nämndens pröfning, så återstår för Landsh. endast den utvägen, att uplösa nämndens sammanträden. Jag öfverlemnar åt hvar och en att bedöma, i hvilken oangenäm ställning Landsh. härigenom försättes till länet. Äfvenledes har Landsh. fått sig ålagdt, att till vederbör:de Stats-expedition insända alla de nämndens beslut, som röra länets allmänna ekonomiska stadganden, äfvensom reglementariska bestämmanden, som med dem hafva gemenskap Landsh. skall härförutan icke allenast hafva tillsyn öfver efterlefvande och verkställighet af nämndens laga kraftvunna beslut, utan äfven infordra och hålla nämnden tillhanda berättelse och redovisning ifrån hvarje förvaltning eller styrelse öfver de allmänna arbetsföretag m. m., som stå under nämndens tillsyn. Af alla dessa af mig nu anförda

omständigheter inses lätteligen, att Landsh. på detta sätt göres egentligen till en Expeditions-chef för Läns-nämnderne med förbindelse derjemte, att vara kontrollant öfver verkställigheten af de fattade besluten, och jag hemställer, huruvida sådant är eller kan blifva förenligt med hans nuvar. åligganden. Slutligen har motionären föreskrifvit, att Landsh. skall utaf under hand varande medel utbetala traktamente och arfvode åt Sekret. och dess biträden samt kostnaden för protokollens tryckning. När man på ett annat ställe i förslaget efterser, hvilka medel nämnden eger att upbära, så finner man i 4 mom. af 20 § stadgadt, "att Läns-nämnden bestämmer de bidrag, som i och för länets gemensamma inrättningar och företag af länets innevånare erfordras samt grunderne, hvarefter de uti arbete eller penningar skola utgå". Då denna § ingentig innehåller, som häntyder på nyss åberopade utgifter, torde med fullt fog den slutsats kunna dragas, att prot:ns tryckning m. m. skall af statsmedel bekostas. Jag frågar dock, om det vore ett serdeles lämpligt användande af statsmedlen, att med dem bestrida kostnaden för tryckningen af prot:ne inom de 24 Länen, hvilka prot. ofelbart blifva ganska vidlyftiga, synnerligast som hvarje ledamot inom nämnden har tillfälle att för hela Sverige tillkännagifva de förslag, han anser nödiga och nyttiga, och hvaröfver diskussionerne sannolikt blifva ganska digra. Hvad jag nu haft äran anföra, vittnar endast om den stora tidsförlust, Landsh:ne komma att lida, derigenom att deras verksamhet drages från de mera vigtiga befattningar, dem åligga, till deltagande i och kontrollering af Läns-nämnderne och dock är tidsförlusten af ringa vigt i jemförelse med allt det trassel och alla de hinder i en verksam embets-utöfning som för Landsh:ne skulle upstå genom motionens antagande. Föreställom oss t. ex., att en Landsh. nödgas uplösa en Läns-nämnd derföre, att dennes majoritet velat befatta sig med frågor, hvilkas pröfning Landsh. ansett densamma icke tillkomma. Hvad blir väl följden häraf? Jo! att Läns-nämndens ledamöter, då de återkomma till sina hem, skola med mycket missnöje omtala Landsh:s åtgärder, hans maktbegär och hans skuggrädsla, och jag tviflar högeligen, att Landsh. skall härigenom kunna bibehålla det inflytande, som för honom är nödigt, såvida han med full kraft skall kunna utöfva sitt maktpåliggande embete. En annan omständighet, som jemväl talar emot detta förslag och således icke får förbises, är, huruvida det är möjligt eller ens tänkbart att i längden kunna erhålla lämplige och passande ledamöter i dessa Läns-nämnder, då enl. förslaget desse ledamöter icke hafva att påräkna någon ersättning för deras updrag. Sannolikt skulle högst få eller rättare ingen af BondeSt:s ledamöter emottaga ett dylikt förtroende, eller, om de ock mottaga det, uteblifva, hvarigenom i många fall inrättningen skulle förfela sitt ändamål, synnerligast som jag tror det vara af mycken vigt, att äfven detta uplysta Stånd har inom nämnden åtminstone några ledamöter, hvilka kunna bevaka Ståndets interessen. Det synes mig härförutan mindre troligt, att länens mera ansedde possessionater skola under en tidrymd af 14 dager 2 gånger årligen vilja lemna hus och hem samt öfvergifva sina angelägna sysselsättningar för att inresa till residens-

staden och der delta i dessa rådslående församlingar, hvarest den, hvars tunga är mest talande, möjligen skall bäst lyckas att göra sina förslag gällande, äfven om de icke alltid äro de klokaste. Jag tror, att de mest insigtsfulla och mest ansedde skola hålla sig tillbaka, och att inom kort tid desse Läns-nämnder skola urarta till debatterande församlingar, nästan uteslutande sammansatta af sådane personer, hvilka vilja inom orterne väcka ett visst upseende, och fika efter popularitet för att derigenom göra sina åsigter gällande. Dessutom föreställer jag mig, att, då vi inom länen hafva hushållssällskap, vi af dem kunna räkna allt det goda, desse Läns-nämnder förmodas åstadkomma, utan att vi behöfva befara de med de sistnämnde förknippade olägenheter. Dessa hushållssällskap äro på flera ställen organiserade på underafdr, och jag tror, att dessa sällskap, utan att motverka myndigheternes lyckliga och lagliga inflytande, skola ännu någon tid vara tillfyllestgörande. Man behöfver dessutom endast granska 1734 års Landsh. instruktion för att finna att Landsh. enl. sin befattning eger att draga försorg om nästan allt hvad här med Läns-nämnderna blifvit afsedt. Det synes mig som om tanken på Frankrikes General-konseljer föresväfvat motionären vid upgörandet af dess förslag. Härmed bör dock icke förgätas, att dessa i Frankrike högst nyttiga inrättningar äro försedde med helt andra attributioner, än dem motionären gifvit Länsnämnderne. Hvarje Depart:t i Frankrike är indeladt i Arrondissementer och desse åter i kommuner. I Depart:ne finnes den s. k. General-konseljen, inom Arrondissementerne: Arrondissements-råd och inom socknen eller kommunen Kommunal-råd. Der hafva vi dessa Municipal-nämnder, ehuru de i sig sjelfve dock icke äro fullkomligt municipala. I såväl General-konseljen som i Arrondissementerne utnämndes fordom ordf:n (huruvida någon annan föreskrift nu blifvit införd känner jag icke) af Inrikes-ministern efter derom upgjordt förslag. Men Mine Hrr! hvarföre äro desse nämnder och deras råd af så stor vigt inom Frankrike? Jo! derföre, att Kamrarne eller Nationalförsamlingen, huru man behagar kalla dem, besluter öfver Stats-budgeten i rund summa, och sedermera fördelar den på de olika Departementerne. Sedan desse sistnämndes Stats-bidragssumma blifvit inom Kamrarna afgjord, sammanträder Generalkonseljen och fördelar skattebidragen på de olika Arrondissementerne, derefter fördelar Arrondissements-rådet Arondissementets skattebidrag på kommunerne och Municipal-rådet slutligen kommunens bidrag på dess samtliga individer. Sådan är denna kommunal-inrättning i Frankrike. Härförutan eger General-konseljen att inom ett bestämdt maximum beskatta länets innevånare, att uptaga s. k. centimes additionels, d. v. s. en afgift af vissa centimer på hvarje franc som af den skattskyldige bör till Staten erläggas allt inom det af lagen bestämda maximum. Det är General-konseljen, som icke allenast bestämmer beloppet af dessa centimes additionels, denna ofta ganska betydliga departemental-afgift, utan äfven pröfvar och afgör alla de företag till hvilka de skola användas: hospitaler, broar, vägbyggnader, mindre kanal- och hamnbyggnader m. m. med ett ord alla de föremål som för Depart:tet ensamt, men icke för landet i sin helhet äro af vigt. Under sådana

förhållanden är och blir en sådan General-konselj af den största nytta för landet, och hade motionären i sitt förslag förordat något härmed likartadt samt yrkat att Läns-nämnderne skulle uptaga vissa bidrag utaf länets innevånare för sådane ändamål, som för dem kunna vara nödige och nyttige såsom i och för kyrkobyggnad, utdikning af sjöar och uprensning af strömmar med ett ord för alla sådane ändamål, som nu drages under R. St:s pröfning, men som saklöst kunna updragas åt dessa Läns-nämnder; så skulle jag för min del icke dragit i betänkande att tillstyrka motionen. Nu måste jag afstyrka den, åtminstone i dess närvar. skick, ty jag tror, att den, utan att uträtta det goda som dermed åsyftas, endast skall förlama verksamheten hos en driftig och skickig Landsh., och för den mindre skicklige åter göra det ännu svårare att upfylla sina åligganden. Jag anhåller att dessa mina anmärkn:r må få åtfölja remissen till Ekon.Utsk.

Frih. Raab, Adam Christian: Förevar. motion torde kunna betraktas ur 2:ne synpunkter neml. ändamålet, som åsyftas och sättet för detta ändamåls vinnande inom vårt land. Hvad nu angår ändamålet, så synes det mig särdeles godt. Det har till upgift att återknyta brustna länkar i den kedja, som förenat familjen med samhället. Jag säger återknyta, emedan vi hafva oss bekant, att inrättningar, jemförlige med dem, som ifrågavar. förslag afser, verkligen funnits inom vårt land. Vi erinra oss neml. de gamla ladskapslagarne och landskaps-tingen, men man gick då för långt i isolering. Deraf föranleddes behofvet att tillvägabringa gemensamhet i lagar och sociala förhållanden inom samhället, och dessa bemödanden att centralicera hafva utgjort en fast grundsats i de sednare århundradenas statskonst. Man har nu gått för långt äfven häruti, men jag föreställer mig, att i detta hänseende, likasom i flere andra, en medelväg finnes, hvilken torde vara den bästa.

Den siste värde talaren har omnämnt tillvaron af jemnförliga inrättningar i Frankrike, ehuru, såvidt jag har mig bekant, han något misstagit sig i sin föreställning om det sätt, hvarpå de der existerande Conseils utses. Äfven i andra länder äro dylika municipala inrättningar införda i hvilket afseende jag serskildt vill omnämna vårt brödrarike Norrige, hvarest, såsom vi känna, förmanskaper, särskilda för Fögderierna, särskilda för Amten, blifvit inrättade. Sådana eller likartade municipala inrättningar skulle ofelbart vara af synnerlig nytta för vårt land, som, med sin stora utsträckning, företer så stora skiljaktigheter emellan dess olika delar, hvaraf ock följer att samma föreskrifter ej äro lika passande — lika nyttiga i den ena, som i den andra landsändan.

Hvad åter angår motionärens förslag om sättet för Läns-nämndernas organisation, och den makt han vill anförtro dem, har äfven jag åtskilligt att deremot invända. Motionären har föreslagit att Läns-nämnderne skulle ega att besluta i alla ekonomiska angelägenheter som röra länet. I det afseende förenar jag mig med föreg:de talare, att nämndernes makt skulle blifva allt för stor. Jag vill t. ex. nämna, att det icke skulle låta sig göra att i fråga om bränvisbränningen reglementera olika för olika delar af landet.

Deremot har motionären påpekat åtskilliga ekonomiska frågor, dem jag lika med honom, anser ej kunna nöjaktigt regleras annorlunda än länsvis, deribland fattigvården. I sina motiver säger motionären, att man af föreskrifterna i närvar. fattigvårdsstadga kan befara, att en person kan få flytta ur socken och i socken derföre, att ingen socken vill behålla honom så lång tid, som erfordras för honom till vinnande af rättighet till andel i socknens fattigförsörjning. Härpå har jag väl icke sett några exempel, men desto flere derpå, att personer blifvit slafviskt fästade i den socken, och på det ställe, der de bo, emedan andra socknar och andra jordegare vägrat att mottaga dem på grund af den skyldighet, som deraf kan för socknen följa, neml. att för framtiden underhålla och försörja en fattig familj. Jag är af den tanken, att det vore serdeles nyttigt, om hvarje län kunde inom sig öfverenskomma om en gemensam fattigvård, icke så, att omvårdnaden om de fattige skulle för länet vara gemensam, utan så, att de socknar, hvilka blifva öfverhopade af fattige, skulle ur en gemensam tillgång för fattigvården erhålla understöd eller fattigbidrag. Det torde tillåtas mig att omnämna ett exempel från vårt granrike Dannemark. Der finnas s. k. Amtkassor, hvilka blifvit bildade för att understödja sådane socknar, som mera än andra blifva betungade med fattigförsörjning. En sådan inrättning skulle i vårt land vara af stor nytta, med afseende på den stora skiljaktighet i förhållanden, som företer sig emellan olika socknar. Den ena socknen kan ega ymnig tillgång på skog till byggnadsämne och vedbrand, äfvensom på jord att odla. Der är det lätt för en arbetare att få bostad; men arbetsförtjenst saknas tilläfventyrs inom en sådan socken. En nästgränsande socken, som har mindre skogstillgång, mindre bosättningslägenheter, kan deremot väl beröfva att använda de i den förra socken bosatte arbetarne. Hvad är nu billigare — och hvad är väl ömsesidigt fördelaktigare än att arbetaren får söka sin bostad i den socken, han fördelaktigast kan finna den, och arbetsförtjensten der den bäst betalas? men obilligt blir då att den ena socken, som tilläfventyrs har de fattigaste jordegarne, också skall betungas med fattigvård för arbetare, som, ehuru bosatta i deras socken, likväl användt sin mesta arbetskraft i andra. Denna obillighet afhjelpes genom en gemensam tillgång i länet för att med understöd till de af fattigvården mest betungade socknar, jemna bördan, hvarigenom också den af motionären antydda jagten efter de fattiga uphör, på samma gång som äfventyret att låta dem bo och vistas der de kunna finna de för sig fördelaktigaste vilkor.

Motionären har vidare talat om behofvet af gemensamma tvångsarbetshus för länen. Jag instämmer deri. Jag skulle likväl hellre vilja benämna dem tvångsarbets-*inrättningar*, emedan jag icke anser lämpligt att bygga hus eller hafva så beskaffade inrättningar för de arbetande, som förstås med arbetshus. Jag tror att inrättningarne i dylikt ändamål äro af behofvet högst påkallade, om vi vilja göra föreskrifterna i vår nu gällande fattigvårds-stadga till en sanning. Uti denna stadga finnes antydt behofvet af sådane inrättingar, och dagliga erfarenheten visar äfven nödvändigheten, att

förr eller sednare komma derhän, och jag önskar, att det icke måtte blifva för sent. Jag ber att få framställa skälen, hvarföre jag anser dyliga inrättningar vara så ytterst nödvändiga. Det händer neml. icke sällan, att personer med full arbetskraft underlåta att försörja sina familjer. Genom arbete en och annan dag i veckan hafva de en inkomst, den de supa up, och öfverlåta åt kommuner, ne att försörja deras hustrur och barn. Nu säger väl fattigvårds-stadgan att dylika personer stå under tjenstehjonsstadgan, men svårligen lärer väl någon fattigvårdsstyrelse åtaga sig det obehagliga uppdraget, att med käppen hålla dylika personer till arbete. Det synes mig alltså nyttigt, att äga något ställe, dit arbetsföre, men lättjefulla personer kunna förvisas, för att aftjena något utaf de kostnader socknarne måste vidkännas för underhållet af deras familjer. Frih. von Kræmer, som står här midt emot mig, har, vid ett landtbruksmöte för några år sedan omnämnt, att inom Upsala län en dylik inrättning blifvit ordnad, och att densamma visat sig serdeles nyttig. Äfven har jag i dessa dagar hört omtalas, hurusom vid fattigvårdsinrättningen i Jönköping, som lärer vara särdeles väl ordnad, en sorts tvångs-arbets-inrättning skall vara förenad, hvilken visat sig synnerligen verksam. Såsom exempel härpå anförde man en snickare, som der blifvit intagen, derföre, att han visat sig lättjefull och oordentlig, öfverlemnande åt kommunen att underhålla hans familj. Snickaren ville ej arbeta, utan rymde från inrättningen. Man fick dock snart rätt på honom, och återförde honom till inrättningen. Nu afklädde man honom en angelägen del af kostymen, och försåg honom i stället med fruntimers-kjortel. Följden var också den att mannen blef beskedlig, stannade qvar och arbetade flitigt någon tid, hvarefter han återbekom sin frihet — försörjde både sig och familj sedan. Behofvet af dylika inrättningar torde ock allmänt vara ekändt, men det är omöjligt att tillvägabringa dem på grund af endast frivilliga bidrag. Dertill fordras en myndighet i länen, som eger att uttaxera nödiga medel och besluta öfver sättet för deras organisering.

Under dessa myndigheter eller Läns-nämnder skulle äfven brandstodsbolagen kunna ställas, jemte mångfaldiga gemensamma arbetsföretag, såsom underhåll af vägar, utgräfving af sjöar o. d. Stängselskyldigheten, för hvilken, enl. åsigterne vid flere landtbruksmöten, olika föreskrifter fordras för olika landskap, torde äfven kunna vara föremål för Läns-nämdernas underdåniga framställningar. Utöfver dessa och dylika ärenden tror jag icke att desse Läns-nämnders verksamhet bör sträckas.

Jag kan icke dela den siste värde talarens farhågor, hvilka, då motionen först väcktes, äfven framställdes af andre talare. Man har neml. sagt, att dessa Läns-nämnder skulle förlama Landsh:nes verksamhet inom länen. Lika med Frih. von Kræmer tror jag, att faran häraf icke är stor, utan jag tror tvertom att, såsom Frih:n yttrade, "skicklige och nitiske" Landsh:r skulle uti dessa Läns-nämnder erhålla ett godt biträde, och om man äfven skulle antaga, att alla Landsh:r för närvar. äro skicklige och nitiske, skulle man kunna

tänka sig, att i framtiden något undantag kunde ega rum, och att ett eller annat län kunde straffas med en Landsh., som egnade sin omtanke mera åt egen ekonomi än åt länets angelägenheter; som ansåge sig hafva gjort nog, om han aktade sig för begåendet af lagöfverträdelser, — som underlät all positiv verksamhet för länets förkofran, och då synes det mig rätt nyttigt, att äga en Länsnämnd, som kunde något stimulera en sådan höfding, eller i någon män afhjelpa den demoraliserande försoffning, som en sådan länsstyrelse åstadkommer. Den siste värde talaren yttrade derjemte, att dessa Läns-nämnder skulle vara vådliga i så måtto, som den, hvilken hade den mest talande tungan, skulle få inflytande, och att de klokare skulle hålla sig tillbaka. Liksom det icke skulle kunna låta tänka sig, att de klokare äfven hafva en talande tunga. Jag anser den värde talaren i sitt flytande föredrag hafva på det mest eclatanta sätt vederlagt sin egen satts.

Jag öfvergår nu till sjelfva förslaget och motionärens deri gjorda bestämmelser.

I första § har motionären sagt, att Läns-nämnden skall utgöras af en ledamot från hvarje församling. Enligt min åsigt skulle på detta sätt antalet af nämndens ledamöter blifva allt för stort, och skulle desse i enlighet med förslaget årligen sammanträda 2:ne gånger, och sammanträdet fortgå hvarje gång under 14 dagar, uppstår derigenom en dyr tidspillan, synnerligast som man borde hoppas att de personer, som utsågos till ombud vid Läns-nämnden, vore vaksamme män, som hade behof af sin tid. Jag tror derföre, att ledamöternes antal kunde inskränkas till 20 à 40 personer, allt efter länets storlek, och att valen böra ske härads eller fögderivis. Vid samlingen af socknarnes ombud härads- el. fögderivis, för verkställande af val till socknenämnds ledamöter, egde de ett tillfälle att öfverlägga om häradets angelägenheter, hvilket ock kunde medföra sin nytta. — I 2 § har motionären föreslagit, att landet och säderne skola hafva serskilda nämnder, eller att stadsnämnden icke skall lyda under landsnämnden, såvida icke $\frac{2}{3}$ af samtlige röstande annorlunda besluta. Först och främst tror jag, att om, såsom motionären föreslagit, hvarje socken skulle skicka ett ombud, man aldrig skulle lyckas att få $\frac{2}{3}$ af Läns-nämndens ledamöter samlade. Och sedan tror jag äfven, att städerne och landet allt för väl kunna hafva gemensamma nämnder, ty jag kan icke föreställa mig, att de samfäldt valda ledamöterna i nämnden skulle bestå af så ensidiga eller egennyttiga personer, att de fattade beslut, som skulle gynna landet på städernas eller städerna på landets bekostnad.

Det synes att motionären är en rask militär, som vill att valet till dessa nämnder skall gå raskt tillväga. Sålunda har han uti 7 § föreskrifvit, att det åligger pastor, tror jag, att aflemna utdrag af valprot. inom 24 timmar, och Landsh., som äger att uptaga klagomål öfver dessa val, att inom 2 gånger 24 timmar meddela resolution och så vidare. Dessa föreskrifter utgöra en förändring i våra närvar. former. Jag önskar visserligen skyndsamhet, der sådan är möjlig, men den brådska, motionären här föreslagit,

tror jag vara ett för stort afsteg från vanliga formen. Motionären har jemväl föreslagit i samma §, att Landh:s utslag icke får öfverklagas, men häremot måste jag opponera mig; jag tror icke det vara lämpligt eller ens riktigt, att i denna enstaka fråga tillerkänna honom en sådan högsta maktens myndighet. Enligt 13 § skola Länsnämnderne sammanträda 2 gånger årligen. Jag vill föreställa mig att dessa Läns-nämnders verksamhet skulle bestå deri att de rådslogo och beslutade i förekommande frågor, men ej hade någon verkställande makt; och för denna verksamhet tror jag att de kunde åtnöja sig med ett sammanträde årligen, hvartill, enl. min åsigt, hvarken 14 eller 8 dagar erfordras. Jag skulle önska och tro, att Läns-nämndernes sammanträden kunde förenas med de nu brukliga landtbruksmötena, och att 2 à 3 dagar skulle vara fullkomligt tillräckliga för öfverläggning i Läns-nämnderne om länets angelägenheter.

Uti 14 § är föreskrifvet, att Landsh. är uti Läns-nämnderne sjelfskrifven ordf. Jag har sett dessa Läns-nämnder ur den synpunkt att de ej skulle utgöra någon verkställande makt, hvilken deremot tillkommer Landsh., som derföre ej borde, efter min föreställning få i dem utöfva det inflytande, som ordf.-platsen skulle kunna medföra. Dock borde han alltid ega tillträde till och rätt att yttra sig i Läns-nämnden. Den 20 § har Frih. von Kræmer redan vidrört, i hvars anmärkn. rör:de denna § jag instämmer, i fråga om den der förekommande obeprisade beskattningsrätt. Men om man af dessa nämnder vill fordra någon nyttig verksamhet, böra de äga rätt att pålägga någon beskattning, ehuru begränsad, såsom kurhusafgiften är inom ett visst belopp på hvarje person af viss proc. af bevillningen. Då vid sista riksdagen en med denna likartad fråga var föremål för beslut inom Stånden, invändes i allmänhet emot densamma, att någon så allmän anda ännu icke vore utbildad inom landet, att man kunde hoppas, på möjligheten att tillvägabringa dessa nämnder. Jag erkänner villigt att institutionen är beroende af den allm. andan, men den allm. andan beror också på institutionerne.

Vill man nu vänta med institutionerne intilldess den allm. andan påkallar dem, torde man allt för länge få vänta både på institutionerne och den allm. andan.

Hr af Dalström, Gust. Jakob: Jag hade ämnat att yttra några ord emot denna motion, som nu hvilar på R. o. Ad:s bord, men jag har blifvit förekommen von af Frih. von Kræmer och Hr von Troil, med hvilka talare jag förenar mig till alla delar, öfvertygad att de hafva tillräckligt ådagalagt det overkställbara och onyttiga i denna motion, och hoppas, att det Utsk., till hvilket motionen remitteras, måtte densamma afstyrka.

Gr. af Ugglas: Emot det förslag, jag tagit mig friheten att för R. o. Ad. framställa, hafva många anmärkn:r blifvit gjorda under så väl ett föreg:de plenum som äfven under detta. Man har betraktat frågan ur 2:ne synpunkter, hvilka jag äfven i min motion angifvit neml. den ekonomiska och politiska. Hvad den förra

angår, har man sagt, att bristande kommunal-anda skulle motverka inrättningen. Det är en gifven sak och en erfarenhet, som alla länder kunna bevittna, uti hvilka kommunal-institutioner blifvit införda. eller der man sökt till lif väcka redan befintliga, den neml. att desse till en början rönt motstånd eller kallsinnighet. Anledn. härtill är mycket lätt förklarad då neml. de besvär och kostnader, som på dylika företag nedläggas, utgöra ett förlag, som icke genast bär frugt. Först sedan skördarne mognat finner man, att utsädet blifvit nedlagdt i en jordmån, mähända vida frugtbarare än kanske ens såningsmannen föreställt sig. Men om dessa skördar någonsin skola bringas till mognad, är äfven nödigt, att dem lemnas frihet till utveckling, och att man icke beröfvar dem de medel, som för densamma erfordras. Gr. Löwenhjelm yttrade i ett föreg:de plenum, att våra nuvar. kommunal-institutioner voro tillräckliga, att de icke behöfde förökas, samt att de åstadkommit mycket nyttiga resultater, och yttrade Hr Gr:n derjemte den farhågan, att mitt förslag skulle förqväfva dem. Möjligen kunna förhållanderne vara olika på olika orter; men på grund dels af egen erfarenhet och dels af hvad jag genom samtal med erfarne män kunnat inhemta, skulle jag tro, att våra närvar. kommunal-institutioner alldeles icke motsvara. hvad man äger att af dylika fordra. Den egentliga administrativa makten inom dem, sockennämnderne, äro, genom brist på kraft att verka, föremål för missnöje och obelåtenhet hos hvar och en, som skall deltaga i deras förrättningar. Desse nämnder äro egentligen ordningsnämnder, men äfven såsom sådane upfylla de icke sin bestämmelse af skäl, att deras ledamöter icke med något intresse kunde omfatta åligganden, hvilkas besvär icke af någon sjelfständig verksamhet ersättes. För att förekomma detta har jag sökt gifva den institution, jag vågat föreslå, en makt, som tillåter dess sjelfständiga utveckling och oaktadt denna min afsigt blifvit så mycket klandrad, tror jag dock, att jag häruti icke misstagit mig. I sammanhang härmed vill jag uptaga en anmärkn. som äfven blifvit gjord, den neml. att jag i mitt förslag icke föreskrifvit, att någon ersättning skulle tillkomma Länsnämndens ledamöter. Orsaken, hvarföre jag ur förslaget uteslutit en sådan föreskrift, är tvåfaldig. Jag har neml. i allmänhet trott mig finna, att allt hvad kostnader heter utgör ett hinder för hvarje inrättnings framgång, och derföre har jag icke eller velat belasta länens innevånare med en utgift, som i st. f. att befrämja tvertom skulle motverka hvad jag med mitt förslag åsyftar. Dessutom har jag trott ett sådant stadgande vara öfverflödigt, enär jag föreställt mig, att just den makt, jag sökt nedlägga hos desse nämnder, skulle utgöra ett tillräckligt lockemedel att åtaga sig ledamotsbefattningen inom dem, och jag kan således icke dela Hr von Troils farhåga, att deras organisation ur denna synpunkt skall möta svårigheter. Jag är fullkomligt öfvertygad, att då föremålen för Läns-nämndernes verksamhet skulle blifva vårdandet af länens ekonomiska angelägenheter, med hvilka hvar och ens egna äro så nära förenade det till följd deraf skall blifva en önskan hos de flesta att uti befrämjandet och vården om den få deltaga. Skulle

man likväl anse någon ersättning böra komma i fråga, så har jag visserligen icke något att invända emot införandet af ett stadgande härom. Gr. Löwenhjelm befarade äfven, att länens intressen skulle möjligen komma i strid med kommunens. Jag har likväl svårt att föreställa mig något sådant, då ledamöterne i Läns-nämnden äro delegerade från kommunerne, och just till förekommande af denna olägenhet, har jag ansett nödigt, att hvarje församling utser ledamöter till nämnden, hvartill jag haft ett ytterligare skäl neml. att så mycket som möjligt med Läns-nämnderne sammanknyta redan existerande kommunal-inrättningar. Till ytterligare förekommande af den utaf Gr. Löwenhjelm anmärkta omständighet har jag äfven föreslagit, att hvarje förslag, som åsyftar införande af nya ekonomiska stadgar, eller förändring uti redan varande, så ock sådant, som afser tillvägabringandet utaf för länet gemensamt företag eller inrättning, icke må af Läns-nämnden afgöras vid det sammanträde, då ett dylikt förslag blifvit väckt, och det af den orsak, att jag åt hvarje kommun velat bereda tillfälle att genom deras delegerade erhålla kännedom om hvad, vid nämnden föreslagits, då kommunen sedan inom sig kan derom öfverlägga, och nämndens blifvande beslut sålunda utgöra ett sant uttryck af kommunernes eller menigheternes gemensamma tanke. Genom ett slikt stadgande har jag sökt förekomma, att nämndens beslut må blifva stridande emot kommunernes intressen. Hr von Troil har yttrat, hvad Frih. Raab sedermera uptagit, att uti Läns-nämnden skulle den, hvars tunga vore mest talande, göra sina förslag gällande, äfven om de icke vore de klokaste. Äfven jag vill uptaga denna anmäkn., ehuru icke i den mening Frih. Raab upfattat den. Jag skulle icke tro, att i föremål, som röra hvars och ens interessen, och der fråga icke är om abstracta theorier utan om ett enskildt intresse, hvilket klart af hvar och en kan fattas, den flytande tungan kan i strid med dessa intressen göra sina åsigter gällande. De stora kostnader, hvilka man förmenat komma att ådragas länets innevånare i följd af mitt förslag, hafva äfven varit föremål för klander. En talare i ett föreg:de plenum, Gr. Horn önskade, att Staten måtte mellankomma och lemna anslag till institutionen i och för vissa företag. Jag har visserligen intet deremot, om Staten till vissa ändamål, såsom till införande af arbetsinrättningar, skulle vilja lemna något bidrag men jag önskar dock, att detta Statens tillgörande icke måtte sträckas allt för långt, ty erfarenheten har visat, att företag, med främmande kapitaler bedrifna, sällan drifvas med den omtanke och kraft som de af enskilde bekostade. Dessutom tror jag, att den enskilda omtanken måste eggas för att gifva den lyftning åt sinnet och skärpa åt kraften och viljan, jag, snart sagdt, framför allt annat, med inrättandet af Läns-nämnderne åsyftat. Då man dessutom här fästat sig vid kostnaderne, torde man i bredd med dessa, äfven å andra sidan böra ihågkomma den vinst, som af Läns-nämnderne är att vänta, och lägger man tillsammans icke blott den direkta vinst som genom af Läns-nämnderna bedrifna allmänna företag beredes, utan genom den industriella lyftning kvilken genom dem ofelbart framkallas, så tror jag, att då credit och debet sammanställas cre-

dit skall blifva vida öfvervägande. Såsom exempel på fördelarne af en utbildad kommunal inrättning och hvad kommunal anda inom en nation kan uträtta, åberopar jag de Amerikanske Staterne. Häremot kan man visserligen anmärka, att dessa Stater ursprungligen utgått från England, och att den industriella anda, dessa stater framvisa till hög grad, redan förefanns uti detta landet vid den tid kolonisationen skedde. Detta är visserligen sant, men häruti ligger icke denna enda orsaken till den förvånande utveckling, Nordamerikanska Staterna tagit, och bästa beviset derför är att Amerika numera öfverstiger sjelfva England i företagsamhetens liflighet och framgång. Nationalolyckor hafva visst inträffat, statsbankrutter skett, men dessa hafva ej så mycket sin grund uti en allt för djerf industriell spekulation som deruti att Presidenten Jackson vidtog den betänkta åtgärden, att omintetgöra Riksbankens inflytande på och upsigt öfver de öfriga bankerne, hvarigenom dessas spekulationsifver lemnades ohejdad. Man har vidare sagt, att Landsh:nes makt skulle genom mitt förslag förminskas, och att de endast skulle få en Expeditions-chefs befattning. Jag kan icke finna, att, såsom Gr. Frölich och Frih. Cederström i ett föreg:de plenum yttrat, Landsh., derföre att han deltagit uti nämndens öfverläggningar, skulle vara jäfvig, att rör:de af Läns-nämnden väckta frågor, till K. M. vid anfordran sitt embets-utlåt. afgifva, äfvensom att, enär Landsh. endast har att leda nämndens öfverläggningar men icke att deltaga i besluten, han på något sätt kan vara förhindrad, att, då han underställer en fråga, som förevarit i Läns-nämnden, K. M:s nådiga pröfning, öfver densamma utlåta sig. Jag bekänner dessutom att det förefaller mig ofattligt, huru en Landsh., hvars kall måste vara att befrämja det läns fördelar, inom hvilket han fått sin verkningskrets, kan komma i strid med en nämnd, som måste hafva dessa samma fördelar till sitt ändamål och ögonmärke. Äfvenledes har man omnämndt den olägenhet, som för Landsh:ne skulle upkomma deraf, att en olika upfattning af naturen utaf de inom nämnderne förekommande frågor möjligen kunde leda till tvist emellan Landsh. och nämnden, såsom i de fall, då nämnden ville inlåta sig på det politiska gebitet och Landsh:ne, till följd både af sitt kall och af den dem uti mitt förslag ålagda skyldighet, skulle finna sig befogade, sätta sig häremot. Härvid får jag invända, att jag först och främst icke befarar, att nämnderne skola ingå uti behandlande utaf andra frågor än dem, som de enl. mitt förslag äga att uptaga, enär jag är öfvertygad, att de ekonomiska detaljerne för länet snart torde till fullo uptaga hela den tid, som jag inom maximum föreslagit, och hvilken nu alltför högt af mången anses beräknad. Jag tror dessutom en stor garanti för öfverläggningarnas bibehållande inom behöriga gränsor ligga just uti den industriella anda, som måste genomtränga denna nämnd, och hvilken alltid för sina ändamåls befrämjande fordrar ordning och lugn. En annan fara finnes deremot, för hvilken jag tror en fruktan vara mera grundad, den neml., att det demokratiska elementet, öfverlemnadt åt sig sjelf, får inom samhället utveckla sig, utan att den varande statsorganismen, medan den har kraft dertill, öfvertager dess ledning.

Medel och kraft till en sådan ledning har jag medelst min motion afsett att bereda ett medel och en kraft, hvilken i den politiska upfostran, nämnden skall bibringa massan af nationen ligger förvarad. Genom denna, genom en allt oftare och allt högre stigande behandling af ärender och mål, hvilka såsom stående i närmaste förening med Individernas enskildta intressen, med förtroende kan, till deras behandling af Staten öfverlemnas, skall småningom det politiska förstånd hos nationen inplantas, som till vårdande af nationens högre intresse erfordras. Hr von Troil har ordat mycket om det besvär Läns-nämnderne komma att förorsaka Landsh. Jag tror dock, att detta är nog högt upskattat. Gifvet är, att något besvär måste upstå, men det är i och för sådane företag, dem Landsh. i alla händelser med spänd omtanke och ospard möda måste omfatta. Lika med Frih. von Kræmer tror jag, att Läns-nämnden med uptagande af de ekonomiska ärender, hvilka tillhöra Landsh.-embetets omtanke, skall i ganska väsendtlig mån underlätta Landsh:s göromål. Likaledes hafva mångfaldiga anmärkn:r blifvit gjorda emot detaljerna i mitt förslag och Frih. von Kræmer har, rör:de **20** § **2** mom., anmärkt, att Läns-nämndens rättighet att stadfästa eller ändra redan gifne reglementariska stadganden vore större än den, R. St. äga. Denna anmärkn. förfaller, om **2** mom. i **20** § jemföres med **23** §, ty i den sistnämnde § är föreskrifvet, att förändring af reglementariska stadganden, som af K. M. äro fastställde, skola underställas K. M:s nådiga pröfning. I afseende på sättet för beskattningen har man sagt, att Läns-nämnden genom densamma skulle blifva en stat i Staten, och att till och med ändring af R. St. fattade beslut skulle kunna äga rum. Att likväl sådant icke varit min afsigt torde Frih. von Kræmer, som framställt denna anmärkn., lätteligen inse. Mitt förslag kan i detta fall vara behäftadt med fel i redaktionen. Min mening har varit, att nämnden skall äga rättigheten att uttaxera afgifter till alla föremål, hvaröfver den kan besluta. Nämnden, beröfvad en sådan rättighet, skall snart upphöra af sig sjelf, ty dess bestånd beror just af möjligheten att förskaffa sig medel till sin verksamhet. Frih. Raab har gjort anmärkn. emot den af mig updragna skillnaden emellan stad och land, ehuru enl. Frih:s åsigt, dessa borde i samma intressen vara förenade. Jag har trott, att ett dylikt serskiljande varit af nöden, emedan jag föreställt mig, att en stor stad gemenligen har ett större antal fattige och en mängd göromål, som afse uteslutande stadens egen nytta, och att landet skulle frukta, att genom sin förening med stad i allt för stora kostnader blifva indraget. Jag har likväl vilkorligt uttryckt detta stadgande, ty jag har sagt, "såvida icke genom emellan staden och nämnden träffad öfverenskommelse annorlunda blifver beslutadt" till giltigheten af hvilken öfverenskommelse erfordras $\frac{2}{3}$ af nämndens samtlige röster, och befarar jag icke hvad Frih. Raab förespeglat, att nämnden stundom icke till detta antal skulle ens sammanträda. Frih. Raab har neml. sagt, att nämnden aldrig skulle blifva fulltalig, emedan mängden icke skulle vilja åtaga sig ett dylikt ledamotskap, men denna anmärkn. förfaller vid granskning af mitt förslag, enär ingen får afsäga sig befattningen att vara

ledamot i nämnden, och min fullkomliga öfvertygelse är dessutom att inom ganska kort tid en plats i nämnden snarare af förr angifna skäl skall sökas än man behöfver söka personer, hvilka vilja åtaga sig ett sådant förordnande. Frih. Raab har ytterligare erinrat, att nämndens sammanträden borde inskränkas till endast ett årligen och till en kortare tid än den jag föreslagit. Jag har i mitt förslag stadgadt, att nämndens sammanträden inträffa d. 1 Mars och d. 1 Oktober årligen med rättighet för nämnden, att vid första sammanträdet bestämma, huruvida det andra kan undvaras eller icke. Det är visserligen möjligt och troligt, att endast ett sammanträde i början anses nödigt, hvilket kommer att fortgå icke under 14 eller 8 utan endast kanske 2 eller 3 dagar, men jag har all anledn. att tro, det tiden för dessa sammanträden i framtiden nog torde uptaga hela den tid jag föreslagit. Jag har likväl ansett mig böra utsätta ett visst maximum af tid för nämndens sammanträden, på det att han icke må urarta till en stadigvarande rådslående församling, som i sådant fall möjligen skulle kunna inskränka Landsh:s verksamhet. Jag har nu besvarat de hufvudsakligaste af de emot förslaget framställda anmärkn:r och anhåller, att detta mitt yttrande mätte få åtfölja remissen till vederbörligt Utsk.

Hr von Hartmansdorff, Aug: Ogerna förlänger jag en öfverläggning, som, innan förslaget blifvit till vederbörligt Utsk. hänvisadt, fått en allt för stor vidlyftighet. Jag befarar dessutom att, när förslaget från Utsk. till Ståndet återkommer, så nödgas vi å nyo än utförligare tala derom. Men jag anser det vara till den grad skadligt, att jag, ehuru villigt erkännande författarens otvifvelaktiga välmening, icke kan underlåta, att genast säga min tanka. Landsh.-emb:na anser jag vara bland de bäst inrättade myndigheter i riket. En förlamande olägenhet är dock med dem förknippad, neml. att Lands-sekret. och Lands-kamer:n, förutan hvilkas biträde och underskrift å utgående handlingar Landsh. icke kan verka, äro i sina befattningar oafsättliga under det han när som helst kan från sitt embete skiljas. Han har derigenom fått nog hinder och svårigheter att bekämpa, utan att man upställer flera. Man bör derföre akta sig, att göra hans vidsträckta och ansvarsfulla embete tyngre genom införandet af nya myndigheter, som ställas bredvid honom. Landsh. behöfver icke Läns-nämnder för att med kraft sköta sitt embete, eller för att erhålla råd och uplysningar af kunnige män inom länet, när han vill och behöfver sådane begagna. Min korta erfarenhet af embetets utöfning har öfvertygat mig, att, när Landsh. vill uträtta något för länet, så lemnas honom af skicklige och nitiske personer bland dess innebyggare, villigt biträde utan att desse hafva egenskapen af Läns-nämndemän. Tvertom kunna Läns-nämnderne blifva ganska besvärlige för Landsh. derföre, att han skulle blifva deras ordf. och nödgas förspilla sin tid på deras ofta nog likgiltiga öfverläggningar. Dessa kunna blifva ännu mera olägliga om någon Läns-nämnd skulle känna sig frestad att uphäfva sig till Landsh:ns förmyndare. Vi hafva ju redan erfarit bemödanden

af

af hushållningssälskap inom vissa län att tillskansa sig en sådan myndighet. Få vi nu äfven Läns-nämnder, med samma begär: så blir det ännu värre.

Man har åberopat fördelarne af förmanskapen i Norrige. Jag betviflar dem. Om arbetarföreningarnes våldsamheter fortfara på samma sätt som de börjat i Hedemarken, och om de sträcka sig till andra Amt, så få vi nog se i hvad mån förmanskapen blifva Amtmännen till nytta eller motsattsen. Man har äfven yttrat och jag tror jemväl, att mångfaldiga svårigheter skola upstå för att få Länsnämnderne fulltalige och väl sammansatte. Komunal-bestyren äro redan så många och så besvärlige för dem, som duga till deras skötande, att man endast med svårighet kan få fullt lämplige personer till ledamöter i de kommunal-inrättningar, som förut finnas. Än mera skulle det blifva förhållandet, om ännu flera tillskapas. På dessa skäl afstyrker jag Läns-nämnders inrättande.

Uppå härefter framstäld propos., remitterades förevar. motion jemte de i anledn. deraf d. 14 dennes och nu afgifna yttranden till Allm. Besv.- o. Ekon.Utsk.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. tillkännagaf att plenum komme att fortsättas kl. 6 e. m.

Föredrogs och remitterades till Allm. Besv:s- o. Ekon.-Utsk. Hr Liljenstolpes, Axel Fredr., d. 14 dennes på bordet lagda motion om inrättande af Sockne-bibliotheker.

Föredrogs Hr Ribbings, Arvid, d. 14 dennes på bordet lagda motion om inrättande af ett s. k. Ecclesiastik-collegium.

Frih. Toll, Gust.: Med min vördsamma anhållan om bordläggning af Hr Ribbings motion hade jag för afsigt att påkalla en större upmärksamhet åt detta ämne, hvilket likväl, enl. den närmare kännedom jag derom numera förvärfvat, lärer bero hufvudsakligast af de i nåder vidtagne anstalter för skolväsendets vidmakthållande och en mängd reglementariska föreskrifter för konsistorierne, hvilket allt lärer blifva föremål för den af K. M. förordnade komite till utarbetande af ny kyrkolag. Jag har ansett mig böra för R. o. Ad. tillkännagifva detta.

Remitterades till Allm. Besv:s- o. Ekon.-Utsk.

Föredrogs och remitterades till Allm. Besv:s- o. Ekon.-Utsk. Hr Ribbings, Arvid, d. 14 dennes på bordet lagda motion, ang:de närmare bestämmande af Presterskapets skyldighet i afseende på Religions-undervisningen i skolorne.

Föredrogs och bifölls Banko-Utsk:s d. 14 dennes på bordet lagda mem. N:o 1, med hemställan om arfvoden till 2:ne notarier.

Föredrogs och bifölls Const.Utsk:s d. 18 dennes på bordet lagda mem. N:o 3, ang:de ett af Hr Cassel väckt och af Vällofl. BorgareSt. remitteradt förslag om upskof med afgörandet af K. M:s afgifna sedan sista riksdag hvilande förslag till ny Riksd.Ord. m. m.

Föredrogs och bifölls Ridd,-Utsk:s d. 14 dennes på bordet lagda mem. N:o 2, ang:de en i Ridd. Kamererare-kont. begången stöld.

Uplästes en af Hr von Knorring, Berndt Georg Knut, inlemnad så lydande motion:

Med den erfarenhet, jag under en oafbruten 20:årig tjenstemannabana förvärfvat mig om Svea rikes allmoges behofver och önskningar för sitt och med detsamma fäderneslandets förkofran och framåtskridande uti ekonomiskt afseende, har jag funnit att Skiftesförfattningarne om sammandragande af deras jordegendom i väsendtlig mån bidrager till allmogens välstånd och välmåga; men ehuruväl denna skiftesförfattning är med mycken skicklighet och omsorg för folkets väl utarbetad, finnes deruti ändock brister, som genom en mångårig erfarenhet visat sig bestå äfven deri, *att ägograderingen* öfver jorden, som skiftas skall, icke är laga kraftvunnen eller fastställd *innan planläggningen* och *delningen företages* och *afslutas:* häri ligger efter min tanka ett stort skäl för de flerdubblade kostnader som vid skiftningen drabba jordägarne. Graderingen af jorden beror till en del på de uplysningar jordägarne sjelfve afgifva, som bäst böra känna sin jord och dess äring och till en del af olika omdöme och erfarenhet af domaren, som skall rätta och afdömma skiftesmannens åtgärd vid jordegarnes klagomål, hvad grad jorden bör åsättas.

Dessa klagomål borde ske inom viss bestämd tid efter ägograderingens afslutande; derigenom vore graderingen laga kraftvunnen innan skiftesläggning eller planen till skiftandet finge upgöras. Detta hade den följd att då ägograderingen sålunda vore slutligen bestämd, jordegarne icke åbragtes de stora kostnader och mångåriga tidsutdrägter som upkomma då graderingen på sätt nu tillgå ändras efter skiftets afslutande, då skiftet genom graderings-förändringen måste helt och hållet omgöras och jordägarne få ånyo betala skiftet, efter den af domaren upgjorda nya ägogradering.

Och då en ägogradering beror af hvars och ens olika erfarenhet och omdöme, och domarens nya gradering äfven är underkastad klander och kan af K. M. uphäfvas, så vore det hårdt och orättvist om skiftesmannen skulle utan ny betalning verkställa skiftets omgörande. Således får jag föreslå uti 11:te kap. i K. M:s gällande nådiga *Skiftes-stadga* af d. 4 Maj 1827 den förändring eller det tillägg för hela riket att gälla; neml. "den jordegare, som med "den af Landtmätare och gode män vid jords laga skiftande verk-"ställda ägogradering är missnöjd, eger att inom 30 dagar efter den "skedde graderingens afslutande anmäla till klagan till ordf:n uti "ägodelnings-rätten, eller hos K. Bef:h:de sig anmäla, hvarefter då

"klagan härom icke skedt, ställd till K. M., ägograderingen är laga "kraftvunnen och någon talan derå får icke vidare ega rum".

Om remiss härå anhålles vördsamt till LagUtsk. eller det Utsk som förgodt finnes.

Remitterades till LagUtsk.

Hr Hedenstierna, Wilh. hade inlemnat 3:ne motioner af följande innehåll:

1:o

Ofta har det anmärkts såsom en väsendtlig brist i Länsstyrelsens organisation att vid Lands-canzlierne icke finnes någon på Stat antagen tjensteman med förmåga och skyldighet att dels, i expedierandet af de derstädes förekommande mångartade och vigtige göromål, med embetsmanna-ansvar biträda Lands-sekret. dels ock företräda dennes ställe vid förefallande hinder af jäf, sjukdom, embetsresor, etc.

Denna brist eger dock ännu rum och har blifvit känbarare i samma mån som göromålen vid Canzlierne ökats, i följd af statsskickets utveckling och folkmängdens tillväxt; och ehuru behofvet af en sådan tjensteman på canzlisidan, som den redan på 1700-talet tillsatte och af Staten aflönade Läns-bokhållaren på kontorssidan, äfven af R. St. medgifvits, hafva de dock vägrat bifall till de flere gånger gjorde framställningar om löne-anslag till den förre eller en Läns-notarie vid hvarje Lands-canzlie, under förmenande att Statens tillgångar ej medgifvit sådant, men kanske hufvudsakligen derför att R. St. icke fått för sig tillräckligt utveckladt behofvet af Läns-notariens antagande på Stat och med tjenstårs-beräkning, och ansett Lands-sekret:ne hafva så stora inkomster att Länsnot:ne böra af dem aflönas.

Förhållanderne torde derföre böra närmare utredas.

Lands-sekret:ne äro, enl. gällande instruktion pligtiga att åtfölja Landsh:ne på embetsresor, som ganska ofta förefalla, åtminstone i de län, der styrelsen ifrar för nyttiga företag, såsom väganläggningar, vatten-aftappningar m. m., och ej anser sig böra besvära vederb:de med resor till den för dem ofta aflägsna Residens-staden, som ej eller är rätta stället för sammanträdena, när lokala angelägenheter äro i fråga; och om Landh. skulle vilja till biträde vid dessa förordna annan person, för att ej rycka Lands-sekret. från canzli-göromålen, som fordra ständig närvaro och i allmänhet äro så öfverhopande, att han ej utan ansträngning kan medhinna att på tillbörligt sätt sköta ens dem, så möter det hinder, att ingen vill påtaga sig sådant förordnande utan skälig ersättning, som Staten dock ej består och icke eller Lans-sekret. kan tvingas utgifva.

Så väl vid nämnde tillfällen, då Lands-sekret. måste för flere dagars tid aflägsna sig från residenset, som äfven när han, under Landsh:s frånvaro, serdeles på längre tid, t. ex. under bevärings-mönstringar eller riksdagar, blifver af jäf eller sjukdom hindrad, måste antingen ej allenast Lands-sekret.-tjensten, utan och alla Landsh.-embet:s göromål ligga nere, samt oberäkneliga förluster och

olägenheter äfventyras för Staten och enskilte, eller, till undvikande deraf, en obehörig person intaga Lands-sekret:s plats, emot föreskriften i K. Brefvet d. 8 Dec. 1820 derom, att Läns-notarien icke utan i Landsh:s närvaro får företräda Lands-sekret:s ställe. Det kan dock för tillfället erfordras expedition af marschrouter för transporter eller tågande trupper, förpassningar å fångar, ordres om sådanes intagande till bestraffning, föreskrifter i anledn. af smittosam sjukdoms utbrytande, portförbud eller bysättning å gäldenärer, som söka rymma med sina tillgångar, pass för personer, som skyndsamt måste företaga resor till aflägna orter m. m. som ej tål upskof. Ja Landskamereraren eger icke ens rättighet att, utan Landsh:s eller Lands-sekret:s närvaro, öppna de till Länsstyrelsen ankommande bref. Skall allt sådant då lemnas å sido eller såsom det skett och, till dess bristen blifvit afhjelpt, måste ske, af obehörig person verkställas.

Icke ens derigenom att de af Lands-sekret:ne nu lönade Läns-notarier bemyndigas att vid dylika tillfällen öfvertaga Lands-sekret.-befattningen vinnes ändamålet; ty så länge lön på Stat ej är anslagen åt Läns-notarierne måste det bero på Lands-sekret:ne att antaga eller icke hafva sådane biträden. Dessutom är det af största vigt, att den, som skall göra Lands-sekret:s tjenst, har juridisk skicklighet, erfarenhet och lokal-kännedom, hvilka egenskaper ej alltid, ja sällan, äro att i tillräckligt mått påräkna hos personer, som måste åtnöja sig med den ringa lön, Lands-sekret:ne numera äro i tillfälle att bestå dem, samt sakna befordringsrätt eller tjenstårs-beräkning. Detta förhållande lärer väl ock föranledt det åberopade K. Brefvet.

På flera ställen saknas redan Läns-notarier, och svårigheten att under de antydde förhållanderne få sådane ökas allt mer och mer, i anseende till den förordnade delningen af Domsagorne, och de flere derigenom öpnade utvägar till befordran på den egentligt juridiska banan.

Äfven om Landsh. är tillstädes, kunna stora olägenheter upstå, när Lands-sekret. af sjukdom eller annat skäl blifver urståndsatt att göra sin tjenst och duglig Läns-notarie saknas, särdeles på en ort, der lämplig person till tjenstens bestridande icke utan stor svårighet och tidsutdrägt kan anskaffas, hvilket är fallet åtminstone i de norra länen.

Genom ordinarie Läns-notariers tillsättande skulle skicklige Lands-sekret.-ämnen erhållas samt Lands-sekret:ne få tillfälle att skaffa sig den speciellare kännedom om förhållanderne i länet, hvilken ej på embetsrummen inhämtas.

Åt Läns-notarierne kunde äfven updragas ombudsmanskapet för diskonter och andra låne-inrättningar, så att K. Bef:h:de undveke att såsom hittills vara kommissionär åt dem i mål, som komma under K. Bef:h:des pröfning.

Behofvet af Läns-notariers tillsättande med lön på Stat och tjenstårs-beräkning lärer således vara uppenbart.

I afseende på billigheten i den förmån, som genom afhjelpande af detta behof kan blifva beredd Lands-sekret:ne, får jag äran uplysa, att den lön Staten består desse, af göromål kanske i all-

mänhet mest öfverhopade, tjenstemän, i få län, öfverstiger 800 r:dr b:co, som åtminstone i de större länen ej på långt när förslår att betäcka utgifterne till deras skrifvare-biträden, skrifmaterialier och tryckningskostnad, hvilka sednaste året upgått vid Skaraborgs Lands-canzlie till circa 1,400 r:dr b:co.

Enl. hvad Justitiæ Statsministeriis berättelser utvisa, hafva de s. k. lönlöse göromålen vid Lands-canzlierne, med hvarje år ökats och sportel-inkomsterne, hvilka nästan helt och hållet bero på lagsökningarnes antal och allmänt varit vida mindre än man trott, under sednare åren högst betydligt minskats och säkerligen komma att minskas ännu mer, icke allenast, i följd af tilltagande välmåga och ökade penninge-tillgångar utan ock hufvudsakligen genom stadgandet i K. Förordningen af d. 13 Juni 1845, att Under-domstols-utslag i skuldfordringsmål får gå i verkställighet på samma sätt som K. Bef:h:des, hvilket föranledt en mängd dylika måls anhängiggörande vid domstol, der de kunna med mindre kostnad och af fordringsegarne sjelfva utföras.

Såsom bevis derpå får jag äran meddela, att vid ofvannämnde Lands-canzlie upgick brefnumerären år 1800 till 1,594, men år 1847 till 4,620 och skuldfordringsmålen år 1843 till 6,073, och 1844 till 5,508, men år 1846 till blott 2,906 och 1847 till 2,609.

Skatteförenklings-komitéens vid förra riksdagen framlagda förslag, uptog 400 r:dr b:co såsom lön åt hvarje Läns-notarie. Nämnde lön kan väl blifva tillräcklig för en Läns-notarie, som har större förtjenst på kommissioner, hvilket tillåfventyrs är förhållandet på flere ställen, men ej i allmänhet och likväl tagits för afgjordt af ofvanbemälte komité, hvilken såsom skäl för dubbelt så stor lön åt Läns-bokhållaren anfört, "att anställandet af skicklige personer vid "dessa befattningar vore af största vigt, serdeles med afseende å "deras åliggande att förrätta Lands-kammererarnes göromål vid desses "förfall, samt att Läns-bokhållarne hade föga tillfälle att, såsom "Läns-notarierne genom kommissioner förskaffa sig biförtjenst".

För min del skulle jag önska att såväl Läns-notarierne som Läns-bokhållarne tilldelades så stora löner att de icke behöfde och med skäl kunde förbjudas att vara kommissionärer i mål, som anhängiggöras hos K. Bef:h:de, emedan eljest händer att de förre vid Läns-sekret:nes och de sednare vid Lands-kamer:nes förfall eller tjenstledighet, blifva domare emellan sine hufvudmän och desses motparter, men då Statens tillgångar icke torde medgifva derför nödigt anslag, fordrar billigheten, att Läns-notarierne och Läns-bokhållarne få lika stora löner, emedan Läns-notarierne måste hafva tagit Hofrätts-examen och Läns-bokhållarne blott kammeral-examen, som innefattar i den förra, dels så fullt lika vigtiga befattningar med afseende å deras åliggande att förrätta Lands-sekret:nes göromål vid deras förfall eller tjenstledighet, och dels ej hafva bättre tillfälle än Läns-bokhållarne att skaffa sig och sköta kommissioner.

På de nu anförde skäl får jag väcka den motion: Att R. St, måtte anslå 600 r:dr b:co till lön åt en Läns-notarie inom hvarje.

län, med rättighet för K. M. att i nåder meddela speciella föreskrifter om desses tillsättning och tjenstgöring m. m.

Jag anhåller att denna motion varder remitterad till StatsUtsk. och tagen under specielt öfvervägande innan tillgångarne blifva disponerade för andra ändamål.

Jag afgaf, i anledn. af Skatteförenklings-komitéens förslag, vid förra riksdagen ett anförande i samma syftning, men detta blef då ej ens serskildt föredraget i StatsUtsk., ehuru åtskillige af H. R. o. Ad:s ledamöter instämde i detsamma. Jag hoppas att denna motion ej må få samma öde.

Denna motion remitterades till StatsUtsk.

2:o

Såväl vid Underdomstolarne i allmänhet som i Högsta-domstolen hafva de något obestämde stadganderne i 9:de och 10 Kap. H. B:n blifvit tillämpade på det sätt, att, då flere iklädt sig solidarisk förbindelse för ett först efter skedd upsägning förfallet belopp eller borgen för en sådan, såsom för egen skuld, blifvit ingången; upsägning hos blott en af hufvudgäldenärerne eller löftesmännen ansetts erforderlig för bifall till kraf mot äfven de öfrige; och har Lag-komitéen uti förslaget till ny Civil-lag tillstyrkt följande ordalydelse dels i 7 § *af* 3 *Kap. H. B:n:*

"Hafva två eller flere förbundit sig att betala en för alla och "alla för en och är upsägningstid förbehållen, gälle då upsägning, "som hos en sker äfven mot de andre" dels ock i 5 § *af* 7 *Kap. samma Balk.* "Har borgesman åtagit sig annans gäld, som sin "egen, hafve borgenär makt söka hvilkendera han vill: var upsäg-"ning förbehållen; gälle upsägning, som hos gäldenär skett, äfven "mot borgesmannen, så ock upsägning hos borgesman emot gäldenär."

Sådane grundsatser öfverensstämma åtminstone icke med billigheten, enär det kunde hända, att den ene gäldenären af glömska eller annat skäl, ej underrättade den andre om den skedda upsägningen, och, på sätt Högsta-domstolen öfver Lagförslaget yttrat, gäldenärs förbehåll af upsägning hade för ändamål, att han ej måtte behöfva ständigt hålla penningar i beredskap eller kunna oberedd öfverraskas af borgenärs anspråk på betalning, men detta ändamål skulle förfelas om icke, der flere iklädt sig samma förbindelse, en hvar af dem finge åtnjuta det rådrum förbindelsen medgåfve, utan upsägning hos den ene vore gällande äfven mot den andre, änskönt denne icke erhållit någon eller nog tidig del deraf, i hvilket fall äfven den mest redbare betalare kunde utan eget förvållande, blifva blottställda för lagsökning, ja äfven bysättning.

Jag får derföre och då ny allmän Civil-lag ej lärer på länge vara att förvänta, härmed väcka den motion, att R. St. för deras del besluta utfärdande af en författning med följande innehåll:

Hafva två eller flere en för begge och begge för en eller en för alla och alla för en förbundit sig till betalnings-skyldighet eller ock borgen för densamma, såsom för egen skuld, blifvit ingången, och är viss förfallotid förbehållen; gälle upsägning endast mot den,

som sådan undfått, denne öppet att genom särskild upsägning bereda sig deltagande eller ersättning af den eller dem, som iklädt sig samma förbindelse.

Häraf följer att i K. Förordningen d. 28 Juni 1798 bestämda tid af 12 månader, inom hvilken talan bör anställas mot löftesman för sådan skuld, skall räknas från den dag då denna, i anledn. af den hos honom skedda upsägning förföll.

Skulle någon redakt:s-förändring i mitt förslag anses erforderlig, så medgifver jag den.

Om denna motions remitterande till LagUtsk. får jag anhålla.

Denna motion remitterades till LagUtsk.

3:o

Inom vårt land finnes en folkstam, som i allmänhet saknar all christendomskunskap, sedlighet och laga sysselsättning, samt är en verklig landsplåga. Dess medlemmar äro kringvandrande och kallas gemenligen Zigenare eller Tartare. Antalet af dem tilltager allt mer och mer och ökas ofta genom brottslingar och rymmare, som förena sig med desse familjer. De nuvar. äro merendels födde af kringstrykande personer och hafva aldrig haft något stadigt hemvist eller varit någonstädes skattskrifne. Familjfadren benämnes vanligen korgbindare, väfskedsmakare eller wallackare, i hvilken egenskap han erhåller pass om ej annorstädes i Norige, der sådane, utan något eller annat bevis än en oftast falsk prestattest, utdelas af lokal-myndigheterne. I detta pass är äfven öfriga familjen uptagen. En sådan består ej sällan af 8 à 10, dels äldre och dels yngre personer, af hvilka de förre, vande vid sysslolöshet samt någon gång till och med saknande nödige materialier och verktyg för den upgifna handteringens bedrifvande, skaffa sig, hvad de och barnen behöfva genom tiggeri i städer och byar samt pockande på enstaka ställen, om ej genom stölder eller rån.

Enl. vederbör. fångpredikants upgift. som skall bifogas denna motion, hafva under loppet af innevar. år varit å Skaraborgs Länshäkte intagne icke mindre än 20 sådane personer, hvilka, med undantag af några yngre qvinspersoner, som längre tid på Statens bekostnad varit intagne å Jönköpings Stads-, Arbets- och Fattig-inrättning, derifrån de rymt, dels funnits alldeles okunnige i till och med innanläsning och dels kunnat blott framstafva ett och annat ord, samt saknat allt begrepp om Salighetsläran. Af desse 20 hade de fleste blifvit häktade för stölder och andra gröfre brott.

Månge hundrade, kanske tusen, kringvadrare af antydda slaget finnas säkerligen redan i riket och jag yrkar att man, innan deras antal mångdubblas, söker afhjelpa det onda, som inom och genom desse eger rum.

Jag öfverlåter åt vederbör. Utsk. att föreslå de åtgärder, som derföre böra vidtagas, men vill dock antyda de utvägar, som jag för min del trott böra och kunna begagnas.

I främsta rummet måste vederbör. auktoriteter inom riket genom Regeringen erinras om noggrannt iakttagande af de gällande passförfattningarnes föreskrift, att pass icke må utan serdeles skäl

meddelas lösa personer, hvarför de ifrågavar. äro att anses, och att de redan utfärdade icke må påtecknas för vandringens fortsättande annorledes än till det ställe der passet meddelats eller passhafvaren tilläfventyrs sednast haft stadigt hemvist; och bör enahanda förbud meddelas de Norske auktoriteterne, hvilket är så mycket nödvändigare, som jag kan visa, att desse meddelat pass åt äfven från Sverige förrymde arrestanter. Ett sådant förbud är genomK. Brefvet af d. 14 Maj 1824 meddeladt de Svenska auktoriteterne i afseende på lösa personers förpassande till Norige.

Derjemte måste man tillse att ifrågavar. personer få, de yngre christlig upfostran, medelst utackordering till pålitlige personer på Statens bekostnad, och de äldre lämplig verksamhet, i hvilket afseende jag, kännande desses motvilja för allt arbete, anser nödigt att de kunna tvingas dertill genom föreläggande att skaffa sig laga försvar och, om detta ej hjelper, dömande till allmänt arbete första gången på ett års tid.

Visserligen medför detta till en början ej obetydliga kostnader, men de blifva drygare ju längre man söker undgå desamma och de kunna ej i framtiden undvikas.

Om denna motions remitterande till Ekon.Utsk. får jag anhålla.

Remitterades till Allm. Besv:s- o. Ekon.Utsk.

Hr von Wahrendorff, Martin, hade inlemnat ett sådudande mem.:

Såsom af Nyköpings läns Hushållnings-sällskap utsedd Ordf. i den komitée, som fått sig updraget att bereda framgång åt en af Landsh:n Frih. R. von Kræmer, såsom egendoms-innehafvare i länet, väckt fråga om en segelleds uptagande, till att börja med från Mälaren vid Mariefred till Storsjön, får jag härmedelst, enl. updrag, på samtlige redan tecknade intressenters vägnar (för ett belopp af 26,666⅔ r:dr b:ko), vördsamt afgifva efterföljande motion, innefattande interressenternes samfäldta äsigter och önskningar, neml:

Behofvet af lättade kommunikationer inom provinsen Södermanland har länge varit insedt.

Ej blott historiska underrättelser och minnesmärken, utan ock geologiska och topografiska undersökningar sätta utom allt tvifvel, att en stor del af det nordliga och östra Södermanland i forntiden stått under hafvet eller med det egt naturliga vatten-förbindelser, hvilka med fördel blifvit begagnade för transport af det inre landets alster, såsom jern och trädvaror. I mån af vattenytans allmänna sänkning, den Skandinaviska vallens stigande, samt åskilliga insjöars med konst åstadkomna sänkning eller aftappande, hafva delar af de fordna sjöbottnarne blifvit förvandlade till fruktbärande mark, för afsättningen af hvars nya alster, spanmål och ladugårdarnes afkastning m. m., de äldre transport-tillfällena emellertid saknas. Att medelst konst ersätta hvad naturen förnekar, ligger i allmänhet uti menniskans sträfvande, och man spårar derföre långt tillbaka, åtminstone i medlet af förra århundradet, tanken att genom en kanal

åter sammanbinda Södermanlands många insjöar med hafvet eller Mälaren.

Behofvet häraf har dock i sednare tider blifvit mera kännbart, enär allmänna erfarenheten visar att, under det mängden af varor till afsättning årligen tilltager, hufvudsakligen genom den riktning landthushållningen tagit, att med utvidgade ko-ladugårdar bereda en förökad och inom provinsen förut nästan okänd inkomst, priset å hästar och dragoxar, äfvensom å forlöner, är i ständigt stigande.

Det första med större utförlighet och noggranna beräkningar framstälda förslag till en kanal-anläggning inom Södermanland skedde år **1825**, neml. att med en segelled sammanbinda sjön Yngarn, Hallbosjön, Långhalsen och Båfven genom Nyköpings-ån med Östersjön. Öfverste-löjtnant Hällström, som erhöll i updrag att upgöra plan och kostnadsförslag till denna segelled, antog de serskildte kanal-liniernes dimensioner till ungefärlig likhet med Strömsholms kanals, eller **5** fots djup vid lägsta vatten, dess minsta bredd i vattenytan till **30** fot, samt sluss och bro-öppningarnes vidd till **20** fot, hvarföre kostnaden ansågs upgå, utom jordersättningar, till **265,000** r:dr b:co. Detta förslag fick emellertid ingen fullföljd.

Ett annat förslag upgjordes af Öfverste-löjtnant Edström år **1839**, sedan provinsens innevånare genom subskription anskaffat medel till undersökningens anställande, att från sjön Yngarn leda en kanal genom Hallbo-sjön, Långhalsen, Lisjön, Båfven, Lockevattnet, Hafversjön, Askviken, Storsjön, Norrtuna-sjön, Frösjön, Klemmingen, Öfre och Nedre Marvikarne och Visnarn till Mälaren vid Mariefred. Kanalens vattendjup antogs till **6** fot, dess bredd i botten till **42** fot, slussarne till **24** fots bredd i portöppningen och **120** fots längd i slusskammaren. Hela kostnaden upgick till **912,804** r:dr b:co. Uti det underd. mem., hvilket Stor-Amiralsembetets 3:dje Afdeln. år **1839** till K. M. ingaf, blef ofvannämnde summa tagen i beräkning, hvarefter frågan, genom K. M:s nåd. propos. om Statsverkets tillstånd och behof, vid **1840** års riksdag kom under StatsUtsk:s pröfning. Då likväl uplysning saknades om enskildtas bidrag till detta arbete vore i orten att påräkna, och ingen direkt framställning af intressenter i företaget blifvit gjord om Stats-anslags erhållande, hemställde Utsk., "att frågan härom *för* "*närvar.* måtte förfalla", hvilken hemställan af R. St. bifölls.

Vid Nyköpings Hushållnings- sällskaps allmänna sammankomst år **1849** väcktes åter, med allmän belåtenhet, af Hr Frih. von Kræmer fråga om sammanbindning, medelst serskildta kanaler, af förenämnde segelbara insjöar, med hufvudsaklig ledning af det förslag Öfverste-löjtnant Edström upgjort, men med mindre demensioner än dem han föreslagit, för att sålunda äfven minska kostnaden. Major Sundmark och sedermera Distrikt-chefen Major Olivecrona erhöllo i updrag, att upgöra denna beräkning, med antagande af de dimensioner Strömsholms kanal eger; och är ett fullständigt förslag, sedan noggranna lokal-undersökningar blifvit verkställde, af nämnde Distrikt-chef upgjordt till en segelleds anbringande från Mälaren vid Mariefred genom Visnarn, Marvikarne, Klemmingen, Frösjön, Norrtuna-sjön till Storsjön; upgående kostnads-förslaget

för denna kanal-led, jordersättningar inberäknade, till **285,000** r:dr b:co.

Denna segelled skulle således komma att genomskära en del af Södermanland, som företrädesvis kanhända eger produkter af högt värde, hvarjemte densamma, om en lastageplats nära Björnlunda Kyrka vid Storsjön blef anlagd, äfven skulle medföra nytta för andra inre delar af nämnde provins, hvilkas transporter för närvar. äro mest besvärlige. — Kunde framdeles äfven tillgångar beredas, att fortsätta segelleden till Yngarn och Östersjön genom Nyköpings-ån, så skulle större delen af Södermanland komma i åtnjutande af oberäkneliga fördelar för omsättning af der befintlige varor, såsom jern, jernmalmer, spanmål, ved och andra trädvaror, tegel, kalk, tjära, ladugårdsprodukter m. m., till icke ringa båtnad äfven för hufvudstaden, dit dessa provinsen Södermanlands, nu till en del oafsättliga alster, skulle genom lättad kommunikation med begärlighet införas.

Major Olivecronas förslag, med åtföljande profil-ritningar och kostnadsförslag, blef i början af sistl. October till Styrelsen öfver allmänna väg- och vattenbyggnader inlemnadt, och är äfven i nämnde Styrelses underd. berättelse till K. M. omnämndt, ehuru kostnadssumman blott inom linien blifvit utförd, i afvaktan på uplysningar huruvida bidrag af interessenter i företaget vore att påräkna. — Sådane bidrag äro sedermera antecknade af i orten boende personer, såsom förut är anfördt, med **26,666⅔** r:dr b:co, och komma troligen att betydligt ökas om hopp till Stast-anslags erhållande gifves, hvarpå man i allmänhet, till fördel för provinsen Södermanland, varit serdeles sparsam.

Att framgången af detta förslag utgör en ytterst vigtig fråga för provinsen, torde icke kunna betviflas; ty segelleden, en gång färdig, skulle otvifvelaktigt framkalla en högre industri, nya produkter och ett genom handel ökadt lif i ortens ekonomiska verksamhet; — och får jag, med stöd af hvad jag nu haft äran anföra och på grund af det speciela updraget, vördsamt föreslå:

> Att R. H. St. behagade till en segelleds anbringande från Mälaren vid Mariefred till Storsjön i Södermanland, med de kanaldimensioner Strömsholms kanal eger, bevilja ett Statsanslag i ett för allt af **185,000** r:dr b:co, under vilkor, att de blifvande actie-egarne i detta kanal-bolag, åtaga sig att kontant erlägga fyllnaden i kostnadsförslaget, eller **100,000** r:dr b:co, samt att, efter en af K. M. nådigst stadfästad plan, ansvara för arbetets utförande och segelledens framtida underhåll.

Slutligen får jag vördsamt anhålla om remiss af denna min motion till StatsUtsk., som, vid frågans företagande, skall erhålla fullständiga uplysningar om ifrågavar. segelled, genom öfverlemnandet af de för densamma uprättade kartor och kostnadsförslag, hvilka nu finnas i förvar hos Styrelsen öfver allmänna väg- och vattenbyggnader.

Frih. von Kræmer, Rob. Fredr.: Man behöfver endast

kasta en flygtig blick på den geografiska kartan öfver provinsen Södermanland för att finna huru genomskuren af sjöar och vattendrag denne provins är, såsom bevis hvarpå jag åberopar den af motionären föreslagna kanallinien, hvilken skulle ledas från Mälaren och fortgå genom Frösjön och Oppundasjön till Storsjön, invid hvilken finnes en jordhöjd, der Lockevattnet och vidare sjön Långhalsen vidtaga, hvilken åter angränsas af sjön Yngarn. Från dessa sjöar skulle kanalen ledas genom Nyköpings ån till saltsjön. Vidare finnes ett annat vatten, som förmedelst ett näs är afskiljdt från Hjelmaren men hvarå en jernväg kan anbringas och kommunikation således åstadkommas med sistnämnde sjö. Under sådana förhållanden och då behofvet af förbättrade kommunikationer inom provinsen Södermanland äro af behofvet högt påkallade, der ypperliga men serdeles backiga vägar finnas åtminstone i vissa delar af provinsen och synnerligast inom den, der jag bor eller i närheten af Malmköping, må det icke förundra någon, att fråga blifvit väckt och med största intresse omfattad, att få alla dessa vattendrag förenade för att lätta transporten af alla de produkter, som inom provinsen i så rikt mått frambringas. Många gånger hafva dylika frågor varit å bane och ganska betydliga kostnader nedlagde i och för undersökningar. Vid en sammankomst med Hushållssällskapet inom länet år 1849 väcktes motion om sammanbindning af de stora sjöarne och man updrog åt en nedsatt komité samt Distriktschefen Majoren Olivecrona att med tillhjelp af de handlingar och kartor, som Öfverste Löjtnanten Edström år 1839 för enahanda ändamål upgjort, utarbeta ett förslag, äfvensom det beslut fattades, att vid innevar. riksdag anslag af R. St. skulle begäras blott för kanal-anläggningen emellan Mälaren, sjön Marulfven och Storsjön, hvaremot kanalliniens vidare utsträckning skulle bero af framtida beslut. Afsigten var, att vid Björlunda kyrka, belägen vid Storsjön och långt in i landet, söka bereda en lastageplats, der utbyte af produkter från det inre af landet kunde verkställas. Inom Södermanland är behofvet af sådane produkter stort, som måste hämtas från andra orter. Inom denna provins finnas dessutom en mängd produkter, som äo inom orten oafsättliga just i följd af de svåra transporterne, såsom ved, trädvaror, malm och tegel, hvilka med stor fördel skulle kunna afsättas på andra orter, om endast deras transporterande kunde ske annorledes än med hästar och vagnar. Min öfvertygelse är att om en förbättrad kommunikation kunde åstadkommas, skulle äfven en betydligare produktion af nämnda varor deraf blifva en följd. Då man betraktar Mälarens stränder och ser, hurusom de snart blifva skoglösa i följd af behofvet dels på stället och dels för ångkraften, så måste man medgifva, att den väckta motionen afser fördelar icke blott för provinsen Södermanland utan äfven för hufvudstaden, hvilken sednare genom den ifrågasatte kanallinien skulle erhålla i ymnigt mått de produkter, som nu stanna inom orten till föga eller intet gagn för densamma. Frågan är således af omätlig stor vigt för provinsen Södermanland, som hitintills ganska sparsamt varit bugnad med statsanslag af R. St. jemförelsevis med andra provinser. Sedan förslaget med tillhörande

handlingar inkommit till Styrelsen för väg- och vatten-byggnader, ansåg denna styrelse nödigt, att erhålla upgift, huruvida intressenterne ville lemna bidrag till bestridande af de i och för företaget erforderlige kostnader, hvilket åter föranledde Majoren Olivecronas förslag och var anledn:n dertill, att kostnaden icke hopfördes i någon summa i Styrelsens för väg- och vattenbyggnader till K. M. ingifna förslag. Uti den K. propos:n, om Statsverkets tillstånd och behof har kostnaden sannolikt icke eller till följd af desse åtgärder blifvit uptagen i någon summa. Emedlertid har en actie-teckning blifvit börjad inom orten och beloppet upgår nu till 40,000 r:dr r:gds. Jag är öfvertygad att inom orten detta belopp kommer att ökas till 100,000 r:dr, endast man äger hopp, att erhålla Statsanslag af R. St. Då, såsom jag redan nämnt, det likväl är sannolikt, att i sakens nuvar. skick frågan icke blifvit uptagen i den K. propos:n och Statsanslag således blifvit af enskild motionär begärdt, så skulle det möjligen kunna hända, att anslaget 180,000 r:dr af R. St. anses allt för stort, för att på en gång utgå, och jag anhåller derföre, att till Hr Wahrendorffs ifrågavar:de motion få göra följande tillägg:

I den händelse Hr M. v. Wahrendorffs motion om erhållande, i ett för allt, af ett stadsanslag stort r:dr b:co 185,000, för en Kanals anbringande från mälaren vid Mariefred till Saltsjön i Södermanland, icke skulle, ehuru önskligt det voro, af StatsUtsk. kunna tillstyrkas, får jag, såsom intressent i företaget och ledamot i den direkt., som fått i updrag att befordra framgången af detta för provinsen Södermanland vigtiga företag, vördsamt föreslå:

Att på de af Hr M. v. Wahrendorff föreslagne vilkor, neml. att intressenterne lemna ett kontant bidrag af 100,000 r:dr b:co, samt ansvara så väl för Kanalens byggande, som för dess framtida underhåll, R. St. måtte bevilja till en Kanals anbringande från Mälaren vid Mariefred till Storsjön i Södermanland, ett Statsanslag af 15,000 r:dr b:co i 12 år eller tillsamman 180,000 r:dr b:co.

Att detta mitt amendement till Hr M. v. Wahrendorffs motion, måtte få åtfölja densamma till StatsUtsk., anhålles vördsamligen.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Wallenstråle, Paul Emil, hade inlemnat följande motion:

Vid sistl. riksmöte väcktes af undertecknad, hos R. o. Ad., en motion, att R. St. måtte bevilja ett årligt anslag af 666 r:dr 32 sk. b:co under 3:ne års tid, eller intill nuvar. riksdag, åt Artisten Mandelgren, för att i likhet med föreg:de åren, och under Vitterhets-Historie- och Antiquitets-akademiens auspicier, genom resor och forskningar, inom Sveriges serskilta provinser taga kännedom och afteckna der befintlige konststycken och historiska märkvärdigheter. Såsom stöd för min motion anfördes, utom Mandelgrens artistiska förtjenster och synnerliga lämplighet för ifrågavar. updrag, att det anslag, 200 r:dr b:co har de begge föreg:de åren af K. M. nådigst blifvit beviljad, varit alltför ringa för att dermed

kunna bestrida de kostnader, som varit förenade med hans omfattande resor och arbeten, så att icke allenast *intet* blifvit öfrigt för hans möda och uppoffringar utan dessa jemväl kostat honom betydligt af egna medel. Motionen remitterades till StatsUtsk. hvars utlåt. blef att som Mandelgren. enl. Vitterhets-Historie- och Antiquitets-akademiens meddelande, de begge föreg:de åren med nit och drift utfört de honom äliggande värf, det begärda anslaget hädanefter, som hittills borde utgå från de af R. St., för tillfälliga behof af ifrågavar. beskaffenhet anvisade och till K. M:s nåd. disposition ställda medel, och detta utlåt. godkändes af alla fyra Stånden, men som Mandelgren sedan dess oafbrutet, och med outtröttlig ihärdighet fortsatt sina konsthistoriska forskningar utan att af Staten erhålla något högre understöd än de föreg:de åren, anser jag mig skyldig att inför H. R. o. Ad., som i alla tider nitälskat för bildningens och uplysningens spridande samt med kraftig hand liberalt understödt allt som kunnat lända till Sverges heder, icke allenast böra framställa det principvidriga uti att låta en talentfull och flitig fosterlandsson, i brist af upmuntran och understöd, se sig afbruten från vidare forskningar, utan jemväl fästa dess upmärksamhet på resultatet af hans forskningar, äfvensom på planen af det arbete, som Mandelgren snart ämnar framlägga för Europas konstälskande publik.

Uti den ansökan, om reseunderstöd, som Mandelgren uti Febr. månad **1846** till K. M. ingaf, erbjöd han sig att såsom ersättning för de medel han upbar, till K. M. aflemna de anteckningar och ritningar han under årets resor kunde samla, och på grund af K. M:s nåd. skrifvelse af d. **5** Maj samma år, som tillerkänner Mandelgren ett anslag af **200** r:dr b:co, mottog han af K. Vitterhets-Historie- och Antiquitets-akademien en instruktion, hvilken sedan hon föreskrifvit hvad, som skall undersökas, ålägger Mandelgren att, vid återkomsten från resan, till K. M. inlemna de teckningar med åtföljande beskrifning, han kunnat samla. Detta har han för året **1846** äfven gjort, och enl. hans öfver resan förde anteckningar utvisas, att resan började d. **12** Juni och slutades i Nov.; att han tillryggalagt **174¼** mil; efter återkomsten till Stockholm arbetat på ritningarnas utförande till d. **1** Februari **1847**, och att resan och arbetet således uptagit en tid af **234** dagar. De arbeten han under denna tid utfört utgöra **405** större och mindre mer och mindre utförda ritningar, hvilka åskådliggöra **259** föremål, jemte detaljer, samt en till ritningarne hörande beskrifning af circa **35** ark.

1847 Års resor, som började d. **7** Juni och slutade de sista dagarne af October, utgjorde **244¾** mil. Efter hemkomsten arbetades på ritningarnes utförande och beskrifningen till d. **1** Febr. **1848**, och fordrades således från resans början till arbetets aflemnande en tid af **237** dagar. Resultatet af resan blef **819** större och mindre, mer och mindre utförda ritningar, hvilka framställa **259** föremål med detaljer, jemte beskrifning på de konsthistoriska föremålen.

1848 års resor utgjordes af **322½** mil, de började d. **13** Maj, fortgingo till Nov., och arbetets utförande slutades d. **1** Febr.

1849, således 250 dagar från resans början till arbetets och beskrifningens aflemnande. Under dessa resor samlades 810 större och mindre, mer och mindre utförda ritningar, hvilka framställa 326 föremål med detaljer. Bland detta likasom bland förra årets ritningar finnas flere af 1 aln 4 tums qvadratstorlek med ända till 120 figurer från 1 till 3 tums storlek bland ornamenter, t. ex. plancherna af Risinge och Floda kyrkor m. fl. samt Calmar slott.

1849 års resor, som började i Juni och slutades i Oct., uppgingo till $158\frac{5}{8}$ mil och till resan och ritningarnes utförande fordrades 235 dagar. De samlingar, som detta år erhållits stå på intet vis efter de föreg:de årens.

1850 års resor som började i Juni och slutades i Okt. uppgingo till $384\frac{3}{16}$ mil; äfven detta års resor har haft rika resultater, ehuru ritningarna ännu ej blifvit färdiga för att kunna till K. M. öfverlemnas.

För åren 1846, 47 och 48 har Vitterhets-Historie- och Antiquitets-akademien erkänt att Mandelgren med nit och drift utfört sina åligganden och att hvad han lemnat utgjort en nöjaktig vedergällning för de erhållna anslagen.

Enl. ofvan anfördt synes, att Mandelgren under de 5 sednare åren, för sina konsthistoriska forskningar rest $1282\frac{5}{16}$ mil, samt att desse tillika med arbetet uptagit en tid af 1207 dagar. Om han under denna tid skulle haft konductörslön vid Öfverintendentsembetet, 438 r:dr b:co årligen, jemte skjuts efter 2:ne hästar och ett dagtraktamente af 1 r:dr 16 sk. b:co per dag, skulle det förra utgöra en summa af 2190 r:dr b:co, och det sednare en d:o af 2935 r:dr 26 sk. 1 r:st. eller tillsammans 5125 r:dr 26 sk. 1 r:st. b:co, som desse forskningar skulle kostat Staten, hvilket närmare styrkes af Mandelgrens mig meddelade anteckningar, som jag till StatsUtsk. vid remissen anhåller få der bifoga, och hvarigenom hvar och en kan se att Mandelgren under dessa 5 år måst vidkännas högst betydliga utgifter af egna medel.

Utan ofvannämnde forskningar, hvars resultater ådragit Preussens, Danmarks och Englands upmärksamhet (se bifogade utdrag i öfversättning af "das Deutsche Kunstblatt" för Måndagen d. 28 Juli 1850, Berlingske tidningen i Köpenhamn för d. 20 Juli detta år och "The Ecclesiologist" för Augusti och October månader 1850) har Hr Mandelgren lyckats rikta våra samlingar genom anskaffandet af åtskilliga konstalster, skänkte af flere för våra samlingar nitälskande patrioter, hvilka blifvit aflemnade till de institutioner, som anföres i bifogade anteckning.

Äfven vid slöjdföreningens stiftande öfverlemnade Mandelgren, enl. gåfvobref af d. 28 November 1845, såsom gåfva, *alla inventarier*, bestående af böcker och plancher etc. etc. som tillhörde den af honom stiftade handtverkarskola, hvilken enl. bifogad afskrift af gåfvobrefvet, upgått till ett värde af 1006 r:dr 12 sk. b:co, Slöjdföreningen, som står i så mycken förbindelse hos Hr Mandelgren, genom hvars indirekta inverkan han egentligen upstod, ansågs vid sistförflutna riksmöte, af Rikets då församlade Ständer, så gag-

nelig för fosterlandet att St:ne anslog ett årligt anslag af 2000 r:dr b:co.

Sedan Mandelgren genom sitt ihärdiga bemödande lyckats uptäcka en mängd för oss hittills okända konstverk, och nu i chronologisk ordning, från nordiska konstens första gryning till dess nuvar. ståndpunkt, och i likhet med W. Zahns utgifna målningar från Pompeij, Herculanum och Stobiæ, genom Polychrom-Lithografiskt tryck beslutat utgifva sina ritningar, som häftevis skola utkomma, har han beslutat att dessa planchverk med åtföljande text komma att utgöra 2:ne olika grenar af konsthistorier; det första kommer att innehålla ornamenter, emalj-, glas-, tak- och vägg-målningar, tryckta i briljanta färger, hvilka utgöra en den rikaste samling konsthistoriska minnesmärken; det andra kommer att utgifvas i svart lithografie och afhandla de olika tidsmomenter och de förnämsta konstalster i skulptur och byggnadskonst. För det sednare arbetet synes ej kunna betviflas att det ju, såsom mindre dyrt, skall kunna utgifvas utan understöd, alldenstund dylika arbeten i konsthandeln både betäcka sina utgifter och ersätta författaren, men det förra fordrar ett betydligt understöd emedan det, isynnerhet i början, vanligtvis är förknippadt med förlust, hvarför Mandelgren i sistlidne September månad, ingick till K. M. med en underd. skrifvelse, för att fästa Högst Densammes nåd. upmärksamhet på utgifvandet af sitt samlade verk, och för att skydda sig från de förluster Zahuska verket lidet, och anhöll till en början om ett nådigt understöd af 1000 r:dr b:co, för hvarje häfte, af de 10,000 r:dr R. St. årligen ställde till Chefens för Ecclesiastik-ärendena disposition för lärda verks utgifvande. Ansökningen remitterades till Vitterhets-Historie- och Antiquitets-akademiens utlåt., hvilken ansett sig ej kunna Mandelgrens begäran hos K. M., tillstyrka, af orsak, att R. H. St. i dess föreskrift om användandet af ofvananförde 10,000 r:dr, icke nämnt huruvida understöd kunde beviljas dylika arbeten etc. Han har således föga hopp om understöd af Regeringen, och jag hemställer derföre till R. o Ad:s rättvisa begrundande, huruvida det öfverensstämmer med deras ridderliga pligt och fostersterlandskänsla att understödja ett verk från konstens olika perioder, som redan väckt utländningens upmärksamhet, och genom hvars understödjande vi skulle befordra en hittills i Sverge ej bearbetad branche af vårt lands forntida konst och kulturhistoria? Jag anhåller derföre att R. o. Ad. behagade biträda mig att hos R. St. utverka ett anslag af 6,000 r:dr b:co till understöd för utgifvandet af ofvananförda arbete, hvilken summa må komma att utgå med 1,000 r:dr b:co för hvarje af de 6 först utkommande häftena, hvarefter man med temmelig säkerhet bör kunna förutse arbetets fortsättning utan understöd.

Såsom stöd för det begärda anslaget, vågar jag fästa upmärksamhet på hvad ofvan blifvit anfördt, neml. att Mandelgren för sina forskningar, af Staten endast upburit 1,000 r:dr b:co för hvilka han lemnat eller kommer att lemna alla sina samlade ritningar och anteckningar; lägger man härtill hans betydliga gåfva till Slöjdföreningen, så lärer hvar och en inse att han i betydlig mån gagnat

och gjort upoffringar för vårt fosterland. Jag hyser således hoppet att Rikets församlade Ständers rättskänsla och patriotism må förekomma att Mandelgren, i brist af understöd, ej må för intet förlora sina ritningar, eller att andra skola draga vinsten af hans arbeten och upoffringar. — Det vore ett våld emot rättvisan, som säkerligen ingen af Stånden vill låta komma sig till last, och en fläck, som af kommande tider icke kan aftvås. Jag anhåller ödmjukeligen att denna motion må remitteras till StatsUtsk. och att tillika få belägga den med vitsord från Utländska auktoriteter, som gifva ytterligare styrka åt hvad jag haft den äran anföra.

Remitterades till StatsUtsk.

Uplästes en af Hr Printzensköld, Carl, inlemnad så lydande motion:

I likhet med hvad äldre bevillningsförfattningar innehålla, stadgas i nu gällande Bevilln:s-förordn:s 4 § 2 mom. att för all den inkomst, som upbäres af tjenstemän, i följd af enskildta updrag, utan att omedelbart vara föranledd af stat, expeditionstaxa eller serskild bestämmelse eller i ovilkorlig följd af innehafvande tjenstebefattning skall erläggas fem proc. i bevillning.

Med tillämpning af detta stadgande har man här i hufvudstaden företagit sig, att i Just.-Coll:m och Förmyndre-Kammaren efterforska, hvilka personer, som innehafva förmynderskap, hvarefter och sedan uplysning härom vunnits, dessa personer blifvit taxerade till bevillning för åtnjutet förmyndarearfvode. Och när man icke kunnat få reda på detta arfvodes rätta och verkliga belopp, så har man tagit sin tillflygt till gissningar samt på dem grundat taxeringen, hvilket haft till naturlig följd, att, äfven med antagande, det dylika arfvoden böra draga bevillning, orättvisa blifvit begången emot de beskattade.

Jag hörer likväl till antalet af dem, som anse en inkomst af dylik beskaffenhet som den ifrågavar. alldeles icke böra utgöra föremål för beskattning, likasom jag tror, det lagstiftaren icke haft en sådan afsigt med det åberopade stadgandet i Bevill:sförordn. Hvem är det som icke känner, att, i de aldra flesta fall, förmynderskap är ett verkligt onus, som man understundom lagligen icke får eller kan sig undandraga, och hvilket man, när det icke af öfverförmyndaren kan åläggas, oftast emottages, ingalunda i beräkning på någon fördel deraf, utan endast för att, efter förmåga gagna och skydda den värnlösa, hvars välfärd eljest skulle kunna i mer än ett afseende icke blott äfventyras utan till och med alldeles förspillas? — Hvem känner icke vidare det vidsträckta ansvar, som med förmynderskapet är förknippadt? Äfven med bästa vilja att upfylla de med befattningen förenade pligter, kan man icke säga sig fri från tadel och anmärkn:r när man en gång lemnar densamma. Och då förmyndarens hela egendom står i pant för hans förmyndareförvaltning, så ligger häruti ej sällan ett vigtigt hinder för honom, att kunna till det gagn för sig sjelf, som eljest varit fallet,

sköta

sköta sina egna angelägenheter, hvarigenom han förlorar vida mer, än som med det förmyndarearfvode, han möjligen åtnjuter, kan ersättas.

Ett annat och olika förhållande företer sig med arfvoden, som för enskildta updrag, såsom det heter i Bevilln:sförordn., betingas. Här står det hvar och en fritt, att emottaga updraget eller icke, samt att i förra fallet med kommittenten aftala sådana vilkor, som göra updraget icke blott vinstgifvande utan äfven fritt från all ansvarspåföljd för emottagaren. Denne har då en verklig inkomst, hvilken således bör vara underkastad beskattning; och det är denna inkomst, men ingalunda den vanskliga och ofta till intet reducerade inkomsten af ett förmynderskap, som lagstiftaren haft för afsigt att taxera.

Dessutom — hvaraf utgår förmyndarearfvodet? Jo — utaf myndlingens egendom. Men denna skall af förmyndaren upgifvas till taxering, utan rättighet för honom, att dervid afdraga sitt förmyndarearfvode, för att derigenom minska myndlingens bevillningsafgift. Den inkomst, hvarföre myndlingen skattat, skall således, genom förmyndarearfvodets taxerande, för andra gången, till en del, beskattas, hvilket dock ingalunda står tillsammans hvarken med rättvisa eller billighet, så mycket mindre, som förmyndaren är i afseende på egendomens förvaltning, satt i myndlingens stad och ställe samt följaktligen bör, lika väl och af samma skäl, som en arrendator, vara fri från afgift till Staten för den inkomst, han af denna förvaltning kan åtnjuta.

På alla dessa grunder vågar jag härmedelst vördsamt föreslå ett sådant förtydligande af nu gällande Bevilln:sförordn., att förmyndarearfvoden icke må räknas till det slag af inkomster, för hvilka bevillning skall utgöras; och anhåller, att denna min motion måtte till H. Bevilln:sUtsk. varda remitterad.

Remitterades till BevillningsUtsk.

Anmäldes och lades på bordet följande från StatsUtsk. inkomne mem.

N:o 4, ang:de bestridandet af kostnaderne för innevar. riksdag, och

N:o 5, ang:de godtgörandet af Landtm:s och Talmännens ökade riksdagskostnader.

Uplästes och lades till handlingarne ankomne prot.utdr. från de öfrige RiksSt:n, neml. från PresteSt. af d. 11, 14, 17 och 18, från BorgareSt. af d. 14, 17 och 18 samt från BondeSt. af d. 14 och 18 i denna månad, tillika med en af BorgareSt. jemte prot.-utdr. N:o 29 för d. 14 dennes, MedStånden kommunicerad motion af Hr G. P. Rönblad, ang:de afskrifning af ett lån, som af Statens medel utgått till Hernösands kyrkobyggnad.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. tillkännagaf att då nu alla de mål, som varit upförde på föredragn:s-listan, redan blifvit behandlade och jemväl alla de R. o. Ad:s ledamöter, som anmält sig sinnade att i dag väcka motioner, redan fått afgifva dem, något plenum i dag på e. m. icke erfordrades utan det derom utfärdade anslag komme att nedtagas.

Frih. Alströmer, Jonas: Jag får hos R. o. Ad:n vördsamt anhålla, att, med bibehållande af min riksdagsmanna-rätt, få afsäga mig förtroendet att vara ledamot i Ridd.Utsk.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm., anmodade Hrr Elektorer att vid deras nästa sammanträde utse en ledamot i Ridd.Utsk. i st. f. Frih. Alströmer; hvarefter H. R. o. Ad:n åtskiljdes kl. nära 2 e. m.

In fidem protocolli,
Albert Munck.

Måndagen den 23 December 1850.

Plenum kl. 10 f. m.

Justerades 4 prot.utdr. för d. 21 dennes.

Gr. af Ugglas, Ludv.: Jag anhåller att som ett svar på hvad som blifvit yttradt i afseende å min förut afgifna motion, och som en amplification af densamma, få tillägga några ord.

Gr. af Ugglas upläste härefter följande:

Det motstånd, som min motion om Läns-nämnders införande hos R. o. Ad. väckt, har öfvertygat mig om, hvad jag redan på förhand fruktade, att ett förslag så genomgripande, som det jag här framställt, skulle framkalla farhågor, hvilka icke tilläto, att lugnt bredvid dem afväga de fördelar detta förslag kunde innehålla. Hade jag endast afsett, att så upställa min motion, att den ägt största möjliga hopp att uti sin helhet antagas, hade jag sannerligen icke gifvit densamma den form den nu erhållit. Men då mitt förslag, till Utsk. skulle remitteras, ett Utsk. hvilket ägde, att enl. de olika Ståndens sympathier och åsigter förändra dess gestalt, har jag trott motionärens skyldighet vara, att uti sin fullhet upställa principen, på det att den, under möjligen blifvande omarbetning utaf dess detaljer, alltid klart för Utsk. måste framstå. Jag önskar blott, att Utsk., om en sådan omarbetning af mitt förslag af detsamma anses lämplig, måtte lyckas, att så verkställa den, att icke den lifgifvande an-

den af allt för trånga former måtte qväfvas, hvarigenom icke allenast sjelfva skapelsen förlorar sitt syfte och sitt ändamål, utan hvad ännu värre är, afvoghet väckes emot uti framtiden möjligen framställda förslag till liknande institution. Jag önskar varmt att Utsk. icke förblindadt utaf, enl. min öfvertygelse diktade politiska farhågor, måtte förbise den verkliga fara, som hotar samhället, om det demokratiska elementet, utan förutgången politisk upfostran fattar statsrodret. Jag har redan uti det svar jag, på emot mitt förslag gjorda anmärk:r, haft äran afgifva, visat hvarföre jag ej delar dessa först omnämnde farhågor, och besinnar man Nationens lugna lynne, och dess djupt rotade kärlek till Konungamakt, besinnar man dessutom den tidpunkt uti hvilken detta förslag blifvit väckt, en tidpunkt af allmän reaktion emot de anarkiska läror och rörelser, som skakat Europa, en reaktion som ännu länge skall fortgå, till dess den pendelsvängning, som de maktägandes och styrdas ömsesidiga felsteg ständigt framkallar, och hvilken svängning med sin skugga åtminstone äfven öfverfar de länder som äro främmande för rörelsens drifkraft, åter mot maktens tinnar upjagar folkkraften, — besinnar man allt detta torde lätt vara att inse, hvarifrån en verklig fara möjligen kan hota.

Jag anhåller äfven, att bredvid hvad jag såväl uti min motion som uti mitt mundtliga anförande haft äran yttra, få fästa Utsk:s upmärksamhet på en omständighet uti hvilken ändring måste beredas, så vida icke Statens syftemål att befrämja och skydda sin inre utveckling skall gå förloradt. Vid hvarje riksdag lemnas af StatsUtsk. till svar å månget, så väl af Regeringen som af enskild riksdagsman, framlagdt förslag, det yttrande att StatsUtsk. väl erkänner de fördelar förslaget skulle bereda, men till följd af bristande tillgångar, icke kan föreslå R. St. att antaga detsamma, ett yttrande hvaruti St:ne oftast se sig tvungna att instämma. Under erkännande af detta bedröfliga förhållande såsom ett factum, har dock alltid, såsom ett oeftergifligt corollarium till detta erkännande för mig framställt sig nödvändigheten, att derest Staten icke äger medel att skydda sin utveckling och befrämja sina behof, dessa medel måste skapas, ty den Stat som saknar dem, står ständigt hotad uti sin materiella tillvaro och sin politiska sjelfständighet. Tillgångar till denna skapelse har Naturen sannerligen icke förnekat oss. Väl är vår jord icke lika fruktbar som Söderns, men millioner slumra dock uti dess skötе, väntande på idoghetens hand att upplöjas; våra berg sluta väl ej guld och silfver, men ur dem frambrytes ett jern hvars sednare förädling riktar utländningen; våra skogar, af omtankan vårdade, äro en outtömlig skatt, och våra floders forssande svall lemna en rörelsekraft åt fabriken, hvilken på de flesta ställen utländningen med kostsamma maschiner måste ersätta. Hvad felas då Nationen för att kunna lyfta sig till en välmåga, som rikligen kan tillfredsställa hvarje dess utvecklings behof. Jo! den omtänksamma idogheten, den oförtrutna viljan, den uthålliga kraften, och dessa egenskaper, finnes väl någon makt som kraftigare besvärjer dem ur deras dvala, än de Kommunal-institutioner, hvilka

genom det enskildta interessets retemedel, till stundlig verksamhet upkallar snart sagdt hvarje medborgare.

Jag vill slutligen endast tillägga, utan att anse mig böra afgifva något motiveradt motförslag till min egen motion, ett motförslag, som Utsk:s ifrån flera håll samlade erfarenhet vida bättre kan bereda, att jag tror den grundidée jag uti denna motion sökt framställa kunna bibehållas, och farhågorna för den talrika Läns-nämndens förvandling till en mägtig politisk korporation dock aflägsnas, om i st. f. denna Läns-nämnd, Härads-nämnder genom socknevis valda medlemmar bildades, och en Läns-nämnd genom deputerade ifrån dessa Härads-nämnder tillsatt, endast samlades, då Landsh. önskade, att rör:de någon länets gemensamma angelägenhet med densamma, rådgöra eller ock, då någon eller några af Härads-nämnderna hos Landsh. anhöllo om sådant sammanträde, i ock för framläggande af förslag eller fråga som hos dem blifvit väckta.

Remitterades till Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk.

Upläste Hrr Elektorers lista vid val af en ledamot i Bevilln.-Utsk.:

efter N:o **37**. Hr Rosenstråle, Fullm. Hr Tornerhjelm, Rudolf; Och befanns dertill hafva blifvit utsedd:
N:o **177**. Frih. von Knorring, Volrath.

Upläste jemväl Hrr Elektorers listor med val af ledamöter i Stats-, Banko-, Allm. Besvärs- o. Ekon.-, Exped.-, och Ridd.-Utsk., under permitterade ledamöters frånvaro, och hade dertill blifvit utsedde i

Stats-Utskottet:

under den ordinarie Ledamoten N:o **792**. Hr Lagerhjelm, Pehr, beviljade 3:ne veckors ledighet, från och med i dag räknad;
N:o **262** Frih. Klinkowström, Rudolf Mauritz.

Banko-Utskottet:

under den ordinarie Ledamoten N:o **1038**. Hr Bogeman, Carl Adolf, beviljade 3:ne veckors ledighet från och med i dag räknad;
N:o **1786**. Hr Blomstedt, Carl Reinhold.

Allmänna Besvärs- och Ekon.-Utskottet:

under den ordinarie Ledamoten N:o **133**. Frih. von Schwerin, Carl Julius, från och med i dag beviljade 3:ne veckors ledighet;
N:o **119**. Hr Duse, Fullm. Hr Brakel, Mauritz Gustaf.

Expeditions-Utskottet:

under den ordinarie Ledamoten N:o **478**. Hr Printzensköld, Carl, från och med i dag beviljade **14** dagars ledighet;
N:o **1386**. B. Hr Adlercreutz, Axel Gustaf.

Riddarhus-Utskottet:

under den ordinarie Ledamöterne, N:o **929**. Hr Grönhagen, Fredrik Adrian, för **14** dagar, och N:o **1233**. Hr von Strokirch, Johan

Paul Fredrik Otto, för 3:ne veckor, från och med i dag beviljade ledighet;

N:o 1362. Hr Odelstierna Detlof.

— 1598. Hr Swedenborg, Fullm. Hr Silfverstolpe, David Leonhard.

Hr Ekensteèn, Joh. Fritz, upläste en så lydande motion:

Hvad den enskildte ej förmår åstadkomma, huru god viljan är, det kan samhälligheten, med i förhållande måttliga ansträngningar, till allmän och enskild båtnad tillvägabringa. Denna erfarenhetssanning skönjes bland annat, vid anläggandet af kanaler och vägar, der den enskiltes fördel väl ej genast är så i ögonen springande: men hvaraf gagnet af varande och kommande slägten i rikt mått njutes och prisas.

Vägars och kanalers föda äro produkter, samlade på jordens yta eller uphämtade ur dess sköte och inelfvor. Ju mindre lofvande, ja! hvad värre är, ju mera skadeliga och förderfliga dessa jordytor äro då de som oftast, i sitt närvar. skick förpesta nejdens vegetation, ju rikare måste det allmännas vinst blifva, genom upodlandet af slika jordsträckor.

Hvem anar ej att jag åsyftar de millioner tunneland af odelbara måssar, myror och kärr hvaraf Sveriges jordyta, med fränräknandet af sjöar, floder och oodelbara klippor m. m. torde till $\frac{1}{3}$ bestå.

Bland jordbrukare finnes säkerligen ingen som icke inser den mångsidiga vinst, hvilken upodlandet af dessa sträckor serdeles om verkstäld på ett enkelt, billigt samt i tidernas längd varaktigt sätt skulle medföra. Då, om ej förr, borde man väl åt jordbruksindustrien återgifva de fonder, jag menar odlingslånen, som man i sednaste perioder fråntagit den och öfverflyttat på handel, näringar och fabriker.

Hela värt land, med undantag af Malmöhus-län, erbjuder omäteliga tillfällen i och för lönande dylika odlingar. Det händer dock ej sällan, att *just sådane* marker, befinna sig i *deras* händer, *som* sakna kapital att deruti nedlägga eller behöfliga relationer att dem uplåna.

Ett lands rikedom består ju i de produkter som aftvingas jorden på ytan eller ur djupet och af den förädling som båda delarne, inom landet, vederfares.

Alla dessa sanningar föreställer jag mig vara så väl bekanta och insedda af det Utsk. hvilket kommer att lägga handen vid ifrågavar., magtpåliggande ärende, att en vidare bevisning eller utredning säkerligen och gerna besparas mig; och när jag går att ytterligare behandla ärendet samt föreslå de mått och steg, som synes mig tjenliga att vinna åsyftade målet, bör jag försöka, att i någon mån, styrka min kompetens dertill; förvissad som jag är, att Utsk:s tillstyrkande af denna min motion i betydlig mån deraf befordras.

När jag till den ändan vidfogar hosgående frågbok eller Kateches, som tilldelar undervisning i ämnet; åberopar Landsh:s i Kronobergs Län 4:de sidan pro 1843, 1844, 1845, 1846 och

1847 lemnade Femårsberättelse och framdeles inlemnar densammes utlåt., för åren sedan 1847; tillkännagifver, hvad dessutom numera torde vara temmeligen kändt: att jag sedan år 1820, nära oafbrutet och hufvudsakligen, sysselsatt mig med måssars och kärrs upodlande: att jag på Kronobergs-läns K. Hushålls-Sällskapets anmodan 1846 års sommar genomreste detta måss- och kärrhöljda län, i alla riktningar och öfver allt lemnade undervisning i den af mig upfunna, så enkla och pålitliga method, att varaktigt tillgodogöra dessa frostnästen; så torde alla dessa förenade omständigheter i ej ringa mån bidraga att skaffa gehör åt och afseende på mina ödmjuka yrkanden:

1:o Att om möjligt för alla länen, med undantag af Malmöhus, afsättes en odlings-fond, att under loppet af åren 1851, 1852 och 1853, utgå med minst 50,000 och högst 100,000 r:dr b:co för hvarje län, som sig i behörig ordning anmäler till utbekommande af större eller mindre andel; med villkor: att *uteslutande* användas till upodlande af mossar, myror och kärr.

2:o Att lån ur denna fond reqvireras hos och beviljas af behöriga Läns auktoriteter, hvilka, på sätt tjenligast befinnes, kontrollera det afsedda odlings-företaget, såsom ock de arbeten hvilka derå, enl. vid ansökan fogad plan böra och vid bestämda tider blifvet företagna: allt med möjligaste minsta kostnader för sökanden som, vid arbetets fullbordan får afdraga dessa kostnader då lånet slutliqvideras.

3:o Att för hvarje geometriskt tunneland, som i odlingen ingår, beviljas minst 25 högst 130 r:dr b:co: men ingenting serskilt för kanaler och vägar m. m.

4:o Att hvilken jordbrukare som hålst, sjelfägare eller arrendator och torpare, ovillkorligen är berättigad till dylika lån och det i den ordning, den ena och andra inlemnar sin låne-ansökan med vidfogad charta för hvilken såväl som för mätningen kostnaden afdrages vid lånets slutliqvid.

5:o Att nämnde auktoritet sjelf bestämmer och ansvarar för den säkerhet lånsökanden bör prestera.

6:o Att lånet utliqvideras i samma mån arbetet fortskrider, dock i så måtto förskottvis, att den som anmäler sig och får beviljadt lån, upgifver antalet tunneland han första året ämnar bereda, och derest han riktigt fullgör sitt åtagande, har han åter rätt, att för kommande året upgifva sitt tillämnade odligsbelopp o. s. v. Brister han i sitt åtagande erhålles intet för kommande året eller förr än afsedda åliggandet fullbordats.

7:o Räntan är endast 2 för hundradet och afdrages å utbekommande lån, sålänge utbetalningen derå fortgår.

8:o Alla utbetalningar af lånen och ränteleqvid på desamma sker alltid i Januari månad på det allt må vara redo i och för arbetets pågång.

9:o Lånekapitalet återbäres i samma mån och till samma storlek det utbekommits hvarje post 5:te årsdagen af dess utbetalande.

10:o Kunna anslagen utsträekas öfver hela riket böra det ena länets ej begagnade kunna af ett annat få åtnjutas.

Utsk. torde bättre än jag kunna pröfva och bestämma de ytterligare föreskrifter utom de föreslagne, som synes angelägna och tager jag mig friheten förorda de *aldra enklaste* emedan dessas inveckling ofta nära förintat det åsyftade ändamålet — odlingshjelp.

Skulle denna välgörande låne-anstalt ej kunna utsträckas öfver hela riket, anhåller jag, att för Kronobergs-län föreslås minst 200,000 r:dr b:co under afsedda 3:ne åren emedan odelbara måssar och kärr *der*, säkerligen utgöra det tredubbla af *all* länets nu varande åkerjord.

Remitterades till Banko-Utsk.

Frih. Bonde, Knut Philip, upläste följande motion:

Ett bland de vigtigaste af de vid hvarje riksdag till ny pröfning återkommande ärenden, är oneklig tullbevillningsfrågan. Den är vigtig såsom bestämmande fyllnaden för våra statsbehof; den är lika vigtig för de grundsatser den uttalar i afseende på den allmänna hushållningens vilkor, till stor nytta, eller möjligtvis till stort, ehuru icke alltid tydligen märkbart förderf; allteftersom det lyckats eller misslyckats att dervid lagstifta i öfverensstämmelse med de inre lagarne för den naturliga utvecklingen af nationens näringskrafter.

När hit hörande frågor inom Bevilln.Utsk. förekomma, sker sådant, som väl bekant är, aldrig under de mest gynsamma omständigheter. Dertill skulle då erfordras att samtlige Utsk:s-ledamöterne egde en fullständig insigt i folklifvets hela produktiva och förbrukande beskaffenhet samt i hvarje yrkes förhållande till samhällets behof såväl för det ögonblicket hvarom frågan är, som ock för hela framtiden.

En så fullständig insigt kan påräknas endast hos högst få personer i hela riket. Med erkännandet af de aktningsvärda egenskaper och den mångsidiga bildning, som utmärka flertalet af våra riksdagsmän, så är det dock en omöjlighet redan att flertalet af Bevilln:s-Utsk:s ledamöter och ännu mera de fyra Ståndens, skola ega den erforderliga kännedomen för ett fullt ändamåls enligt upgörande af tulltaxan. Men detta oaktadt afgöres allt genom flertalet af röstande, hvarvid det är mer än troligt att afgörandet icke kommer att bestämmas af dem som äga den säkraste insigten. Då denna sednare saknas, komma deremot andra bevekelsegrunder, hvilka jag till deras renhet för ingen del vill ifrågasätta, men hvilka genom deras utgående från en underordnad synpunkt likväl ofta måst verka till skada. Denna underordnade synpunkt är vanligast deltagandet för dem, som äro införlifvade med bestämda yrken. Man söker derföre vanligtvis, såsom opererande i ett dylikt Utsk. eller såsom flitig riksdagsman, ledning af dessa personer, hvilka sjelfve äro inne i en viss rörelse och sämedelst mer än alla andra känna dennes vilkor.

Utan att taga i betraktande att dessa personer, äfven med renaste kärlek till det allmänna, få utsigten deråt allt för lätt bortskymd af sin egen ställnings fordringar, beslutar man efter de för tillfället af dem erhållna uplysningar. Resultatet blir att man den ena gången lagstiftar för det ena yrkets ensidigt betraktade be-

hof, den andra gången för ett annat yrkes behof; i båda fallen beroende af mer eller mindre deltagande för det ena eller det andra yrket, eller också af tillfälligt inhämtade uplysningar. Häraf upstår det för Utrikes handeln och deraf beroende näringar minst nyttiga resultatet: en *vacklande lagstiftning*, och dessutom endast underordnad vinst för enskilde, utan vinning för det hela. Ty, huru man än betraktar saken, protribetivt eller liberalt, så står det fast, att en olikformig prohibition eller en lika olikformig liberalitet verkar ojemnförligt skadligare än en jemnt uthållen stråt, basserad uteslutande af endera grundsatsen.

Att icke något systematiskt, något helt, kan upstå i tulltaxeväg, hafva säkerligen föreg:de riksdagar fullständigt ådagalagt. Förklaringsgrunden är redan antydd. Bevilln;sUtsk. med icke så sällan ombytte ledamöter, samt sedermera de fyra Riks-St:n, hvart och ett för sig, skola afhandla och besluta om tullafgifter för hvarje i taxan förekommande varuartikel. Om pluraliteten äfven antager och på verkligt allvar vill följa en bestämd billig grund, är det dock nära otänkbart att denna föresats skall, under ett i flera månader fortsatt arbete, utan alla misstag, afsteg, och motsägelser förmå göra sig gällande.

Jag anser derföre gagneligare för landet, att *Regeringen* i en bestämd rigtning afgör lagarne för handeln, än att en sådan lagstiftning, *såsom förhållandet för närvar. är*, öfverlemnas åt ett stort antal lagstiftare, hvilkas sätt att behandla frågan måste af anledn. som förut här blifvit upgifven, lemna vexlande resultater.

På här anförde skäl får jag *alltså*, vördsammast föreslå:

Att R. St:s handläggning af Tullbevilln:sfrågan vid innevar. riksmöte inskränkes till bestämmande af den ungefärliga summa, som såsom tullbevillning till nästkommande riksmöte Konungen eger att till Riks-Statens behof årligen låta upbära, samt *hemställningsvis* af de hufvudgrunder, efter hvilka Regeringen må uprätta den blifvande tulltaxan med dithörande stadganden, hvilkas *bestämmande* och utarbetande utaf R. St., *åt Regeringen öfverlemnas.*

Begärdes på bordet.

Gr. Liljencrantz, Gust. Fredr.: Till följd af den erfarenhet jag äger om, dels svårigheten vid tillämpningen, dels otillräckligheten af de föreskrifter, som förefinnas i **10** § af nu gällande fattigvårds-stadga, föranledes jag att framställa förslag till förändring utaf **2**:dra och **3**:dje mom. af denna §.

Gr. Liljencratz, upläste härefter följande förslag till förändring af **2**:dra och **3**:dje mom. i **10** § af nu gällande Fattigvårds-stadga.

2 *mom.* Förekommer inom Fattigvårds-samhälle på landet, jordbruk, fabriks-, bruks-, eller grufve-rörelse af den art, att dervid begagnas, utom tjenstehjon i egarens bröd och jordtorpare, andra arbetare, som på egendomens eller lägenhetens område äro bosatte och utgöra egne matlag, såsom statfolk, hvarmed förstås alla slags arbetare och tjenstehjon, som af jordegaren åtnjuta stat, fabriksarbetare, hammarsmeder och grufvehjon, eller låter jordegare

å dess egor sig bosåtta inhysesfolk, backstugusittare eller andra personer, som ej äro i dess bröd och icke eller såsom jordtorpare kunna anses, då skall fattigvårds-samhället ega rätt att, i den ordning, nästföljande mom. stadgar, dock med de inskränkningar, härefter föreskrifvas, ålägga jord-, lägenhets-, fabriks-, bruks- eller grufve-egaren att till Fattigvårds-kassan, för hvar matlag af ofvannämnde beskaffenhet, årligen erlägga ett serskildt bidrag af högst 2 r:dr 32 sk. b:co. För matlag, derinom minderårige barn eller andre ej arbetsföre personer saknas, kan ifrågavar. serskilde bidrag ej åläggas till mera än hälften och för ensamma personer ej mera än till fjerdedelen af det belopp, som för matlag med minderårige barn eller andre ej arbetsföre personer inom hvarje Fattigvårds-samhälle bestämmes. Ifrågavar. serskilda afgift må likväl ej åläggas något visst slag af ofvannämnde matlag, utan skall, der den utgöres, utgå efter ofvannämnde grunder, till lika belopp från alla matlag af förberörde beskaffenhet. Icke eller får detta bidrag uttaxeras till det belopp, att sammanräknade summan öfverstiger värdet af den tillskottsafgift, som enl. 1:a mom. kan komma att utgöras. Önskar innehafvare af större jordbruk, fabriks-, bruks-, eller grufve-rörelse att åtaga sig enskild ansvarighet för vården och försörjningen af sine fattighjon, vare det honom tillåtet, såvida han dertill finnes vederhäftig och njute då befrielse från hälften såväl af ofvannämnde serskilde bidrag, som ock af den tillskotts-afgift, hvilken i 1:a mom. omförmäles. Sådan öfverenskommelse gälle för 5 år, hvarefter förhållandet må ånyo pröfvas. Fattigvårds-styrelsen, som i alla händelser blifver ansvarig för de fattiges försörjning enl. denna Förordning, ege vaka deröfver, att äfven den fattigvård, som på sådant sätt lemnas, blifver ordentligen besörjd.

Med de i detta mom. omförmälde jordtorpare skall förstås arbetare, som, i förhållande till ortens beskaffenhet, under eget bruk innehafva 2 à 4 tunnland öppen jord samt ängs- och betesmark, tilräcklig för framfödandet af minst två fullväxta boskapskreatur och 6 à 8 får, eller också, på sätt fallet är med de bruken underlydande s. k. koltorpare, hvilka, ehuru innehafvande åker af ringa omfång, besitta ängs- och betesmark af den vidd, att de dermedelst underhålla minst ett par dragare.

3 mom.: Beslut, rör:de de i föreg:de mom:r af denna § omförmälde afgifter, fattas efter förslag af Fattigvårds-styrelsen etc. etc. (lika med nuvar. 3 mom.).

Begärdes på bordet.

Hr Liljenstolpe, Axel Fred.: Den stora frågan är afgjord; — denna fråga med rätta benämnd den stora *strids-* och *lifs*-frågan, för att derigenom beteckna dess, så väl mångomtvistade natur, som ock den af ett fortfarande lif, med en närmare eller fjermare skeende nöjaktig lösning, och sedan nu densamma, för någon tid, liksom hvilande, blifvit till Const. Utsk:s noggranna pröfning hufvudsakligen öfverlemnad samt den betydliga majoritet af öfver 300 röster, med hvilken det ifrån sistlidne riksdag hvilande

representations-förslagets öde blifvit afgjordt inom 3:*ne Riksstånd*, och serdeles inom det Hederv. *BondeSt.*, som representerar den största delen af nationen: de $\frac{9}{10}$:delarne, eller det jordbrukande intressets sjelfvalda ombud; samt med en minoritet, öfverstigande halfva antalet af de röstande inom Vällofl. *BorgareSt.*, detta resultat utan tvifvel skall lugna sinnena så väl inom, som utom representationen. *Måtte*, då detta lyckligtvis inträffat, denna så bestämdt afgjorda majoritet, med lugn tillförsigt att hafva, efter bästa öfvertygelse, väl handladt för ett älskadt Fosterland, och med detsammas bästa till ständigt ögonmärke, denna majoritet, säger jag, nu visa nationen, att den eger vilja och alfvar, att åt tidsenliga och af behofvet synnerligen påkallade förbättringar, i liberal syftning, egna sin odelade upmärksamhet.

Den ekonomiska lagstiftningen lemnar i synnerhet härvid ett rikt fält för vår verksamhet, och vi böra prisa oss lyckliga, om nyttiga förändringar rör:de densamma, i förening med granskningen af vårt i många delar föråldrade lagväsende, förbättrandet af våra kommunala inrättningar och föreskrifterna derom, samt förbättringar i afseende på landets industri och inre välstånd, kunna vid detta riksmöte medhinnas och ordnas.

För mig framställer sig åtminstone detta såsom serdeles maktpåliggande; och det är äfven derföre jag dels redan har framställt, dels för närvar. är sysselsatt med utarbetandet af frågor i denna syftning; förvissad som jag är, att påtryckningen ut- eller inifrån att oroa sinnena, lättast och säkrast förekommes, genom bemödandet att frambringa, ja snart sagdt framtvinga, belåtenhet och välstånd, serdeles ibland de lägre samhällsklasserna och dem, hvilka af våra institutioner äro minst gynnande.

Motionerne ang:de de s. k. *Tjenstehjons-böckerna*, äfvensom den om *Sockne-bibliothekers anskaffande*, stå i sammanhang med de åsigter, jag haft äran sålunda tillkännagifva. Frågan om *arbetsboningars upförande*, derpå jag ämnar taga mig friheten att fästa H. R. o. Ad:s benägna upmärksamhet och derom jag är beredd väcka motion, så snart jag från utlandet erhållit de af mig, såsom erforderliga vid denna frågas behandling, äskade upgifter, — en motion, den jag dessutom vet för visst äfven inom Vällofl. BorgareSt. kommer att väckas; denna motion, likasom det bemödande jag ämnar ådagalägga, genom att vid disskusionen af K. M:s nåd. propos. om Statsverkets tillstånd och behof, söka medverka till förbättrande af den svåra och prekära ställning, uti hvilken sig för närvar. befinner det betydligt stora antal unga tjenstemän, hvilka benämnas *extra ordinarier*; — allt detta, äfvensom de 2:ne motioner hvilka jag nu vågar för R. o. Ad. vördsamt framställa, hoppas jag skola tillkännagifva mina fortsatta sträfvanden att, i den mån mina krafter och min förmåga det medgifva, söka medverka för det allmänna i ofvan upgifna riktning.

Då "lagarne", efter en utmärkt författares ord, "såsom varande "spiralfjedren i samfundsförhållanderne, böra följa med samhällets "stigande utveckling", och i enlighet dermed efter mitt förmenande äro likasom gradmätare af ett folks civilisation; så vågar jag fram-

ställa den önskan, att Lag-Utsk., om sådant skulle kunna anses tillhöra dess rätt, utan föregången motion derom måtte granska den mängd föråldrade lagar, som vi nu ega, bland andra, Duells- och Conventikel-plakaten, m. fl. Men som denna granskning egentligen tillkommer R. St:s Just. Ombudsm. och icke bestämdt föreskrifves LagUtsk. och jag icke eller velat serskildt i nämnde afseende väcka motion, utan endast ibland de många föråldrade lagstadganden påpeka dessa såsom minst med tidsandan öfverensstämmande, lärer härvid tyvärr för det närvar. få förblifva. Jag vill dock fästa mig vid ett ännu mera än dessa föreg:de i ögonen slående, specielt fall; och detta är i afseende på förbudet för Svenske Lutherske undersåtare att bivista främmande Gudstjenster.

Jag tager mig friheten vördsamt väcka motion om uphäfvandet af nämnde förbud.

Att för denna min motion, hvilken till H. LagUtsk. torde remitteras, framställa ens något annat skäl, än detta föråldrade förbuds så föga öfverensstämmelse med tidsandan, synes mig obehöfligt: Jag vågar således begära detsammas uphäfvande, härvid endast åberopande K. M. egna höga ord uti en dylik fråga, neml. uti K. Förordn. af den $\frac{3}{6}$ 1838, ang:de Mosaiske Trosbekännares skyldigheter etc.: "att då Wi funnit det" etc. — — "efter nuvar. tids-"förhållanden mindre lämpligt, Wi" etc. — — "pröfvat godt, att "med uphäfvande" etc.

Besagde förbud finnes antecknadt, vid 1 Kap. 3 § Missgern:s B:n, uti "K. M:s nåd. Kungörelse ang:de några omständigheter "rör:de den religions-frihet, som beviljad är i anledn. af 7 § uti "Sveriges R. St:s Beslut vid riksdagen i Stockholm d. 26 Januari "1779. (Gifven Stockholms Slott d. 24 Jan. 1781)". Och är detsamma så lydande:

"Förbudet för Wåre Lutherske undersåtare att bevista fremmande Gudstjenster, hafver K. M. icke kunnat uphäfva emedan "ingen, af nyfikenhet att se andras, bör försumma sin egen; utan böte "den det gör Tio Dal. S. M:t, efter omständigheterne".

Ett stadgande i afseende å böterna, hvartill vi troligen litet hvar — ja till och med mången af vårt Lutherska Presterskap — gjort sig förfallen, oaktadt nämnde förbud rättvisligen och såsom icke i nåder uphäfvet, finnes anslaget på yttre dörren till härstädes varande Catholska församlingens kyrka.

Om uphäfvande af detta förbud samt motionens remitterande till H. LagUtsk. får jag härmed ytterligare vördsammast anhålla.

Denna motion begärdes på bordet.

Hr Liljenstolpe upläste härefter följande motion:

"Det vore i vår tid *oförlåtligt att vara intollerent* emot "fremmande religions-förvandter: den broderliga kärleken, äfven "emot dem, som med oss i religions-saker tänka olika, är hufvud-"draget i vår kristna lära"; så yttrade sig uti bref af d. 13 Okt. 1796 till Hertig Carl, i afseende på infordradt utlåtande, ang:de den 17-årige Konungen Gustaf IV Adolphs tillämnade förmälning med

Ryska Storfurstinnan Alexandra, tillhörande den Grekiska Trosbekännelsen, — Sveriges dåvar. Erkebiskop Uno von Troil; och vår nu gällande R.F. af d. 6 Juni 1809, innehåller uti 16 §:n "Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra" etc. — — "ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en "vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke "störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer", — hvarigenom Sveriges Konung och Sveriges folk så att säga beseglat den religions- och samvetsfrihet, hvilken så öppet antydes uti förestående citat af Sveriges dåvar. främste Prelat, såsom *ett hufvuddrag uti vår christna lära.*

Mera än ett halft århundrade är förflutet sedan dessa minnesvärda ord af en för oss så betydande auktoritet blefvo yttrade och ungefärligen samma tidrymd tilländalupen sedan förenämnde grundlagsstadgande hos oss antogs. Under detta det 19:de århundradets första hälft, då hvarje år, serdeles af den tid, som ligger oss närmast, framkallas händelser med resultater, förut decenniers, ja århundradens verk, — har religions- och samvetsfrihet allt starkare blifvit tidens lösen, äfven inom länder hvarest, och af män, för hvilka statskyrkan är ansedd såsom en Statens säkra grundval. Regeringarne och folken hafva äfven inom de fleste länder af den civiliserade verlden funnit de välgörande följderne utaf samvetstvångets uphörande, såsom ock af det dermed beslägtade slafveriets. Politiken, mera än religionen, jag vågar fritt uttala denna min öfvertygelse, tvekar likväl ännu att fullt frigifva Andens slafveri; och då denna förnuftets röst, serdeles uti en tid af oro och förvirring, som den närvar., måste äfven hos den enskilde mäktigt inverka på känslan, anser jag mig, med tillämpning häraf, böra åt den motion jag nu går att inför H. R. o. Ad. vördsammast framställa, likväl icke gifva den utsträckning, dessa premisser kunna tyckas åsyfta; dervid undertryckande min enskilda, innerliga uti reservation vid Const.Utsk:s under 1844—45 årens riksdag ingifne förslag till National-representationens ombildning, uttalade öfvertygelse: att med vår Statskyrkas, eller den Evangelist-kristna religionens helgd väl står tillsamman likhet i politiska och medborgerliga rättigheter åt *alla* fremmande religionsbekännare, födde inom landet eller behörigen naturaliserade.

Våra grundlagar, hvilka icke utestänga någon fremmande religions-bekännare från riket, klassifisera likväl samt tillerkänne, — ehuru lika skyldigheter påläggas alla, — politiska och medborgerliga rättigheter alltefter de olika trosdogmernas mer eller mindre öfverensstämmelse med Stats-religionen, eller den rena Evangeliska läran. I enlighet med hvad jag förut haft äran nämna, lemnar jag derhän, huruvida denna klassifikation är med billighet och rättvisa öfverensstämmande. Jag påkallar härvid endast H. R. o. Ad:s upmärksamhet för och varma behjertande af den inom våra landamären bosatta, af våra institutioner minst gynnade folkklass: *bekännarne af den Mosaiska Troslären.*

Vid sistl. riksdag blefvo motioner väckta i och för befrämjandet af Jude-mancipationen; och K. Förordn. af d. 30 Juni 1838,

ehuru sedermera d. 24 Sept. samma år inskränkt, tillerkände Svenska medborgare af Mosaisk Trosbekännelse en stor del af de rättigheter, jag med denna min motion åsyftar. Flera af de skäl jag ville framställa för rättvisan och billigheten härför, äro således långt före detta uttalade, synnerligast under diskussionen inom samtlige Riks-St:n, i anledn. af den utaf Hr C. F. Wærn J:r inom Vällofl. BorgareSt. vid sistl. riksdag uti ämnet, fastän ej med denna utsträckning, väckta motion hvilken härjemte bifogas (Bilagan N:o 1) och uti hvilken motion sig förenat Hrr *Lagergren*, *E. G. Lindström*, *Eriksson*, *Bergman* och *Berg* m. fl.; samt finnas åberopade uti ingressen till Allmänna Besv.- o. Ekon.Utsk:s öfver motionen afgifna Betänk. N:o 107 äfvensom uti den emot betänk. utaf Utsk:s dåvar. Ordf. Hr Gr. *Gyldenstolpe*, *Anton* afgifna reservation deruti Hrr *Törneblad*, *C. O.* och *Palmær* instämde. Jag tager mig fördenskull friheten endast återkalla i H. St:s minne dessa förhandlingar, till hvilka jag härvid har äran att hänvisa.

Redan förenämde riksdag egde Judarne inom flere andra länder, dels fullkomligt, dels i det närmaste enahanda politiska och medborgerliga rättigheter med dessa länders öfrige innebyggare: men serdeles de sednaste förflutna åren har emancipationen rastlöst fortgått. (Bilagan N:o 2).

Efter Jude-emancipations-frågans så beskaffade utveckling och framsteg i andra länder, synes det mig som vore omsider rätta tidpunkten inne, att äfven inom Sverige denna fråga nalkades sin lösning; samt att åt de sedan längre tid tillbaka härstädes bosatte Mosaiske Trosbekännare, af hvilka större delen äro infödde Svenske medborgare, äfven måtte medgifvas åtminstone de fri- och rättigheter, som äro andre fremmande Trosbekännare uti våra Grundlagar, alltsedan 1809, tillerkände; och hvilken billiga och rättvisa fordran jag vill, i det efterföljande, söka framställa och utreda från så väl religiös och moralisk, som social synpunkt.

För att derförinnan hafva uti minnet återkalladt hvad hufvudsakligast i detta afseende blifvit vidgjordt inom vårt kära fädernesland efter utfärdandet af förenämne K. Förordn: af d. 30 Juni 1838, genom hvilken initiativet till Jude-emancipationen här i landet blifvit taget, — anser jag mig härvid böra åberopa den af Mosaiske Trosbekännarne i Sverige, genom deras föreståndare, är 1847 till K. M. i underdånighet afgifna petition (Bilagan N:o 3) uti hvilken bevisen för emancipationens behörighet finnas till hufvudsaklig del nedlagda; äfvensom jag, för dessas styckande, tillåter mig hänvisa till de af Auktoriteterne öfver petitionen i nåder infordrade utl:n.

Medelst nu framlagde och åberopade handlingar, skulle Jude-emancipations-frågan kunna anses vara i *kyrkligt* och *socialt* hänseende fullt utvecklad; äfversom nära nog fullständigt vederlagda de häremot gjorda inkast; men då sakens vigt fordrar både grundlig undersökning och pröfning, helst å ena sidan den hos oss ännu icke fullt tillintetgjorda mot Judarne rådande *fördomen*, — som i sjelfva sin betydelse innebär begreppet om orättvisa, å den andra sidan en mot emancipationen fiendtlig öfvertygelse, ärlig, och derföre aktningsvärd, icke lära underlåta att söka upställa ytterligare

motskäl; så nödgas äfven jag, å min sida, anföra de bevis och stöd för motionen, hvilka mina reflektioner öfver frågan framkallat.

Det svåraste vid behandlingen och utredandet af denna fråga (Jude-emancipationen), är onekligen att kunna skilja det rent kyrkliga ifrån det politiska elementet. De stå hvarandra visserligen nära, böra dock icke *sammanblandas*.

Statskyrkans bestånd torde förutsättas såsom en oförkränklig grundsats hos hvar och en christen inom ett christligt samhälle, han må i öfrigt vara, eller icke vara, vän af religions- och samvets-frihet. Våra grundlagars bud äro i 16:de §:n R.F. så tillfyllest bestämmande i afseende uppå så väl denna frihet, som ock dess missbruk, att för mig icke synes, jemlikt denna grund-paragraph för religions- och samvets-friheten, hvarken något förbud vara behöfligt för olika trosbekännare, att tillgodonjuta enahanda med borgerliga rättigheter med oss; ej eller någon våda af ett sådant medgifvande. Tvärtom finner jag härutaf ytterligare stöd att äfven för Svenska medborgare af Mosaisk Trosbekännelse yrka de fri- och rättigheter, som äro tillerkände andre Trosförvandter, hvilka icke tillhöra den rena Evangeliska läran (18 § Riksd.Ordn.). Jag tror: att vår fria, uplysta, försonande *Evangeliskt-Lutherska*, christna lära, genom ett dylikt medgifvande af jemnlikhet åt bekännare af de med densamma olika trosdogmerna, skulle långt mera befästas och vördas, än genom de band och restriktioner, som för närvar. omgärda henne.

Att då för snart ett halft århundrade sedan vår nu gällande Grundlag sammanskrefs och antogs, en tid så föga aflägsnad ifrån utbrottet, af den första Fransyska revolutionen med dess, på samhällenas innersta rot: *Religionen* frätande irrläror, — att man då af farhåga och försigtighet samt med derjemte fästad upmärksamhet på förflutna strider och misshälligheter samt dyrköpta segrar så väl inom, som utom Fäderneslandet för de fremmande troslärornas skull, — icke tilltrodde sig fullt frigifva menniskoanden: utan genom bestämda gradationer för politiska och medborgerliga rättigheters förvärfvande af de olika Trosbekännarne, så att säga sökte tvinga en del Svenska medborgare af fremmande religion att, för vinnande af full medborgare-rätt, öfvergå till Statskyrkan, hvars helgd man derigenom ansåg vara bevarad och tryggad; — — detta må man icke förtänka. Annorlunda synes tiden nu hafva gestaltat sig. Efter en längre tiderymd af fred och lugn, hvarunder civilisationen gjort så betydliga, så stora framsteg, hafva vi tyvärr, nyligen — ehuru för vårt Fosterland lyckligtvis på afstånd, fått åse nya brytningar nästan öfverallt på kontinenten; men, vid alla dessa, dels lyckade, dels blott försökta omstörtningar, finna vi dock religionen skyddad och oantastad; det *kyrkligt heliga* af tidens oro skonadt och obefläckadt. Vi må således framgå på de politiska reformernes bana i allmänhet eller ej; i afseende på Judarnes emancipation kunna vi icke förthy vara liberala; och låtom oss icke längre qvarhålla fördämningar, de der nu skada, i stället att, såsom tillförene, hafva utgjort gagneliga bålverk emot ett ondt, som numera icke finnes.

Den tid är förbi att med våld och förtryck söka plantera korsets fana. Under detta uplysta tidehvarf är det på *öfvertygelsens*

väg samt genom mildhet ock kärlek, med ett ord genom christliga medel, som christendomen skall utbredas och befordras; men låtom oss "ingens samvete tvinga eller tvinga låta", utan lemnom en hvar vid hjertats tro: den religion, som af alla Trosbekännares Gud och Fader bäst uptages, och med hvilken, då den upenbarar sig i handling, lika ren och ädel, som i dess anda, skänker de spridda Fosterlanden med dess skiljaktiga Trosbekännare de bästa medborgare.

Alla tiders erfarenhet visar oss att Judarne å deras sida, icke hysa något omvändelsebegär; och endast såsom någonting serdeles sällsynt är enstaka exempel på öfvergång till den Mosaiska bekännelsen. För öfrigt torde väl icke vår religiösa öfvertygelse vara så svag, att den faller derföre, att vi, i yttre fördelar, ställa några infödingar af annan tro på samma linea med oss sjelfve.

Någon indifferentism, som man vill befara, lärer dessutom ingalunda blifva en följd af Jude-emancipationen, eller de Svenska Mosaiske bekännarnes uptagande ibland oss på landet, så väl som i städerne; ty ingen torde påstå, att större indifferentism finnes i Stockholm, Götheborg, Norrköping och Carlskrona, för det Judar uti dessa städer en längre tid varit boende. Icke eller kan detta sägas om de församlingar på landet, hvarest, genom serskild nådig tillåtelse, egendomsköp och rättighet till jordbruk, blifvit en och annan Jude tillerkändt. Tvärtom förefinnes mer än ett faktum, hurusom jordegande och jordbrukande Mosaiske Trosbekännare med, om jag så får säga, lika christligt sinne, som Statskyrkans anhängare, genom gåfvor till den christna kyrkan, den christna skolan och den christna fattigvården *), verkat för denna Statskyrka, för hvars helgds skull, såsom man upgifver och äfven tror det, — deras Trosförvandter och de sjelfve nödgats, till och med i detta uplysta tidehvarf, försaka tillfället att kunna, uti vetandets eller de medborgerliga inrättningarnes olikartade brancher, gagna och verka för det gemensamma fosterlandet, helt visst lika kärt för dem, som för deras christne landsmän.

Härvid torde jag få begagna mig af några lösryckta delar af hvad en aktad och utmärkt Svensk författare, Hr Reg:ts-Läkaren, Doktor Wetterberg, yttrat, i anledn. af Judarnes förr åberopade petition af år **1847**, helst deruti innefattas, i få ord, större delen af de sanningar, hvilka talar för emancipationen, sedd ifrån så väl *religiös*, som *social* synpunk:

*) Härvid torde icke böra lemnas oanmärkt Stamfadrens för de uti Carlskrona befintliga Judar, den aktningsvärde numera afl. Fabian Philips synnerliga nit och verksamhet för nämnde stad i allmänhet och serdeles dess förträffliga, af honom till större delen grundade fattigvård. Vid början af detta århundrade finna vi denne utmärkte man, som från intet, genom idoghet och omtanka, samlat en högst betydlig förmögenhet uti Carlskrona; och lyckades genom sina fabriksanläggningar, dervid endast fattige blefvo använde, och på landet genom det förbättrade landtbruk han infört, — denne Jude hafva förvärfvat sig det mest välförtjenta anseende. Han hugnades ock af Konungens nåd, som utmärkte honom med en medalj för medborgerlig förtjenst, en belöning, som sedermera blifvit tilldelad flere Mosaiske Trosbekännare.

"Vår tro är i motsats med Israëliternas: att Messias redan är "kommen; det ligger i vår försonings-lära att genom våra handlin-"gar bevisa att det verkligen så är, att vår Gud är kärlekens, för-"låtelsens och uplysningens Gud. Det tillhör således oss som "christne, att genom kärlek och saktmod på en gång bevisa vår "läras himmelska ursprung och uplysa våra bröder af hvilken tros-"bekännelse de också må vara. Hvad hafva deremot de christne "gjort? Jo de hafva ibland sig några lemningar af ett folk, hvars "tempel fallit till stoft, hvars historia ej mera är deras egen, men "som troget bevarat det enda, våldet ej kunna komma åt, sin tro. "För denna tro har man föraktat dem, nedtryckt dem, i fordna "tider plundrat och förslafvat dem "af nit för religionen", påstod "man, men kärleken för den sanna tron var dock ej så så stor, "att ej kärleken för penningar i alla tider varit större. Guldet "blef således det förtryckta folkets enda försvar; med mynt för-"mådde det alltid att skjuta bresche på dett snickna religionshatet. "Judarne blefvo således tvungne att samla penningar, för att få "lefva utan fädernesland och utom lagen och derför blefvo de ännu "mera hatade af de christne; man förebrådde dem bittert att de "vågade samla ammunition. Judarne hafva således hämnat sig ge-"nom sin industri och derföre att denna hos en del individer öf-"vergått till lastbara böjelser, har man förevitat hela deras stam att "vara lastbar, fastän den inom sig räknar, i förhållande till antalet, "de fleste laglydiga undersåtarne och fullt lika många ädla män, stora "konstnärer och vetenskaps-idkare, som de christne. Vi beklaga de "christne, om man på christendomen ville återkasta allt det omensk-"liga och lumpna, som de christne begått. Historien skulle då "bli en dödsdom öfver vår tro; men Gudilof! så kan det dock "icke vara".

"Om vi åter tillse hvad den christna tron vinner på att man "genom verldslig lag, genom förnekandet af sina rättigheter, sätter "liksom ett præmium för dem, som öfvergifva den falska tron, må-"ste vi fråga: Ligger det väl i christendomens idée, att för verlds-"liga fördelar köpa sig bekännare? Ligger der icke tvärtom, att "den sanna omvändelsen, den enda önskvärda, bör vara frivillig, "endast grundad på den inre öfvertygelsens oemotståndliga makt? "Jo allt detta måste vi erkänna. Vi rysa tillbaka, för att genom "plågor, genom eld och brand utbreda vår lära; men vi blygas icke, "för att genom förespeglingen af rent materiela fördelar, söka göra "proselyter, fastän en som i dödsångest afsvärjer sin religion, be-"stämdt är bättre, än en, som, för att vinna några eländiga verldsliga "fördelar, gör det. Vi fråga derföre öppet: har christendomen vunnit "några *sanna* bekännare genom detta medel och hade icke *de* som "af ren öfvertygelse öfvergått till vår lära, snarare gjort det utan "tvång än nu?"

Genom bifogade, från samtlige Mosaiske församlingarnes i Sverige föreståndare, af mig uti skrifvelse d. 30 sistl. Nov. begärdta samt under loppet af innevar. månad erhållna yttranden (se Bilagorne N:ris 4, 5, 6, 7 och 7½) öfver åtskillige vigtiga frågor,

hvilka

hvilka djupast ingripa uti förhållanderna emellan de christne och Judarne, tror jag mig kunna vederlägga: ej mindre de hufvudskäl, uppå hvilka Allm. Besv. o. Ekon.Utsk. vid sistl. riksdag tyckes hafva grundat sitt afstyrkande af Hr Wærns förenämnde motion, än ock snart sagdt alla inkast emot emancipationen.

Dessa yttranden ådagalägga: att utur *en och samma heliga källa* vi och Mosaiske Trosbekännare hemta principerne för vår Salighetslära: allt det goda, sköna och ädla vår religions Höga Stiftare anbefallt oss till befordrande af vårt eget, fosterlandets och menskliglietens väl, ligger, på sätt de Mosaiske Trosbekännarnes katheches utvisar, till grund för den Israëlitiska ungdomens religiösa och sedliga upfostran; och för att en gång för alla, på ett kraftigt sätt, möta den möjliga invändning, att hvad som der *läres* är det skenbart sanna, under det möjliga läror af en helt annan beskaffenhet apliceras i de ungas hjertan, äberopar jag förevarande intyg från föreståndarne, jemte deruti åberopade skrifter, hvaraf man finner, att denna religions-lärobok är densamma, enl. hvilken ungdomen årligen konfirmeras; samt att det är på de uti denna bok uttalade lärosatser, som ungdomen i Synagogan, i den Allvetande Gudens och allmänhetens åsyn, aflägga ett högtidligt löfte, att, i öfverensstämmelse dermed, lefva och dö.

I sammanhang härmed tillåter jag mig hänvisa till det sakrika anförande, som, för emancipationen, sedd ifrån religiös synpunkt; och serdeles emot förenämnde Utsk:s afstyrkande betänk., inom Högv. Preste-St. vid besagde riksdag (se PresteSt:s prot. för d. 26 Juli 1848 pag. 458—465 etc.) blifvit afgifvet utaf Hr Kontrakts-Prosten, Professoren och Ledamoten af K. M:s N. O. Magister H. G. Lindgren, som, genom sina djupa forskningar uti de Orientaliska språken och Theologi, vunnit vidsträckt ryktbarhet, samt sålunda torde med rätta anses fullt kompetent för frågans bedömande i detta afseende.

De Mosaiske Trosbekännarnes laglydighet, deras sedliga och fridsamma lefnad är sedan långliga tider tillbaka konstaterad. I detta afseende torde jag få, bland annat, åberopa en skriftlig förklaring af en uti vår Polis-historia serdeles utmärkt man, numera afl. Under-ståthållaren af Wannqvist: "att under de 28 år han bestridt Polismästare-tjensten i Stockholm, ingen Jude varit anklagad för *mord*, *tjufveri*, *äktenskapsbrott* eller *fylleri*". Vid 1840—41 årens riksdag (se R. o. Ad:s prot. för d. 24 April f. m.) afgaf dåvar. Landsh. i Götheborg, Hr Generalen m. m. Edenhjelm vitsord i ungefärligen enahanda syftning (se R. o. Ad:s prot.); och samtlige auktoriteternas fördelaktiga vittnesbörd, som innefattas uti de, från dem infordrade underdåniga utlåt:n, i anledn. af Judarnes petition år 1847; bekräfta nära nog till alla delar detsamma.

Af upgifterna på de yrken m. m., hvarmed i landet befintlige Judar sysselsätta sig inhemtas: att deras hela verksamhet *icke*, såsom det ofta påstås, är uteslutande vänd på småhandel och schackreri. De Mosaiske Trosbekännarne äro ursprungligen ett jord-

brukande folk, ehuru deras sedermera fördrifvande från hemlandet och kringspridande till alla länder, *tvungit* dem att öfvergifva jordbruket och boskapssköseln, samt att, just för de christnes utrotelsebegär, öfverlemna sig åt näringsfång, hvarigenom den flyttbaraste förmögenhet kunde förvärfvas. Derföre ju mera dessa våra landsmän tillerkändes enahada förvärfnings-rättigheter, som andra Svenska medborgare, ju märkligare tror jag för visst, att deras industriella förmåga och idoghet skulle gagnande verka inom alla rigtningar till det gemensamma fosterlandets välstånd och förkofran.

Jag kan icke bättre uttrycka denna min fullkomliga öfvertygelse, än genom att härvid taga mig friheten citera slutet af nämnde Hr Doktor Wetterbergs förut åberopade yttrande:

"I socialt hänseende åter lärer ingen kunna bestrida: att det "inom samhället icke finnes något farligare ondt än då man till-"skapar en stat i Staten; ett intresse, som är skiljdt från det hela. "Vi inse också derföre nödvändigheten af att inom vårt kristna sam-"hälle, förlika intressena, jemna både fördelar och bördor, så att "folket, så mycket möjligt är, sammangjutes till ett helt, till gemen-"samma arbetare till ett gemensamt intresse, som ytterst är sam-"hällets bestånd. Det är ju derföre, just för att tillvägabringa en "sådan enhet, vi anse en Regering nödvändig, som i sin hand kon-"centrerar hela folkets moraliska och öfverskottet af dess materiella "kraft? skulle vi då, äfven om våra religiösa fördomar påbjöde det, "tillskapa en klass af menniskor, som vi genom inskränkningar och "restriktioner af alla slag gjorde fremmande för vårt bestånd och "fiendtlig mot våra lagar".

"Vi inse, om vi vilja det, att vi genom våra förnekelser gjort "allt hvad vi kunnat, för att af Judarne skapa fiender till icke blott "vår religion utan äfven till vårt samhällstillstånd; och att de ej äro "det, är deras, men icke vår förtjenst".

"De fel man förebrår dem, denna industri, som förargar oss, "denna sammanslutning som utestänger oss, denna envishet i sin "tro, som de sätta mot vår, allt detta härflyter ju endast från deras "afskiljande. Emedlertid äro de fleste Judar i Sverige verklige "Svenskar, födde i vårt land, ofta fostrade i våra skolor, bildade "vid våra Akademier och i sammanlefnaden icke allenast tålda, utan "ofta värderade. Det är endast då de fråga oss: hvarföre få icke "också vi deltaga i edra folkförsamlingar, då vi som ni hafva vig-"tiga intressen att bevaka? hvarföre neken J oss en mängd före-"träden och rättigheter, som J sjelfve egen? endast då, men icke "eljelst, krypa vi inom intoleransens skal och komma ihåg, att "de frågande icke hafva samma tro som vi".

"Om judarne således icke ännu kunna anses få medborgerliga "rättigheter tillika med andra, är det derföre, att *fördomen* för-"bjuder en åtgärd, som både vår religion och våra begrepp om so-"cial utveckling påbjuda".

"Men i denna sak, som i alla, finnas dock *en* restriktion som "torde vara nödvändig, den nemligen, att ej Svenskarne förr än andra "Stater följt deras exempel, utan stränga kontroller, tillåter in-"flyttningar. Detta är en reciprocitet, ett nödvändigt ondt, be

"tvingadt deraf, att Israeliterne i några andra länder, genom ett "långt slafveri förnedrade, tryckta af hårda lagar, skulle i massa "öfversvämma ett land, som tillerkände dem medborgare-rätt, den "deras slafsinne icke kunde begagna. Deremot är rättvisan mot "de Svenska Judarne och för dem, som här blifva naturaliserade, "utan all fara både för vår tro och vårt samhälle, och ökar våra "krafter med en lika fosterländsk, men kanske ihärdigare flit än "vår egen".

I afseende på inflyttningarne torde redan befintliga föreskrifter derom vara tillräckliga och utesluta alla farhågor derför. Jag tager mig likväl äfven härvid friheten hänvisa till Hr Prof. m. m. Lindgrens ofvan åberopade yttrande (pag. 465), anseende en prescriptions-tid för fullständig naturalisation behöflig.

Från billighetens och rättvisans sida framställer sig, enl. mitt förmenande, såsom ett snart sagdt axiom; att enahanda rättigheter i allmänhet böra tillerkännas dem, hvilka upbära lika skyldigheter med landets öfrige innebyggare. Väl göra politiken och samhällsordningen restriktioner härutinnan nödvändiga; men ingalunda Trosskillnaden. Huru tillämpas detta deremot med afseende å Svenska Mosaiske Trosbekännare?

En i ögonen fallande serdeles obillighet, för att icke säga orättvisa, företer en af mig förskaffad upgift (Bilagan N:o 8) på de flere bland våra landsmän, tillhörande Mosaiska Trosbekännelsen. Grundlagen förbjuder dem ej att med deras kunskaper och öfriga förmåga tjena det allmänna; Auktoriteterne meddela dem förordnanden att bestrida åtskilliga befattningar, som tillhöra Statens tjenst; men att innehafva desamma på Stat är af berörde grundlag Mosaisk Trosbekännare förment.

Härvid kan jag icke undgå att serskildt påpeka Medico Philosophiæ Candidaten Benzows för några månader sedan af K. Sundhets-coll:m utfärdade förordnande, att, såsom läkare, biträda under cholera-farsotens härjande i Malmö, hvarest honom, under vanliga förhållanden, icke tillåtes hosätta sig. Candidaten Benzow har sedermera, ställd till Landsh:s i Götheborgs och Bohuslän disposition, haft enahanda befattning i Kongsbacka; samt är, i det ögonblick detta nedskrifves, på förordnande stationerad vid Fjällbacka inom Bohus län. Denne *Jude* skydde således icke, att, under farans tid, utsätta sitt lif för sina christne landsmäns hjelp och tjenst, fastän desse utestänga honom ifrån åtnjutandet af Statens framtida erkännande af hans närvar. mödor och upoffringar. Han är icke allenast beröfvad möjligheten att på Stat innehafva läkare-beställning i fäderneslandets tjenst, utan det är honom icke en gång tillåtit, att, såsom praktiserande läkare, *vistas* uti de samhällen, hvarest han, af sin religion, samt af moralisk och medborgerlig pligt upmanad, icke undandragit sig att gagna under dessa nyligen öfverståndna farans tider! — — Är väl detta öfverensstämmande med christi lära, eller bör väl sådant kunna försvaras, vare sig ifrån *religiös*, *moralisk* eller *social* synpunkt?

Man torde säga att detta speciella fall blifvitvit nog skarpt fram-

hållit; dock, min mening har ingalunda varit, att dermed tillkännagifva något klander emot Auktoriteterne. De äro bundne af grundlagens bud uti 28 § R.F., som härutinnan är *obevekligt*. Det stränga stadgandet var törhända förr en nödvändighet; men torde, utan tvifvel, numera i detta uplysta tidehvarf kunna modifieras. Vid 1844—45 årens riksdag väcktes äfvenledes inom Const.Utsk. förslag till ändring i detta afseende, beträffande läkare och andra vetenskapsmän, ehuru förslaget föll emot en ringa majoritet, om det ens föll, utan endast blef lemnadt åt framtiden.

Ifrån England, hvarest man ej lärer kunna förneka att vördnad för religionen och gamla institutioner icke på det noggrannaste iakttages; ifrån detta praktiska land lånar jag vid detta tillfälle ett exempel:

Englands Lord-canceller upläste såsom stöd för den af honom d. 1 Mars 1845 uti Öfverhuset föreslagna, samma år antagna Billen om Judarnes berättigande att bekläda kommunal-embeten, (Jewish disabilities removal bill) ett bref, hvars innehåll äfven härvid torde ega tillämpning:

"I Preussen har långt förr, än i andra Tyska Stater de hin-"der, som i borgerligt afseende funnits för Judarne, blifvit undan-"röjde. Detta samt tillåtelsen att begagna skolorna, hafva haft den "verkan, att den öfverlägsenhet i andlig verksamhet och kraft, som "finnes hos denna folkrace, blifvit lagd i dagen. Judar så väl "omvände som icke omvände, intaga de högsta punkter i det borger-"liga lifvet, och ett, i förhållande till den öfriga befolkningen, vida "öfvervägande antal af dem bekläda ganska betydande embeten".

Och må det tillåtas mig att slutligen tillägga dessa få ord af von Rönne och Liman (Judarnes ställning i Preussen):

"En folkstam, utur hvilken Frälsaren, Madonnan och Apost-"larne hafva utgått, som efter nära 2000-årig förföljelse blifvit sine "fäders tro och seder trogen; som efter nära 2000-årigt förtryck "ännu lifvas af sinne för vetenskap och konst, en sådan folkstam "måste vara med hvar och en annan jemngod och jemnbördig".

Inom Vällofl. BorgareSt., den samhällsklass, som förmenas lida det mesta intrång genom utvidgandet af Mosaiske Trosbekännarnes rättigheter inom Sverige, och hvilket Stånds votum i denna fråga äfven bör anses ega betydlig vigt: just inom detta Stånd äro de varmaste symphatier för en liberalare lagstiftning härutinnan försporde.

Högv. PresteSt:s förhandlingar utvisa en sann religiös tolerans; och ibland dess medlemmar har de Mosaiska Trosbekännarnes sak funnit flere väldige försvarare.

Detta H. Stånd, hvartill jag har äran höra, behöfver jag endast vördsammast hänvisa till förhandlingarne vid föreg:de riksdagar. H. R. o. Ad. har alltid för plägsed att gå främst uti striden för sanning och rätt. Åsigterna kunna väl vara olika, serdeles då Statskyrkans helgd och politikens fordringar komma i fråga. Jag vågar likväl hysa tillförsigt om framgång åt den rättvisa saken, i synnerhet då motionen inskränker sig till endast medgifvandet åt Svenska medborgare af den Mosaiska Trosbekännelsen af enahanda rättig-

heter, som redan uti våra grundlagar äro tillerkände öfrige Svenske medborgare af med Statskyrkan skiljaktig tro.

Det motstånd frågan städse rönt inom Hederv. BondeSt. har jag skälig anledn. förmoda till någon del vara undanröjdt. Tiden bortnöter fördomarne. Äfven inom det Hederv. Ståndet betraktas, Juden icke numera såsom en för allmogens varma christna tro fiendtlig och vådlig person, hvars plats bör vara utom lagen och samhället. De Mosaiske Trosbekännarnes aktningsvärda upförande och förhållande; dels såsom jordegande och sjelfve brukande den jord, dem af K. nåd medgifvits att inom några få delar af riket besitta; dels ock såsom läkare har närmat allmogen och personer, tillhörande de lägre samhällsklasserne, till Juden, hvars sagtmod, hjelpsamhet och stilla lefverne börjat ingifva dem förtroende; och ju mera kretsen för Mosaiske Trosbekännares verksamhet utvidgas, ju lättare skall den ännu ej fullt bortnötta fördom och antipathi försvinna, som till sitt ursprung räknar snart flydda 2:ne årtusenden: ja som man vill leda ifrån sjelfva vår christna religion, medelst framställningen om vår Frälsares marterande och mordet på Honom af Judarne. Skola väl nutidens Judar plikta för synder, sedan årtusenden begångna af deras fäder, hvilka voro olyckliga, beklagansvärda verktyg uti den Allsvåldiges hand: för en tilldragelse, utaf Judarnes och de christnes Gud beslutad och tillstädjad för menniskoslägtets försoning och frälsning? — — Nej *Försoningens* lära: vår christna tro, förbjuder oss detta; och måtte tidpunkten nu anses vara stundad, att uti handling visa denna försonande anda äfven inom det gamla fria Sverige!

Jemlikt Riksd.Ordn:s bud, måste motionen, hvilken uti dess helhet nu vördsamt framlägges, fördelas uti tvenne; och dervid serskiljas hvad som tillhörer Const.Utsk. specielt, samt andra Utsk:s behandling. Jag skall derföre, med förbigående af hvad Const. Utsk. tillkommer, hvilket uti serskild motion skall hos nämnde Utsk. anmälas, och hvartill jag för närvar. blott har äran hänvisa, härvid vördsamt anföra de förändringar, hvilka tillkomma den ekonomiska lagstiftningen, eller uti hvilka delar motionen torde af H. Allm. Besv. o. Ekon. samt LagUtsk:n, dels af hvartdera Utsk. serskildt, dels gemensamt, behandlas, neml.:

Derest motionen skulle tillvinna sig gunstbenäget bifall, torde R. H. St. uti underd. skrifvelse hos K. M. anhålla:

Att, med uphäfvande i allo af K. Förordn. d. 21 Sept. 1838, uti K. Förordn. d. 30 Juni samma år följande förändringar måtte vinnas, neml.:

Att uti 2 § utaf sistn:de K. Förordn., första mom. alldeles utgår; äfvensom orden "eller undervisnings-verket" uti andra mom.

Uti konseqvens med motionens syfte i öfrigt, skulle det väl synas, som 3 mom. af denna 2 § äfvenledes borde utgå; men då jag är fullt öfvertygad derom, att Mosaiske Trosbekännare sjelfve deruppå ej lägga någon synnerlig vigt, och förvecklingar derjemte kunde upkomma, ifall mom. utginge, har jag ansett mig böra föreslå detsammas bibehållande tillsvidare och intilldess annorledes derom kunde komma att stadgas.

Deremot torde 4 och 5 §§ befinnas vara öfverflödige och såsom sådane, böra alldeles utgå; och förordningen således ej komma att innehålla flera §§, än 1 § oförändrad; 2 § intages med iakttagande af de förändringar jag dervid vågar vördsamt föreslå; 3 § oförändrad; och 6 § upflyttas såsom § 4, sedan nuvar. 4 och 5 §§ blifvit, på sätt föreslagits, uteslutne.

Vidare torde det befinnnas: att uti K. M:s nåd. Förordn. af d. 22 Dec. 1841 till förekommande af olofflig införsel och utförsel af varor, orden uti 9 § "medlem af Judiska nationen" böra uteslutas, då det åsyftade stadgandet dels lärer anses öfverflödigt, dels äfven benämningen "Judiska nationen," såsom oegentlig, icke vidare förefinnas uti öfrige af K. M:s i nåder utgifne Förordnar, efter utfärdandet af ofta åberopade, af K. M:s nåd. Förordn. af d. 30 Juni 1838, ang. *Mosaiska Trosbekännares* skyldigheter och rättigheter här i riket; hvarförutan det, eller de H. Utsk., hvilka med motionen komma att taga befattning, torde i öfrigt föreslå de tillägg eller förändringar, som uti andra stadganden kunna anses behöflige till följd af motionen, samt redaktionen af de föreslagne förändringarne närmare ombesörja.

Bilagan N:o 1.

Då ett af våra hufvudsakligaste åligganden, såsom representanter vid detta riksmöte, är att i den mån en stigande uplysning, eller olika förhållanden kräfva, förändra och förbättre våra lagar och på så sätt, efter vår bästa förmåga, befrämja ett älskadt fosterlands väl, bör och kan det icke undgå vår upmärksamhet att många af våra landsmän, hvilka med oss deltaga i alla medborgliga skyldigheter icke äro i åtnjutande af de med dessa skyldigheter, för alla andra än dem förenade rättigheter.

En del af dessa rättigheter är dem, till följd af grundlagens bud, förvägrad, och någon fråga om förändring deri kan således icke i Ståndens plena väckas, utan inskränker sig derföre denna min motion till önskan af en förändring uti de stadganden af den ekonomiska lagstiftningen, hvilka inskränka Svenska medborgares, af den mosaiska trosbekännelsen, allmänna medborgerliga rättigheter.

Sådana äro, till följd af K. M:s nåd. Förordn. af d. 30 Juni 1838 och den derpå följande nåd. Kungörelsen, om tillämpningen af samma Förordning af d. 21 September nämnda år — rättigheten att köpa fast egendom på landet och den att bosätta sig annorstädes än i Stockholm, Götheborg, Norrköping eller Carlskrona.

Om man, för att igenfinna orsakerna till dessa för många af våra landsmän tryckande och förnärmande inskränkningar i medborgliga rättigheter, går till 1782 års nåd. Judereglemente, ur hvilket de äro tagne och tager i betraktande den tid och de omständigheter, under hvilka detta nådiga reglemente tillkom, så finner man att Judarna först genom berörde reglemente fingo tillåtelse att i riket inflytta och således på den tiden voro för oss så

till nationalitet, som religion fullkomligt främmande, hvarföre orsakerna till de inskränkningar i allmänt medborgerliga rättigheter, som då gjordes, säkerligen voro föranledda af omsorg om Statsreligionens helgd och hvad särskildte rättigheter angår, som äro föremål för denna motion, af fruktan för att, om Judarne tillåtas att sig här i riket med fullt medborgliga rättigheter bosätta, hvilka rättigheter de då icke i något land ägde, så många af dem skulle på en gång inflytta, att en alltför brådstörtad förändring skulle inträffat och många Svenska medborgare blifvit lidande på det intrång dessa främlingar skulle gjort i deras yrken och handteringar.

Huru olika äro icke deremot förhållanderne nu? Med undantag af några få under sednare tider inflyttade Judar, hvilka K. M. i nåder antingen tillåtit att tills vidare sig här i riket uppehålla, eller också med de inskränkningar ofvannämnde förordningar innehålla, gifvit Svensk medborgare-rätt — äro alla i riket boende medlemmar af den Mosaiska trosbekännelsen infödda Svenskar, hvilka det synas mig att man icke, utan att göra sig skyldig till den gröfsta orättvisa och förtryck, kan förbjuda att, enär de dertill äga medel, köpa fast egendom eller bosätta sig hvarhelst inom riket de finna för sig lämpligast.

Fruktan för stora inflyttningar af främmande Judar skulle också numera vara fullkomligt ogrundad, ty icke allenast äro de nu i många länder fullkomligt emanciperade, utan de äro äfven i alla andra, der de vistas, med sådan mildhet behandlade och hafva af en stigande uplysning så snart sin fullständiga emancipation att förvänta, att de säkerligen icke för de rättigheters ernående, hvilka de här skulle få, skulle vara villige att ombyta fädernesland. Dessutom kan en sådan inflyttning endast med K. M:s särskilda nåd tillstånd ske, och det är lätt att förstå, att en sådan icke skulle beviljas, om någon sorts fara af en allt för stor inflyttning vore för handen.

Någon omtanka om Statsreligionens helgd kan ej heller läggas till grund för ett fortsatt nekande af nämnde rättigheter, ty den Mosaiska moralläran är icke allenast lika, utan precist densamma som vår och denna omtanka kan således endast afse faran af proselytmakeri eller af exemplets inverkan på religiositeten, men det faller af sig sjelft, att proselytmakeri till en religion, hvars bekännare måste vara afkomlingar af en nation, som länge sedan uphört att existera, ej kan komma i fråga och hvad exemplets inverkan angår, så är det ett kändt factum, att Mosaiske trosbekännare sjelfve äro ytterst religiöse och aldrig fela i aktning för andras religion, ej heller har någon sådan inverkan kunnat förspörjas i de Städer, der de nu i sex decenier varit bosatte. Man bör dessutom ihogkomma, att anhängare af andra Christna läror än den rena Evangeliska, få bosätta sig hvar de behaga och från deras sida är onekligen farhågan för såväl proselytmakeri som exemplet af religiös indifferentism vida mer grundad, och likväl har man ej sett någon olägenhet upstå af denna dem förunnade rätt.

Såsom bidrag till min motion får jag vördsamligen bifoga de

Mosaiska trosbekännarnes petition till H. M. Konungen och Komerse-coll. yttrande deröfver, tillika med de af sagde coll:m af länsstyrelser och konsuler infordrade upgifter, äfvensom en afskrift af de högst smickrande utlåt. öfver de Mosaiske trosbekännelsen tillhörande Holländare, som de Holländske Ministrarne afgifvit till följd af en föreg:de Konsuls-rapport till Norska Regeringen.

Man behagade deraf se de lyckliga verkningar, som öfverallt ägt rum der, hvarest undersåtare af Mosaiska trosbekännelsen fått lika rättigheter med andra medborgare, äfvensom de fördelaktiga och serdeles hedrande vitsord, Svenska medborgare af nämnde lära erhållit af sina länsstyrelser. Jag öfvergår nu till vederläggande af de hufvudsakligaste inkast, som blifvit gjorda emot förländandet af bemälda medborgerliga rättigheter, då denna fråga vid föregående riksdagar underlegat Ständernas pröfning eller som af ofvanbemälda länsstyrelser i deras skrifvelser gjorts gällande.

Dessa inkast röra antingen de Mosaiska trosbekännares religion eller deras nationalitet, eller en förmenad dem medfödd benägenhet för ocker och schackerhandel, eller en likaledes förmenad medfödd större skarpsinnighet och benägenhet att inmänga sig i allt, hvilken man fruktar inom kort skulle bringa alla yrken i deras händer och qväfva all industri hos landets öfriga barn. Den Mosaiska religionens hufvudstycken äro tron, kärleken och hoppet, och dess morallära är, såsom jag redan nämnt, densamma som vår — de af Gud gifna tio-buden — hvilken således icke någon förebråelse kan göras. Också har man aldrig klandrat sjelfva religionen, men väl i blind fanatism, att det var densamma som hystes af Christi förföljare, hvars lidande derföre borde på denna religions bekännare hämnas, icke besinnande att man genom denna vedergällningslära gjorde sig skyldig till samma fel, som dessa förföljare, förtryck och hat mot en olika tänkande. Det är sant, att i samma mån Christendomens lära blifvit renare hafva dessa förföljelser uphört. Man fördrifver icke numera Judarne med eld och svärd, men man fortfar att förtrycka dem och beröfva dem medborgerliga rättigheter. Jag tror icke att det numera gifves någon, som för religionen påyrkar rättvisan häraf, men man nekar det oaktadt af föregifna politiska skäl emancipationen och anför bland dessa skäl att i Mosaiska trosbekännelsen ingå, utom den för oss gemensamma morallären, äfven politiska bud och landslagar, hvarjemte denna trosbekännelse skulle vara så nära förenad med Judarnes historia och nationalitet, att de, så länge de vidhänga den, aldrig skulle kunna känna sig såsom medlemmar af någon annan nation, utan alltid bilda en särskild stat, en stat i Staten. Detta inkast, härledt från religionen, rörer dock egentligen nationaliteten, och jag torde derföre få behandla det i sammanhang med det inkast, man i afseende på denna gjort, neml., att Mosaiske trosbekännare, till följd af sin härkomst, aldrig skulle kunna blifva Svenskar, utan alltid skulle förblifva Judar, således aldrig betrakta Sverge såsom sitt fädernesland, utan alltid derföre anse det förlofvade landet, dit deras åtrå alltid skulle stå och dit de, vidhängande sin tro på en kommande Messaias, alltid skulle hoppas blifva återförde.

För att vederlägga detta inkast och visa hvad de Mosaiske trosbekännare med afseende härpå tro och känna, finnes endast ett sätt, det att undersöka deras troslära, och fullständigare bevis om origtigheten af någon satts, än denna lemnas om grundlösheten af nämnde påstående, kan ej heller gifvas. Jag måste derföre besvära med några korta utdrag af deras religionslärobok, och bifogar derjemte till vidare påseende ett exemplar af denna bok.

Tillämpningen till 4:de budet omfattar i deras, likasom i vår lära, kärleken till fäderleslandet och på frågan "Hvilket är vårt fädernesland?" svaras: "Det land der vi äro födde eller der vi åt-"njuta skydd och borgerliga rättigheter. Vi böra anstränga alla "våra krafter för detta landets väl."

Men ej nog med detta bestämda stadgande af kärleken till födelsebygden såsom af Gud befalld; alla de politiska lagarne och landslagarne, hvilka möjligen kunnat interferera med lydnaden för allmän lag, och hvilka man, om de tillämpats, icke utan skäl ansett skola sammanhålla de Mosaiske trosbekännarne till ett serskildt samhälle eller, som man sagt, en stat i Staten, äro helt och hållet uphäfda och förklarade ogiltiga. Det heter derom i den ofvannämnde läroboken: "Vi äro ej förpliktade att iakttaga alla buden. "Nu binda oss endast moral- och ceremonial-buden, ej de politiska "buden, tempellagarna och landsförordningarne," och åter på frågan: "Hvarföre? Emedan vi ej mera bilda en egen Stat och för "en sådan voro dessa bud gifna, emedan vi ej mera hafva något "tempel och ej äro i besittning af det förlofvade landet, Palæ-"stina".

Om Messaias säges det: "Messias skall föra Israel i ett nytt "förbund med Gud; Guds kärleks och kunskaps förbund, och ge-"nom honom skall det Gudomliga riket på jorden uprättas," och vidare: "Med det Gudomliga riket på jorden förstås, att den enda "sanna religionnen skall utbreda sig öfver hela jorden, så att alla "menniskor erkänna en enda Gud, tjena honom allena och älska "hvarandra som bröder."

Det är omöjligt att med denna vackra förklaring öfver det Gudomliga riket, som skall utbreda sig öfver hela jorden och omfatta alla menniskor, tro, att dermed afsåges en judarnes flyttning till Palæstina, men på det att ännu mindre tvifvel måtte kunna upstå att icke något sådant verldsligt företag — afses, förklaras vidare, att de dödas upståndelse och den stora verldsdomen stå i förbindelse med tron på Messias, hvilken tro således är fullkomligt analog med vår tro på Christus, "dådan igenkommande att döma lefvande "och döda," och hvilken jag icke hört minska någons fosterlandskärlek.

Att Mosaiske trosbekännare, i trots af sin religions bud om kärleken till det land, der de äro födda och bosatta, till följd af historiska minnen, skulle, mera än den jord, på hvilken de blifvit födda, mer än den jord vid hvilken minnet af allt hvad som inbegripet i deras lif, är fästadt, på hvilken de hoppats, älskat, lidit och som förevarar deras bortgångne älkade — att de mera än denna jord skulle älska den aflägsna, af solen förbrända, af röfvare,

tiggare och smutts upfyllda orienten, emedan deras förfäder för nära tvänne årtusenden lefde der, likasom våra vid samma tid eller vid svarta hafvets stränder, — är icke möjligt.

Då jag således bevisat, att de fordom, i sammanhang med mosaiska religionen stående, politiska buden äro uphäfda; att denna religion icke innebär någon förkärlek för det förlofvade landet, utan tvärtom i den eviga Gudens namn bjuder och befaller oinskränkt fosterlandskärlek till det land, hvars undersåter dess bekännare äro; och att tron på Messias icke har afseende på detta lifvet, utan på det tillkommande; samt tanken att de för historiska minnens skull, med mera förkärlek omfatta deras fäders fordna fjerran aflägsna hem, än deras eget närvarande, icke tål pröfning; så tror jag ej att man längre kan påstå, att de äro af en främmande nation eller i denna fördom finna skäl att vägra dem medborgerliga rättigheter.

Lika litet afseende tror jag de öfriga inkasten förtjena. Att Mosaiska trosbekännare skulle ega en medfödd benägenhet att taga hög ränta och handla med gamla kläder och dylikt kram är lika otroligt, som af existerande förhållanden i vårt fädernesland obestyrkt. Att många Israeliter i främmande länder lifnära sig med dessa yrken är sannt, men jag finner en ganska enkel förklaringsgrund dertill, deruti att, då alla handtverk varit dem förbjudna och endast handeln dem tillåten, de, som icke egt kapitaler nog att drifva handel i större skala, sett sig tvungna att göra det i mindre — det är att inköpa och återförsälja sådana mindre värdefulla articklar, som deras medel tillåtet dem att betala; och hvad räntan angår, så var det Judarne, då de bildade en egen Stat, förbjudet att taga någon ränta, men en stigande uplysning har lärt såväl dem som oss, att ränta är en rättmätig betalning för det temporära afståndet af ett kapital, och dess höjd beror således på tillgången af dylika kapital och den risk, som med deras utlånande är förenad. Jag kan således ej finna något skadligt i något af dessa yrken, men kan genom deras missbruk skada upstå, så bör denna förekommas genom lagar, som gälla lika för alla religionsbekännare.

Dessa allmänna räisonnementer röra emedlertid, såsom jag redan nämnt, icke Mosaiske religionen tillhörande Svenskar, och jag ber att i detta afseende få hänföra till länsstyrelsernas vackra vitsord om deras upförande; men äfven om man förutsätter att förhållandet skulle vara motsatt, så kan detta dock aldrig blifva ett skäl att vägra dem att köpa jord och idka andra yrken, än handel, ty om schackrarens yrke är dåligt, så bör han ju snarare upmuntras än förbjudas att öfvergifva det, och lika absurdt som orättvist skulle det vara, att förbjuda en Mosaisk trosbekännare att köpa jord, emedan en annan toge hög ränta.

Om Mosaiske trosbekännares större skarpsinnighet än Christnas är jag ingalunda öfvertygad; men skulle den verkligen existera, så kan den endast blifva gagnelig för de yrken, hvarmed de skulle komma att sysselsätta sig. Om en Mosaisk trosbekännare skulle bättre sköta sin jord eller med mera omtanka drifva sitt bruk,

än den förra ägaren gjort; så skulle ju vid dessa egendomar flere menniskor finna arbetsförtjenst och bröd än förut och såväl handteringen som fosterlandet deraf hafva fördel. Någon benägenhet att inmänga sig i allt och qväfva andra medborgares industri har icke försports i de städer, der de hittills fått bosätta sig. Hade den visat sig, så skulle det ju vara en orättvisa emot dessa städers innebyggare att utsätta dem ensamne för en sådan inverkan; men de hafva aldrig beklagat sig deröfver. Att genom en Mosaisk trosbekännares ingående uti ett yrke, likasom genom en Christens, en konkurrens upstår för dem, som förut drifvit detta yrke är gifvit, men denna konkurrens är nyttig för allmänheten, och bästa sättet att förebygga, att den ej må blifva skadlig för någon, är att lemna alla yrken öpna för alla medborgare.

Jag har nu genomgått de inkast, man gjort emot de Mosaiske trosbekännarnes vinnande af medborgliga rättigheter, och har endast några ord att tillägga om de fördelar, som derigenom skulle vinnas.

Desse trosbekännare hafva gjort sig kända såsom arbetsamme, ordentliga, husliga, måttliga och återhållsamma. Deras välgörenhet emot så väl Christna som egna trosförvanter är utomordentlig, och det är nästan utan exempel, att någon af dem begått ett brott. Sådane medborgare förskjuter en Stat icke strafflöst, och det är derföre icke blott uphäfvandet af ett lidande för dem, utan äfven en fördel för det gemensamma fosterlandet, som jag vill vinna.

Vi skulle genom de Mosaiske trosbekännarnes emanciperande aftvå den fläck, som nu vidlåder oss såsom deras förtryckare; vi skulle genom den frikänna vår religion från en mot dess milda anda stridande fanatism; vi skulle slutligen genom den erkänna alla medborgares likhet inför lagen och derigenom helga denna princip, som måste vara hvarje rättsenligt samhälles grundval.

Min motion är, att Ständerna måtte i underdänig skrifvelse hos Hans Maj:t anhålla, att 2:dra §:n af K. M. nåd. Förordn. af d. 30 Juni 1838, 1:ta och 3:dje punkterna, måtte utgå, och 2:dra punkten förändras så, att hela denna § skulle få följande lydelse:

§ 2.

Mosaisk trosbekännare må ej ega att välja eller kalla prest eller kyrkobetjening inom Christna församlingarna eller i direkt:r eller kommisioner, som hafva befattning med kyrkoärender eller Christna undervisvingsverket; deltaga i öfverläggningen eller beslut om sådana frågor:

samt att K. M:s nåd. Kungörelse af d. 21 Sept. 1838 måtte helt och hållet uphäfvas.

Jag anhåller vördsammeligen om remiss af denna min motion till vederbörligt Utsk.

C. F. Wærn, J:r.

Afskriftens rigtighet intygar:

Axel Lamm.

Medic. Doct. Chir. Magister.

Bilagan N:o 2.

Vördsam promemoria.

Året 1848 har i fråga om *Judarnes emancipation*, frambragt så utomordentligen mycket, att en detaljerad redogörelse derför, att icke tala om en resonerad framställning, skulle uptaga volymer. Inskränkt till utrymmet af blott en promemoria, vilja vi blott i största korthet omnämna facta, som i sig sjelfva äro så rikhaltiga och af en så betecknande natur, att de ensamne tala ett tillräckligen hörbart språk. För att i detta uppräknande bringa åtminstone något system, skola vi följa den kronologiska ordningen.

Den 5 Januari förelade Lord John Russel *Englands Underhus* billen om Judarnes emancipation. Den 7 i samma månad väckte *Universitet i Königsberg* och d. 20 *Filosofiska fakulteten vid Universitetet i Berlin* fråga om befogenhet för judar att bekläda akademiska läroembeten. Uti den under d. 8 Febr. utfärdade konstitution för *Konungariket Sardinien* uttalades grundsatsen för religiös tolerans. D. 9 Febr. erhöllo judarne i *Storhertigdömet Toscana* genom detta rikes nya grundlag enahanda medborgerliga och politiska rättigheter, som öfrige der bosatte trosbekännare. Den 11 i samma månad erhöll billen om judarnes emancipation andra läsningen uti *Underhuset*, hvarvid Sir Robert Peel höll sitt namnkunniga tal till förordande af denna fråga. Den 25 Febr. inträdde två judar, Hrr Cremieux och Goudchaux, såsom medlemmar i *Frankrikes provisoriska regering*. Den 4 Mars utlofvade *Hertigen af Nassau* likställighet i borgerliga och politiska rättigheter för alla olika trosbekännare inom Hertigdömet. Den i samma månad fordrade andra kammaren af den *Badiska Riksförsamlingen* judarnes likställighet i rättigheter med statskyrkans bekännare, hvilket af Ministéren utlofvades. Den 6 Mars utlofvade *Konungen af Bayern* en lag, som skulle förbättra judarnes samhällsställning. Under s. d. blef judarnes emancipation fullständigt genomförd uti *Hessen Homburg*. Den 7 Mars utlofvade Ministéren i *Hessen Darmstadt* judarnes likställighet med öfrige trosförvandter inom landet. Den 14 Mars tillförsäkrade Ministéren i *Konungariket Würtemberg* judarnes fulla politiska rättigheter. Under s. d. blef emancipationen genomförd i *Anhalt Dessau*. Under s. d. ingingo båda Tafflarne af *Ungerska* riksdagen med en gemensam skrifvelse till Kejsaren Konungen, hvaruti begärdes judarnes fullständiga emancipation uti *Ungern*. Den 16 Mars förelade ministéren i *Storhertigdömet Baden* kamrarne ett lagförslag, som innefattade den af andra kammaren under den 5 i s. m. åskade judarnes emancipation. Den 19 Mars erhöflo judarne politisk valrätt uti *Oldenburg*. Den 22 Mars utlofvade *Konungen af Preussen* judarnes likställighet i rättigheter med öfrige Preusske medborgare. Den 25 Mars infördes uti *Sardinien* emancipationen i enlighet med lagen af den 8 Febr. Den 27 Mars inträdde en jude såsom ledamot af *Venedigs* provisoriska regering. S. d. genomfördes emancipationen fullständigt uti *Anhalt Bernburg*.

Den 2 Apeil äskade *Bayerns Deputerade kammare* judarnes fullständiga emancipation. Den 7 Apr. förklarade det *Tyska förparlamentet*, att judar voro lika valberättigade och valbare till Tysklands nationalförsamling, som alla andra trosbekännare. Den 10 Apr. beslöts judarnes emancipation utaf den provisoriska Regeringen i *Modena*. Den 14 Apr. förelades Ständerna i *Braunschweig* ett lagförslag, som tillförsäkrade judarne full jemnlikhet med öfrige trosförvandter. Den 17 Apr. öpnades Ghettos portar i *Rom*. Den 18 i s. m. erhöllo judarne politisk valrätt i *Österrike*. Den 20 Apr. medgäfvo *Braunschweigs Ständer* äktenskap emellen judar och kristna. Den 30 i s. m. emanciperade provisoriska Regeringen i *Milano* samtliga inom det Lombardiskt-Venetianska Konungariket bosatta judar. Den 5 Maj antog *Engelska Underhuset* billen om judarnes emancipation. Den 18 i s. m. utgafs en kejserlig *Rysk Ukas*, som på liberala grunder fastställde organisationen af Rabbiner-Commissionen. Redan den 24 förutgångne Mars hade en Ukas utgifvits, som tillförsäkrade soldater af mosaiska religionen åtskilliga förmåner. Den 6 Juni antog andra kammaren af *Hannovers Riksförsamling* lagen om judarnes emancipation enhälligt. Midsommarsdagen proklamerade *Donaufurstendömenas Regenter* judarnes emancipation. Den 5 Juli erhöllo judarne i *Tyrolen* fri religionsöfning. Den 11 och 23 Juli antogo *Hessen Cassels* och *Hessen Homburgs* lagstiftande församlingar lagar, som medgifva äktenskap emellan judar och kristna. Den 28 Juli medgaf *Preussens Nationalförsamling* till kristendomen öfvergångne judar *frihet att återvända till sine fäders tro* med bibehållande af fulla medborgerliga och politiska rättigheter. Den 7 Aug. utfärdades den af ministéren i *Hessen Darmstadt* under den 7 Mars utlofvade lagen om judarnes emancipation. Den 14 Sept. utfärdades en lag af enahanda innehåll uti Konungariket *Hannover*. Den 2 Okt. valdes *en jude*, Doktor Riesser, *till vice president i Tysklands nationalförsamling*. Den 5 i s. m. borttog *Österrikes* lagstiftande församling den s. k. judeskatten. Den 9 Okt. invaldes judar till ledamöter af *Municipalrådet i Krakau*. Den 19 i s. m. tillerkände borgerskapet i *Frankfurt am Mayn* judarne valrätt till den konstituerande församlingen. Den 10 Nov. erhöllo judarne i *Konungariket Sachsen* och d. 15 i s. m. judarne uti *Storhertigdömet Sachsen Weimar* enahanda rättigheter. Den 5 Dec. fastställde den utaf *Konungen af Preussen* oktrojerade författning judarnes fullständiga emancipation och den 10 i s. m. beslöt *Tysklands parlament* judarnes fullkomliga emancipation öfver hela det Tyska riket.

Under första månaden af år 1849 hafva judarne i den fria Riksstaden *Hamburg* erhållit medborgarerätt samt indigenatsrätt i *Lübeck*, i hvilken stad det sedan århundraden varit dem förbudet att bosätta sig; äfvensom talrika petitioner till riksdagen i *Kremsier* inkommit om judarnes i Österrike *fullkomliga* emancipation.

Vi torde icke behöfva mera än med få ord uti minnet återkalla, att redan före 1848 Judarne i *Frankrike*, *Belgien* och

Holland voro i åtnjutanande af alla samt i *England* och *Danmark* af nästa alla både medborgerliga och politiska rättigheter.

Hvad här förtjenar tilläggas, är, att Judar i *Schleswig och Holsten*, *Österrike* och *Italien* deltagit i de nationalitetskrig, som i nämnda länder utbrutit, och dymedelst bestyrkt, att de ej ega någon serskild nationalitet, utan att juden drager sitt svärd mot sine trosbröder, då det är fråga om att försvara sin *Tyska Magyariska* eller *Danska* nationalitet. Detta faktum, om något, mätte väl undanrödja hvarje skymt af beskyllning om judarnes serskilda nationalitet.

Bilagan N:o 3.

S. A. K.!

Inför E. K. M:s thron våge vi i djupaste underd:het, efter uppdrag af församlingarne i Stockholm, Götheborg och Norrköping, i samtlige till Mosaiska läran sig bekännande Svenska undersåters vägnar, nedlägga deras anhållan om E. K. M:s nåd. bistånd till erhållande af de medborgerliga rättigheter, hvilka ännu här i landet äro dem i lag förvägrade, svårligen förenligt med grundlagens liberala anda, samt i strid med de filantropiska läror och den känsla af menniskorätt och menniskovärde, som nu i allmänhet lifva Europas nationer.

Då vi i underd:het vände oss till E. K. M. med en så vidsträckt anhållan, som att få åtnjuta samma rättigheter emot upfyllandet af samma skyldigheter till det gemensamma fäderneslandet, med hvarje annan infödd Svensk, hafva vi noga betänkt alla de dermed samband egande omständigheter. Vi hafve frågat oss: icke om det var vår naturliga rätt, såsom menniskor, att få deltaga i samhällets alla fördelar och bördor, ty derom upstod hos oss aldrig tvifvel, och uplysningen har lyckligtvis numera äfven undanröjt det hos de kristna folken, ehuru det enskilta intresset ofta nog begagnat sig af fördomar och missförstånd till motverkande af det offentliga erkännandet, och samfundslifvet har redan så mäktigt tagit intryck af denna stora sanning, som är kristendomens skönaste lärosats, att vi icke behöfva åberopa den inför en Konung och ett folk, hvilka gemensamt visa sig beslutne att hylla Sanningens och Rättvisans principer. Men vi hafva frågat oss: om en underd. begäran, att få denna naturliga rätt högtidligt erkänd, är förenlig med fäderneslandets fördelar, samt med tidsförhållandena i öfrigt; och det är först sedan vi efterforskat detta, med all den förmåga oss står till buds, och sedan vår, på denna forskning grundade, öfvertygelse bejakat frågan, som vi vågat nalkas E. K. M:s thron med underd. anhållan om nåd. upmärksamhet på skälen till denna begäran.

Vi skulle missbruka E. K. M:s tålamod och visa ett oförtjent misstroende till Svenska folkets representanters kunskaper och omdöme vi här vidlyftigt anförde alla de kända förhållanden; som i flera andra länder redan visat de gemensamma fördelarna af enahande medborgerliga pligter och rättigheter för så väl christne som Mosaiske trosförvandter. De mest idoga och bildade folken, i Europa hafva

redan fränträdt alla tvifvel om nyttan deraf. I Frankrike, Belgien, Holland och flera Tyska riken, samt i de Nordamerikanska staterna är emancipationen numera fullständig; i England, uti nästan alla väendtliga delar genomförd; och i samma mån denna princip af likhet alla trosbekännare emellan gjorts gällande inför lagen och i samhällsförhållandena, utan vilkor eller småaktiga inskränkningar, visar sig en allmän belätenhet dermed. I Danmark har folkets tänkesätt härom i sednare tid taget en sådan riktning, att det sjelf afhjelper och lämpar de missförhållanden, som en senfärdig lagarnes utveckling ännu ej aflägsnat. I Norrige, det land der sjelfva grundlagen genom besynnerligt afsteg från sin i öfrigt frisinnande anda, hårdast uttalat sig emot Mosaiske trosbekännare och vägrat dem all inflyttning, har redan en mäktig opinion visat sig för borttagandet af detta onaturliga hinder.

Hvad Sverige beträffar, finnes intet skäl att befara, att det, om den Mosaiska befolkningen finge med den öfriga dela alla medborgerliga och politiska rättigheter och skyldigheter, icke kunde blifva lika belätet dermed, som nyssnämnde länder. Sverige framgår onekligt med tillväxande intellektuella och moraliska krafter på bildningens och sedlighetens bana; det känner alltmer värde af dess krafter, och sådana finnas äfven inom alla religionsbekännelser. Sverige känner ock alltmer behofvet af industriens utbildning för en tillvexande befolkning, om en hård naturs hinder skola kunna upvägas; det öfvertygar sig alltmer, att handels- och näringslifvets frihet utgör vilkoret för en sådan industriens utveckling; monopolierna äro redan i lag afskaffade; en omisskännelig syftning till bättre beräkning i företagen och till mera sparsamhet i enskilda lifvet förmärkes. Under ett sådant fortskridande på civilisationes bana och ett allmännare sträfvande till mera uplysning och trefnad, kan icke det verksamma biträdet af en integrerande del utaf landets befolkning vara likgiltigt. Om den ock icke är talrik, erbjuder den måhända jemförelsevis till sitt antal, en mera betydlig andel af intellektuela, materiella och moraliska krafter, än mången förväntar, eller allmänheten hittills känt, eller visat sig böjd att offentligen erkänna; och vi våge hysa den förtröstan, att vid en jemförelse emellan den Mosaiska befolkningen här i landet och den öfriga befolkningens bättre lottade klasser, skall den förra, oaktadt alla de hinder och inskränkningar, den ännu måste röna i sin medborgerliga ställning, befinnas icke stå tillbaka mot de sednare; i idoghet, ordning, huslighet och sedlighet, samt att den således, genom det införlifvande med nationen, som måste blifva en följd af jemlikhet inför lagen, skulle i förhållande till sitt antal ganska verksamt bidraga till intelligensens och industriens framåtskridande, och dymedelst till landets förkofran.

Billigheten af de förändringar i våra förhållanden, hvarom vi nu gå att i underdånighet anhålla, har K. M. jemväl för åtta år tillbaka nådigst behjertat, och genom utfärdandet af en nåd. Förordn. uphäft alla dittills utkomna, rikets Mosaiska befolkning rörande, men med tidehvarfvets uplysning icke öfverenstämmande Författn:r. Att kort derefter en förklaring följde, som åter till en

del aflägsnade det efterlängtade målet har — utan att minska vår tacksamhet för de ädla afsigter, hvilka så klart framlysa ur förstnämnda nåd. förordning — icke kunnat undgå att nedslå och djupt bedröfva; dock har numera denna smärta gifvit vika för det tillitsfulla hopp, vi hyse till E. K. M:s högsinnade tänkesätt och ynnestfulla nåd, samt till Svenska folkets alltmer fortskridande upplysning.

Allmänna tänkesättet erkänner numera religions-fördragsamheten såsom en christlig pligt. De falska begreppen om Mosaiska religionens fiendtlighet mot christendomen och om dess bekännares hyllning af samhällsvädliga läror hafva skingrats. Många af de anledn:r, som förut inom ätskilliga af landets folkklasser vållat afvoghet emot den Mosaiska befolkningen, hafva upphört. De serskilde trosförvandterna respektera hvarandras samvetsfrihet, i samma mån, som förnuftet visar religionernas gemensamma mål vara mennisko-kärlek, fri forskning och samhällig sedlighet; snart stå de alla färdiga att erkänna fordna misstag och sin bättre öfvertygelse. Det är således antagligt, att just nu, då nationen, ställd på förtröstan till E. K. M:s ädla tänkesätt och motseende Regeringens verksamhet för hennes vigtigaste angelägenheter, söker lyfta sig öfver alla de fördomar, missförstånd och betänkligheter, hvilka i sekler hämmat nationalandans utveckling i sann mensklig riktning och till alla folkklassers gemensamma båtnad, skall Svenska folket finnas beredvilligt, att, med erkännande af sina lagars rätta anda, skänka fullkomlig och oinskränkt medborgarerätt äfven åt de landsmän, hvilka, till följd af hittills oklara begrepp om allmän menniskorätt, varit och äro dömda att uteslutas från alla dyrbarare samhällsfördelars åtnjutande. Under ett ögonblick af denna vigt och då Svenska folket manas af sina egna behof till en frimodig, fördomsfri forskning uti alla sina inre förhållanden, skall allmänna tänkesättet besinna hela obilligheten af en sådan uteslutning. Det skall vid åsynen af den Mosaiska befolkningens sträfvande till bildning och sedlighet, samt af det deltagande för samhällets angelägenheter, den genom sjelfva denna önskan om delaktighet visar, finna hela orättvisan af att låta denna del af Sveriges befolkning ännu längre dväljas i den tillbakasatta samhälls-ställning, hvari den nu befinner sig: att till och med i lag vara förnekad möjligheten att höja sig till jemlikhet med öfrige Svenska undersåter.

Att en dylik sträfvan till fördomsfri forskning samt en känsla af behof utaf förbättrade samhällsinstitutioner verkligen genomgår och lifvar Svenska folket och dess Regering, tro vi oss finna bland annat bekräftadt deraf, att på E. K. M:s nåd. befallning nu tvenne komitéer äro nedsatte att utarbeta förslag till nationalrepresentationens ombildning samt till förändring af allmänna lagen. Öfvertygade, att de uplyste och vältänkande män, som E. K. M. härtill täckts utvälja, icke kunna undgå att vid sina arbeten afse tidens kraf af en, med det religiösa sinnet, bildningens och samhällsandans utveckling mera öfverensstämmande fördragsamhet inom den medborgerliga och politiska verksamhetens område, olika trosbekännare

emel-

emellan, våge vi här underd:st uttala den hoppfulla förmodan, att, om dessa komitérade finge sig updraget att yttra sig öfver de delar af denna vår underd. ansökan, som angår dels deltagandet i nationalrepresentationen, dels ett förtydligande af allmän lag, de begge komitéerna då skulle finna sig upmanade att föreslå uphäfvandet af alla de inskränkningar i denna medborgerliga verksamhet, hvilka, grundade blott på religions-olikhet, ännu qvarstå i rak strid mot tidens uplysning och allmänna, försonande anda.

Sedan vi nu vågat fästa E. K. M:s upmärksamhet på alla dessa förhållanden, bedje vi, att E. K. M. täcktes taga i betraktande, att den nu i riket befintliga Mosaiska befolkningen till största delen består af här i landet födde afkomlingar af föräldrar, hvilka genom landets Regering för nära sjuttio år sedan upmuntrades att sig i riket bosätta; att de tala landets språk, följa dess seder, deltaga i nationalförsvaret, i alla skattebördor och i allt upfylla sina skyldigheter emot sitt fädernesland. Böra de således icke anses lika berättigade till deltagande i lagstiftning, beskattning och förvaltning, som hvarje annan infödd Svensk man? Och i de få fall, då religiösa trosformers olikhet kan erfordra någon skiljaktighet i sättet af dessa rättigheters utöfning, synes sådant böra i lagen derefter lämpas, utan att derföre tillintetgöra eller förminska sjelfva behörigheten. De föreskrifter i grundlagarne, hvilka utesluta Mosaiska trosbekännare från alla statsembeten samt från deltagande i nationalrepresentationen, stå icke i öfverensstämmelse med dessa lagars allmänna anda, att betrakta hvarje i landet infödd man såsom ägande Svensk medborgarerätt. Huruvida afvikandet från denna naturliga princip verkligen öfverensstämmer med billighet och rättvisa, är hvad vi i underd:het bedje E. K. M. taga i nådigt öfvervägande. I vår troslära, liksom i den christna, är sedoläran rättesnöret för den blifvande medborgarens upfostran, undervisning och upförande och blir sålunda grunvalen för hans handlingssätt, då de borgerliga och politiska pligternas och rättigheternas utöfning ifrågakommer; och man kan alltså med skäl säga att sedoläran i de begge religionsbekännelserna är en, oansedt religionsformerna äro skiftande. Af denna sanning synes följa, att om nådigt bifall skänkes åt denna vår underd. anhållan om en lika naturlig, som för hela samhället nyttig rättighet att få deltaga i lagstiftning och förvaltning af nationens offentliga angelägenheter, skall statskyrkans värdighet destomindre trädas för nära, som dess höga ståndpunkt lika litet är i behof af något från religionens tvång hemtadt stöd, som den genom ett sådant stöd kan vinna i styrka och glans, utan skulle, om möjligt, tvertom vinna vid aflägsnandet af alla dessa kringgärdningar, hvilka icke tyckas vara egnade att framställa henne såsom grundad på öfvertygelsens fasta klippa.

De skäl, vi här ofvan sökt utveckla för vår önskan, att få undanröjda de hinder, som i grundlagarne förefinnas mot vår likställighet med öfrige rikets medborgare, torde vi äfven få göra gällande i afseende på det i allmänna lagen stadgade jäf för vittnesmåls aflägganden.

Då det mened förbjudande budordets gemensamhet för bekännare af Mose och Christi läror är allmänt känd, synes tydligt, att det i allmänna lagen utstakade hinder för vittnesmåls aflägganden ej varit afsedt att å Mosaiske trosbekännare tillämpas, helst desse vid antagandet af 1734 års lag ännu ej i riket vunnit inträde. Likväl kan det ännu qvarstående lagrummet, till följd af sin ordalydelse, tydas, och har äfven någon gång blifvit uttydt på ett för den Mosaiske trosbekännaren kränkande sätt och i strid mot den förmån, som borde tillkomma rättsökande i allmänhet. Behofvet af en förändring i detta lagrum har ock redan af den utaf K. M. nedsatta Lagkomité blifvit insedt och i dess förslag till Civil- och Kriminallag, genom förändring af ifrågavar. ordalydelse, erkändt.

De förändr:r i rikets grundlagar, konstitutionella institutioner samt allmänna lag, om hvilka vi derföre i djupaste underd:het bönfalla äro följande:

att de hinder, som i R.F. och i Riksd.-Ordn. upställas mot Mosaiske trosbekännare för erhållande af civile embeten och domarebefattningar, samt för deltagande i nationalrepresentationen, måtte uphöra;

att de eds-formulärer, som äro stadgade uti Riksd.-Ordn. och Tryckfrihetsförordn., äfvensom formulären för huld- och trohetssamt tjenstemanna-ederna måtte för Mosaiske trosbekännare göras tillämpliga; och

att den behörighet för Mosaisk trosbekännare, att bära vittnesbörd, som synes i R.B. ifrågasatt, måtte oss tillerkännas.

Om dessa lagförändringar våge vi i underd:het anhålla, att E. K. M. täcktes vid nästblifvande riksdag framlägga nåd. propos:r till R. St., hvilka, äfven i denna angelägenhet, utan tvifvel med beredvillighet skola gå E. K. M:s höga samt mot alla medborgare välvilliga afsigter till mötes, enär desse uplyste representanter af ett fritt folk ej lära tveka att följa den rigtning till fördragsamhet och samhällighet, hvilken, såsom vi ofvan sökt visa, pågår bland alla Europas civiliserade nationer samt äfven allt mer och mer röjer sig uti vårt fädernesland.

Äfven inom den ekonomiska lagstiftningens område finnes ett och annat stadgande, som är stridande mot den af oss efterlängtade likställighet inför lagen, och då undanrödjandet af dessa hinder beror af E. K. M. allena, våga vi i underd:het hoppas att E. K. M. måtte uphäfva de inskränkande vilkor, hvilka i K. Förordn. d. 30 Juli 1838 och K. Kungörelsen d. 21 Sept. samma år förefinnas, i afseende å bosättning hvarhelst i riket, å köp af fast egendom på landet, samt å deltagande i vissa kommunala befattningar, om ock med bibehållande af jäf i och för de kyrkoärenden och religionsundervisningen rör:de frågor.

Tryggt förlitande oss på E. K. M:s ädla tänkesätt och nådfulla benägenhet att upfylla dess undersåters billiga önskningar, emotse vi med hoppfull förtröstan den af samtliga dessa lagförändringar beroende likhet inför lag med landets öfriga befolkning. Skulle dock E. K. M. i nåder finna tidsförhållandena vara sådana, att ett villfarande af vår underd. begäran om deltagandet i national-repre-

sentationen, möjligtvis kunde öka de redan nu utan tvifvel nog stora svårigheterna vid lösandet af frågan om dess snara ombildning i öfverensstämmelse med det allmännas önskningar och intressen; då äro visserligen dessa intressen de öfvervägande, och vår medborgerliga pligt manar oss att inskränka vår ansökan till de öfriga politiska och medborgerliga rättigheter, om hvilka vi här i underdånighet anhållit, i det tillitsfulla hopp, att till vinnande af dem intet hinder torde möta.

Nådigste Konung!

I nära två tusende år hafva våra förfäder rönt otaliga lidanden och förödmjukelser, under de förföljelser, som på ett så ovanligt och eljest i verldshistorien oerhördt sätt utgått från vilda, eröfringslystna folkslag, under räa tiders hedniska mörker, för att sedermera under hvarjehanda former fortsättas äfven af samhällsordnade, civiliserade och i öfrigt fredliga nationer. Länge hafva Christendomens egna Läror förgäfves bjudit fördragsamhet och rättvisa, samt dess ypperste, ädlaste och uplystaste män sökt att blidka hatet och tillrättavisa de fanatiska opinioner, som i judendomen skådat något värre och samhällsvädligare än i alla andra religions-skiljaktigheter.

Efter hand har dock ett bättre tänkesätt utbildats. Man har insett vilfarelsen och funnit grundlösheten i det blinda hatets föregifvanden; man har vant sig att steg för steg låta uplysningens sanningar och samhällslifvets erfarenhet verka till mildring i de hårda undantagsstadganden, hvilka de Mosaiske trosförvanterne varit underkastade. Stora nationer, mönster för så väl intellektuel som materiel verksamhet, hafva uttagit, eller stå redan färdiga att uttaga det sista steget till godtgörande för framtida generationer af seklers oförrätter mot fäderne. Icke må Sverige blifva efterstående i denna verldshandling af rättvisa och klokhet. På E. K. M. beror att pröfva vår underd. begäran, och om den i nåder godkännes, att med det förtroende, hela Svenska folket hyser till sin Konungs uplysta och högsinnade tänkesätt, mäktigt gifva riktning åt dessa tidens sträfvanden för förening af allmän fördel med hvarje billigt erkännande af menskliga rättigheter. Vi nedlägga derföre, med tillförsigt, denna vår välfärds-angelägenhet i E. K. M:s händer, förvissade, att, om den efter vår önskan kan afgöras, sådant skall blifva till ett älskadt fosterlands sanna nytta och till våra medborgares, med vår egen oskiljaktiga, ära och fördel.

Vi innesluta samtlige Svenske undersåter af den Mosaiska trosbekännelsen i E. K. M:s nåd. hägn och beskydd, försäkrande om den djupa undersåtliga vördnad och tillgifvenhet, hvarmed vi framhärde,

Nådigste Konung!

E. K. M:s.

Underd:ste tjenare och undersåter Mosaiska förssamlingens i Stockholm föreståndare:

A. L. Lamm. L. Meijerson. M. A. Jacobson.
I. Assur. I. Levertin.
D. M. Lublin.

Mosaiska församlingens i Götheborg föreståndare:

L. E. Magnus. *Isac Leman.* *H. I. Heijman.*

Mosaiska församlingens i Norrköping föreståndare:

Jac. Philipson. *A. L. Soldin.* *D. J. Davidsson.*

Afskriftens riktighet intygas af

Abr. Hirsch.
Musikhandlare.

Bilagan N:o 4.

Till Hrr Föreståndare för Mosaiska Församlingen i Stockholm.

Mine Hrr! Jag har för afsigt att inom H. R. o. Ad. vid nu påbörjade riksdag väcka motion till Jude-emancipationens befrämjande inom Sverige.

Det vore härvid min högsta önskan, att, till följd af den innerligaste öfvertygelse, att vårt gemensamma fosterland bäst gagnades om alla dess medlemmar egde enahanda politiska och medborgerliga rättigheter, helst skyldigheterna mot fädernejorden äro desamma, att, säger jag, kunna med motionen yrka allmän jemnlikhet i detta hänseende; men då tidens oro och den jäsning som rundt omkring vårt kära fädernesland störa lugnet och synas hafva allmänna samhällsomstörtande planer till mål; äfvensom helgden af den hos oss bestående statskyrkan — manar oss att tillvägagå med mera än vanlig försigtighet — tror jag mig alltså, för det allmänna bästa, hvilket äfven är de Svenska medborgares af Mosaisk trosbekännelse, och för framgången af Eder på rättvisa och billighet grundade önskningar, nedlagda inför Thronen genom den af Hrr föreståndare för samtlige Mosaiska församlingarne i Sverige år 1847 i underd:het afgifna petition, samt, i öfverensstämmelse med Hrr föreståndarnes vid slutet af nämnde petition gjorda inskränkningar, böra med motionen endast söka medverka till medgifvandet åt Svenska medborgarne utaf den Mosaiska Trosbekännelsen af de rättigheter, hvilka redan äro tillerkända landets öfriga invånare, tillhörande med Statsrelegionen skiljaktiga trosbekännelser, eller enl. kathegorien uti sista mom. 18 § nu gällande Riksd.-Ordn.

För att gifva styrka åt min framställning vid den blifvande motionen, har jag ansett mig böra, såsom bilagor till densamma, vidfoga, förutan den förenämnda petitionen af år 1847, äfvensom ett resumée af Jude-emancipationens framsteg inom andra länder de sednaste betydelsefulla åren, — Hrr Föreståndares härmedelst begärdta, benägna svar uppå åtskilliga vigtiga frågor, hvilka djupast ingripa uti förhållandena emellan den christna och judiska befolkningen inom vårt gemensamma kära fädernesland. För min egen del skulle jag visserligen anse dessa frågors besvarande af Eder öfverflödig, helst den Judiska katechesen med flera offentligen utgifna religions-böcker, innefattande den Mosaiska bekännelsens tros-dogmer, i detta afseende lemna de nöjaktigaste svar; men, då man inom

främmande länder, t. ex. i Frankrike under Kejsar Napoleons regering, funnit en sådan åtgärd behöflig, tror jag, för framgången af Eder sak, nyttigt vara, att på förhand kunna företes med den Mosaiska trosbekännelsen fullt öfverensstämmande, öppet meddelade utlåtanden beträffande nedanstående frågor, desamma, hvilka, såsom förut är nämndt, blifvit officielt framställda och till alla delar nöjaktigt besvarade af ett i Frankrike år 1807 sammankalladt Sanhedrin.

1:*sta frågan:* "Kan en Judinna gifta sig med en christen, och en christinna med en jude, eller bjuder lagen att judarne skola gifta sig blott sig emellan?"

2:*dra frågan:* "Anse judarne Svenskarne såsom bröder eller som främlingar?"

3:*dje frågan:* "Betraktas Sverige såsom fädernesland af de derstädes infödde och såsom Svenska medborgare lagligen ansedde Israeliterna och erkänna sig dessa förbundna till dess (Sveriges) försvar?"

4:*de frågan:* "Hvilken domaremyndighet ega judarnes Rabbiner i Polissaker och hvilken Polismyndighet vid tvister inför rätta?"

5:*te frågan:* "Finnes det handtverk, hvilka äro judarne förbjudna af lagen?"

Och skulle jag dessutom benäget anhålla om upgift på antalet å inom riket dels födde, dels naturaliserade Svenska medborgare af Mosaiska trosbekännelsen samt deras lefnads förvärf m. m.

Med fullkomligaste högaktning har jag äran teckna:

Stockholm d. 30 Nov. 1850. *Axel F. Liljenstolpe.*

Afskriftens riktighet intygar

Stockholm d 23 Dec. 1850.

L. Lipmannson.

Sekreterare vid Mosaiska församlingen.

Bilagan N:o 5.

Utdr. ur prot. hållet vid Mosaiska Församlingens Föreståndares sammankomst i Stockholm d. 5 December 1850.

— — — — — — — —

— — — — — — — —

§ 2.

— — — — — — — —

— — — — — — — —

Efter diskussion härom, beslöto Föreståndarne att, genom prot.-utdr., det svar skulle Hr Liljenstolpe lemnas, att enär de af honom i berörde skrift framställda frågor samtligen återfinnas bland dem, hvilka redan år 1806 blifvit utaf Franska Regeringen förelagda en i och för frågornas besvarande sammankallad Synodal-Församling, hvarefter de, af nämnde församling afgifna svar bekräftades af ett för berörde ändamål af samma Regering nedsatt Sanhedrin, — hänvisa Hr Liljenstolpe till de af nämnde auktoriteter

med afseende härå afgifna och stadfästade svaromål, hvilka ännu i dag, ibland Mos. trosbekännare i allmänhet, ega gällande kraft; samt att dessutom, till närmare uplysnings vinnande, fästa Hr Liljenstolpes upmärksamhet på den, först på Tyska sedermera på Svenska språket härstädes utgifna Lärobok i Israelitiska religionen, hvilken, sedan år 1833, varit begagnad inom Mosaiska Församlingen härstädes vid religionsundervisningen såväl i Skolorna som vid den offentliga konfirmationen.:

Nämnde Lärobok, jemte ett exemplar af en, utaf Henrik Wergeland författad brochyr: "Judarne i deras närvar. ställning", der öfvannämnde svar finnes på Svenska återgifna, äfvensom ett exemplar af den af E. M. Pontin utgifna brochyr med titel: "Judarnes Emancipation", der de begärde statistiska upgifter återfinnas, skulle Kammarh. Liljenstolpe tillställas.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

A. L. Lamm.

L. Meyerson. *J. Levertin.*

A. Bonnier. *John Lemann.*

L. Lipmanson.

Bilaga N:o 6. Ank. från Norrköping d. 16 Dec. 1850.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Och så snart jag varit i tillfälle kunna i samråd med härvar. medlemmar af vår församling, besvara de frågor S. T. uplysningsvis önskar, skall jag sådant så skyndsamt som möjligt tacksammeligen insända.

A. L. Soldin.

Bilaga N:o 7.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Angående förelagda frågor, få vi äran hänvisa till Judiska Katechesen, hvilken är antagen i våra läroverk; hvarjemte vi taga oss friheten åberopa, hvad föreståndarne för Mosaiska trosbekännelsen i Stockholm derom yttrat.

Till efterkommande af Tit. begäran, få vi äfven tillkännagifva att vår lilla församling består endast af 5 hushåll, utgörande 11 man och 10 qvinkön, neml. 11 äldre personer, 8 barn och 2 tjenstehjon. 2.ne hafva handelsrörelse och 3:ne idka åkerbruk.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Carlskrona d. 14 Dec. 1850.

Sal. Philip.

Bilaga N:o 7½. Ank. fr. Götheborg d. $\frac{20}{12}$ 1850.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Vi öfvergå till besvarande af de oss förelagda 5 frågorna. Till

ledning härvid, lända oss de utlåt:n som Sanhedrin afgaf år 1807. Detta, i Paris hållna concilium, som utgjordes af 55 Rabbiner och 25 verldsliga medlemmar, utsedda genom deputerade af 60,000 Israeliter, ägde och eger en afgjord auktoritet för Mosaisk trosbekännare, uti alla Religions- och med den i sammanhang stående ärenden.

Svar på första frågan:

Lagen bjuder icke att Judarne skola ingå äktenskap endast sig emellan, ej heller förbjuder den äktenskap mellan judinna och christen eller christen qvinna och jude. Faktiskt och lagligt bestå sådana blandade äktenskap och hafva längesedan bestått i Frankrike, England, Holland, Danmark och Amerika. De äro gällande och förbindande, då de äro efter civillagens föreskrifter fullbordade, om de än icke kunna iklädas de religiösa formerna, alldenstund dessa formers helgd måste betraktas olika, parterna emellan, i följd af det skiljaktiga religionerna emellan.

Svar på andra och tredje frågorna äro:

Att Svenskarne af oss anses såsom bröder och att vi betrakta Sverge såsom vårt Fädernesland. Utförligare samt i fullkomlig öfverensstämmelse med bemälte Sanhedrins utlät:n äro dessa svar återgifna uti "Lärobok i Israelitisk religionen" af Abr. Abr. Wolff, utgifven i Stockholm år 1844, uppå 26—27— och 28 frågor i första hufvudstyckets femte afdelning, sid. 37 och 38, rör:de Decolagens femte bud, svaras: att detta bud bjuder oss, att af kärlek till Gud högakta och lyda Regenten och Öfverheten: att vara hörsamma dem och deras Lagar: att älska vårt Fädernesland, hvilket är det land der vi äro födda eller der vi åtnjuta skydd och borgerliga rättigheter och att vi böra anstränga alla våra krafter för detta landets väl.

Dessa läror inskärpas våra barn, såsom förklaringen af Fundamentalbud. De inhemta dem i skolan, upvexa med dem och aflägga, vid confirmationen, offentligt sin trosbekännelse, stödd på dem och många andra, sådane som nämnde lärobok dem innefattar. Om nu deras helgd för Mosaisk trosbekännare icke anses vara derigenom konstaterad; om den, det oaktadt, kan af någon betviflas, bestridas, så blir all bevisning en ropandes röst i öknen.

Vårt svar på fjerde frågan

blir kortast genom ett åberopande af K. M:s nåd. Förordn. d. 30 Juni 1830. Vår Rabbin är en, genom kontrakt anställd embetsman, hvars functioner äro föreskrifna i 2 §:n af den "Ordning" som, på nådig befallning, utfärdades af K. Commerce-coll:m d. 13 Augusti nyssberörde år.

Sanhedrins svar på samma fråga, innebär: att Rabbin ingen domare-myndighet eger i polissaker och lika litet polismyndighet i rättstvister.

På femte och sista frågan svaras:

Att intet handtverk är i Judiska lagen förbjudet. Tvertom

lägger det af Talmud en Fader till last, då han undanhåller sitt barn ifrån att lära ett sådant.

För vår del kunna vi tillägga, att det ges en Rabbinisk sentens som bjuder menniskan att, hellre än falla sin nästa till last, välja till och med den lägsta handtering, blott den är ärlig, vore den i öfrigt af mängden ansedd med förakt.

Att på redligt sätt vinna sitt uppehälle, är således här framhållet såsom pligt, utan afseende på sysselsättningens mer eller mindre grannlaga beskaffenhet efter allmänna omdömet.

Mosaiska församlingen i Götheborg består af 424 personer, deraf 190 af mankön, bland hvilka omkring $\frac{1}{3}$ utrikes födde, hvaraf åter $\frac{4}{5}$ äro naturaliserade.

Yrken:

1 Prest.
2 Kyrkobetjenter.
4 Informatorer.
2 Med. Doctorer.
1 Juris-candidat och E. O. Cancellist.
2 Artister, 1 målare, 1 Lithograph.
4 Bokhandlare; en af dem jemväl boktryckare.
10 Grosshandlare; bland dem en Dansk consul och en idkande Garfverifabrik.
30 Handlande.
9 Fabriksidkare; deribland färgare, korgmakare, cigarr-fabrikörer.
10 Handtverksmästare (bagare, slagtare, skräddare, kammakare, urmakare, snickare, tapetseur o. s. v.)
3 Diverse näringar (conditor, billardföreståndare, glansare).
35 Handelsbokhållare och handelsbetjenter.
3 Gesäller.
Landtbruksägare och bland de yngre, landbrukselever.
Bland qvinnorna:
1 Enka, grosshandlande.
3 Enkor } Handlande.
1 ogift }

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Isac Leman.

L. E. Magnus. *H. I. Heijman.*
G. Jacobsson.

Bilaga N:o 8.

Vördsam Pro-memoria.

1:o På grund af ett officielt tjenstebetyg, afgifvit af Befälhafvaren för Stockholms station af K. M:s flotta, inhemtas: att Med. Doct., Chirurgie Mag. J. Levertin förrättat Bataljons-läkare-tjensten vid stationen från d. 6 Sept. 1838, till d. 6 Sept. 1839.

2:o K. M:s nåd. Resolution af d. 19 Maj 1848, som undanröjde K. Svea Hofrätts öfverklagade utslag af d. 11 Febr. samma

år, och hvarigenom förklaras; att den omständighet, att Juris Utriusque candidaten A. Philipsson tillhörer Mosaiska Trosbekännelsen, icke utgör hinder för honom att till Auscultant i Hofrätten kunna lagligen antagas. K. M:s nedre Just.-Revision fann, i anledn. deraf, skäligt d. 2 Sept. 1848, tillåta Philipsson att i Just. Revis:s-Exped. vinna inträde såsom E. O. Cancellist, och att aflägga Tro-, Huldhets- och Tjenstemanna-Ed, med iakttagande af den i K. Förordn. d. $\frac{30}{6}$ 1838 medgifna förändring*).

3:o K. Sundhets-collegii förordnande af d. 2 Juni 1848 för Med. Philos.-Candidaten O. Benzow, att, såsom biträdande Läkare tjenstgöra vid den i Skåne s. å. sammandragna Armée-korps. K. Sundhets-coll:m har i år antagit Candidaten Benzow till Expectanse-Läkare, i händelse Cholera-farsoten skulle inom riket yppa sig; samt derefter föroidnat Benzow att resa till Malmö, en stad, uti hvilken han, under lugna och friska förhållanden, ej ens fått bo. Sedan choleran uphört i Malmö, förordnades Benzow, att ställa sig till Landsh:s i Götheborg och Bohus-Län disposition. Candidaten Benzow skickades i anledn. deraf först till Kungsbacka och f. n. är han stationerad vid Fjällbacka inom Bohus-Län.

4:o Genom K. Sundhets-coll:ii beslut af d. 11 Juni 1849, förklarades Med. Doct. Chirurgiæ Mag. Axel Lamm, på grund af sin trosbekännelse, och med stöd af 28 § R.F. samt 2 § af K. M:s nåd. Förordn. om Mosaiska trosbekännares skyldigheter och af d. 30 Juni 1838, såsom icke kompetent sökande till en vid K. Carolinska Medico Chirurgiska Institutets ledigvarande Artis Obstetriciæ-Adjunctur (D:r Lamm hade erhållit förordet af Carolinska Institutets Professorer); oaktadt Grundlags §:n icke afser andra, än de från K. M. utgående utnämningar men ingalunda högre befattningar, hvilka endast af ett embetsverk "tillsättas genom *förordnande* och aflönas med *arfvode*"; oaktadt 2 § i K. Förordn. d. $\frac{30}{6}$ 1838 endast afser undervisningen vid folkskolor och undervisnings-verket, sedt från en strängt kyrklig synpunkt, och således ej en rent praktisk vetenskaplig läroanstalt såsom Carolinska Institutet; samt för öfrigt Adjuncten. de facto (bevis utur Institutets protocoller från de sednare åren), hvarken såsom sådan, ej eller såsom Professorens substitut, under dennes tjenstledighet, deltagit i öfverläggningarne och besluten vid Professorernes sammankomster; samt slutligen oaktadt ej mindre Candidaten, m. m. Med. D:r J. S. Friedländer, äfven af Mosaisk trosbekännelse, erhållit K. Sundhets-coll:ii förordnande att vara stipendiat uti Fält-läkare-korpsen; samt Friedländer dessutom vid 3:ne serskildta tillfällen haft K. Coll:ii förordnande att förestå extra Bataljons-läkaretjenst vid K. Lif-Bevärings-regementet; — än ock ofvan citerade præjudikater.

K. M:s nåd. utslag af d. 7 Dec. 1849, öfver D:r Lamms underdåniga besvär, förklarade: "att på grund af 28 § R.F., skäl icke förekomma till ändring af Sundhets-collii beslut".

Stockholms Stads-nämnd förordnade d. 29 April 1850, D:r Lamm att bestrida Läkare-befattningen vid en provisorisk förloss-

*) Philipsson sålunda ansedd såsom *tjensteman*.

ningsanstalt, som, i följd af allmänna Barnbördshusets tillslutande under 2:ne månader, blifvit öpnad å Södermalm. D:r Lamm förestod sålunda de facto en barnbördsanstalt; dertill förordnad af Stockholms Stads-nämnd och utan Carolinska Institutets Professorers öfverinseende, hvilket varit förhållandet, i händelse Lamm blifvit af K. Sundhets-coll:m befordrad till Adjunct. En annan skillnad är ock den, att det afvfode Dr Lamm upbar ej utgick ur Statsutan Stads-kassan. Men i afseende på principen, hvarest finnes då skillnaden?

Om den omständigheten redan är olycklig att vid besättandet af högre läraréplatser en vetenskapsmans kompetens får bedömas efter och sålunda företrädet vid vetenskaplig konkurens kan bero på beskaffenheten af religiöst dogmatiska åsigter, — rörande hvilka Staten saknar hvarje garanti att deras offentliga tillkännagifvande är rent upriktigt och frivilligt; om ett brott mot det Gudomliga Väsendets helighet, ett gäckande med trosläror, hvartill man måste hänföra öfvergåendet från en trosbekännelse till en annan, då detta icke af öfvertygelse motiveras, kan inledas genom de frestande fördelar, som erbjudas af Statens institutioner; — så torde ett upphäfvande af ett indirekt Religionstvång, ett lossande af samvetsfrihetens fjettrar vara önskvärdt, ja till ock med ett närmande härtill vara lyckligare och medföra mindre olägenheter för det allmänna, än en konsequent tillämpning af motsatta åsigter. För den främmande trosförvandten åter, är det ett nedslående förhållande, att, då hans fordna akademiekamrater, som tillhöra den rena Evangeliska Läran, den ene på en väg, den andra på en annan, tillåtas med de kunskaper de förvärfvat, gagna sitt fädernesland, som dervid välvilligt kommer dem till mötes, — lagarnas jernhand icke blott stöter den Mosaiska trosbekännaren tillbaka från Statens vigtigare Embeten utan en sträng lagarnes tydning hotar att utestänga honom från en verksamhetskrets, der äfven han, genom de insigter, på hvilkas samlande han användt tid, möda och tillgångar, kunde vara till någon nytta för detta fosterland, som är lika kärt för honom, som för hans christna landsmän, eller hans fordne Universitets-kamrater.

Efter upläsningen häraf tillade Hr Liljenstolpe:

Jag ber att få tillägga följande, hvilket jag anhåller måtte endast i R. o. Ad:s prot. antecknas och icke behöfva åtfölja remissen af motionen, emedan hvad jag nu går att hafva äran yttra, angår speciella fall, som visserligen hafva afseende på min motion, men hufvudsakligast torde inses beröra ämnen och förhållanden, för hvilka jag endast inför det H. Stånd, jag har äran tillhöra, önskar redogöra. Men innan jag yttrar mig vidare, måste jag vördsamt utbedja mig R. o. Ad:s benägna ursäkt för det jag så länge uptagit R. o. Ad:s tid med att söka grundligt utreda och belysa en fråga, som för mången torde komma att anses obehaglig och genom hvars uptagande (inom Vällofl. BorgareSt. kommer Hr C. F. Wærn J:r dessutom, troligen äfven i dagens plenum, förnya den af mig uti min förevar. motion ofta åberopade af honom i ämnet

vid sistl. riksdag väckta motion) — jag utsatt mig att blifva klandrad och misskänd. Jag underkastar mig likväl detta möjliga misskännande; och, under medvetande af mina afsigters renhet, går jag, såsom förut, min väg rätt fram, obekymrad om den ena eller andra sidans bifall eller klander, då jag handlar efter hvad jag anser sannt och rätt vara.

Jag har redan om jag vill gå så långt tillbaka, som till min student-tid, tänkt mycket öfver denna fråga och hvad som då egentligen var blott en *känsla* har sedermera under de **20** åren, som sedan dess förflutit, ytterligare blifvit stadfästadt till en innerlig och fast *öfvertygelse* härutinnan. Vid **1840** års riksdag, då denna fråga tyvärr utgjorde en partisak yttrade jag mig första gången med tillkännagifvande af enahanda åsigter som för det närvar., eller angående rättvisan och billigheten af utvidgade rättigheters förunnande åt i landet födde och bosatte Svenske medborgare af Mosaiska trosbekännelsen. Det liberala partiet hade vid nämnde riksdag öfverhanden, hvarom, bland annat, Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk:s betänk. rörande besagde fråga lemnade ett sorgligt minne. På konservativa sidan yttrade sig vid denna riksdagen flere, varmt och innerligt, för befrämjandet af Judarnes sak; men de liberala medförde då segren. **1844** och **1845** årens riksdag visade ett motsatt förhållande; sympathierne för denna förtryckta samhällsklass, hade då fått varma anhängare bland de liberala, då deremot intresset på den andra sidan tycktes hafva något svalnat. Vid sednaste riksdagen vet jag att man väntade, det jag, i konsequens med de åsigter jag vid de **2**:ne föreg:de riksdagarne tillkännagifvit, skulle väcka motion i denna anda; jag gjorde det likväl icke, emedan jag då var fullt öfvertygad om motionens fall; att då höja min röst för den visserligen ej mindre då, än nu rättvisa saken, visste jag mer än väl skulle hafva varit, såsom Mos. församlingens i Götheborg föreståndare yttrat uti deras åberopade skrifvelse, "såsom en ropandes röst i öknen". Förhållanden och personer, dem jag icke behöfver för R. o. Ad., mera än blott antyda, satte sig deremot. En bland hufvudpersonerne ifrån hvilken för dess höga samhällsställning det betydelsefullaste motstånd var att befara (Just. Stats-Ministern H. Ex. Gr. Posse) är nu död. Jag var dessutom nödsakad, till följd af familje-angelägenheter, att större delen af riksdagen vistas utom fäderneslandet uti Köpenhamn, hvilket äfven förhindrade mig att emottaga den plats i Ridd.Utsk., hvartill H. Ståndets förtroende behagat kalla mig. Förhållanderne äro deremot, enl. min öfvertygelse, vid denna riksdag betydligt förändrade. Frågan har uphört att vara partisak; anhängare finnas så väl på den liberala, som konservativa sidan, motståndare likaledes på begge sidorna; Men dessa sednares antal, åtminstone utaf dem, hvilka öppet torde gifva deras åsigter tillkänna, troligen färre än föreg:de riksdagarne, såsom alltid, då en vigtig fråga uphört att vara partisak.

Med det förtroende jag hyser för medlemmarne af det H. Stånd jag har äran tillhöra och då jag både läst och personligen åhört sådant inom andra representant-kammare vara brukligt, har jag in-

galunda tvekat att sålunda öppet tillkännagifva mina åsigter till H. R. o. Ad:s prot. Det lyckliga så att säga inre så väl som yttre oberoende, jag för närvar. eger, gifver mig ökad anledn. att, såsom jag gjort, nu väcka den ifrågavar. motionen och min innerliga önskan är, att denna fråga utan fördom eller intolerens, noggrannt må pröfvas och skärskådas från alla dess sidor. Jag önskar det så mycket heldre, som jag derigenom tror mig förvissad om en god utgång; men äfven om jag för närvar. skulle blifva besegrad i denna rättvisa strid, gifver jag densamma dock icke förlorad; ty sanning och rätt skola en gång segra, och dermed en bland de största segrar enl. mitt förmenande skördas för vår Evangeliskt Lutherska kyrka.

Jag anhåller om ursäkt att några bilagor, hvilka i min motion äro åberopade ännu saknas. Då jag i denna vigtiga sak önskat erhålla alla möjliga uplysningar; så har jag nödgats, i afseende på de frågor, om hvilka jag äskat svar från Mosaiska församlingarnas föreståndare, ifrån Bibliotheket i Upsala begära afskrift utur Fransyska monitören ang:de dessa frågor, desamma, hvilka under Kejsar Napoleons regering år 1806 blifvit framställda och 1807 af ett Judiskt Sanhedrin besvarade. Jag har ansett dessa frågor, böra på Fransyska språket finnas bifogade, på det att den Svenska öfversättningen icke må föranleda till några tvetydigheter.

Under anhållan att få till Hr Ridd.-Sekret. öfverlemna de f. n. saknade, men snart väntade ifrågav. bilagorna, torde motionen, hvilken i öfrigt är komplett, uti dess närvar. skick få aflemnas, helst densamma nu är begärd på bordet, samt jag således innan dess remitterande, kan blifva i tillfälle att de felande bilagorna motionen vidfoga.

Frih. Cederström, Rudolf, anförde skriftligen:

Utan afsigt att nu i förväg inleda en diskussion om det ämne, som nyss här blifvit väckt, har jag likväl trott mig, på grund af den erfarenhet, som kan från förliden riksdag i enahanda frågas behandling åberopas, ej böra uraktlåta att i största korthet erinra om innehållet af Allm. Besv.- o. Ekon.Utsk:s vid berörde riksmöte under N:o 107 aflåtne betänk., hvaruti dylika motioner blefvo på välgrundade skäl afstyrkte; hvarefter R. St. jemväl lemnade mot:ne utan afseende. Jag ville äfven, för tidens vinnande, vördsammast hänvisa till H. Ståndens prot. vid besagde utlåt:s föredragning, då detta för fäderneslandet ej ovigtiga ärende togs i grundligt öfvervägande, samt ledde till bibehållande af det i så många hänseenden önskvärda resultat, hvaruti motionären nu sökt ändring. För ingen del misskännande det välmenande af hans syftemål, anser jag emedlertid, (för att nu förbigå allt öfrigt, som bäst inhemtas af de ofvan citerade handlingar), — att, då Svenska folkets ombud obestridligen äga att noga aktgifva på detta folks verkliga önskningar och behof, samt söka, efter förmåga och såvida förhållanderne sådant medgifva, rätta sina åtgärder efter hvad de i sådant hänseende hafva sig bekant, så torde en noggrannare kännedom om menighetens i landet allmänna tänkesätt i denna fråga

böra föranleda ett afstyrkande å motionen, äfven i dess nu, i jemförelse med de vid förra riksdagen väckta enahanda förslag, något modifierade form. — För att icke i minsta mån uppehålla motionens afgång och snarliga befordran till ett tjenligt slut, har jag skriftligen upsatt ofvanstående mina erinranden; vördsamt anhållandes att de måtte få åtfölja motionen till det Utsk., dit den varder remitterad.

Hr Brakel, Gust. Mauritz, begärde att ifrågav. motion måtte få hvila på bordet.

Hr Rosenblad, Bernh.: Då jag begärde ordet, var det icke för att yttra mig öfver den motion om utsträckande af Judarnas medborgerliga rättigheter, som vi nyligen hafva hört upläsas, det var icke heller för att ingå i något utlåt. öfver motionen så väl i den del, som tillhör Ståndets pröfning, som den, hvilket enl. motionärens yttrande kommer att till Const.Utsk. afgifvas. Hvad mina enskilda tankar i det fallet beträffar, så har jag såsom ledamot af ett embetsverk, (Commerce-coll:m) yttrat mig i frågan om ekonomiska rättigheternas utsträckande för Judarne i Sverige, och vid den tanken blir jag äfven nu. Men hvad som föranledde mig att begära ordet, och hvad jag icke kunde tillbakahålla, med all välvilja för de inom Sverige vistande judar samt utsträckningen af deras ekonomiska fördelar så vidt sig göra låter, är den förundran att, då man vidrörer de inskränkningar som dels våra grundlagar, och dels andra författningar göra i rättigheterna för inom Sverige vistande personer och Svenska medborgare, som icke tillhöra Svenska stats-kyrkan, man då företrädesvis vänder sitt sträfvande till undanrödjandet af alla band, som äro lagde på de Mosaiske trosbekännarne, hvilka icke ens erkänna den evangeliska lärans Gud, utan anse honom för en bedragare, under det att andra christna bekännare, som erkänna samma Gud, äro och förblifva inom vårt land i deras rättigheter inskränkte.

Hr Liljenstolpe: Det är endast några få ord jag beder få tillägga i anledn. af Hr Rosenblads yttrande, "*att Judarne anse Vår Gud*", dervid Hr Rosenblad torde hafva åsyftat vår af oss såsom den andra personen uti Gudomen betraktade Frälsare, "*såsom en bedragare*". Mine Hrr! Judarne hafva lemnat mig såsom uti min motion innehåller autentika handlingar, deribland deras "lärobok uti Israelitiska Religionen", de Mosaiska trosbekännarnes kateches, utgifven först på Tyska och sedan på Svenska år **1844**, efter hvilken de, såsom jag i min motion haft äran nämna, konfirmeras, och i öfverensstämmelse med hvilken de uti Synagogan inför den lefvanda Guden och i allmänhetens åsyn aflägga heliga löften att lefva och dö. Jag hänvisar till denna Lärobok och frågar Eder Mine Hrr sedan om något sådant som nämnde Hr Rosenblads exklamation antyder, finnes i deras kateches. Dessutom tager jag mig friheten, i afseende på den så mycket omtvistade frågan om Messias idéens betraktande af Judarne, hänvisa till det sakrika anförande, som Hr Professoren Lindgren i PresteSt. vid sistl. riksdagen afgifvit och dessutom specielt till företalet uti näm-

de Hr Professors öfversättning af Profeten Essaias, der neml. uppfattningen af Messias idéen hos Judarne är så fullständigt utvecklad, och icke af ens någon prest inom vårt land vederlagd. Af hvad jag sålunda haft äran anföra finner man: att denna sats d. v. s. hvad Hr Rosenblad härutinnan upgifvit är alldeles ogrundad. Och att åtminstone icke nutidens mosaiska trosbekännare anse vår Frälsare för en "*bedragare*"; tvertom anse de Honom för en stor historisk personlighet — ja snart sagdt för en Prophet.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. förklarade att äfven denna motion, enl. derom gjord begäran komme att hvila på bordet.

Hr Björnstjerna, Oscar Magnus Fred., upläste en sålydande motion:

Bland de många afdrag embets- och tjenstemanna-löner äro underkastade torde svårligen något förefalla obilligare än den bevilln., som ålägges de otillräckliga häst- och fourage-medel, anslagne till underhållandet af Kavalleri-officerares tjenste-hästar.

Enl. hvad bifogade tabell utvisar upbär det stora flertalet af Kavalleriets officerare — Subalternerne — i medeltal **232** r:dr b:co hvardera för att inköpa och året om underhålla *tvenne* tjenste-hästar. Summans otillräcklighet är för mycket i ögonen fallande att ej af hvar och en inses. Detta oaktadt afdrager Staten en del af den redan alltför ringa penningen. Man invänder kanske att denna del är obetydlig, men, i anseende till det oproportionerliga stigandet i Bevilln:s-förordn. blifver den ofta kännbar nog, ty löntagarens öfriga inkomster drabbas af ökad bevilln. derigenom att häst- och fourage-medlen, som förtäras af hästen, ej af ryttaren, läggas dertill. Skulle t. ex. en Subaltern-officer hafva, af lön eller annan inkomst **600** r:dr betalar han derför **7** r:dr; läggas nu dertill **232** r:drs häst- och fourage-medel betalar han **17**. I st. f. **21** kan han få betala **37** och så vidare.

Enl. hvad tabellen utvisar betalas af våra officerare i bevilln. å häst- och fourage-medel årligen mer än **2,000** r:dr b:co. Detta är den skenbara summan, men, i sjelfva verket blifver den mycket större då man tager i betraktande den ofvannännämnda ökade bevilln., som genom dessa medels innehafvande drabbar öfriga inkomster.

För passevolance-medel erlägges endast bevilln. å den *behållning*, som föreg:de år upstått. Häst- och fourage-medlen borde atdrig anses såsom annat än passevolance och å dem kan aldrig någon behållning upstå.

Artilleristen har sin häst inköpt och fordrad af kronan, utan kostnad för sig och erlägger ingen ökad bevilln. derföre; — kavaleristen måste oftast sätta till af egna medel för att föda sin häst och får derjemte draga ökad beskattning.

I Bevilln:s-förordn:s **145** § äro från bevilln. undantagne, bland annat: "å Stat beståde expenser och skrifvare-hjelp" — "embets- och tjenstemäns resepenningar och traktamenten i kronans ärenden" *samt* "rese-underhåll och arfvoden i och för riksdagar". Lika nöd-

TABELL

(Tillhör 2:dra Häftet, pag. 174.)

öfver löner samt häst- och fourage-medel) jemte derå erlagd bevillning inom hvarje Officers-grad af kavalleriet år 1850.*

Regementets Namn.	Reg:ts-Chefs				Öfverste Lieut. och 1:sta Majors				2:dra Majors				Squadrons-chefs.				2:re Ryttmästares och Reg:ts Quartermäst.				1:sta Lieutenants och 1:sta Adjutants				2:dre Lieutenants				Under-Lieutenants och 2:dra Adjutants				Reg:ts-Stallmästares				Summa bevillning å Forage-medel i r:dr b:co.
	Antal personer.	Lön samt bevillning derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	Antal personer.	Lön samt bevilln. derå.	Fourage-medel o. bevilln. derå.	Ökad bevilln. inom graden.	
Lif-Gardet till häst . .	1	4874	600	—	1	3746	480	—	1	3446	480	—	2	1366 41	360 11	—	1	866	360	—	5	611	240	—	4	501	240	—	4	461	240	—	1	461	120	—	—
	—	146	18	18	—	112	14	14	—	103	14	14	2	966 21	360 19	60	—	17	20	20	—	10	7	35	—	7	6	24	—	5	8	32	—	5	2	2	219
Lif-Reg:ts Dragon-korps	1	3600	900	—	1	1900	600	—	1	1400	600	—	5	1200	500	—	2	725	400	—	6	550	300	—	2	450	300	—	6	300	300	—	—	—	—	—	—
	—	108	27	27	—	57	18	18	—	42	18	18	—	32	19	95	—	13	19	38	—	7	10	60	—	5	8	16	—	2	7	42	—	—	—	—	314
Lif-Reg:ts Husar-korps .	1	3660	840	—	1	1940	560	—	1	1340	560	—	5	1134	466	—	2	727	373	—	6	520	280	—	2	420	280	—	6	280	280	—	—	—	—	—	—
	—	110	25	25	—	58	17	17	—	40	17	17	—	32	16	80	—	13	13	26	—	7	6	36	—	5	8	16	—	2	5	30	—	—	—	—	247
Smålands Husarer . . .	1	3750	750	—	1	2000	500	—	1	1400	500	—	5	983	417	—	2	566	333	—	6	450	250	—	2	300	250	—	6	250	250	—	—	—	—	—	—
	—	112	23	23	—	60	15	15	—	42	15	15	—	21	21	105	—	7	14	28	—	5	5	30	—	2	5	10	—	2	3	18	—	—	—	—	244
Skånska Husarer	1	3525	675	—	1	1750	450	—	1	1150	450	—	10	930	370	—	3	503	297	—	14	425	225	—	4	275	225	—	11	225	225	—	—	—	—	—	—
	—	106	21	21	—	53	14	14	—	32	16	16	—	21	18	180	—	7	6	18	—	5	5	55	—	2	5	20	—	2	3	33	—	—	—	—	357
Skånska Dragoner . . .	1	3525	675	—	1	1750	450	—	1	1150	450	—	10	930	370	—	3	503	297	—	14	425	225	—	4	275	225	—	11	225	225	—	—	—	—	—	—
	—	106	21	21	—	53	14	14	—	32	16	16	—	21	18	180	—	7	6	18	—	5	5	55	—	2	5	20	—	2	3	33	—	—	—	—	357
Kronprinsens Husarer .	1	3220	310	—	1	2506	233	—	1	2450	233	—	6	480	155	—	1	525	155	—	8	436	155	—	6	370	155	—	6	243	155	—	1	319	154	—	—
	—	97	10	10	—	75	7	7	—	74	7	7	—	5	5	30	—	7	3	3	—	3	4	24	—	3	4	24	—	2	1	6	—	3	2	2	105
Jemtlands Hästjägare . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	930	370	—	—	—	—	—	2	425	225	—	—	—	—	—	2	225	225	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	18	36	—	—	—	—	—	5	5	10	—	—	—	—	—	2	3	6	—	—	—	—	52
Fotgardets Staber samt Artilleriets Regements-officerare erlägga i bevillning å häst- och forage-medel																																					139
																																					2034

*) I r:dr b:ko, lönerna enl. fastställd stat utan afdrag.

TABELLE

efter Officer samt Mist- och Gemene-medal[1]) jemte dera erlagd benämning inom hemje Officers-corps af Ingenieriet år 1850.

Regementets Namn.	Heders-Gåfvor.					Orsens Linie- och Iäts Major.					2ndra Major.					Sundhems-Gåfvor.					2ndre Hrymsåsens och Hårds Understånd.					1sta Linie Lieutenants och 1sta Major.					2ndre Lieutenant.					Under-Lieutenants och 2ndra Major.					Hårds-Stallmästares					Summa Officer af Ingenieriet med medaljer.
	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	Antal personer.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, stora.	Den Kon. Fabriks-medal i silfver, lilla.	Den Kon. Fabriks-medal i brons.	Den Kon. Fabriks-medal i brons, lilla.	
Life-Garde till häst . .	1	4874	600	—	1	3746	450	—	1	3416	450	—	1	566	360	—	5	611	210	—	4	501	240	—	4	161	120	—	1	161	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	146	15	15	—	112	14	14	—	102	14	14	2	966 (11) 21	360 (11) 10	60	—	10	7	35	—	7	6	24	—	5	5	32	—	5	2	2	213
Life-Hårds Dragon-kåre	1	3600	900	—	1	1800	600	—	1	1400	600	—	5	1200	500	—	2	725	400	—	2	420	300	—	6	350	300	—	6	300	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	105	27	27	—	87	18	18	—	42	18	18	—	32	19	95	—	12	19	38	—	5	8	16	—	7	10	60	—	2	7	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	314
Life-Hårds Linie-kåre .	1	3600	840	—	1	1910	360	—	1	1310	360	—	5	1124	460	—	2	727	275	—	2	420	250	—	6	320	250	—	6	250	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	110	25	25	—	58	17	17	—	40	17	17	—	32	16	80	—	13	13	26	—	5	6	30	—	7	6	30	—	2	5	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	247
Smålands Husarer . . .	1	3750	750	—	1	2000	300	—	1	1400	300	—	5	953	417	—	2	566	233	—	2	300	150	—	6	150	250	—	6	250	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	112	22	22	—	60	15	15	—	42	15	15	—	21	21	105	—	7	11	28	—	2	5	10	—	6	5	30	—	2	3	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	244
Skånska Husarer	1	3625	675	—	1	1750	450	—	1	1150	450	—	10	930	370	—	3	503	207	—	1	275	225	—	14	125	225	—	11	225	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	106	21	21	—	83	14	14	—	32	16	16	—	21	18	180	—	7	6	18	—	2	3	20	—	6	5	35	—	2	3	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	327
Skånska Dragoner . . .	1	3625	675	—	1	1750	450	—	1	1150	450	—	10	930	370	—	3	503	207	—	1	275	225	—	14	125	225	—	11	225	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	106	21	21	—	83	14	14	—	32	16	16	—	21	18	180	—	7	6	18	—	2	3	20	—	6	5	35	—	2	3	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	327
Kronprinsens Husarer .	1	3220	310	—	1	2506	233	—	1	2150	233	—	6	480	155	—	1	325	155	—	6	370	155	—	5	130	155	—	6	245	155	—	1	110	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	97	10	10	—	75	7	7	—	74	7	7	—	9	5	30	—	7	3	3	—	3	4	21	—	3	4	21	—	2	1	6	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105
Jemtlands-Hårdsgarne . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	930	370	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	122	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	18	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	10	—	2	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
Regimente Skåne samt Artilleriets Regemente-officerare erlagen i belöning i hårds- och lorage-medal																																														139
																																														2034

[1]) I det fall Officer icke erhållit mer än en medalj.

vändig som pennan för skrifvaren, är hästen för ryttaren, och med den *måste* han färdas i kronans ärender. Jag föreslår derföre att i denna § måtte äfven införas: "Officerares häst- och fourage-medel". Skulle mitt förslag vinna någon del af det deltagande som det sist uplästa undantaget blifver det säkert bifallet.

Begärdes på bordet.

Hr Bråkenhjelm, Pehr Reinh. upläste följande motion:

Sedan R. St. vid sistförfl. riksdag, till följd af nådig propos. om de allmänna Läroverkens reorganisation, anvisat tredubbla beloppet af de för detta ändamål föreslagne medel, hafva genom nåd. circulärer d. 17 Nov. 1848 och d. 6 Juli 1849 Consistorierne blifvit förständigade om vissa hufvudgrunder för inrättningen af de blifvande skolorna, öfver hvilkas praktiska möjlighet och nytta nu som bäst öfver hela landet experimenteras.

Den strid, genom hvilken de olika åsigterna i frågor rör:de de allmänna läroverken sökt göra sig gällande, förd under mer än 27 år, ofta nog med parti-andans häftighet, dels inför thronen uti en mängd Komité- och Revisionsbetänk:n, dels inför allmänheten uti strö-skrifter och genom den periodiska pressen, dels äfven uti RiksSt:ns öfverläggningar, tycktes omkring år 1844 åtminstone hafva åstadkommit den allmänna öfvertygelsen, att en förändring af skolväsendet vore af behofvet påkallad, och att denna förändring borde ske under ledning af de nya s. k. principerna, eller theorierna för offentlig undervisning och upfostran; och då Ständerna alltid med lifligt intresse behandlat hithörande frågor, var det ej svårt, att beräkna utgången, ifall man genom något förslag lyckades vinna 3:ne Stånds pluralitet. Ehuruväl nu denna utgång öfversteg äfven de djerfvaste förhoppningar, har man dock, såsom erfarenheten redan till någon del visat, men framdeles lärer fullständigt komma att ådagalägga, gjort ett misstag uti en stor och vådlig skala, då man föreställt sig, att det voterade anslaget var ett förtroende votum för de nya åsigterna, sådana de finnas uttalade uti bilagorna till den nåd. propos:n. Sannt är, att missnöjet med de gamla skolorna var temligen allmänt, men till någon verklig popularitet hade sympathierna för någon positiv och klart insedd mening eller förslag om deras reorganisation ännu ej hunnit utveckla sig; och huru mycket än pressen utfor öfver obskurantismen inom kyrkans och skolans styrelse, kunde dock hvar och en fördomsfri och oegennyttig sakkännare både i erfarenheten varseblifva, och ur osvikliga förnuftsskäl begripa, att nationens varaktiga kärlek och förtroende, uti detta, så väl som andra fall, slutligen stannar hos den med kunskap och erfarenhet sammanparade välviljan och nitet.

Då sjelfva stridsfrågan, som angick nödvändigheten af de gamla språkens studerande, såsom förnämsta bildningsmedlet redan i lärdoms-skolans lägsta klasser, nu genom lagstiftande magtens båda representanters sammanstämmande dom snart torde blifva afgjord, hade för mig och andra olika tänkande intet annat återstått, än att i tysthet afbida hvad erfarenheten, vid försökets an-

ställande, hade att säga; såvida neml. valet emellan de båda stridiga åsigterna verkligen lemnats fritt åt föräldrar och målsmäm. Men om man, för att åt andra bereda möjligheten af deras söners vetenskapliga bildning, utan att de skola behöfva läsa latin och grekiska, betager mig, och de med mig lika tänkande, vår lika naturliga rätt, att i skolan se begagnade dessa samma språk, såsom våra söners första vetenskapliga bildningsmedel; så skulle derigenom ej allenast uppenbart våld varda utöfvadt emot öfvertygelse och naturlig rättvisa; utan äfven något helt annat blifva åvägabragdt, än hvad Ständerna afsett, då de yttrat den underd. önskan, att lärjunge må, på derom af målsman gjord anmälan, varda befriad från tvånget att läsa latin och grekiska.

Jag föreslår således, att R. St. ville till K. M. framföra den underd. önskan, att genom en ny skol-ordning undervisningen vid rikets elementar-skolor måtte så ordnas, att likasom de föräldrar och målsmän, hvilka det åstunda, erhålla befrielse för deras barn från de gamla klassiska språkens studerande, eller upskof dermed till en mognare ålder, äfven åt de föräldrar och målsmän, som anse det vara af högsta nödvändighet, att deras barns skol-studier just med dessa språk taga deras början, uti de blifvande skolorna må dertill beredas tillfälle.

Begärdes på bordet.

Gr. Sparre, Erik, upläste en sålydande motion:

Att Lagmans- och Kämners-rätternes indragning skulle föranleda tillökning i Hofrätternes göromål förutsågs redan då beslutet om indragningen hos Ständerne fattades. Tillökningen har likväl blifvit vida större än man då anade. Denna omständighet har ånyo upkallat den redan flera gånger väckta frågan om en sådan förändring i Hof-rätternas arbetsordning, som, med möjlighet för dess ledamöter att åstadkomma den största arbetsprodukt, förenade säkerhet för allmänheten, att målen inom domstolen blefve sorgfälligt pröfvade.

Med någon erfarenhet af arbetssättet inom nämnde domstolar finner man huru mycken tid derstädes åtgår till handlingarnes föreläsande inför Hofrätten, ett sätt att kontrollera föredragn:n af målen, som inom alla Hof-rätter är vedertagit, och hvartill åtskilliga utfärdade, ännu gällande författningar gifvit anledn.

För vinnande af ofvan upgifne ändamål, torde således i första rummet denna tidsödande läsning böra iuskränkas; och efter min öfvertygelse gifvas, med bibehållande af de i vår rättegångs-ordning gällande former, medel att, i st. f. den vidlyftiga läsningen, bereda en annan kontroll öfver föredragningen. Ett sådant medel vore, att åt de i 22 Kap. R. B. påbjudna Berättelser gåfves den fullständighet att parterne derigenom kunna förvissa sig, att föredrag:de ledamoten fullständigt och riktigt upfattat frågan hvarom tvistas och målets sammanhang. Genom införandet af så beskaffade Berättelser, och vissa andra dermed i sammanhang stående stadganden, blefve obehöfligt att för Hof-rätten föreläsa större del af ett föredraget

get mål än det öfverklagade beslutet och parternes i Hof-rätten vexlade skrifter samt tilläfventyrs det hufvud-dokument, hvarå rättsanspråk grundas. Visserligen skulle härigenom det redan ganska mödosamma kammar-arbetet för Hof-rättens ledamöter ännu mera ökas, men, under förutsättning att R. St., dels genom tillökning i lönerne upmuntra ledamöterne att åt sina tjenstegöromål egna ännu mera ansträngning, samt dels genom anslag till Kansli-personalen bereda möjlighet af biträde, som för närvar. saknas, torde en sådan tillökning i arbete kunna dem åläggas; och otvifvelaktigt är att genom en sådan tidsbesparing Hof-rätterne skulle kunna med slut afhjelpa ett vida större antal mål än nu är fallet. Troligtvis skulle jemväl dymedelst samt genom Hof-rätternes fördelning på flere divisioner utan tillökning i ledamöternes antal, på sätt Svea Hof-rätt i underd. skrifvelse till K. M. föreslagit, kunna inbesparas de högst betydliga utgifter för Statsverket, som eljest blefve en följd af ofvanberörde förminskning i instantiernes antal.

Dessutom äro för vinnande af ofvanberörde ändamål åtskilliga föreskrifter och förändrade bestämmelser nödvändiga dels ang:de sättet för fullföljd af mål, dels i afseende å kommunikation af ingifna besvär och skrifter och dels i fråga om preliminär-åtgärder i fullföljde mål, i hvilka ämnen nu gällande stadganden äro ofullständiga, och hvilket haft till följd en olika behandling inom de serskilda Hof-rätterne. Det är följaktligen en ändring och ett fullständigande af lagstiftningen i ofvannämnde och dithörande frågor jag vördsamt föreslår; hvarjemte och då, åtminstone för Svea Hofrätt saknas närmare och tidsenligare föreskrifter för arbetssättet inom Hof-rätten, derom det tillkommer Konungen att förordna, jag hemställer, om icke R. St. ville hos K. M. göra underd. framställning om behofvet af reglemente för Hof-rätternes arbetssätt, anhållande jag det mig måtte tillåtas att för dessa mina förslag närmare få redogöra i LagUtsk., dit motionen torde blifva remitterad.

Hr Weidenhjelm, Ernst Aug.: Lika med Gr. Sparre, har jag mer än väl insett åtskilliga brister i Hof-rätternes nuvar. arbetssätt, och delar fullkomligen med honom den önskan, att, jemte det dessa brister på lämpligt sätt afhjelpas, äfven Hof-rätternes arbetsmethod må bringas till likhet och öfverensstämmelse med hvarandra. Jag har äfven varit betänkt på, att i denna syftning framlägga en motion, men som densamma för närvar. icke är färdig, anhåller jag att Gr. Sparres motion må förblifva hvilande på bordet till nästa plenum, då jag skall hafva äran öfverlemna min framställning, hvilken jag anhåller må sedermera som ett amendement åtföljа den nyssnämnda.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. förklarade att Gr. Sparres motion enl. derom gjord begäran komma att hvila på bordet.

Uplästes följande af Hr Printzencreutz, Bernh. Wilh. inlemnade mem.

Med den rätt, 23 § i Ridd.Ordn. lemnar, får jag härmedelst afsäga mig den plats i Exp.Utsk., hvilken Hrr Elektorer funnit för godt att åt mig anvisa.

Föredrogs Hr Edenhjelm, Gillis, d. 21 dennes på bordet lagda motion, med förslag till förhöjd aflöningsstat för Artilleriet.

Hr Brakel, Gust. Mauritz: Jag skall utbedja mig att få yttra några ord om förhållandet mellan Fot-gardenas Subalternofficerares och Art.-officerarnes ställning, såväl i afsende på sannolikheten af avancement som upnåendet af högre löner. Om jag jemnför Svea Lif-gardet och Svea Art. regt:n så befinnes att vid det förra finnas 14 Kaptener och 21 Subalterner och vid det sednare 22 Kaptener och 46 Subalterner. Sannolikheten för en Subaltern att kunna avancera är alltså vid Gardet som 14 till 21 och vid Art. som 22 till 46, d. v. s. att vid Svea Garde är sannolikheten att avancera till Kapten större än $\frac{1}{2}$, vid Svea Art., mindre än $\frac{1}{2}$.

Betraktar man sannolikheten att komma till högre löneförmåner, så se vi att vid Svea Lif-garde finnas 8 Kaptener med Kaptens-lön samt en Reg:ts-qvartermästare, tillsammans 9; 5 Kaptener med Löjtnants-lön, 11 Löjtnanter, 8 Underlöjtnanter och 2 Adjutanter, summa 26 med subaltern-lön. Således är förhållandet att bekomma högre lön som 9 till 26. Vid Svea Art. finnas 12 Kaptener med äldre- och 7 med yngre Kaptenslöner; skillnaden mellan sistnämnde och Löjtnants lön, upgår knapt till några r:dr, när alla afdrag äro gjorda. Således finnas 12 äldre Kaptens-löner inom Svea Art.; 7 yngre Kapitens och 46 subaltern-löner — summa 54. Jag förbigår de tre depot-kaptens-platserne med 600 r:dr b:co hvardera, till hvilka befordras endast de som icke vidare komma att befordras. Förhållandet att komma i åtnjutande af den högre lönen är alltså vid Svea Lif-garde som 9 till 26 under det att det vid Svea Art. är som 12 till 54; följaktligen vid det förstnämnda reg:tet mera än $\frac{1}{3}$ och vid det sednare mindre än $\frac{1}{4}$.

Om man tager i betraktande, att vid Svea Lif-garde alla Kaptener utom reg:ts-qvartermästaren hafva högre löne-inkomster till följd af passevolancen och att vid Svea Art. blott finnas 6 Batteri-chefer, så blir förhållandet med den högre lönen vid Svea Gardet ungefär $\frac{1}{5}$ mer vid Art. $\frac{1}{8}$. Häraf torde kunna slutas till den tillbakasatta ställning i hvilken Art:s Subaltern-officerare sig befinna, såväl i afseende på avancement, som löne-förhöjning. Om man tillika betraktar, att Art.-officern, till följd af den 3-åriga kurs vid Art.läroverket som han genomgår, måste i allmänhet anses ega en högre både vetenskaplig och militärisk bildning än Gardes-officern, så lärer väl icke kunna nekas, det billighet och rättvisa fordra, att den förra blifver i åtnjutande af åtminstone lika stora förmåner som den sednare. Dessutom ber jag att få nämna ett annat förhållande, som eger rum vid Art.-reg:tne i allmänhet, neml. att en person, som icke eger egen förmögenhet, måste taga i beräkning orten, der reg:tet är förlagdt, föräldrars eller anhörigas boningsort, för den hjelp

som af dem må kunna påräknas om tillfälle kan gifvas till någon biförtjenst o. s. v.

Vid Gardes-reg:tena kommenderas aldrig någon officer utom stationen med mindre han erhåller traktamente; men vid Svea Art. t. ex. kommenderas man än till Hernösand, än till Gottland utan någon serskild aflöning. En slik kommendering anses så tryckande, att Subaltern-officerarne vid Svea Art.-reg:te af sina små löner gjort årl. sammanskott af 200 r:dr till den på Gottland kommenderade. Hvad kommenderingen till Hernösand beträffar, har dermed så nyligen skett början, att någon serskild åtgärd i anledn. deraf icke blifvit vidtagen.

Dessa mina anmärkn:r anhåller jag må få medfölja Hr Edenhjelms motion till StatsUtsk. begagnande i öfrigt tillfället, (ehuru jag till min ledsnad finner Hr Edenhjelm vara frånvar.) att, i likhet med hvad Hr Bildt gjorde i Lördagens plenum, uttrycka min tacksamhet för den värde motionären, — för Chefen, som qvarlemnat ett så älskadt minne inom det reg:te han fordom kommenderat.

Hr Bildt, Didrik Gillis: Då en Art.-officer nyss yttrat sig för understöd af Hr Edenhjelms motion och jag är den andra i ordningen, som begärt ordet för att tala i samma syfte, torde det vara skäl att på förhand besvara den anmärkn., som möjligen torde göras, att vi äro att anses som parter enär vi tillhöra samma yrke, eller det vapen som utgör föremålet för motionärens framställning. Såsom svar härå får jag förklara, att jag, som representant, icke anser mig af någon anledn. jäfvig att yttra mig rör:de de allmänna frågor, som här kunna förekomma, öfvertygad, att, om de skäl som för en motions bifallande kunna framställas äro riktiga, de äfven af oväldiga granskare skola så blifva bedömde, likasom att, om de vid den oväldiga granskningen icke bestå profvet, de då äfven falla, icke förtjenande ett bättre öde.

Det är en både känd och erkänd sanning, att, af alla officerare som utgöra arméens befäl, man icke på någon har så stora anspråk, vare sig i fråga om mångsidighet i bildning eller verksamhet d. v. s. ständig tjenstgöring, som på Art.-officeraren.

Det är måhända icke lämpligt att nu ingå i en vidlyftigare beskrifning om hans ställning; det kan vara nog att säga, att i vårt land, är han den enda officer, som är ålagd en ständig garnizonstjenstgöring, jemte undergåendet af en ganska svår och vidlyftig examen vid det högre Art.-läroverket. Rättvisa och billighet synes vid sådant förhållande fordra, att Staten lemnar någon ersättning till dessa militär-tjenstemän af hvilka fordras större ansträngning än af några andra.

Den ersättning, som Staten kan lemna, inskränker sig till att vara tvåfaldig, neml. fördel i avancement och bättre lönevilkor. Jag ber att i korthet få granska saken ifrån båda dessa synpunkter och tror mig kunna visa, att Art.-officerns rätt icke i någondera af dessa omständigheter blifvit iakttagen.

Art.-komitéen har i det betänk. som motionären bifogat sin framställning, på grund af officiela handl:r visat, att, om man jem-

för sannolikheten att avancera från Kompani-officer till Major inom Art. och den öfriga arméen så är denna för dem densamma, men att deremot, beträffande sannolikheten att avancera högre än majorsgraden, densamma är helt olika, varande för Art. som 29,8:1 och vid arméen i allmänhet som 18:1 och således till en öfvervägande fördel för arméens officerare. Man skulle visserligen härvid kunna säga att Art.-komitéen icke från alla sidor granskat förhållandet, emedan den icke tagit i beräkning möjligheten för Art.-officerare att transporteras på den öfriga arméen, det är sannt att detta vore en möjlighet och jag tror äfven att det skulle vara af stor nytta om så skedde, åtminstone om man, får dömma efter de länders erfarenhet som ega mera krigsvana än vi. Jag vill exempelvis anföra Frankrike der just ur Art:s leder utgått flertalet af de s. k. Afrikanske Generalerne men i Sverige nyttjas det icke, der har på 15 à 20 år ingen ifrån Art. fått befordran, på den öfriga arméen. Visserligen har Officern vid Art. måhända beräknadt som en ersättning, lika med Officerare vid Lif- och Hus-trupperne, fått rang framför Officerare af arméen, men hvarje militär vet, att det är mera en chimère än någonting verkligt, ty om en Art.-officer söker transport till ett reg:te inom arméen, så får han icke bibehålla sin tur, utan inträder såsom den yngste inom den grad han innehar. Olika i detta hänseende hafva åsigterne varit, vid frågan om att belöna de af arméens Officerare hvilka underkastat sig samma kunskapsprof som Art.-officern. Desse hafva neml. som belöning derföre erhållit inträde i General-staben och i allmänhet en mycket hastigare och vigare befordran än Art.-officern någonsin kan hoppas vinna. Är detta rätt, är det billigt?

Då jag trott mig nu, genom ett obestridligt faktum, hafva visat att Art., långt ifrån att ega fördel framför andra korpser i avancement, får vidkännas motsatsen, eller står i ett mindre gynsamt förhållande än den öfriga arméen, torde det tillåtas mig öfvergå till den andra frågan, — den om lönesättet. Det visar sig af Art.-komiténs betänk:de, att Art:s Officerare äro sämre lottade än deras vederlikar vid Gardes-reg:t:ne, delande med dem samma olägenheter, som garnisons-tjenstgöring alltid åstadkommer, neml. att icke medgifva möjligheten af att kunna skaffa sig en ekonomisk existence; hvilket endast kan ske medelst bifortjenst.

Uti vårt brödrarike, som ligger oss närmast för jemförelse, har man betraktat Art.-officerns ställning helt olika. En Reg:ts-officer vid Norrska Art. har ungefär 1000 r:dr mer, än en af samma grad vid våra Art.-regt:n, en äldre Kapten, circa 700 mer än hos oss och en Löjtnant 200 r:dr. Man har der insett att Art. behöfde och förtjenade en större ersättning än Officerare af andra vapen och hafva också derföre de Norrska Art.-officerarne ungefär 20 proc. högre lön än arméens öfrige Officerare. Hvilken skillnad i förhållandet hos oss! Här lönas de sämst, der bäst.

Följden af förhållandet i det ena som andra afseendet, har icke dröjt att på senare tider visa sig.

1830 undergick Art. en reorganisation, genom hvilken Art.-off:nes antal ökades, och hvarigenom upstod för tillfället ett hastigt

avancement. Lockande häraf sökte sig en mängd ynglingar in på Art. och Reg:tenas personal var under några år fulltalig, men sedan förhoppningarnes nimbus blifvit skingrad och de inkomna fått erfara huru vanlottade de äro i jemförelse med vederlikar inom arméen och bittert ångrat sitt tillfälliga misstag, så hafva andra blifvit visare. Såsom uplysande i detta hänseende har jag gjort ett utdrag ur arméens rangrulla för de 10 sista åren — dervid betraktande Art. i sin helhet utan afseende på de serskildta regt:ne, så att om vacancer funnits på ett reg:te och lika antal surnumerärer på ett annat, så hafva dessa sednare blifvit beräknade såsom löntagare — och hvilket visar för år 1841, 5 surnumerärer; 1842, 1 surnum:r; 1843, 3 surnum:r; 1844, 2 surnum:r; 1845, 0; 1846, vacance; 1847, 3 vacancer; 1848. 8 vacancer; 1849, 15 vacancer och 1850, 20 vacancer, utom 3 vacante kaptens-platser, som hållas öppna såsom inkomst för Mariebergs läroverk. Hade jag beräknat förhållandet vid hvarje reg:te serskildt, så hade resultatet blifvit mest missgynnande för Götha och Wendes reg:ten. Af detta visar sig tydligt att Art.-vapnet med stora steg nalkas sin uplösning i fall ej nödig hjelp mellankommer. Man skulle visserligen kunna tycka, att en Art.-officer icke är en så vigtig person, att icke det skulle kunna tåla vid att betydligen nedpruta antalet af dessa Officerare; men man bör komma ihåg, att Art.-vapnet är det enda, vid hvilket Officern ständigt måste närvara och deltaga under striden. Vid de öfrige vapnen, när sammandrabbningen börjar, öfverlemnar officern stridens utgång till soldaten, men vid Art. är det officern, som ständigt måste leda striden hvaremot sjelfva manskapet som derföre ock kallas kanon-service endast eger att förflytta och sköta kanonerne efter officerns anordningar, hvilka om dessa skola vara riktiga och ändamålsenliga vid alla tillfällen, taga hela hans kunskapsförråd och all hans förmåga i anspråk. Att minska Officerarnes antal vid Art., är alltså detsamma som att förminska detsammas tjenstbarhet, och om ej R. St. nu mellankomma och uphjelpa Art.-officerarnes lönevilkor, så fruktar jag att snart den tid kommer, då man icke kan besätta vapnet med skicklige sujetter. Jag tror att om Art.-vapnet skall fortfarande kunna bibehålla sitt hittills häfdade anseende, så böra både avancements- och löne-villkoren förbättras. Med de förstnämnda hafva visserligen icke R. St. direkte att skaffa, och jag är öfvertygad att sedan Art.-komitéen visat huru vanlottadt Art.-befälet i detta afseende är, krigs-styrelsen härutinnan kommer att med det första vidtaga åtgärder till förbättrande af förhållandet, men hvad förbättringen af löne-villkoren beträffar, så beror det på R. St. att dertill lemna medel och af sådan orsak är det som jag serdeles understöder den ifrågavar. motionen och hoppas att R. St. icke nu undandraga sig de upoffringar som äro erforderlige till fyllande af de mest billiga och rättvisa anspråk.

Gr. Wachtmeister, Alarik: Af de 2:ne föreg:de talarne fullkomligt förekommen i hvad jag ämnat anföra, anser jag, lika med dem, att, såvida icke R. St. nu mellankomma med ett förökadt anslag för detta vapen, till hvilket äfven jag har äran räkna

mig, stora vådor äro att emotse och att det blir omöjligt att bibehålla Svenska Art. vid det anseende, hvari det bör befinna sig.

Jag anhåller att detta mitt yttrande äfven måtte få åtfölja remissen till StatsUtsk.

Frih. Toll, Gust.: Jag ber om ursäkt på förhand att jag faller in i en diskussion rör:de ett vapen, som jag icke tillhör, men min ålder och den erfarenhet jag förvärfvat i anseende på det Sventka Art. torde dock härtill berättiga. Jag har varit närvar. och sett dess utveckling, sett att medelst dess hjelp framsteg vunnits i de företag som operationerne utstakade utan att derföre behöfva upgifva historiska fakta. Jag har äfven öfverlefvat den period, då Svenska Art. vann Europeisk ryktbarhet under den store Carl Johan. Jag har sett den nitiska vård och omsorg, som vår nuvar. Konung egnat åt detta vapen, som bäst bevisas af detalj-omsorgernas öfverlemnande åt Sonen och Thronföljaren. Jag har delat krigshändelserne i Europa med den vördnadsvärda man, som nu upträdt med ifrågavar. motion, kännt honom som en praktiserande taktikus, som en utmärkt skicklig Batteri-chef och ber att i allo få förena mig med honom.

Det är af största vigt för fäderneslandet och dess försvar att ega ett, på allt möjligt sätt utmärkt, Art., och jag tror allt hvad göras kan för detta ändamål redan å Styrelsens sida vara gjordt, då Konungens nåd. propos. i ämnet, till StatUtsk. redan ingått, samt då Art.-komtéens utlåt., på motionärens bekostnad tryckt, åtföljt sjelfva motionen. Det torde således vara öfverflödigt att yttra något vidare härom, och jag skall derföre endast hålla mig vid siffran, hvars olika beräkning torde kunna jemkas. Uti Konungens nåd. aflåtna propos. förekommer en totalsumma, om jag ej misstager mig, stor några och 50,000 r:dr såsom utgörande behofvet för Art:s fullkomliga iståndsättande; men Konungen har tillika funnit sig icke böra begära mer än 28,000 r:dr.

Motionärens förslag innehåller för ett reg:te 13,000 och några hundrade r:dr; om jag multiplicerar denna summa med 3, upkomma nära 40,000 r:dr, hvilken summa motionären ansett som behöflig för de 3:ne Art.-regt:ne. Om i det upgjorda förslaget skulle förekomma flera olika motiverade summor, så anhåller jag att Utsk. af förenämnde summa täcktes taga någon ledning för att bestämma sig för det oundvikliga behofvet, hvarå för ingen del något kan nedprutas. Jag tillåter mig blott påminna, att Art:s högst betydliga material- och tygförråder behöfva stor omtanka och vård; den tjenstebefattning härvid, som uti Art-komitéens betänk. dock icke uptagits, jag menar tygskrifvarne, hvilkas tjenste-biträden äfven fordras af upbördsmännen. De måste dagligen vara närvar., sakna således möjlighet att söka biförtjenst. De äro qvarstående vid lön på Stat 160 r:dr b:co jemte inqvartering 32 r:dr. Det synes mig vara rättvist att dessa tjenstemän tillkommer en lika lön som föreslagits för deras vederlikar styckjunkarne, neml. 300 r:dr b:co jemte inqvarterings-medel. Denna trägna tjenst äfven högst maktpåliggande, borde efter min tanka berättiga dem att sig kunna lifnära.

(Tillhör 2:a Häftet, pag. 183.)

Utgifter, för hvilka ersättning från Just.-Ombudsmans-expeditionens expensmedel fordras.

		Debet.	Banco.					Credit.	Banco.		
Maj	24	Från Riksgäldskontoret emottagit	83	7	3			Saldo från föregående räkning	116	35	4
Juli	31	Af A. Bonnier för försäljning af Just.-Ombudsm:s Berättelser	11	12	—	April	30	A. Lundberg för vedsågning	10	32	—
		Saldo	353	43	5	Juli	13	S. Löfberg för skrifpennor	—	20	—
						Aug.	8	Nordblom & Lindström för 8 st. blyertsp:r	—	32	—
						Okt.	4	H. S. Löfberg för 2 ℔ rödt lack	4	—	—
						,,	17	C. G. Linck för bokbindarearbete	5	36	—
						,,	21	H. S. Löfberg för $1\frac{1}{2}$ sats till bläck . . .	—	46	8
						Nov.	2	Joh. G. Pripp för 1 ris Postpapper . . .	9	—	—
						Dec.	6	C. G. Link för häftning af Just.-Ombudsm:s Berättelse	47	20	8
						,,	—	P. A. Norstedt & Söner för 700 ex. öfvertryck af dito	252	32	—
		Summa Banco	448	14	8			Summa Banco	448	14	8

Stockholm den 18 December 1850.

S. L. Theorell.

| | | |

Jag anhåller att dessa mina enskilda tankar, som en gärd af min tacksamhet mot motionären, måtte blifva bifogade remissen till Utsk.

Remitterades till StatsUtsk.

Föredrogs och bifölls StatUtsk:s d. 21 dennes på bordet lagda mem. N:o 4, ang:de bestridandet af kostnaderne för innevar. riksdag.

Sedan härefter H. Ex. Hr Frih. o. Landtm., i anseende till för honom inträffande jäf att föredraga det nu å föredragn:s-listan förekommande ärende, till Gr. Gyldenstolpe, Anton Gabriel, hvilken såsom Fullm. för Grefliga ätten Cronhjelm till Flostad N:o 55, var den främste närvar. ledamoten, hade öfverlemnat klubban och afträdt, föredogs och bifölls StatsUtsk:s d. 21 dennes på bordet lagda mem. N:o 5, ang:de godtgörandet af Landtmarskalkens och Talmännens ökade riksdagskostnader.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. återkom samt föredrog följande af R. St:s Just.-Ombudsman inlemnade skrifvelse:

Till Rikets Höglofl. Ständer.

Den genom tillämpning af 110 § i Riksg:s-Kont:s nu gällande Reglem., i afseende på expensmedel för Just.-Ombudsm:s expedit:n upkomne nödvändighet för mig att förskjuta utgifter af denna art är redan uti min till R. H. St. afgifna Berättelse omförmäld, med hemställan om det sätt, som kunde finnas lämpligt till afhjelpande af ett sådant förhållande. Då likväl afgörandet af denna fråga, såsom stående i sammanhang med ett blifvande reglem:te för Riksg:s-Kont., torde komma att anstå längre tid, än R. H. St. finna godtgörandet af en redan mig tillkommande fordran för utgifter i denna väg böra dröja, har jag trott mig kunna, till vinnande af så skyndsamt beslut, som ske kan, i djupaste ödmjukhet utbedja mig att få öfverlemna en upgift på de utgiftsposter, från hvilka nämnde fordran härrörer.

Denna upgift, här bifogad (Se Tab.), slutar sig mig till godo med en behållning af 353 r:dr 43 sk. 5 r:st, deraf större delen eller 252 r:dr 32 sk. dock består uti ännu oliqviderad skuld för den på Just.-Ombudsm:s expedit:n belöpande andel i kostnaden till min sista berättelses tryckning, hvilken skuld jag ej kan undgå att till Boktryckaren ofördröjligen afbörda, men de öfriga 101 r:dr 11 sk. 5 r:st, allt b:co, äro af mig kontant utgifna enligt innehafvande verefikationer.

Vid nästa års ingång komma väl att lyftas de årl. till expensmedel för Just.-Ombudsm:s expedit:n och Tryckfrihetskomitéen anslagna 300 r:dr; men om ock dessa medel till betäckande af den förevar. bristen kunde med hela sitt belopp användas; så vore dock denna brist icke dermed fyld, och än mindre någon tillgång öfrig för det år, hvars behof borde med de anslagne medel bestridas,

hvarföre jag måste allerödmjukast hemställa, om icke R. H. St. må finna skäligt att, efter inhemtande af Hrr Fullmäktiges i Riksg:s-Kont. yttrande öfver det förevar. behofvet och min förutgångna redovisning, anbefalla anordnande af det nu behöfliga beloppet med ofvanskrifna 353 r:dr 43 sk. 5 r:st b:co.

Stockholm d. 18 Dec. 1850.

S. L. Theorell.

Remitterades till StatsUtsk.

Uplästes följande af Hr von Knorring, Oskar Erik, inlemnade motion:

Med anledn. af de förfalskningar och efterapningar af landets gångbara pappersmynt, hvilka så ofta egt rum, samt den stora våda för det allmänna en sådan osäkerher medför, får jag föreslå, att R. St. utsätta en belöning af 8,000 r:dr b:co för den, som inom d. 1 Juni 1852 till Sveriges R. St:rs Bank inlemnar prof på ett mot efterapning mera betryggande sedelmynt, än det nu gångbara, på följande vilkor:

Hvarje täflande utför 2:ne fullständiga prof, neml. *ett* för tryckning i kopparpress, såsom i England och Amerika brukas, i hvilka länder sedeltillverkningen ernått sin största fulländning, och det *andra* beräknadt för tryckning i boktryckarepress, såsom det sker i Sverige och flere andra länder.

De stämplar, som skola begagnas vid användandet af den för bemäldta tryckningsmethoden, böra vara utförda på så sätt, att tryckningen kan verkställas utan större kostnad, än den, som vid tryckningen af sedelmynt eger rum i ofvannämnde länder. De stämplar åter som äro ämnade att begagnas vid användandet af den sistnämnda methoden, böra vara så beskaffade, att tryckningen kan verkställas för lika billigt pris, som det, hvartill de, i R. St:s Bank utförda, nya PrivatBanksedlarna nu lemnas.

Till utrönande af hvilket prof, som är mest betryggande mot efterapning, skall det stå hvar och en fritt, af de täflande, att inom 6 månader efter fataliedagen för profvens inlemnande, d. v. s. inom den 1 Januari 1853, eftergöra hvarandras prof i deras helhet, då det prof, som befinnes svårast att eftergöra, belönas med det utfästade priset 8,000 r:dr b:co.

För bedömandet af de sålunda eftergjorda profven, äga Hrr Fullmäktige i R. St:s Bank att utse en Komité af Sakkunnige män, inför hvilka hvar och en af de täflande äger rätt att meddela alla de uplysningar om sin method, hvilka han för godt finner. Hrr Komitérades utlåt. öfver profven skall vara fälldt innan d. 1:ste April 1853.

Så snart prissumman blifvit utbetald, är den prisbelönte ovägerligen förpligtad att till Banken, utan vidare ersättning, inlemna fullständig skriftlig förklaring öfver sin method att vid tillverkningen af sedelmynt gå till väga.

Då med factiska bevis blifvit styrkt och ådagalagdt den lätthet, med hvilken hvem som heldst, förmedelst bläckskriftens uttagande, kan göra s. k. makulerade Chartor och Tullstämplar åter användbara, huru många gånger som helst, äfvensom lättheten att efterapa det slags papper, som begagnas till de nu antagna Charta-Sigillata blanketterna, Tulletämplarna och Banksedlarna, får jag vidare föreslå att R. St. utsätta ett pris för den, som inom d. 1 Juni 1852, inlemnar fullständigt prof, såväl till gravyr som papper med vattenmärke, på en Charta-Sigillata- och en Tulls-stämpel, hvilka, beträffande papperet mot efterapning lemna säkrare garantier än det nu brukliga, och beträffande gravyren, förebygga allt det missbruk, som kan upkomma genom bläckskriftens uttagande.

I afseende på tiden skola alla de bestämmelser vara gällande, som äro ofvan stadgade.

Om remiss af denna motion till H. BankoUtsk. anhållas.

Remitterades till BankoUtsk.

Uplästes de af Frih. Palmstjerna, Carl Otto, inlemnad sålydande motion:

Enl. K. M:s nåd. Kungörelse d. 20 Nov. 1845, erhåller vitne i brottmål ersättning af allmänna medel för dess resekostnad och uppehälle under resan till samt vistandet vid Tingstället, såvida vittnets hemvist är beläget på minst 3 mils afstånd derifrån, vittnet äskar ersättning och Domaren pröfvar sådant skäligt samt den brottslige saknar tillgång att ersättningen utgifva.

För att kunna utfå denna ersättning, måste vittnet begifva sig till Läns-residenset eller der anlita en kommissionär, hvilket är förent med tidspillan och kostnad; derstädes på Lands-Kontoret förete eller låta förete utdrag utur Domstolens utslag, hvilket kostar lösen, förete bevis att den sakfällde brottslingen saknar tillgång, hvilket bevis ej kan anses gildt utan att undersökning af Kronobetjent med Nämndeman föregått och hvarvid desse hafva rätt till kostnadsersättning. Är då vittnet boende aflägse eller utom det Län der ransakningen försiggått, så ökas svårigheterne och kostnaderne, hvilka lätt kunna, om ej öfverstiga sjelfva ersättnings-beloppet, likväl deraf medtaga största delen, hvilket ej varit afsigten med författningen.

Denna författning har således behof af tillägg som gör dess mening till full sanning. I sådant ändamål föreslås att den måtte erhålla tillägg af följande lydelse:

"Denna af Domaren bestämda ersättning utbetalas af Krono-
"fogden i Fögderiet, som låter hos den sakfälde uttaga be-
"loppet; saknar han tillgång, anordnas det af K. Bef:h:de och af-
"föres under behörig titel bland Statsutgifterne."

Jag anhåller om remiss af denna motion till StatsUtsk.

Remitterades till StatsUtsk.

Vidare upläste följande äfven af Frih. Palmstjerna, Carl Otto, inlemnade motion:

Krediten är den häfstång som måhända mäst bidragit till den nyare civilisationens updrifna höjd; men så nyttigt dess förständiga begagnande är, så olycksbringande är dess missbruk. Dagliga exempel uti samhällets bildade kretsar tala derom tillräckligt. Likväl är detta missbruk bland den mera obildadade delen af samhället, bland de fattigare klasserne, en kräfta, som på ett ännu långt fruktansvärdare sätt undergräfver deras välstånd, deras förkofran, sjelfva deras trefnad och belåtenhet. Den lätta skuldsättningen uti köpmansbodar och i synnerhet på auktioner, utgör för dem förderfliga tillfällen att draga vexlar på en oviss framtid, hvilken sällan motsvarar önskningarne eller förhoppningarne och som alltför ofta slutar med att beröfva dem de ringa tillgångar hvarmed de begynt inträdet i det verksammare samhällslifvet.

Då emedlertid hvar och en måste äga frihet att köpa eller sälja efter godtfinnande, kan ett dylikt begagnande af krediten icke direkte motverkas af lagstiftningen, utan endast indirekte, genom författningar, som bestämma påföljderne. En sådan utväg vidtogs vid senaste riksdagen i afseende på krediten uti köpmansbodarne och hos handlande i allmänhet; men det återstår att vidtaga åtgärd i afseende på auktionerne, hvilkas verkan mångenstädes är förstörande, mera i den mån inroparen är fattig och hans inrop af ringare värde. När betalningsdagen kommer och penningar icke äro att tillgå, sker lagsökning och derefter utmätning, allt på bekostnad af gäldenären. Kostnaderne, som äro Charta-Sigillata till Statsverket, skrifvare-lösen, skjuts och arfvode åt vederbör., kunna i någon mån medföra fördel för de sistnämde, men utgöra hufvudsakligen en Statsförlust af tid, möda och bestyr, en nötning uti Stats-machineriet som icke frambringar något till samhällets förkofran.

Man har otaliga exempel deruppå att lagsöknings- och utmätnings-kostnaderne långt öfverstiga det belopp som lagsökes. Kostnaderne,upgående till 4 à 5 r:dr b:co eller mera, vidkännas af personer som lagsökas understundom för mindre än 1 r:dr; man har exempel på lagsökning som slutats med utmätning af 6 runstycken och en ådömd kostnads-ersättning af 5 r:dr 16 sk. b:co förutan utmätnings-kostnaderne.

Den lämpligaste utvägen att så mycket som möjligt förekomma denna vidt utbredda samhälls-olägenhet synes vara, att göra det till försäljarens interesse att icke på kredit lämna varor åt dem, hvilka äro uti sådane omständigheter att de ej utan sin undergång kunna gälda sin iråkande skuld. Ett medel härtill är att inskränka beloppet af fordrings-ägares lagsöknings-kostnads-ersättning, så att på lagsökningen icke kan upstå någon vinst utan snarare förlust om den anställes för en ringa summa. Derigenom skulle auktionsförrättare blifva mera aktsamme att icke lämna kredit åt hvar och en som gör ett inrop, helst om såsom ofta inträffar, detta sker obetänksamt af den som ej har något slags behof af det han inropar eller af dem som genom stark förplägning blifvit mera uprymd än försigtigheten bjuder vid tillfälle då handel göres:

Såsom ett försök att härutinnan vinna ändamålet, föreslås att R.B:ns kap. 21, § 3, måtte erhålla följande lydelse:

"Then saken tappar gälde sin vederdeloman thet allt åter som "han trängd varit ther å kosta; men gäldenär gifve ej borgenär "mera än högst hvad then fordran är som utsökes. Finnes någon "sak så mörk" etc. etc.

Visserligen kan häremot invändas att ett sådant stadgande strider emot den juridiska grundsatsen att hvar och en måste godtgöra sin ingångna förbindelse och vidkännas följderne deraf om han deremot brutit; men ingen regel är utan undantag och om samhällets högre väl det fordrar, måste den minde vigtiga omständigheten vika. Dessutom är här ej fråga om att förminska påföljderne af en skriftlig förbindelse, utan blott att mildra följderne af en ögonblicklig obetänksamhet. Sådane undantag finnes ock redan stadgade i strid mot nämnde grundsats, t. ex. att skuld åsamkad vid spel icke genom Lagens arm kan utkräfvas, ej heller sådan som under vissa förhållanden är åsamkad för starka drycker å krog eller näringsställe.

Jag anhåller om remiss af denna motion till LagUtsk.

Denna motion blef remitterad till LagUtsk.

Anmäldes och lades på bordet följande från Utsk:n inkomne mem.:

StatsUtsk:s mem. N:o 6, med förslag till stadganden, ang:de Riksdags-Archivets vårdande och begagnande; samt

Bevilln:sUtsk:s mem. N:o 1, om antagande af en Cancellist utöfver den i Riksd.-Ordn:s 24 § bestämde Cancellipersonal.

Justerades pleni prot. för d. 11 dennes.

R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ 2 e. m.

In fidem protocolli,
Albert Munck.

Lördagen den 28 December 1850.

Plenum kl. 10 f. m.

Justerades 2 prot.utdr. för d. 23 dennes.

Med tillkännagifvande, att Hr Hedenstjerna, Wilh. begärt och erhållit 3:ne veckors ledighet från sin befattning såsom ledamot

i Allm. Besv.- och Ekon.Utsk. ifrån d. 2 nästkommande Januari, anmodade H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. Hrr Elektorer, att sammanträda till val af en ledamot i nämnde Utsk. under Hr Hedenstjernas frånvaro och af en Suppleant i Exp.Utsk., i st. för Hr Printzencreutz, som i sista plenum afsagt sig sådan befattning.

Hr Granfelt, Adolf Fredr., upläste så lydande motion:

I vår lagstiftning om förhållande mellan husbönder och tjenare qvarstår ännu ett stadgande, som, enl. min öfvertygelse, icke blott på det högsta strider emot rättvisans och humanitetens fordringar, utan äfven snarare motverkar än främjar det dermed åsyftade ändamål, — jag menar det stadgande, hvarigenom husbonde berättigas att, medelst s. k. husaga, söka förmå tjenstehjon till upfyllande af dess åligganden. Då emedlertid de särskilde motioner, som vid sista riksdag inom så väl. R. o. Ad. som BondeSt. väcktes om afskaffande af en sådan rättighet, icke rönte framgång, skulle det måhända kunna synas som om tiden ännu icke vore inne att ifrågasätta någon lagförändring härutinnan; men sedan det omnämnda stadgandet, hvilket Lagkomitéen i dess förslag till civil lag af år 1826 bibehållit, deremot blifvit i Lagberedningens nyligen från trycket utkomna förslag till Handelsbalk, utan skiljaktighet bland Beredningens ledamöter, uteslutet, tvekar jag icke att till förnyad öfverläggning hos R. St. framställa detta ämne, hvarom motiverna till sistnämnda förslag innehålla ett yttrande, som det torde tillåtas mig att här ordagrant anföra, så lydande:

"Då lagen tillerkänner husbonden en sådan rättighet, (att aga tjenaren) gör den sig, i Beredningens tanke, skyldig till en oriktig eller åtminstone alltför ensididig upfattning af närvar. förhållande mellan husbönder och tjenare. Den fasthåller nemligen då uteslutande det från äldre tider hästammande föreställningssätt, enl. hvilket husfadren var oinskränkt rådande inom familjen och tjenaren följaktligen stod, likasom husbondens egna barn, under dennes stränga tuktan och välde. Men denna åsigt kan numera icke hufvudsakligen bestämma rättsförhållandet mellan husbönder och tjenstehjon, hvilka sednare icke kommit i de förras hus för att njuta upfostran, och således icke kunna jemföras ens med lärlingar eller fosterbarn, utan bör fastmera för detta förhållande läggas till grund ett emellan fria kontrahenter ingånget fördrag, ehuru man derföre icke får förbise att ett närmare samband finnes mellan tjenstehjonet och den egentliga familjen, än emellan denna och andra af husbonden legda arbetare. Då nu tjenstehjonslega onekligen är ett verkligt kontrakt mellan enskilda personer, som vid aftalets ingående ocb efter dess uphörande äro i förhållande till hvarandra lika fria, måste man betvifla giltigheten af den rättsgrund, enl. hvilken lagen ålägger den ena kontrahenten såsom ett tvång att för tjenstetiden underkasta sig den andras aga, hvars verkställighet alltid, enl. sakens natur, blir mer eller mindre godtycklig. Ty icke kan man antaga, att tjenstehjonet måste anses hafva fritt och otvunget medgifvit

husbonden en sådan makt, då det vid städseln underlåtit att göra särskildt förbehåll om frihet från husaga. Ehuru ett sådant förbehåll utan tvifvel skulle vara bindande för husbonden om han dertill samtyckt, är det dock lätt förklarligt att tjenstehjonen icke gerna kunna framställa det, om de än allmännare insågo sin befogenhet dertill, emedan sjelfva förbehållet på visst sätt skulle innefatta en för dem förödmjukande bekännelse, att de torde göra sig förtjente af en hård behandling. Men om husagan alltså befinnes oförenlig med rättvisans fordringar, står den ännu bestämdare i strid med sedlighetens. Dess egentliga ändamål skulle väl vara att erinra ett försumligt tjenstehjon om ett noggrannare upfyllande af dess skyldigheter; men om detta icke kan åstadkommas genom undervisning, allvarsamma föreställningar och varningar, hvilka bibringa tjenstehjonet ett klart begrepp om rätta bevekelsegrunderna för dess pligter, så vinnes det säkerligen icke genom kroppslig aga, som gör sig sjelf till enda bevekelsegrunden och följaktligen uphäfver menskliga handlingens frihet och sedlighet. Feg fruktan och egennyttig beräkning träda då i pligtkänslans ställe, menniskovärdet kränkes och förnedras, och om rättskänslan af den godtyckliga behandlingen ej helt och hållet, tillika med alla ädlare egenskaper, förqväfves, skall den upresa sig mot ett välde, hvari tjenaren med förbittring tror sig finna en orättvis gunst för husbonden och ett lika orättvist förtryck för sig sjelf. Man må ej föreställa sig att dessa menliga följder af husagan uteblifva derföre, att lagen bjuder att den skall vara måttlig; ty samma verkan, som upkommer om agan får utöfvas med ett obegränsadt godtycke, upstår äfven, fastän i olika grader, om bestraffningen står i missförhållande till det verkliga eller förmenta felet, och ingen lag kan förekomma missbruk eller öfverdrift vid utöfvandet af en medgifven rättighet, när denna beror af den berättigades eget omdöme om det måttliga. Men det är icke ensamt på tjenstehjonsklassen, husagan inverkar menligt. Dess skadliga inflytande på husbönderna är nästan lika märkbart; ty om de icke sky att begagna denna sin makt, alstrar och underhåller den hos dem råa seder, nyckfulla, häftiga och grymma lidelser, förakt för menniskovärde, samt undertrycker hos dem i samma mån rättvisa, välvilja och menskligheet. Det är en allmän erfarenhet, hemtad från de länder, hvarest slafveri, träldom och lifegenskap finnas, att dessa förhållanden i sedligt hänseende verka lika förstörande upåt som nedåt. Men för att bedöma om träldom eller frihet råder i ett land, bör man icke ensamt fästa sig vid der gängse benämningar; ty träldomen har likasom friheten, sina grader. Hvarhelst husbönder finnas, som saklöst kunna behandla sina tjenare omenskligt, och som hafva slafägares vanor, seder och åsigter, der är träldomen icke fullkomligt afskaffad, om än lagen för sekler sedan utdömt den. Det länder fäderneslandet till heder, att sederna i detta fall äro mildare än lagen. Bland allmogen, som använder den största mängd tjenstehjon, är det högst sällsynt att någon vill begagna sig af ifrågavar. lagliga rättighet, och för hvarje välvillig husbonde i andra samhällsklasser är dess utöfvande likaledes förhatligt. Som lagen emedlertid ovilkorligen fordrar att tjenstehjon skall

agas, innan det för fel få skiljas från tjensten, nödgas alla husbönder, som ej vilja befatta sig med en sådan afstraffning, antingen mot sin vilja behålla ett försumligt tjenstehjon eller ock, för att blifva från detsamma befriade, gifva det full lön och kost till legostämma, som om de sjelfve begått den olagligheten att skilja tjenstehjonet ur tjensten utan giltigt skäl. Det kan vid sådant förhållande icke vara lämpligt att låta husagan qvarstå i lagen endast såsom en förmånsrätt för råa och obilliga husbönder; ty det har längesedan kommit derhän, att de, som med måtta, sans och urskiljning skulle kunna utöfva den, alls icke vilja nedlåta sig dertill, hvaremot de, som äro alltför benägna till en öfverdrifven strånghet, saklöst kunna tillfredställa sina nycker, blott de icke slå tjenstehjonet lamt eller lytt. Sådan är neml. den gräns, som lagen bestämmer för en måttlig husaga, och stundom stannar denna icke ens dervid. Exempel saknas ej derpå att tjenstehjon i följd af misshandel, som kallats aga, tagit obotlig skada, utan att husbonden blifvit för brottet tilltalad. Om tjenaren, i känsla af liden oförrätt, sätter sig till motvärn, skall han straffas såsom en grof förbrytare. En hufvudsaklig anledn. till slika brott och våldsamheter skulle, medelst husagans borttagande, undanrödjas, och man behöfver icke befara att husböndernas tillbörliga anseende och myndighet deraf skulle förringas. Husbondeväldet är fast grundadt i menskliga samhällets natur och kan icke uphöra så länge några finnas, som behöfva betjenas och andra, som behöfva tjena. Säkrast upprätthålles det då det med rättvisa och mensklighet utöfvas, och det är ingalunda svagare i de länder, hvarest, såsom i England, hvarken sed eller lag tillåter husaga mot tjenstehjon."

På dessa grunder, hvilkas rättighet svårligen torde kunna bestridas, och då saken synes mig vara af sådan vigt att den, oberoende af det nya lagverkets pröfning i dess helhet, påkallar lagstiftande maktens behjertande, vågar jag föreslå, att det stadgade i 14 Kap. 5 § H.B. samt 2 Art. 5 § af K. Legostadgan d. 23 Nov. 1833, hvarigenom ifrågavar. rättighet tillerkännes husbönder, måtte, jemte dermed öfverensstämmande särskilde lagbud, uphäfvas.

Om remiss af denna motion till vederbörligt Utsk. får jag vördsamt anhålla.

Denna motion begärdes på bordet, hvarjemte Frih. Palmstjerna, Nils Fredr., yttrade:

Det är med denna motion som med så många andra välmenta förslag, att den icke står i behörigt sammanhang med den öfriga lagstiftningen. Om husagan skall afskaffas, så är det också nödigt att stadga ömsesidig rättighet för husbönder och tjenare att inom ganska kort tid eller ock utan upsägning, åtskiljas, hvilket icke är möjligt under nu bestående förhållanden.

Jag anhåller att denna erinran måtte få åtfölja Hr Granfelts motion till det Utsk., till hvilket den blir remitterad. Isoleradt kan detta förslag icke antagas. På Utsk:s pröfning må ankomma, att underställa RiksSt:n, huruvida det kanske i sammanhang med andra förändringar; men att borttaga husagan utan att gifva rättighet

till uphäfvande af det emellan husbönder och tjenare bestående förhållande, när som helst eller efter kort varning är icke rådeligt eller verkstälbart.

Hr Granfelt: Jag anhåller endast att i anledn. af Baron Palmstjernas anmärkning få erinra det nu gällande lag ingalunda hindrar utan tvärtom uttryckligen medgifver husbonde att oansedt flyttningstiden ej är inne, få ett odugligt eller upstudsigt tjenstehjon ur tjensten skiljd, fastän husaga skall föregå såsom en varningsgrad. Legostadgan säger neml. att om en tjenare visar sig oskicklig, försumlig, olydig eller lättjefull, eger husbonden först genom allvarliga föreställningar och då de icke hjelpe genom måttlig husaga, söka sådant rätta; men om tjenaren icke eller deraf sig bättrar, så är det husbonden tillåtet att tillkalla vederbör. embetsmyndighet, som då undersöker förhållandet och, om tjenaren befinnes felaktig, har att skilja honom ifrån tjensten. Vid sådant förhållande kan jag ej inse annat än att min motion om borttagande af den varningsgrad, som utgöres af husagan, ganska väl står tillsammans med Legostadgans föreskrifter om flyttningstid, upsägning och andra förhållanden husbönder och tjenstehjon emellan.

Hr Lind af Hageby, Carl Aug., anförde dels mundtligen dels skriftligen:

Inom vårt fädernesland finnes för närvar. knapt någon möjlighet för unga Kavallari-officerare att få undervisning i manègeridning, ty våra manèger hafva uphört, och få föräldrar äro i tillfälle att bekosta deras barns vistande i främmande länder för vinnande af en dylik undervisning i ridkonsten. Af denna anledn. tager jag mig friheten väcka den motion, att R. St. måtte bevilja ett Statsanslag af 4,000 r:dr b:co årligen såsom löner åt 2:ne Stallmästare, hvilka jag skulle önska blifva stationerade, den ene vid Strömsholms den andra vid Ottenby Stuterier för att gifva unga Kavalleri-Officerare undervisning uti ridkonsten. Jag vågar i underd. tro, att H. M. Konungen, som med välbehag omfattar alla läroanstalter, icke skall förneka de vid nämnde Stuterier befintlige hästars användande för ett slikt ändamål, likasom jag äfven tror, att Chefen för Stuteri-Styrelsen icke eller skall detsamma sig motsätta.

Jag anhåller, att denna motion måtte remitteras till StatsUtsk.

Häruti instämde Gr. af Ugglas, Ludv.

Frih. Toll, Gustaf: Det är ganska bestämdt att Svenska kavalleriet saknar utvägar att såsom sig bör inlära ridkonsten. Landet har länge önskat detta och på grund af denna öfvertygelse och den kännedom jag har af saken vågar jag anmäla, att jag instämmer i motionen och torde detta mitt yttrande få medfölja remissen till Utsk.

Remitterades till StatsUtsk

Hr Silfverstolpe, Fradr. Otto, upläste följande:

Vid mindre Auktioner på landet händer icke sällan att ingen af de personer, som i öfrigt ega rättighet att försälja mat och bränvin, kan förmås att hålla den auktionssökande allmänheten sådan förtäring tillhanda, utan begäres då hos K. M. Bef:h:de särskildt tillstånd till en sådan försäljning för någon person ofta hörande till dens hushåll, hos hvilken auktionen hålles; och om Pastors-Embetet och Församlingen ej deremot hafva något att erinra, bifalles vanligen en sådan ansökning. I afseende på den afgift, som till Staten skall erläggas för denna försäljning, har man för det närvar. ingen annan föreskrift att tillämpa än 3 mom. i 58 § af K. Förordn. d. 13 Oct. 1848 ang:de vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin, hvaruti säges att den som erhållit tillstånd att vid marknader, reg:tsmöten, auktioner och andra sammankomster utöfva tillfällig försäljning af bränvin, skall såsom afgift för dylik rörelse erlägga minst 2 r:dr för året, hvilken afgift Taxerings-Komitéerne ega att förhöja i mån af rörelsen.

Emedlertid händer icke sällan att vid en mindre auktion hela bruttoinkomsten af mat och bränvinsförsäljningen icke går stort öfver 2 r:dr b:co. Man nödgas det oaktadt, i stöd af författningens föreskrift, ålägga försäljaren den bestämda minsta afgiften, 2 r:dr.

Då obilligheten häraf är tydlig, och det af författningens ordställning vill synas, att man vid dess redigerande endast afsett personer som för längre tid få tillstånd att hålla sådan förtäring vid flere auktioner, ett förhållande, hvilket, såsom jag här ofvan nämnt, likväl icke alltid kan iakttagas, vågar jag föreslå, att ett tillägg till ofvannämnde 58 § måtte göras, hvarigenom den brist som, enl. min tanka, i författningen nu finnes, kunde fyllas. Detta tillägg skulle fogas till 3:dje mom. och kunde få följande lydelse:

"Har någon erhållit sådant tillstånd för blott en viss auktion, "må denna afgift, där så billigt pröfvas, kunna nedsättas ända till "24 sk. b:co, men icke derunder."

Om remiss af denna motion till Bevilln:sUtsk. får jag anhålla.

Remitterades till Bevilln.Utsk.

Frih. Stjernstedt, Aug. Wilh., upläste 2:ne motioner af följande innehåll:

1:o.

På grund af den erfarenhet, att R. H. St. vid åtskilliga tillfällen funnit skäligt bevilja understöd åt förtjente medborgares enkor och barn vågar jag vördsammast föreslå, det R. St. genom en dylik åtgärd måtte upfylla billighetens och erkänslans fordringar i afseende på en genom embetsmanna-skicklighet och medborgerliga förtjenster utmärkt man, Förste Exped.-Sekret. och R. N. O. Carl Magnus Arrhenius, som d. 28 sistl. Januari med döden afgick och ef-

efterlemnade enka och 4 minderåriga barn i knappa förmögen hets-vilkor.

Såsom skäl till denna min vördsamma framställning anhåller jag få fästa upmärksamheten å följande deraf förtjente förhållanden. Härvid torde först böra anföras den motgång Exped.-sekret. Arrhenius på tjenstemanna-banan fick vidkännas. Promoverad Phil. Mag. 1809 och inskrifven i K. Kanzli-styrelsens Exped. 1813 blef han 1819 utnämndt till Kopist derstädes med 293 r:dr 32 sk. lön. Ehuru allt framgent inskränkt till detta ringa lönebelopp befordrades han redan sistnämnda år till Prot.-sekret samt 1824 till Förste Exped.-sekret. och bestridde de till dessa grader hörande befattningar under det att de för desamma bestämda lönerna innehades af äldre tjenstefria kamrater. Sedan han sålunda i 14 år förestått dessa befattningar mot åtnjutande af endast förutnämnde låga lönebelopp, blef för honom med 1833 års utgång allt tillfälle till vidare löneförbättring och befordran opåräknadt afskuren, derigenom att K. Kanzli-styrelsen såsom serskildt embetsverk vid nämnde tid upplöstes, och vid hvilken förändring han endast erhöll den obetydliga ersättningen, att han på indragningsstat upfördes till åtnjutande af ett mot hans innehafda kopist-lön svarande belopp af 293 r:dr 32 sk. Härigenom förbereddes äfven den för hans efterlemnade enka och barn högst kännbara förlust, att, enär han, i Civil-statens Pensions-inrättning icke kunnat vinna inträde i den för Exped.-Sekret. bestämda klass, der enke-pensionen utgör 400 r:dr, hans enka och barn äro i denna inrättning inskränkte till ett pensions-belopp af 150 r:dr. Dessa missgynnande förhållanden, serdeles hvad beträffar den hädangångnes enka och barn torde förtjena R. St:s behjertande, likasom den aflidnes medborgerliga förtjenster, hans uplysta, oegennyttiga och outtröttliga nit för allmänt bästa synas mig förtjena någon gärd af samhällets erkänsla.

Utan tvifvel är det för många af R. o. Ad:s ledamöter väl bekant, att Exped.-sekret. Arrhenius med sin sällsynta embetsmanna-skicklighet förenade ett varmt nit för tillvägabringande af allmänt gagneliga samhällsanstalter. Outtröttlig i detta sträfvande hade han isynnerhet all möda och kostnad ospard för att vinna kännedom om hvad i andra länder blifvit uttänkt och vidtaget till förbättring af de mindre bemedlade och arbetande samhällsklassernas ställning. Att han egde en lycklig förmåga att till allmänt gagn använda sina vidsträckta insigter i dessa ämnen, derom vittnar hans verksamma deltagande i ordnandet af hufvudstadens anstalter för folkundervisning, fattigvård, besparings-kassor och flere andra kommunal-angelägenheter. Men företrädesvis bör ihågkommas att han var den förste, som genom en år 1842 utgifven afhandling fästade allmänhetens upmärksamhet på de då nyligen flerstädes i Tyskland inrättade *Ränteförsäkrings-anstalter*. Efter noggrann pröfning hade han vunnit den öfvertygelse, att Ränteförsäkring-anstalter, såsom egande ett obestridligt företräde framför Sparbanker, ehuru icke uteslutande behofvet af de sistnämnde, erbjödo det ändamålsenligaste medel att, isynnerhet åt den egentliga arbetsklassen, bereda nödigt

ålderdoms-understöd, dels genom egna insatser, dels genom husbönders frivilliga gåfvor eller på annat sätt möjligen tillkommande bidrag. Af dessa utsigter underhölls och lifvades allt framgent hans nitälskan för dessa inrättningar. Redan samma år hans afhandling härom blifvit genom trycket allmängjord, företog han *på egen bekostnad* en resa genom Tysklands flesta Stater och förvärfvade der en noggrann kännedom om den inre organisationen af sådana anstalter. Inom fäderneslandet vann saken snart det liflga deltagande, att ett allmänt möte för öfverläggning om denna angelägenhet tillvägabragtes i Wexiö år 1843 der Exp-sekret. Arrhenius var närvar:de och i anseende till sin vidsträcktare sakkännedom lemnade nyttiga uplysningar. Sedan derefter saken blifvit uptagen vid 1844 års riksdag, täcktes K. M., med anledn. af R. St:s derom gjorde und. begäran, år 1845 för ämnets utredning förordna en serskild komité, i hvilken Exped. Sekret. Arrhenius i nåder kallades att såsom ledamot deltaga. Det förslag till Ränteförsäkrings-, Lifförsäkrings- och Lifränte-anstalter, hvilket nämnde komiterade *utan att derföre njuta något arfvode* under loppet af 1½ år utarbetade, jemte dertill hörande förslag till stadgar för nämnde inrättningar äfvensom uplysande vidlyftiga tabeller, har sedermera blifvit lagdt till grund vid organiserandet af de inrättningar af detta slag, som i åtskilliga af rikets städer börjat komma i verksamhet.

Såsom ett ytterligare bevis huru Exped.-sekret. Arrhenius till allmänt gagn underkastade sig enskilde upoffringar, må ock nämnas, att han redan år 1832 utan något af Statsverket lemnadt understöd besökte åtskilliga Tyska länder i afsigt att inhemta kännedom om det sätt hvarpå allmänna författningars tryckning och utdelning derstädes ombesörjdes. Ledd af den erfarenhet och kännedom han sålunda förvärfvat, föreslog han efter hemkomsten, att det s. k. årstrycket borde uphöra och i dess ställe en Svensk författningssamling utgifvas. Förslaget bifölls och befattningen med samlingens utgifvande updrogs åt Exped.-sekret. Arrhenius, som, enl. hvad allmänt torde vara erkändt, förestod densamma med största ordentlighet och noggrannhet. Det ändamålsenliga sätt hvarpå förordningar och publika handlingar nu meddelas allmänheten är således hufvudsakligen en följd af hans nit och tillgöranden för denna icke ovigtiga angelägenhet.

Sedan jag sålunda sökt vördsammast fästa H. R. o. Ad:s upmärksamhet ej mindre på den oförvållade förlust Exped.-sekret. Arrhenii enka och barn måste i afseende på pensions åtnjutande i Civil-statens Pensions-inrättning vidkännas, än ock på hans i lifstiden ådagalagda och allmänt erkända medborgerliga förtjenster, får jag lika vördsamt föreslå att R. H. St. måtte åt hans enka Fru Louise Reuter bevilja en årlig pension af 500 r:dr b:co.

2:o

Såsom ledamot å Inkomst-afd. i R. H. St:s StatsUtsk. har jag, vid genomgåendet af R. St:s sednaste Revisorers Berättelse om granskning af Stats-verkets, samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning, deribland icke funnit To-

lagsmedlen. Det torde dock vara i sin ordning att äfven dessa medel ställas under Revisorernes granskning, då man besinnar hvilka ofantliga summor, som rikets sjö- och stapelstäder årligen upbära under namn af Tolag, och som upgå till nära 400,000 r:dr b:co. Af K. Brefvet d. 21 Sept. 1715 finner man, att ordinarie Tolagen blifvit anvisad till underhåll af bryggor och packhus. Man borde väl till följd häraf vara benägen att tro, det rikets sjö- och stapelstäder odeladt skulle använda Tolagen till desamma ursprungligen anvisade ändamålen, men så är icke förhållandet. En mängd missbruk hafva under långliga tider insmugit sig, och dels af tryckte revisionsberättelser öfver vissa städers drätsel, hvilka årligen utkomma och lemna allmänheten kännedom om samma städers drätselåtgärder, dels af allmänna tidningar erfar man huruledes Tolagen användes till städernas fattigförsörjningar, dårhus-inrättningar, undervisnings-anstalter och flere dylika för Tolagens hufvudbestämmelse alldeles fremmande föremål. I jemnbredd med dessa missbruk anslå R. St. snart sagdt vid hvarje riksdag stora penningesummor till städernas hamn- och bro-anläggningar samt reparationer å desamma, hvilka summor dels såsom lån mot nedsatt ränta, dels såsom anslag utan återbetalnings-skyldighet utgå.

Under dessa besynnerliga förhållanden måste hvar och en ovilkorligen fråga sig sjelf, om man på sådant sätt bör, kan eller vill hylla dessa missbruk. Att frågan från Vällofl. BorgareSt:s sida icke torde möta något motstånd tar jag så mycket heldre för gifvet, som nämnde Riks-Stånd städse hyllar principen deraf, att allmänna medel, af hvilken natur som helst, böra ställas under R. St:s eller dess Revisorers granskning.

Att här framdraga bevisen för detta mitt yttrande i afseende på de ofvannämnde missbruken, hvilka i tryckte officiella handlingar kunna återfinnas, skulle alltför länge uptaga H. R. o. Ad:s tid, om också icke 90 § R.F. förbjöd mig till pröfning framdraga enskilde medborgares och korporationers förhållanden. Nog af, missbruken bedrifvas uppenbarligen inför hela nationens ögon, och de hvarken böra eller kunna hädanefter opåminte tillåtas eller under stillatigande medgifvas af R. H. St.

Med all aktning för 114 § R.F. och oaktadt jag väl vet och känner att Vällofl. BorgareSt. under loppet af 1834 års riksdag vägrade remiss åt Hr Wærns motion rör:de undersökning och reglering af den till sjö- och stapel-städerne ingående Tolag och ansåg denna fråga vara af privilegii-natur, vågar jag dock bestrida detta påstående.

Att Regering, Ständer och Borgerskap icke ansett frågan vara af privilegii-natur bevisas bäst deraf, att uti Tull-taxan af d. 24 April 1816 tolagsfrihet blifvit stadgad för åtskillige varor, såsom för tågvirke, ur, verktyg, väfnader, ättika, öl m. fl. artiklar. Att Regeringen icke ansett frågan vara af privilegii-natur bevisas äfven väl deraf, att ett K. Bref af d. 14 Aug. 1830 fritager trädvaror och ull från tolag. Att R. H. St. icke ansett frågan vara af privilegii-natur bevisas deraf att tolags-frågor blifvit af R. St. och

deras Utsk. vid riksdagarne utan afseende på BorgareSt:s mening handlagde. At Tolagen icke hörer till Städernas privilegier bevisas slutligen deraf, att dess benämning härleder sitt ursprung från Tyska ordet *zulage*, som betyder *tillägg*, neml. till allmänna tullen och att den utgår med en viss procent-beräkning på den sednare. Är tull-upbörden allmän, så blifver Tolagen det äfvenledes, så mycket mer som den bestämmes till sitt belopp af den förra.

Då man häraf lätteligen kan inse, att den städerna tid efter annan på ekonomisk lagstiftnings-väg medgifne rättighet till upbärande af Tolag, hvars rättsenliga tillvaro man numera vågar hoppas på annan väg få utredd, icke är af privilegii-natur, utan endast och allenast är en allmän upbörd och hvilken likaväl af R. St. kan uphäfvas, som den under deras hittillsvarande stillatigande kunnat medgifvas, så och till förekommande af framtida skeende missbruk vid dess användande, vågar jag vördsamt föreslå Rikets nu församl. Ständer.

Att genom underd. Skrifvelse till K. M: anhålla, det K. M. täcktes i nåder från rikets samtl. sjö- och stapel-städer låta infordra verificerade räkenskaper för de sistförflutne 5 åren, öfver upbörden och användandet af dessa Städerne förunnade Tolags-medel och att K. M. behagade i nåder låta öfverlemna dessa räkenskaper till R. St:s näst sammanträdande Revisorer, på det att Revisorerne efter deröfver skedd granskning, må sättas i tillfälle att kunna till Rikets näst sammanträdande Ständer inkomma med nödiga uplysningar rör:de ofvanberörda missbruk, samt R. St. sålunda äfvenväl sättas i tillfälle att derefter fatta beslut, huruvida all Tolag bör uphöra eller till sitt nu utgående belopp förminskas. Och slutligen att K. M. äfvenledes täckes i nåder vidtaga samma åtgärd för framtiden så att alla derefter följande räkenskaper öfver Tolags-medlen må allt framgent blifva ett bestämdt föremål till granskning för framtida sammanträdande Stats-revisionen.

Om remiss till vederrörligt Utsk. anhåller jag vördsamt.

Desse motioner remitterades till StatsUtsk.

Hr Weidenhjelm, Ernst Aug., upläste 2:a sålydande motioner:

1:o

Ehuru med tacksamhet bör erkännas, att lagstiftningen, serdeles under en sednare period, sökt så ordna rättsförhållanderne emellan fordringsegare och gäldenär, att i allmänhet den sednare lika litet må ega fog till klagan öfver oskälig förföljelse, som den förre skäl till missnöje öfver lamhet i verkställigheten af ett vunnet utmätningsbeslut, återstår likväl ännu den oegentlighet, att, ehuru K. Bef:h:de icke eger att ålägga betalningsskyldighet utan i de fall då fordrings-påståendets rättmätighet är tydlig och klar, utväg dock blifvit gäldenären beredd att, genom fullföljd af besvär mot dess beslut i Öfver-rätt, uppehålla fordrings-egarens anspråk, utom i de serskildt uptagna fall, att skulden är erkänd, gäldenären med förklaring uteblifvit, eller det, som utsökes, ej går öfver 100 r:dr b:co

eller dess värde. Att gäldenärer ofta begagna denna utväg för att, icke blott vinna rådrum med betalningen, utan ock, hvad värre är, genom konstlade medel, under tiden sätta sig utan synbara tillgångar till sina fordrings-egares förnöjande, — derom bära Hofrätternes prot:r nästan dagligen bevis; — och då detta missbruk verkar störande på de, äfven i många andra hänseenden rubbade kredit-förhållanderna, och en utvidgning af exsekutions-makten härutinnan icke tyckes vara betänkligare, än den i lag, K. Bef:h:de redan medgifna och hittills utan större olägenheter utöfvade rätt att, ännu innan fordrings-anspråket blifvit i vederbörlig ordning pröfvadt och godkändt, genom beviljandet af qvarstad å gäldenärens egendom, sätta honom utur lagligt tillfälle att densamma använda; så får jag härmed ödmjukl. föreslå att, beträffande K. Bef:h:des utslag, ett stadgande måtte utfärdas i öfverensstämmelse med hvad K. Förordn. d. 18 April 1849 innehåller i fråga om rätt till verkställighet å Under-rätts dom, deremot vädjadt blifvit; — i hvilket afseende jag alltså har äran hemställa att, med undanrödjande af sista mom:ne i 2 kap. 2 § och 9 kap. 1 § Utsökn.-B., 2 kap. 5 § samma balk kunde få följande lydelse: "Nekar han till det, som "sökes; eller gör der emot annat jäf; och pröfvar K. Bef:h:de, att "han ej hafver skäl dertill: hjelpe då den sökande till sin rätt; "och gänge K. Bef:h:des utslag, utan hinder af besvär, i verkstäl-"lighet efter thy, som i 3 kap. 5 § denna balk sägs, der den som "vunnit, det äskar och besvären ej derigenom onyttiga varda. Är "jäfvet sådant, att saken derigenom tvistig blifver, skjute den under "domaren".

2:o

Enär de i nu gällanda lag stadgade, s. k. tysta förmånsrätterna, oaktadt deras menliga inverkningar på kredit-förhållanderne, sannolikt ännu länge komma att fortfara, torde R. St:s upmärksamhet böra fästas på nödvändigheten att genom något lagbud afhjelpa den ovisshet eller stridighet i domarnes åsigter, som, i saknad af bestämd lag, mer än en gång egt rum vid tillämpningen af 17 kap. 8 § H. B. Det har neml. ofta inträffat, att sedan en person upnått myndig ålder, en flerårig tid tilländalupit innan hans förra förmyndare gjort konkurs, utan att denne hvarken ditintills redogjort för sin befattning, eller myndlingen honom derför någon räkenskap affordrat. Då nu den egendom, pupillen egt hos honom innestående, otvifvelaktigt haft egenskap af barn-arfsmedel, hafva en del domare bibehållit myndlingen vid förmånsrätt, blott icke den i lag i allmänhet bestämda preskriptionstid af tio år förflutit, hvaremot andra, vid jemförelse af 23 kap. 1 § Ä. B., ansett pupillens företräde till betalning vara förloradt, när han icke åtminstone inom tre år vidtagit åtgärd för kraf och redovisning. Det vacklande i lagskipningen i denna del torde desto hellre böra undanrödjas, som det menligt inverkar på öfrige borgenärers rätt; och jag får derföre vördsamt föreslå att, genom ett lagstadgande den tid må vara bestämd, hvarinom en till myndige år kommen person åligger att, för bevarande

af sin hos förra förmyndaren egande förmånsrätt, af honom bevisligen fordra redo och räkning.

Desse motioner remitterades till LagUtsk.

Ankom och emottogs på vanligt sätt Stats-rådet m. m. Hr Joh. Fredr. Fåhræus, som å K. M:s höga vägnar aflemnade 12 Dess nådiga propos:r till R. St.

Frih. Cederström, Rudolf upläste följande 2:ne motioner.

1:o

Med afseende å vigten, för flertalet af Sveriges ungdom, af föräldra-undervisning och hemläsning, jemte skolundervisningen, hvarigenom en för skolan och hemmet välgörande vexelverkan upstode och bibehölles, fästades, vid sistl. rikdag, R. St:s upmärksamhet å behofvet att framkalla och för möjligen bästa pris tillhandahålla utförliga, goda och lättfattliga läseböcker för allmogen, serdeles i ämnen, utgörande föremål för undervisning i folkskolan.

R. St. funno dervid ostridigt, att folkskolans verkningar blifva mindre inflytelserika, om bildningens utveckling stadnar vid de i skolan inhemtade kunskaper, hvilka, för att förblifva lefvande, alltjemt måste underhållas genom egen läsning, men att tillfälle till god och för allmogen nyttig läsning oftast saknades, enär inköp af sådane böcker och skrifter fordrade ej obetydliga penninge-upoffringar och en förmåga af riktigt urval, hvilken ej kan antagas såsom allmän. Då det likväl vore ett af de vigtigaste föremålen för Statens verksamhet, att göra sine medlemmar delaktiga af uplysningens välgerningar och aflägsna alla anledn:r till förvillelser, hvadan ock angeläget vore, att folkläsningen icke vanvårdas, utan ledes och befrämjas genom framkallandet af goda läseböcker, men utmärktare författare, alltför sällan af egen drift egnade sig åt detta skriftställeri, hvilket, för att lyckas, erfordrade en sällsynt förening af omfattande kunskap och förmåga att densamma klart och populärt framställa, hvaremot utsigten att få sin möda på denna väg någorlunda ersatt, syntes temligen inskränkt, beslöto R. St. af sådan anledn. till K. M:s nåd. disposition ställa, för en gång, ett anslag af 1000 r:dr b:co att användas för att befordra författandet och utgifvandet af goda läseböcker utaf ofvanomförmälde slag.

K. M. har, på sätt Dess nåd. berättelse gifver vid handen, till följd häraf utfäst belöningar, för tjenliga skrifter af ofvanupgifne innehåll.

Min afsigt är nu, att hos R. St. vördsamt framställa behofvet och gagneligheten af att på denna bana fortsätta hvad vid sistl. riksmöte i förenämnde hänseende blifvit till spridande af sann odling och uplysning stiftadt. På enahanda skäl, som föranledt Rikets sednast församlade St:r till beviljande af ofvanbemälde anslag, torde jemväl Rikets nu sammanvar. St:r finna tjenligt att i sådant ändamål anslå ett lika belopp, 1000 r:dr b:co, för en gång, att af K. M. användas för befrämjande af författandet och utgifvandet af goda läseböcker utaf förberörde slag.

Den motion, som i detta ämne vid sistförflutne riksdag väcktes, egde en vidsträcktare omfattning, både till syftemål och föreslaget anslagsbelopp, än som af R. St. befanns lämpligt att antaga. Ej mindre än 10,000 r:dr b:co vore neml. begärda, med åsyftan att befordra ej endast goda läseböckers, men äfven tjenliga lärokursers utarbetande och tillhandahållande för möjligaste bästa pris. Oaktadt de hårdt anlitade tillgångarnes knappa belopp, hvaröfver R. St. då egde att förfoga, tvekade de likväl ej att deraf anvisa, visserligen icke hela den föreslagne summa, men åtminstone en tiondedel deraf för det gagneliga ändamålet. Det torde böra utgöra föremål för en säker förtröstan, att R. St. nu, under lyckligare financiella förhållanden, skola vara benägne till en lika utgift för enahanda syfte. Om också lärokurser kunna, såsom man invändt mot förslaget i afseende å dem, påräkna en jemnare och långvarigare afsättning, så lärer förhållandet tyvärr icke vara sådant i fråga om goda läseböcker. En i många hänseenden förträflig tidskrift fortsättes alla år af Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande, under namn af "Läsning för Folket", hvaruti flere artiklar måste tillerkännas ett högt värde; men beklagligen lärer afsättningen derå icke alltid motsvara innehållets förtjenst. Bemälde tidskrift, jemte andra dylika skrifter af religiöst, historiskt, agronomiskt eller i andra hänseenden själsodlande af praktiskt gagneligt syfte, skulle säkerligen verka mycket godt till förädling och väckelse af slumrande krafter hos menigheten, och leda dessa krafter i önskvärda rigtningar. "Svenska allmogen läser gerna och begrundar noga hvad den läser". Dessa iakttagelser utgjorde utgångspunkten för den hemställan, som i ämnet sistl. riksdag gjordes. Den redbare, fridsamt verkande man, som deraf eger förtjensten, Professoren m. m. N. Lindgren, saknas för närvar. bland oss; enär han för sjuklighet nödgats afsäga sig det val, hvarmedelst han af ståndsbröders förtroende kallades till innevar. riksmöte. Jag begagnar tillfället att hembära honom gärden af min upriktiga aktning, i det jag härmed söker uplifva den ädla och för folkets väl nitälskande tanke, åt hvilken han gaf uttryck samt genom sin framställning beredde all den framgång, som var att ernå, och hvaraf, serdeles om den framgent med lika välvilja stödjes, kommande slägten skola, vill Gud, hämta mången närande och riklig skörd.

Om remiss af denna min motion till H. StatsUtsk., anhålles vördsammast.

2:o

Uti K. M:s nåd. propos. rör:de Statsverkets tillstånd och behof är, jemte meddelad underrättelse att K. M. kommit i tillfälle åt trenne af de fyra Stats-depart:ts chefer, som af boställen voro i saknad, tills vidare anvisa ledigblifna, för detta ändamål tjenliga, lägenheter, i nåd. yttradt, hurusom, derest R. St. skulle anse den Depart.-chef, som ännu icke af en sådan förmån kommit i åtnjutande, emedlertid böra undfå ersättning för berörde saknade boställe, kunde sådan ersättning, utan behof af serkildt anslag, af för K. M. disponible medel utgå.

Med anledn. häraf, och då billigheten otvifvelaktigt synes kräfva, att chefen för det, ej mindre än de öfriga, vigtiga Finance-depart:tet erhålla vederlag, motsvarande den boställsförmån, som för de ofvannämnde Depart:ts-cheferne blifvit, till följd af R. St:s i ämnet afgifna, föreg:de underd. framställning, beredd, torde ett svar i denna syftning böra af R. St. till K. M. i underd. aflåtas.

Huruvida någon byggnad vid Carl XIII:s torg, hvarom serskild K. propos. lärer förekomma, och i hvilken föreslagne byggnad beställslokal för Finance-depart:ts-chefen förmälas vara afsedd, framdeles blifver, vid skeende pröfning, af R. St. bifallen till utförande med anslag af allmänna medel, är, i min tanke, en helt och hållet särskild fråga, af hvilken den af mig väckta bör anses oberoende.

Vid öfvervägande af hyrornas antagna belopp i hufvudstaden, speciellt med afseende å den ifrågavar. embetsmannens ställning i det allmänna och deraf föranledda behof af passande bostad, samt vid anställande jemförelse af de lokaler, som numera blifvit åt hans embetsbröder i nyssberörde hänsigt uplåtne, anser jag en summa af 1000 r:dr b:co icke vara för högt tilltagen för anskaffande af boningsrum för året åt bemälde chef.

R. St. hafva, ifrån och med 1840, då nuvar. organisation af Stats-rådet beslutades, tydligen inset lämpligheten af Stats-depart:ts-chefernes förseende med boställen, på sätt redan för utrikes Statsministern länge egt rum. Det torde alltså vid detta tillfälle ej erfordras någon mångordig förklaring af de skäl, som härtill böra anses talande: — vigten deraf att den man, som Konungen finner skicklig till ifrågavar. ansvarsfulla embetes bestridande, ej må tillbakahållas genom förhållanden af t. ex. föreg:de bosättning å annor ort eller en, om än för den enskilde tillräcklig, dock för en högre embetsman nog inskränkt ekonomisk belägenhet, o. v. s. Det är Staten värdigt, att försätta Statens förnämste tjenare i en af enskilda omständigheter oberoende ställning; och det torde ej kunna nekas, att *tak öfver hufvudet* är, öfverhufvud taget, ett af de nödigaste föremål för omtanken i sådant hänseende. Likhet i förmåner med dem embetsbröder af enahanda vigt för det allmänna ega, är en billighetsfordran, som Staten likaledes, genom folkets ombud, lärer finna med rättvist bedömande enligt att godkänna.

På grund af ofvanstående vördsamma anförande, får jag lika vördsamt föreslå att R. St. behagade till K. M. i underd:het förklara, att de ansåge någon ersättning böra tilldelas den af Stats-depart:ts-cheferne, som är i mistning af boställsförmån; och då en sådan ersättning kunde, enl. K. M:s nåd. tillkännagifvande, utgå af för K. M. disponible medel utan behof af serskildt anslag, funne R. St. ett årligt belopp af 1000 r:dr b:co skäligen kunna, intilldess boställsrum hinna att för ifrågavar. Depart:s-chef blifva tillgänglige, antagas såsom erforderligt att för berörde ersättnings-ändamål i nåder disponeras.

Om remiss till vederbörligt Utsk. anhålles vördsammast.

Desse motioner remitterades till StatsUtsk.

Hr Hjerta, Lars, anförde dels mundtligen dels skriftligen:

Vid sist förflutna riksdag väckte jag inom detta Stånd en motion om uphäfvande dels af 14 Kap. 5 §:n H. B., dels af den samma lagbud motsvarande föreskrift i tjenstehjons-stadgan, som lemnar husbonde rättighet att under benämningen husaga slå sina tjenare.

Enligt hvad jag hört har en annan ledamot här redan väckt motion i detta ämne, men med kännedom af det motstånd min derom vid sista riksdagen väckta motion väckte, synes mig alla möjliga skäl kunna behöfva framställas i ett så vigtigt ämne och vågar jag derföre anhålla att få upläsa hvad jag i ämnet upsatt på det att detsamma må kunna komma Usk. tillhanda.

En sådan lag, som öfverlemnar den ene medborgarens person åt den andres godtyckliga behandling, kan vara till en viss grad förklarlig och nödvändig under vissa undantagsförhållanden, såsom i Statens tjenst under krig, eller ombord på fartyg till sjös, der ofta allt kan bero på ett ögonblickligt efterkommande af gifna befallningar. Utsträckt till privatlifvet och dess alldagliga förhållanden, strider ett sådant godtycke mot begreppet om rättvisa och lagbunden frihet såsom en af hufvudgrunderna för ett väl ordnadt samhälle, och måste derigenom utöfva ett demoraliserande inflytande, emedan det icke kan undgå att hos den tjenande klassen i allmänhet väcka och fostra en sinnesstämning af misstroende och bitterhet, som det bör vara både lagstiftarens och menniskovännens syftning att undanrödja.

Förhållandet mellan tjenare och husbonde kan här, likasom i hvarje land der lifegenskapen är afskaffad, till sin grund icke betraktas annorlunda än såsom härledt från en å båda sidor frivillig öfverenskommelse eller ett *kontrakt*, hvarigenom den ene kontrahenten åtager sig, att åt den andras tjenst egna sin tid och förrätta vissa arbeten emot öfverenskommen betalning; och detta så mycket mera, som båda före kontraktets ingående ega alldeles samma rättigheter inför lagen och äro oberoende af hvarandra. Orsaken hvarföre de ingå öfverenskommelsen är, att de båda äro lika mycket i behof af hvarandras biträde; och det är endast genom detta kontrakt som det bestämmes, hvilkendera efteråt skall blifva herre öfver den andra.

Men i samma mån som rättstillståndet utvecklat sig och intagit sin plats uti de menskliga idéerna, har det äfven blifvit antaget såsom en grundsats, samt såsom ett hvilket tillhör det civiliserade Europeiska samhället och såsom ett utmärkande kännetecken hvarigenom detsamma skiljer sig från det vilda eller halfbarbariska, att i det förra finnas vissa oförytterliga rättigheter, som ingen kan genom kontrakt öfverlåta. Sålunda skulle hvarje kontrakt, hvarigenom någon förbunde sig, att, emot en viss summa penningar låta sig tillfogas af annan ett visst bestämdt antal örfilar, kindpustar, sparkar eller slag å en eller flere kroppsdelar, med eller utan begagnande af tillhygge, icke kunna göras gällande inför Svensk domstol. Om det öfverhufvud kunde tänkas att tvenne personer funnits dår aktiga nog att ingå ett sådant kontrakt, och den ene parten efter

att hafva emottagit örfilarne, sparkarne eller slagen, stämde den andre om betalningen, så skulle hvarje domare säkert ogilla käromålet; men deremot kunde allmän åklagare blanda sig i saken, och den som tillfogat våldet blefve, äfven om ingen skada skett, dömd att böta enl. M. B. Ligger det då icke en förundransvärd motsägelse deri, att den som genom öfverenskommelse åtager sig, att emot viss lön, tjena en annan, med detsamma enl. lag blir på köpet underkastad en sådan makt *utan* inskränkning, som han icke serskildt och för ett visst fall kan öfverlåta? detta besynnerliga förhållande kan icke betraktas annat än såsom en ännu återstående lemning efter den fordna träldomen, som nödvändigt skall hos en talrik del af befolkningen motverka en sedlig lyftning, emedan en sådan icke upstår annat än i förening med öfvertygelsen att lagen lemnar skydd och tillflykt emot hvarje godtyckligt herravälde.

Det ligger utan tvifvel i naturen af de förrättningar, som tillhöra hustjenaren och i det förhållande hvari han, till följd deraf, måste stå till husbonden, att den sednare öfver honom måste hafva en viss myndighet äfven genom lag sig försäkrad. Men en sådan finnes redan gifven genom de serskilda strängare ansvar, som enl. 15 Kap. M. B. drabbar tjenare för olydnad, upstudsighet eller våld emot husbonden, utöfver hvad lagen stadgar för likartade förbrytelser i allmänhet. Den serskilda, godtyckliga makt som husagan innefattar, synes derföre vara helt och hållet öfverflödig till vidmakthållande af denna myndighet, så mycket mera, som ingenting hindrar den, som antager tjenare att förbehålla sig rättigheten till deras antagande på kortare tid än helt eller halft år, hvarigenom det måste blifva tjenarens intresse att söka vara honom till nöjes för att icke blifva skiljd från tjenst och uppehälle.

Utan att fästa allt för mycket afseende på de läror om penningens öfvermakt öfver arbetet, hvilka under de trenne sednaste åren så ofta och icke alltid utan framgång varit uprepade för att väcka split emellan de serskilda klasserna i det borgerliga lifvet — läror, till stor del härledda ifrån orediga begrepp om arbetets och kapitalets natur och inbördes samband såsom nödiga vilkor för hvarandra —, synas således både rättvisa och statsklokhet bjuda att i tid undanrödja sådana missförhållanden, der den yttre tillfälligheten ensam, utan afseende på intellektuella eller moraliska företräden, skänker den i ekonomiskt afseende bättre lottade icke blott en öfvermakt öfver arbetet enl. frivilligt kontrakt, utan äfven till en viss grad en godtycklig fysisk makt öfver den arbetandes person. Ett sådant förhållande skall, om vi undersöka sakens verkliga betydelse, utan att låta synkretsen begränsas af de förutfattande meningar, som vanan är så mäktig att fortplanta, befinnas utgöra penning-aristokratien i en af dess brutalaste skepnader.

Det har redan i den motion, som i samma ämne af mig väcktes vid sistförflutna riksdag blifvit anmärkt, att den ifrågavar. delen af husbonderätten, sedan långliga tider tillbaka, icke mera existerar i England, Frankrike och större delen af Tyskland, utan att man der någonsin hör det sättas i fråga att söka återställa den. Det skäl, som kan hemtas af denna erfarenhet från andra länder, har

man visserligen stundom hört bemötas med samma invändning, som förebäres emot flere andra reformers införande i humanitetens intresse, neml. att hvad som passar för andra länder icke derföre duger för Sverige; men denna invändning är i och för sig sjelf blott en fras, icke ett argument. Deremot kan från vårt lands egen erfarenhet åberopas, att rättigheten till husaga icke gäller i afseende på arbetare i handtverk och fabriker, oaktadt patronen i ock för sin rörelse är lika beroende af dessa arbetares skicklighet, som husbonden af sitt tjenstefolks, ja, oaktadt de förres arbeten ofta äro både af mera granlaga natur och förlusten genom arbetares oskicklighet eller vårdslöshet kan blifva vida större, än af en hustjenares försumlighet. Det har redan blifvit anmärkt, att för svårare förseelser af tjenare äro serskilda straff stadgade. Likväl har man ej hört handtverksmästare eller fabrikanter sätta i fråga, att deras gesäller eller arbetare skulle blifva bättre om de underkastades hus-aga. För min del tror jag tvärtom, att sådant blefve en stor missräkning. En annan invändning, som blifvit gjord emot hus-agans afskaffande och hvarvid många fästat sig är, att sådant skulle vara obehöfligt derföre, att den i allt fall nu för tiden i följd af mildare seder långt mera sällan än fordom tillämpas. Att detta sednare är förhållandet kan visserligen vara sannt; men om sederna ogilla bruket af en sådan makt, hvarföre vill man då nödvändigt bibehålla en lag som står i motsats till sedebegreppet? snarare synes ett så mycket större skäl förefinnas till lagbudets afskaffande, i samma mån som denna kontrast framstår tydligare. Sjelfva den nyssnämnda invändningen utgör ett erkännande, att lagen är föråldrad, och det är just de föråldrade lagarne som böra uphäfvas. Men månne det icke äfven någon gång kan hända, att bakom nämnde invändning, om ock omedvetet, ligger något af hvad man plägar kalla de obotfärdigas förhinder? för att göra sig en åskådligare föreställning om sakens verkliga beskaffenhet, torde föröfrigt i detta, likasom i många andra fall, ingenting vara tjenligare än att man tänker sig sjelf in i deras ställning, hvilka frågan hufvudsakligen gäller. Det är en allmän erfarenhet att en hvar som fått en något vårdad upfostran, om han genom lyckans vexlingar kommer i än så torftiga vilkor, icke skyr någonting så mycket, som att söka sitt lifsuppehälle såsom tjenstehjon åt andra. Hvaraf kan väl denna motvilja härleda sig, om icke af det missförhållande, hvari den oftanämnda godtyckliga fysiska makten försätter tjenaren till husbonden; och likaså: hvaraf kommer det här i landet så mycket och ofta ej utan skäl öfverklagade "begäret att blifva sin egen", såsom det heter, ofta utan besinning af tillgångarna, om ej ifrån samma missförhållande, hvaraf samhället således får lida ej blott i moraliskt, utan äfven i materielt hänseeude.

Vid framställande af dessa tankar förbiser jag slutligen icke, att de hos mången ännu torde stöta emot traditionella föreställningssätt, som fordra aktning då de äro upriktiga, om ock deruti skulle ligga någon villfarelse. Men å andra sidan, om det nu väckta förslaget grundar sig på rättvisa; om det står i öfverensstämmelse med en framskridande sedelags fordringar; om erfarenheten från andra

länder talar till dess fördel; om det innebär en omtänksamhet för framtiden att ej bibehålla ett lagbud, som numera tjenar till föga nytta, men som sannolikt kan bidraga att emellan serskilda delar af samhällets lefvande elementer alstra spänning och misstroende, hvilka det bör vara lagstiftarens omsorg att i möjligaste måtto undanrödja genom försäkrande af jemlikhet inför lagen åt alla, såvidt det är förenligt med det helas bestånd och välfärd; och om slutligen frågans vigt i anseende till den talrika del af landets innevånare som den angår, icke kan underkännas, så synes i allt detta ligga tillräckligt talande skäl att ånyo framlägga densamma till R. St:s pröfning; hvarföre jag vördsamt anhåller om remiss af denna motion till LagUtsk.

Denna motion begärdes på bordet, hvarjemte Hr Ribbing, Arvid, yttrade:

Jag har hört berättas att en likartad motion här i dag har blifvit väckt och att en annan ledamot inom detta hus i anledn. deraf yttrat hvad jag egentligen velat säga neml. att, om husagan skall tagas bort så blifver det äfven nödvändigt att stadga rättighet för husbonden att skilja sig vid tjenaren i händelse denne icke upfyller sina skyldigheter. Sker icke detta så tror jag att man icke utan olägenhet kan vidtaga ifrågavar. förändring, och jag anser mig skyldig uplysa att under den långa erfarenhet jag haft af mål vid domstolarne, jag ännu icke funnit någon olägenhet af nuvar. stadganden i detta hänseende eller något skäligt öfverklagande af dessas missbruk.

Hr Cederschiöld, Rob. Theophr., upläste följande motion:

Bland de frågor, som vid innevar. riksmöte komma att blifva föremål för R. St:s pröfning är den, ang:de nya ransakningsfängelsers anläggning efter cellsystemet utan tvifvel en af de vigtigaste, ehvad man afser beloppet af det dertill erforderliga anslag, eller den för hela riket utomordentligt stora nytta dermed åsyftas.

Vid genomförandet af denna samhällsvigtiga reform, sannolikt en bland de största, som under innevar. sekel blifvit satta i verket, har man att välja emellan 2:ne vägar, hvilka efter mitt omdöme leda till hvarandra fullkomligt motsatta mål.

Den ena vägen skall neml., så vidt jag förstår, ej allenast fördröja reformens fullbordan till en aflägsnare framtid, utan äfven för dess utförande kräfva oerhörda kostnader, samt slutligen, då det efterlängtade målet blifvit upnådt, lägga i öppen dag, att man farit vilse och att de dryga skattebidrag, som, för att hinna det förespeglade målet, folket affordrats, till större delen blifvit ändamålslöst förspillda.

Om åter den andra vägen beträdes och vidare fullföljes, synes man kunna med visshet påräkna ej allenast att reformen inom få år, och för en vida mindre kostnad skall vara i sin helhet genomförd utan äfven, hvad än bättre är, att det åsyftade ändamålet blifvit fullkomligen upnådt.

Säkerligen skall en hvar härvid genast anmärka, att ingen tvekan i valet emellan de 2:ne olika vägarne borde kunna upstå; ty det är ju klart, att man måste följa den sednare vägen så vida neml. mitt omdöme om de hvarandra motsatta mål, hvartill de olika

vägarne leda vore riktigt; — och då jag nu tillkännager, att det icke är denna sistnämnde, utan deremot den förra vägen, som blifvit beträdd, samt att de anmärkn:r jag deremot framställt såsom ledamot i det embetsverk, till hvars handläggning frågan hörer, så väl derstädes, som af Regeringen lemnats utan afseende, så skall säkerligen mången anse mig hafva bort häraf finna mig öfvertygad om mitt misstag och att jag således handlat rättast, om jag lät saken i tysthet hafva sin gång.

Om nu ock mitt motsatta förfarande af en eller annan skulle röna ogillande har jag dock trott det vara min pligt att icke deraf låta afhålla mig från att öppet uttala mina tankar i ämnet, helst det vill synas mig, som skulle R. St., just med afseende på den tjenst jag innehar, ega rätt att af mig fordra, det jag uti en fråga af så genomgripande och för hela riket maktpåliggande beskaffenhet som denna, i egenskap af representant icke underlåter att till R. St:s pröfning framställa de betänkligheter jag hyser och om hvilkas vigt med afseende på frågans slutliga lösning jag fortfarande är fullkomligen öfvertygad.

Den väg, som nu blifvit beträdd är den, på hvilken man anser sig komma till målet genom att upföra ej allenast stora ransakningsfängelser uti länens residens-städer — eller s. k. länsfängelser, utan äfven en mängd smärre ransaknings-häkten för de mindre städerne och häraderne.

Den väg åter, som jag ansett och fortfarande anser böra följas såsom efter mitt omdöme varande den enda ledande till det föresatta målet är den, på hvilken de fängelsedistrikter, hvaruti landet indelas, göras hvar för sig så stora, som de möjligtvis kunna vara, utan att lägga hinder i vägen för brottmåls-lagskipningens jemna och orubbade gång på det att fängelsernas antal måtte blifva så litet som möjligt.

Innan jag yttrar mig om dessa båda principers företräden och olägenheter har jag trott mig med några ord böra i minnet återkalla de förhållanden, som utvisa frågans närvar. ståndpunkt.

Vid **1840** års riksmöte hafva R. St., inseende det stora behofvet af en förbättrad fångvård och nödvändigheten deraf att nya ransakningsfängelser efter cell-systemet blefvo upförde för sådant ändamål till en början anvisat: **900,000** r:dr till nya länsfängelser, **100,000** r:dr till nya häradsfängelser samt **300,000** r:dr till nya stadsfängelser eller tillsammans **1,300,000** r:dr hvaraf högst **170,000** r:dr fingo användas för Stockholms Stads fängelse; — och hafva R. St. i sammanhang med beviljandet af nämnde anslag, dels hvad länsfängelserne beträffade, tillkännagifvit sig hysa den åsigt att ifrågavar. förbättring sedermera borde utsträckas till samtlige länen och tillvägabringas efter ett för *alla dessa häkten gemensamt antaget fullständigt system*, dels och i afseende på härads- och stadshäktena i und. anhållit att efter vederbörandes hörande måtte upgöras en fullständig plan för dessa fängelsers ordnande inom hela riket, samt R. St. vid påföljde riksdag, meddelas fullständigt förslag till de anstalter, som kunde finnas lämplige att vidtaga.

Sedan byggnadsarbetet derefter blifvit satt i gång och vidare

fortgått så att 3:ne cell-länsfängelser, neml. uti Stockholm, Linköping och Christianstad i Dec. månad 1846, och 2:ne sådane uti Gefle och Carlstad i Juni månad 1847 till fångars emottagande uplåtits, hafva R. St. vid sista riksdag, på det de för det nya fängelsesystemets införande påbegynta arbeten måtte kunna fortsättas, till detta ändamål anvisat ett ytterligare belopp af 300,000 r:dr att utgå med 100,000 r:dr under hvardtdera af åren 1849, 1850 och 1851.

Före slutet af år 1848 blefvo ytterligare 3:ne cell-länsfängelser neml. uti Fahlun, Wexiö och Mariestad färdige och uplåtne, hvarförutan 3:ne andre sådane fängelser, neml. uti Carlskrona, Wenersborg och Calmar, sedermera varit under arbete, af hvilka de 2:ne förstnämnde snart kunna öpnas för emottagande af fångar, och sedan det uti Calmar jemväl blifvit färdigt upgår cell-länsfängelsernas sammanlagda antal till 11.

Jemte det arbetet å det för Stockholms Stad afsedda cell-fängelset nu så långt framskridet att byggnaden börjat under tak, hafva för hufvudstadens s. k. Kronofångar 84 celler blifvit inredda neml. 24 för fångar af qvinnokönet vid straff- och arbetsfängelset å Norr malm, samt 60 för fångar af mankön uti en särskild fängelsebyggnad å Långholmen. Ett nytt fängelse har blifvit upfördt uti staden Eskilstuna med 22 celler, afsedt att begagnas så väl för stadens som ock för Öster- och Wester-Rekarne häraders behof; och har K. M. under d. 22 Maj och d. 17 Juli innevar. år i nåder beslutat, att nya fängelser skola upföras uti städerne Kungsbacka och Carlshamn, försedde med 12 celler på det förra och med 32 celler på det sednare stället till begagnande så väl för nämnde städer, som ock för angränsande härader hvarförutan frågan om upförande af ett fängelse med 18 celler i staden Wimmerby är på K. M:s nåd. pröfning beroende.

Efter att sålunda i möjligaste korthet hafva redogjort för fängelse-reformens upkomst och vidare utveckling intill närvar. tidpunkt återvänder jag nu till sjelfva hufvudfrågan, eller den om bestämmandet af det system, eller den plan, som vid reformens genomförande bör följas.

Under den 17 Febr. 1847 har Just. Statsministern i und:het afgifvit ett revideradt förslag till reglering af rikets läns-, härads och stadsfängelser samt af Dom-sagorne; men detta förslag har dock, så vidt jag känner, ännu icke blifvit af K. M. i nåder fastställdt. Att den nåd. stadfästelsen derå allt hittills uteblifvit är efter min åsigt serdeles lyckligt, helst det till följd häraf torde blifva lättare att afvika från nämnde förslag, hvars fortsatta följande efter min öfvertygelse skulle leda dertill att ändamålet förfelades sedan högst betydliga summor för upnående deraf blifvit fruktlöst bortkastade.

Enl. detta förslag skulle neml., oberäknadt fängelset i Stockholms stad och de 24 länsfängelserne, erfordras icke mindre än 106 särskildte stads- ock häradsfängelser, med tillsammans 1,506 celler, neml. från och med 4 till och med 36, eller per medium med 14 celler uti hvardera.

Jag vill visserligen icke bestrida att ju detta förslag är up-

gjordt i öfverensstämmelse med de åsigter, som vid **1840** års riksdag då första anslaget beviljades, blifvit af R. St. uttalade, helst, på sätt förut nämndt är, särskildte summor då anvisades jemväl för härads- och stadshäktens anläggning efter cellsystemet. Men härvid bör dock icke förgätas att man vid den tidpunkt då detta skedde här i landet ännu icke egde någon egen erfarenhet i afseende på så beskaffade fängelser. Sedan dess hafva nu tio år förflutit och under de fyra sednare af dessa hafva på sätt redan nämndt blifvit, flere cell-länsfängelser varit för sitt ändamål begagnade, så att tillförlitlig kännedom om fördelarne och olägenheterne af så beskaffade fängelser äfven här i landet numera bör hafva vunnits.

I anledn. häraf anser jag mig i öfverensstämmelse med de åsigter, som jag i fångvårds-styrelsen uttalat i fråga om anläggning af små cell-fängelser nu böra tillkännagifva att den öfvertygelsen, som jag sedan lång tid tillbaka hyst om cellfängelsets ändamålsenlighet, alltid såsom ransakningshäkte, och i många fall äfven såsom straffängelse visserligen blifvit ytterligare stärkt genom den erfarenhet, som jag i afseende derå under sednare åren varit i tillfälle att inhämta: men då, efter mitt omdöme det ej gör tillfyllest att cellfängelset i arkitektoniskt hänseende är väl inrättadt, utan, för möjligheten att deraf fortfarande erhålla de åsyftade goda verkningarne såsom ett oeftergifligt vilkor äfven erfordras, att detsamma förvaltas på ett fullt ändamålsenligt sätt, hvartill hörer att en strängt kontrollerad alfvarlig tillsyn *oafbrutet* deråt egnas, har jag hos mig stadgat den öfvertygelsen att de för Sverige välgörande verkningar, som man eger grundade anspråk att vänta såsom följd af den vigtiga fängelse-reformens genomförande icke främjas derigenom att, på sätt Just. Stats-Ministern föreslaget, en stor mängd små fängelser efter cell-systemet upföras, utan tvertom derigenom, att de fängelse-distrikter, hvaruti landet indelas, göras hvar för sig så stora som de möjligtvis kunna vara, utan att lägga hinder i vägen för brottmålslagskipningens jemna och orubbade gång på det att fängelsernas antal måtte blifva så litet som möjligt.

De olägenheter, som efter mitt omdöme skola upstå derest den föreslagna planen för upförande af de små cell-fängelserne kommer att följas äro: att fängelsereformens fullbordan fördröjes till en aflägsnare framtid; att oerhörda summor erfordras, ej allenast till fängelsernas upförande, utan äfven sedermera allt framgent för deras administration; — att behof af fångarnes transporterande från ett till annat fängelse ej sällan inträffar, ledande till skada för fångarne sjelfva och till stora årliga utgifter för Staten; samt slutligen, *hvad som är värre än allt annat*, att det ej blifver möjligt att öfver den stora mängden små cellfängelser *oafbrutet* utöfva den strängt kontrollerande alfvarliga tillsyn, som efter mitt omdöme är oundgängligen nödvändig, *så vida cell-fängelset icke skall helt och hållet förfela sitt ändamål och i stället gifva anledn. till de gröfsta oordningar.*

De vigtigaste fördelarne af stora fängelse-distrikter och ett mindre antal cell-fängelser skulle deremot efter min åsigt bestå deruti: — att hela fängelse-reformen, så vidt den afser ransakningsfän-

gelserne inom få år skulle kunna vara genomförd; att de dertill erforderlige cellfängelser skulle erhållas för möjligaste minsta kostnad, sannolikt med en eller annan million r:dr, understigande hvad till planens genomförande eljest skulle åtgå; att å sjelfva administrations-kostnaden, hvilken för de öfverflödiga små fängelserna säkerligen ej kan beräknas till mindre än omkring 100,000 r:dr årligen, skulle för all framtid vinnas en icke obetydlig besparing: — att fångarne i många om icke i de flesta fall skulle, efter en i enlighet härmed förändrad brottmåls-lagskipning kunna altifrån deras första häktande och till dess straffet vore undergånget få qvarblifva i samma fängelse, hvilket utan tvifvel, ej allenast komme att utöfva ett serdeles godt inflytande på fångarnes moraliska förbättring, utan äfven skulle genom minskning uti transportkostnaderne medföra en besparing, sannolikt ensam tillräcklig att betäcka de utgifter, som erfordras för att lemna parter och vittnen gödtgörelse för deras större rese-kostnader; samt slutligen *och hufvudsakligen att ändamålet med reformen skulle vinnas, då hvarje serskildt cell-fängelse kunde blifva på ett ändamålsenligt sätt förvaltadt*, och det för fångvårds-styrelsen skulle blifva möjligt att å samtlige cellfängelserne utöfva det öfverinseende, som torde erfordras så vida nödig enhet i förvaltningen skall kunna åstadkommas och vidmakthållas.

Af hvad jag nu anfört följer således att den för cell-fängelsesystemets framgång utomordentligt vigtiga frågan, *huruvida landet skall indelas uti stora eller uti små fängelsedistrikter efter min åsigt bör först afgöras innan vidare beslut fattas om sistnämnde slags fängelsers anläggning;* och ehuru min såsom ledamot i fångvårds-styrelsen i afseende härå gjorda framställning på sätt omförmäldt blifvit, lemnats utan afseende, har jag dock trott det i egenskap af riksdagsman vara min pligt att å detta vigtiga ämne fästa R. St:s upmärksamhet, med vördsam hemställan, *att R. St.. äfven om tidpunkten ännu icke skulle anses vara inne att, på sätt jag härmedelst föreslår, uttala en bestämd förkastelsedom öfver de uti Just. Stats-ministers ofvannämnde plan föreslagne stads- och häradshäktena, likväl nu måtte, dels uttrycka den und. önskan att inga så beskaffade fängelser må upföras förr än nyssnämnde vigtiga principfråga, huruvida landet bör indelas uti stora eller uti små fängelsedistrikter blifvit definitift afgjord, så att upförandet af cellfängelserne må tillvägabringas efter ett för alla dessa häkten gemensamt antaget system;* dels ock *besluta att hvad af de vid* 1840 *års riksdag för stads- och häradscell-fängelsers upförande beviljade anslag ännu finnas odisponeradt till belopp af omkring* 173,200 *r:dr b:co, emedlertid må jemte det af K. M. äskade anslag af* 400,000 *r:dr b:co få användas till upförande af cell-länsfängelser.*

Slutligen har jag ansett mig *böra* fästa upmärksamheten derpå dels att, då Just. Stats-ministern uti sitt förslag till cell-länsfängelser beräknat dessas *storlek* med antagande deraf att en mängd min-

mindre härads- och stadsfängelser jemväl skulle komma att upföras, tillförlitligen af samma beräkning måste vara beroende af det beslut, som i afseende på nämnda mindre fängelsers ändamålsenlighet kommer att fattas, dels att, derest med förkastande af förslaget, så vidt det afser de mindre fängelserna, beslutadt varder att landet skall uti stora fängelsedistrikter indelas, det låter sig göra att, medelst lätt verkställbara förändringar uti nu gällande Lag, hvarom motion redan blifvit väckt, från de allmänna Under-domstolarne skilja och till särskildte vid distriktfängelserne stationerade Brottmåls-domstolar öfverflytta handläggningen af alla ransaknings-mål rörande häktade personer, hvarigenom den dubbla fördelen vunnes, att de allmänna Under-domstolarne skulle kunna mera odeladt egna sin tid åt den vigtiga civil-lagskipningen, utan att deruti hindras med handläggningen af ransakningar rör:de häktade personer, under det att dessa sednare mål deremot kunde blifva handlagde med både större enhet och större skyndsamhet, samt den häktade komma i åtnjutande af den förmån hvarpå han eger grundade anspråk, neml. att altid dagen efter hans intagande i fängelset varda till förhör inför Domstolen inställd, på hvilken inställelse han nu ofta får vänta flere veckor till oskyldigt lidande för honom sjelf och till dryg kostnad för Statsverket; — dels att, i händelse en sådan förändring vidtages, cell-fängelserne inom de län der de finnas oberoende deraf om den nya Criminal-lagen varder antagen eller ej, genast skola komma att, icke såsom nu, *endast till en del* utan fullkomligt motsvara sitt ändamål, då fångarne ej vidare kommo att transporteras till och från de mindre ransakningshäktena, utan deremot fingo oafbrutet förblifva i cell-länsfängelset tilldess de skulle antingen på fri fot ställas, eller till straff-arbetsfängelse förflyttas; samt dels sluteligen att de utgifter, som för Brottmåls-domstolarnes aflöning skulle erfordras icke på långt när komma att upgå till ett belopp motsvarande kostnaden för de små fängelsernas administration, hvaraf följer, att den eller de millioner, som dessa fängelsers upbyggande komme att medtaga genom den föreslagna förändringen alltid skulle blifva en ren besparing för Statsverket.

Om denna min motions remitterande till Stats- och LagUtsk:n anhåller jag vördsammeligen.

Efter upläsningen häraf anhöll Hr Cederschiöld om remiss till StatsUtsk., samt att motionen jemväl måtte communiceras de öfriga RiksSt:n, sedan de för sådant ändamål erforderliga exemplar blifvit aflemnade.

Begärdes på bordet.

Hr Cederschiöld, upläste vidare en så lydande motion:

Sedan R. St. vid sista riksmöte i underd:het anhållit, att K. M. måtte täckas till R. nu församlade St. aflåta nåd. propos. med förslag till fullständig arfvodesstat för fångvårdsstyrelsens embets- och tjenstemäns aflöning har H. Ex. Hr Just. Stats-ministern uti det vid K. M:s nåd. propos. ang:de Statsverkets tillstånd och behof bi-

fogade Stats-råds-prot. för d. 13 sistl. Nov. låtit ordagrant intaga det af Fångvårdsstyrelsens Ordf. *ensam* beslutade förslag till nämnde löneregler ing, men deremot uteslutit de från Ordf:s beslut skiljakteliga förslag, som af embetsverkets ledamöter afgifvits.

Till följd häraf finner jag mig af min pligt mot tjenstemanna-personslen inom det embetsverk, jag såsom ledamot tillhör, upmanad att, med begagnande af den mig såsom representant tillkommande motionsrätt vördsammeligen föreslå, att aflöningen för Fångvårdsstyrelsens embets- och tjenstemän, derest den nu anses böra af R. St. fastställas, måtte varda bestämd till likhet med den, som nyligen blifvit fastställd för Krigs-coll:m och Stats-kont. samt General-Tulltstyrelsen, med hvilket sistnämnda embetsverk fångvårdsstyrelsen, såsom varande derefter organiseradt, har den närmaste likhet.

Till stöd för denna min motion får jag åberopa innehållet af fångvårdsstyrelsens prot:r, dels för d. 19 Dec. nästl. år, dels ock för d. 9 och 13 förutgångne Nov., med vördsam hemställan att StatsUtsk., dit denna motion torde remitteras, behagade infordra nämnde prot:r, helst, i saknad deraf, fullständig kännedom om förhållandet icke torde erhållas.

Hr Ribbing, Arvid: Jag saknar visserligen den fullständiga sakkännedom, som skulle erfordras för att rätt bedöma den motion rörande cellfängelserne, som den siste värde talaren väckt; men så mycket tror jag mig dock kunna se att han har fullkomligt rätt deruti att ett fullständigt ordnande af det hela erfordras innan vidare åtgärder vidtagas och att således icke dessa fängelser upföras förr än en bestämd plan i detta afseende blifvit upgjord. Att en sådan plan redan finnes är visserligen sant; men den torde böra undergå betydliga förändringar om förhållanderne icke nu befinnas alldeles sådane som då den upgjordes. I sammanhang med den nu väckta motionen stå neml. äfven tvänne andra ganska vigtiga frågor, den ena om domstolarnes organisation, den andra om brottmålslagstiftningen. I betydlig mån måste fängelsernas upförande rätta sig efter domsätena likasom deras ordnande efter det straffsystem, som i lagen antagas. Ännu hafva vi icke kommit till visshet om utgången med denna lagstiftning. Jag tager mig emedlertid anledn. af Hr Cederschiölds motion att väcka 2:ne andra sådane såsom af inflytelse å den förra.

Hr Ribbing upläste härefter följande motioner:

1:o.

Genom Lagmans-rätternes indragning innan ännu blifvit sörjdt för deras ersättande i afseende på möjligheten af målens handläggning i behörig ordning utan allt för mycket dröjsmål, har dessutom en så genomgripande förändring i domstols-organisationen egt rum, att partiela förändringar icke böra ske såsom möjeligen till hinder för ett nödvändigt förestående ordnande af dessa angelägenheter i det hela; det är med anledn. häraf och äfven hvad derom innehålles i Just.-Omb:s berättelse för år 1849 (pag. 170 och föl-

jande) ang:de den af regeringen följda plan till ny reglering af domsagorne på landet som jag vågar föreslå att

R. H. St. hos K. M. i underd:het må göra hemställan derom, att, enär dryga Statsutgifter genom domsagornas förändring kunna föranledas, K. M. ej må förr än reglering med öfverdomstolarne föregått och icke, utan R. St:s samtycke, vidtaga någon vare sig total eller partiel för framtida bestånd ämnad förändring i domsago-regleringen, till inrättande af nya, eller utvidgande eller förminskande af redan befindtliga domsagor.

2:o

Af R. H. St. Just.-Ombudsm:s berättelse för år 1848 inhemtas att hos K. M. blifvit i underd:het anmält, dels R. H. St:s vid sista riksdag fattade beslut hvarigenom afslag meddelades åt så väl K. M:s gjorda nåd. propos. om antagande af en ny strafflag, som LagUtsk:s dertill i stället utarbetade förslag, dels och att af detta och PresteSt. fattadt beslut af innehåll: "att underd. skrifvelse skulle till K. M. aflåtas, deri R. St. med anmälan att de ej eller kunnat antaga K. M:s nåd. propos., ville i underd. anhålla, att enär behofvet af en skyndsam förbättring i vissa delar af brottmåls-lagstiftningen icke medgäfve det upskof, som skulle erfordras för utarbetande af ett nytt förslag till strafflag, samt en dylik förbättring förmodades lämpligast böra börjas dels och förnämligast med ordnande af straffsystemet, i synnerhet hvad anginge frihetsstraffen, hvilka i sednare tider erhållit en vidsträktare tillämpning än 1734 års lag förutsatte, dels med en förändring i lagstiftningen om straffen för stöld och rån, bedrägeri och förfalskning, K. M. ville låta utarbeta och till näst sammanträdande Ständer framlägga ej mindre ett förslag till lag om verkställighet af straffarbete och fängelsestraff jemte de modifikationer i straffsystemet för öfrigt, som kunde anses nödige, än äfven till en författning ang:de ofvanberörde förbrytelser."

Enl. hvad Just.-Ombudsm:s berättelse för år 1849 innehåller (sid. 14) har å Just.-Ombudsm:s i följd af ofvannämnde förslag gjorda und. hemställan, det nåd. svar blifvit meddeladt, "att i hvad denna hemställan rörde åtgärders vidtagande, för att vid nästa riksdag måtte för R. St. kunna framläggas förslag till dels ett förändradt straffsystem och dels serskildta författningar rör:de vissa brotts bestraffning, K. M. i nåder funnit denna hemställan för närvar. icke till åtgärd föranleda, men ville taga densamma i vidare öfvervägande, då före nästa riksdag inför K. M. underd. anmälan komme att göras i afseende å de förändringar i allm. lagen, hvarom anledning kunde vara att låta hos R. St. nåd. propos:r framställas."

Och som hittills någon nådig propos. i detta ämne till R. H. St. icke inkommit, så har jag funnit mig föranlåten att härmed till behörig handläggning samma ämne framställa samt föreslå att genom remiss H. LagUtsk. må anmodas

Att upgöra och för R. St. framlägga ett sådant förslag som uti Adelns och PresteSt:s ofvanuptagne beslut åsyftas; hvar-

vid de af Just.-Ombuds:m. anförde grunder torde blifva tagne i det öfvervägande de må kunna anses förtjena.

Hr Ribbing, upläste ytterligare en så lydande motion:

Ibland de uti R. H. St. Just.-Ombudsm:s berättelser framställde lagförslag förekommer i 1848 års berättelse följande:

Att till förklarande af lagens rätta mening i 13 Kap. 1 § R.B. skulle tilläggas detta stadgande:

"Söker endera parten, sedan rättegång anhängig är, sak med Domaren eller tillfogar honom något med ord eller gerning i upsåt att honom dermed jäfaktig göra; det skall ej för jäf räknas"

samt att,

"i händelse af bifall härtill, K. M. måtte genom särskild författning i afseende på Landtmätare och god man, stadga enahanda tillägg till 3 Kap. 10 § af skiftesstadgan."

För den händelse att detta lagförslag icke skulle anses vara genom Just.-Ombudsm:s berättelse hos R. H. St. så anhängigt, att detsamma i följd deraf kan komma under vederbörlig handläggning och beredande af R. H. St:rs beslut deröfver, har jag funnit mig föranlåten att meranämnde förslag såsom af mig väckt härmed framlägga med anhållan om remiss derå till LagUtsk., under åberopande af de grunder, från hvilka förslaget är i berättelsen härledt.

Hr Liljenstolpe, Axel Fredr.: Jag begärde ordet blott för att instämma i Hr Cederschiölds motioner och anhålla att de måtte blifva hvilande på bordet.

Hr Ribbing: Som de af mig väckta motioner ega ett visst sammanhang med Hr Cederschiölds, så kunde det mähända vara lämpligt, i alla fall icke skadligt, om äfven de fingo hvila på bordet.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. förklarade, att såväl Hr Cedersshiölds som Hr Ribbings nu väckte motioner, enl. derom gjord begäran, komme att hvila på bordet.

Frih. Bennet, Carl Stephan, upläste följande:

Då, på derom gjord hemställan vid 1840 års riksdag, ett enhälligt beslut fattades af R. St., att åt den person, som då innehade Kamererare-tjensten vid K. Museum, utom dess knappa lön på Stat, såsom personel tillökning, under hans tjenstetid anslå en summa af 400 r:dr b:co årligen, så tycktes deruti röjas det begrepp rikets då församlade Ständer gjorde sig om sin pligt att såsom nationens ombud, äfven åt den ringare tjenstemannen belöna ett förtjenstefullt nit. R. St. hafva sedan framgent visat sig upfatta värdet af det sätt, hvarpå denna Kamrerare-tjenstebefattning fortfarande blifvit skött, de hafva beredt en billig bergning åt en nitisk tjensteman för dess återstående dagar — men de hafva äfven häruti, om jag ej mycket misstager mig, med sitt efterdöme lemnat åt oss deras efterkommande riksdags-ombud den skyldigheten att

såsom de äfven sörja derföre att hvarje tjenst åt fäderneslandet blifvit i förhållande till sin befattning rättvist vedergälld.

I anledn. häraf vågar jag fästa R. o. Ad·s, samt öfriga med-St:ns upmärksamhet på hur ringa lön Staten anslår för Kammererarettjensten vid K. Riksmuseum — den är endast 400 r:dr b:co, i ett för allt, en lön som vanligen anslås till Statens yngste tjenstemän. Den ansågs för längre tid sedan lämpad efter tjenstebefattningen, hvilken då endast bestod deruti, att under handen hafva och gömma de konstskatter Staten då ägde och hvilka sällan af någon efterfrågades: men i följd af tidens utvecklade syftning att i ett mera ordnadt och vårdadt skick ofta få tillfälle att bese och blifva uplyst om dessa skatter, hvilka i sednare tider betydligen ökats, har denna befattning fått en vidsträcktare sysselsättning och kräfver nu en man, som uteslutande egnar sig deråt; och det synnerligen i *detta ögonblick* då vi med trygghet kunna motse den dag då ett national-museum skall för allmänheten öpna sina salar är denna platsen af större betydenhet än någonsin förr, emedan ett mödosamt ordnande af våra rika gravyer och handteckningssamlingar, såväl som tjenliga katalogers uprättande öfver allt hvad vi i konstväg äga — nu borde fullbordas.

Det är mig bekant med hvad omsorg detta arbete redan blifvit börjadt och hur det förorsakat, att den lokal hvilken i K. Slottet förut tjente till bostad åt Kammereraren vid museum, nu måst tagas i anspråk för nämde samlingars fullständiga ordnande — och äfven derigenom förminskat de förmåner som bort tillkomma denna plats.

På grund af dessa mina skäl, varmt önskande framgång för allt som kan båta till landets ära och trefnad, och i förhoppning derpå att J Mine Hrr af R. o. Ad. jemte MedSt:n, finna billighet uti denna ringa begäran, har jag äran föreslå

Att lönen på stat för kammererare-befattningen vid K. Museum, måtte hädanefter, i ställe för 400 r:dr b:co blifva upförd till 800 r:dr b:co.

Om remiss till StatsUtsk. af denna motion anhåller jag.

Frih. Toll, Gustaf: Då man känner de stora omsorger, som den store Konungen Carl Johan, och sedermera vår nuvar:de Konung egnat åt de dyrbara skatter, som förvara Svenska minnen åt Svenska folket, så vore det icke rätt att tiga, när en så viglig motion här föredrages inför R. o. Ad., och då den föreslagna åtgärden verkligen är af behofvet påkallad, så förenar jag mig med motionären uti det förslag han framställt.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr von Heland, Isak Fredr., upläste en så lydande motion:

De framsteg elektriska Telegrafer gjort i andra länder, hafva varit så hastiga, att kunskapen derom knappast hunnit sprida sig till oss, förr än under innevar. år, då dels resande, dels nyligen utkomne arbeten derom lemnat närmare uplysning, hvaraf vi finna

att elektriska telegrafer spela en stor role uti politiskt, kommercielt och flere andra afseenden.

Uti Amerika, der nyttiga företag vanligen fortgå med en nästan obegriplig skyndsamhet, anlades i Maj månad 1844 den första electriska telegraflinea, af 40 Eng. mils längd. Nyttan och fördelarne deraf befunnos vara så stora, att 5 år och 3 mån. derefter, voro dylika telegraflinier af icke mindre än 11,039 eng. mil anlagda.

I England anlades år 1844, 44 eng. mil; år 1848 voro 2300 mil anlagde.

I Preussen voro 1819, 1200 eng. (300) Tyska mil anlagde, och i

Frankrike är ett telegrafnät från Paris till rikets gränsor under utarbetande.

Det är väl icke troligt att electriska telegrafer så hastigt vinna insteg i Sverige, då jernvägar ännu icke härstädes blifvit anlagda; men då optiska telegrafer i andra länder, småningom utbytas emot elektriska, och elektriska telegraflinier numera anläggas der inga jernvägar finnes, så är det möjligt att sådant äfven kan inträffa här, och det är derföre angeläget att på förhand undanrödja de hinder, som för en sådan anläggning möjligen kunna upstå.

Man brukar i andra länder att på 2:ne sätt utlägga elektriska ledningstrådar: 1:o *öfver jorden* då de för att fredas för åverkan, uphängas 15 à 20 fot i luften, på stolpar, träd, hus eller andra höga föremål, 2:o *i jorden* då de nedläggas 2 à 3 fot djupt, hvarefter jorden jemnas för att åter af egaren begagnas. Kostnaden för ledning under jorden upgår till circa 2400 b:co för en Svensk mil och öfver jorden till hälften.

Det lider intet tvifvel att denna anläggningskostnad är ganska stor, ja vid pass 4 gånger större, än för optiska telegrafer, men man bör märka, att årliga underhållskostnaden deremot, är omkring $\frac{1}{3}$ mindre än för våra optiska telegrafer; hvaraf lätteligen inses att elektriska telegrafer i längden kosta vida mindre; och då de lemna hastigare och säkrare underrättelser, och kunna gå natt som dag, torde de icke länge uteblifva. Man ser således att kostnaden icke är afskräckande; men ett annat hinder för anläggande af elektriska telegrafer förefinnes, på hvilket jag härmed tar mig friheten fästa upmärksamheten, neml. felande rättighet att få utlägga ledningstrådar der behofvet så påkallar.

Uti den s. k. Expropriations-lagen af d. 20 Nov. 1845, är det jord och husägares pligt, att för allmänt nyttiga behof, såsom anläggning af vägar, broar m. m.: *afstå* sin jord eller fastighet emot derföre stadgad ersättning. Om denna lag skulle tillämpas vid anläggande af elektriska telegraflinier, så skulle skyldigheten att inlösa all den egendom på hvilken en elektrisk telegraflinea skall utläggas, medföra så intrasslande förhållanden, och så mycken kostnad att ingen elektrisk telegraflinea någonsin skulle komma till stånd hos oss; men då i betraktande tages den stora nytta elektriska telegraflinien medföra för fäderneslandet, och att de en gång

anlagda, icke förorsaka för jordägaren den aldra ringaste olägenhet, så skulle det vara högst nyttigt, om jordegare genom en lag vore pligtige att *upläta* sina ägor till ofvannämnde för landet högst vigtiga behof, likväl mot ersättning af den skada, som derigenom kan upkomma.

I anledn. härutaf tar jag mig friheten härmedelst föreslå: att såsom ett tillägg till den s. k. Expropriations-lagen af d. 20 Nov. 1845, måtte stadgas ungefärligen:

Der Konungen pröfvar nödigt, att jord eller lägenhet, som enskildt man tillhörer, begagnas skall för utläggning af elektriska ledningstrådar, vare ägare pligtig att upläta hvad för ändamålet fordras; njute dock den som härigenom skada lider, ersättning derföre till fulla värdet, och hälften derutöfver, der ej parterne om andra vilkor åsämjas.

Remitterades till LagUtsk.

Föredrogs och remitterades till StatsUtsk. K. M:s denna dag ankomna nåd. propos. till R. St. ang:de beviljandet af ett lån i och för tomtregleringen i Christianstad.

Föredrogs K. M:s denne dag ankomna nåd. propos. till R. St., ang:de beviljandet åt staden Lidköping af ett byggnadslån samt ett lån för verkställande af tomtregleringen derstädes.

Hr Bråkenhjelm, Pehr Reinh.: I händelse StatsUtsk. skulle finna för godt att tillstyrka och R. St. att bifalla det äskade anslaget för Lidköpings stad, beder jag att få fästa Utsk:s upmärksamhet på nödvändigheten deraf, att lånevilkoren så uprättas, att R. St. göra staden collectivt ansvarig för lånets återbetalning. StatsUtsk. får vid granskningen af Riksg:s-kont:s prot. och handlingar erfara alla de svårigheter, som äro oskiljaktiga från lånens bevakning hos de serskilda låntagarne, och jag hoppas att, om något anslag nu bifalles, solidarisk ansvarighet för kapital och räntor ålägges alla låntagarne.

Remitterades till StatsUtsk.

Föredrogos och remitterades till StatsUtsk. K. M:s nedannämnde denne dag ankomne nåd. propos:r till R. St.

1:o Ang:de rättighet för Lands-kanslisten å Gottlands län C. D. Isberg, att efter afskedandet få åtnjuta pension på allmänna indragningsstaten;

2:o Ang:de utbyte af en del utaf den för Götha Artilleriregementes äldre stallbyggnad i Götheborg upåtna tomtplats emot en annan derstädes belägen, nämnde stad tillhörig lägenhet;

3:o Ang:de upåtande, emot vederlag, åt Götheborgs stad af Kronan tillhörig, derinvid belägen mark;

4:o I fråga om afsöndring af jord från för detta Lieutenantsbostället vid Westgötha Dahls reg:te stommen N:o 1, till utvidgande af Jerns församlings Kyrkogård inom Elfsborgs län:

5:o Ang:de utbyte af Kappelans-bostället Viskeryd N:o 2, emot Trumpetare-bostället vid f. d. Östgötha Kavallari-reg:te Bjärstad Storegården N:o 1;

6:o Ang:de af Majoren G. Bennich sökt ersättning för innehafda hästhemmans räntor vid f. d. Westgötha Kavalleri-reg:te;

7:o Ang:de serskilda, till åtskilliga förvaltande verk anvisade inkomsters utbytande emot Statsanslag.

Föredrogs K. M:s denne dag ankomna nåd. propos. till R. St., i fråga om återgäldandet af Myntverkets äldre skuld till R. St:s Bank.

Hr Rosenblad, Bernh.: Det torde finnas så mycket billigare att bevilja den begärda afskrifningen, som förminskade tillgångar för Myntet hufvudsakligen hafva upkommit i och för de stora utmyntningarne för Bankens räkning, som straxt efter realisationen egde rum, och för hvilka myntverket endast erhöll en ersättning af $\frac{3}{4}$ proc. i slagskatt under det att myntningskostnaden kan beräknas om jag ej irrar mig, till $1\frac{1}{4}$ proc. Den erhållna ersättningen understiger således vida de upoffringar som myntverket måst göra för Banken. Jag tillstyrker således bifall till den K. propos:n.

Remitterades till StatsUtsk.

Föredrogs K. M:s denne dag ankomna nåd. propos. till R. St., i anledn. af framl. förre Depart:s-chefen vid K. General-Tullstyrelsen, Presidenten J. P. af Billberghs Enkas och barns ansökning att njuta befrielse från Presidenten af Billbergh i lifstiden ådömd ersättningsskyldighet för den efter Upbörds-Tullförvaltaren M. Finér yppade balance.

Hr Rosenblad, Bernh.: Det torde vara öfverflödigt att inom detta hus återkalla i minnet afl. Presidenten af Billbergs stora förtjenster om fäderneslandet, men då han här nämnes, så torde jag få påminna, huruledes han tid efter annat förestod flera Commissariater. Genom hans nit, då han var General-Intendent vid dessa Commissariater, och genom hans skicklighet vid underhandlingarne i Tyskland beredde han genom sitt nit och sin redlighet en besparing för Statsverket af många millioner, under det att för honom sjelf återstod samma fattigdom, som han förut hade haft och som följde honom i grafven efter väl fullgjorda pligter. Då han vid sin sednare ålder ålades en dryg ersättningsskyldighet icke för egna, utan för andras malversationer, så torde det endast vara en rättvis gärd af erkänsla för de fördelar han beredde fäderneslandet i penningeväg, om R. St. bevilja hans arfvingar eftergift för den ifrågavar. summan. Jag tillstyrker således, att man måtte afstå från allt påstående om ersättning mot hans sterbhus.

Remitterade till StatsUtsk.

Föredrogs och remitterades till StatsUtsk. K. M:s denne dag ankomna nåd. propos. till R. St., ang:de eftergift, till förmån för

Malmö stads fattigvård, af kronans rätt till dana-arf efter Enkan Helena Maria Hansdotter.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. tillkännagaf att anslag blifvit utfärdadt till fortsättande af plenum kl. 6 e. m.

Hr von Heidenstam, Joh. Fredrik, hade inlemnat följande:

Hindrad af tjenstegöromål att fortfarande vara Sppleant uti *Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk.*, får jag, under aflägganden af min tacksägelse för det visade förtroendet, vördsamt afsäga mig nämnde befattning; anhållande att vid min riksdagsmanna-rätt få varda bibehållen.

R. o. Ad biföll denna anhållan, hvarefter H. Ex. Hr Frih. o. Landtm., anmodade Hrr Elektorer, att vid deras nästa sammanträde, utse en Suppleant uti Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk. i st. f. Hr von Heidenstam.

Hr Weidenhjelm, Ernst Aug.: Under R. o. Ad:s förra plenum, vid föredragning af Gr. Sparres motion om åtskilliga förändringar i Hof-rätternas arbetssätt, hade jag äran anmäla, att jag också sjelf varit betänkt på att afgifva motion i samma ämne. Det är denna motion, som jag nu anhåller att få upläsa med tillkännagifvande, att jag, i afseende på deri föreslagna reformer, följt samma princip som jag anser oss i allt böra följa, neml. att man icke skall afskaffa något annat af det gamla, än som nödvändigt behöfves, och icke föreslå något annat nytt, än som genom under tiden ifrån institutionens bildande inträffade förändringar blifvit oundgängligen nödvändigt.

Hr Weidenhjelm upläste härefter följande:

Då genom K. Förord:n d. 18 April 1849 Lagmans- och Kämnersrätterne indrogos och Hofrätterne således äfven i civile- eller vademål blefvo andra domstolsinstans, motsågs såsom otvifvelaktigt, att denna förändring skulle medföra en betydlig tillökning i antalet af de mål, som derstädes komme att fullföljas; i anledn. hvaraf redan vid förra riksdagen fråga väcktes om behofvet af förstärkning i Hofrätternes arbetspersonal. Att denna målens tillökning skulle blifva så stor som erfarenheten sedermera visat, var likväl ej att förutse, och jag vill i detta hänseende endast nämna, att i Götha Hofrätt, hvarest de bland Ledamöterne lottade vademålen under hvartdera af åren 1846, 1847 och 1848 icke öfverstego 546, upgingo de deremot under år 1849 till 773 och innevar. år till 1213, så att, oaktadt Hofrätten afgjort under år 1849 ända till 1490 Referentmål och under nästförflutna vår- och höstsessioner 1475 dylika saker, balancen af oafgjorda mål, som vid årets början utgjorde 937, nu upgår till 1,376. — Om emedlertid erfarenheten framdeles skulle visa någon minskning i de inkommande må-

lens antal, hvilket dock är i samma mån osannolikt, som ständigt utvecklade nya rättsförhållanden städse gifva anledn:r till nya tvisteämnen och ökade rättegångar, qvarstår dock såsom visst och säkert, att, genom ofvannämnde Domstolars indragning, Hofrätterne komma att belastas med betydligt ökade göromål. — Att Hofrätterne med deras nu varande organisation och arbetssätt icke kunna medhinna att utarbeta deras redan fruktansvärda balans, är aldeles uppenbart, och att fördröja med användandet af verksamma botemedel i afbidan på en vidsträcktare erfarenhet om följderne af Kämners- och Lagmansrätternes indragning, fruktar jag endast skulle leda dertill, att det onda blefve än mera rotfästadt och i samma mån det slog djupare rötter också svårare att bota och afhjelpa. — Möjligheten att förekomma en ytterligare balans och jemväl undanrödja den nu varande, synes alltså väsendtligen bero på lämpliga och tidiga förändringar i Hofrätternas organisation och arbetsordning. I förra hänseendet tyckes den af K. M. i Dess nåd. propos. om Statsverkets tillstånd och behof anvisade väg att, jemte någon inskränkning i det domföra antalet, fördela Hofrätterne på flere ständiga Divisioner vara tillfyllestgörande, om tillika en sådan förändring i arbetsordningen införes, att äfven derigenom en större arbetsprodukt kan åstadkommas. Så väl Svea som Götha Hofrätter bestå hvardera af en President, en vice President, åtta Hofrätts-råder och sexton Assessorer, och erbjuda således lätteligen tillfälle att, med vice Presidenten såsom ordf. på en ny Division, bilda fem ständiga Divisioner med fem ledamöter å hvarje. Endast härigenom skulle arbetsprodukten med en femtedel årligen förökas, och om nu arbetssättet sålunda ordnades, att hvarje Referent kunde medhinna föredragning af omkring hälften flere mål, än som under nu varande förhållande äger rum, torde reformen i sjelfva organisationen icke erfordras vidsträcktare, än som i denna nya Divisions fördelning innefattas. På hvarje af Götha Hofrätts Divisioner medhinnas, med nu gällande arbetsordning, under året vanligen omkring eller något mera än 350 Referentmål. Ehvad Divisionen består af fem eller sex ledamöter, har sådant på arbetsprodukten icke minsta inflytande. Årliga summan af de afgjorda målen, som, efter denna beräkning, på fyra Divisioner utgör 1,400, skulle på fem Divisioner upgå till 1,750 och, med sådan förenkling i arbetssättet, som jag ämnar föreslå, kunna updrifvas ända till 2,500, hvarmedelst, om än antoges, hvad dock icke skäligen kan emotses, att till och med 2,000 nya mål årligen till Hofrätten inkommo, balansen, äfven sådant oansedt, skulle inom icke alltför aflägsen tid undertryckas och försvinna.

Beträffande derefter arbetssättet, så tillgår i Götha Hofrätt sålunda, att Ordf:ne på Divisionerne föredraga inkomna skrifter och besvär i civila eller handräckningsmål: att Fiskalerna föredraga de s. k. underställda brottmålen, i hvilka dem jemväl åligger författa Hofrättens utslag: att besvär och skrifter i de ringare brottmålen eller s. k. bötesmålen föredragas af en särskild dertill antagen tjensteman, benämnd Brottmåls-notarie: samt att alla andra till vidd, värde och beskaffenhet ojemförligen vigtigast, instämde och vädjade

saker, besvärsmål, ansökningsärenden och Fiskaliska aktioner utlottas till handläggning och referering bland Hofrättens öfriga tjugo ledamöter. Efter slutad föredragning öfverlemnas akten till en af Divisionens ledamöter, som för de öfrige upläser den ifrån första sidan till den sista; och sedan diskussionen föregått eller akten bland ledamöterne cirkulerat och blifvit återställd, fattar Hofrätten sitt beslut i saken. Upsättningen af Hofrättens utslag på Ordf:s och Brottmåls-notariens föredragning tillkommer Civil-notarien, hvilken jemväl åligger författa de utslag, som på Referenternes föredragning i besvärsmål meddelas. Dylika tjenstemän, dels ordinarie och dels extra, äger Hofrätten trenne på hvarje Division, och de tjenstgöra en i hvarje vecka med fjorton dagars ledighet från embetsrummet för expeditionernes upsättning. Hofrättens domar i civila mål eller vädjade och instämda saker skulle åter upställas af de tvänne s. k. Proto-notarierne, hvilka tjenstgöra en i hvarje vecka; men då dessa tjenstemän omöjligen kunna på alla fyra Divisionerna på en gång tillstädesvara, upstår såsom en naturlig följd, att Referenten sjelf måste sammanfatta Domen, den Proto-notarien derefter renskrifver, hvari hans tjensgöring således egentligen består. Då likväl i följd af vädjade sakernes ökade mängd, ofta en öfverhopande myckenhet af dylika, någon gång ganska vidlyftiga Domar från alla fyra Divisionerna på en gång till Proto-notarien ankomma, kan icke alltid expeditionen utan tidsutdrägt medhinnas, hvarföre ock ofta inträffar, att den akt, Referenten låtit Proto-notarien tillställa, icke förr än efter flere veckor till Referenten återkommer; likasom det jemväl visat sig, att den fjorton dagars expeditionstid, Civil-notarierne åtnjuta, sällan är tillräcklig för upsättningen af de under tjenstgöringsveckan beslutade utslagen. — Sedan ändtligen expeditionen blifvit af vederbör. tjensteman till Referenten återställd, skall den i första hand af denne sednare granskas och underskrifvas, hvarefter den afsändes till yngste ledamoten, som, efter ytterligare granskning, underskrifver och vidare till sin närmaste man fortställer expeditionen, med hvilken ytterligare på enahanda sätt förfares intills den af Divisionens samtlige i beslutet deltagande ledamöter blifvit undertecknad. Men nu händer icke sällan, att då expeditionen för justering till Referenten ankommer, sammanträffar den med en mängd andra Referenters till honom då redan anlända expeditioner, hvilka sednare af förenämnde anledn:r då redan ofta blifvit månadsgamla och derutöfver. Till sammanhanget bortblandade med en mängd sedermera pröfvade mål och således till en stor del fallna ur minnet, uptaga dessa expeditioner vid justeringen nära nog lika mycken tid som vid sjelfva målens afgörande, åtminstone för den nitiske och samvetsgranne ledamoten, hvilken vid sagda förhållande icke har någon annan utväg att i minnet återföra målets alla omständigheter, än att ånyo genomläsa handlingarne ifrån början till slut. Då grannlagenheten bjuder att icke för egna expeditioner upskjuta granskningen af andras, blifva de förra i samma mån öfverliggare, och då nu öfverläsning, beredning och föredragning af egna ständigt nya mål måste härmed gå i jemnbredd, kan från dessa orsaker i samverkan lätteligen förkla-

ras icke blott arbetets långsamma gång, utan ock den senfärdighet i de fattade beslutens utgifvande, som de rättssökande så ofta lägga Hofrätten till last.

Dessa med skäl öfverklagade olägenheter hemta efter hvad jag ofvan antydt, sin förnämsta grund dels i föreskriften rör:de handlingarnes fullständiga läsning, dels i det sätt, på hvilket justeringsbestyret utöfvas, och dels i en olämplig sammansättning af tjenstemännen och deras åligganden.

Jag vill försöka att i möjligaste mån undanrödja dessa svårigheter, och om jag lyckas deruti, torde den för öfrigt af mångårig erfarenhet godkända arbetsordning, som följes inom Götha Hofrätt, icke erfordra vidare förändringar, utan fast hellre för de andre Hofrätterne tjena till grund.

Hvad således först angår handlingarnes fullständiga läsning, hvarom, utom hvad allmänna Lagen i detta hänseende innehåller, ett bestämdt stadgande, så vidt Götha Hofrätt rörer, finnes meddeladt i K. Brefvet d. 16 Februari 1776, så måste väl skäligen medgifvas att någon säkrare kontroll på en föredragnings riktighet icke gerna finnes, än att handlingarne omedelbart efter refereringen och medan målet med alla dess upgifne omständigheter ännu är i friskt minne, läsas och granskas; men deraf följer icke, att allt hvad i handlingarne finnes nedskrifvet, alla dessa vidlyftiga, ofta osammanhängande advokatoriska anföranden, alla dessa långa, obeedigade och bestridda, till intet gagnande vittnesattester, med mera dylikt behöfva uptaga tiden. Oftast bero de fullföljda frågorna på upfattningen och tydningen af åberopade Kardinal-dokumenter, såsom testamenten, arfshandlingar, kontrakter, köpebref, reverser, äldre laga kraftvunna beslut och sådant mera, eller ock på mätningen af en framställd vittnesbevisning, o. s. v. Sådane handlingar och hvad Underrättens prot. derom innehåller måste naturligtvis både läsas och begrundas, jemte öfverklagade beslutet och parternes i K. Hofrätten tillkomne skriftvexling, som i detta hänseende oftast lemnar en tillfyllestgörande ledning, men hvilken eljest bäst torde vinnas genom ett stadgande om skyldighet för hvar och en Referent, att vid föredragningen af hvarje mål hålla Divisionens öfrige ledamöter tillhanda en deröfver uprättad minnesanteckning, som fullständigt uptoge målet med alla dess omständigheter jemte hänvisning till de pagina i akten, der hvarje omtvistadt förhållande återfunnes; — och på grund af allt detta innefattar mitt förslag i denna del endast en hemställan att, jemte ett föreläggande för Referenterne i den syftning, jag ofvan antydt, förenämnda stadgande i K. Brefvet d. 16 Februari 1776 jemte öfrige dermed liktydige föreskrifter måtte uphäfvas och handlingarnes läsning inskränkas till hvad Hofrätten för en tillförlitlig pröfning af målet kan anse nödigt. Visserligen blir häraf en följd, synnerligast då det domföra antalet minskas, att föredragningsskyldigheten vida oftare än förr återkommer, och att således ledamöternes arbetskraft vida mer än tillförne tages i anspråk; men Staten torde äga ostridig rätt till sina embetsmäns odelade tid och förmåga, derest Staten så ordnar deras löneförmåner, att fullkomligen sorgfri utkomst blir dem beredd.

Vidkommande derefter öfrige anmärkte olägenheter i afseende på justerings-bestyret samt tjenstemännen och deras åligganden, så torde dessa ämnen lämpligast i ett sammanhang, böra behandlas. Götha Hofrätts tjenstemän utgöras för närvar. af en Sekreterare, en Advokat-fiskal, en vice Advokat-fiskal, fyra Fiskaler, två Proto-notarier, åtta Notarier, en Aktuarie, en Registrator och åtta Kanslister, alla dessa med löner på Stat, jemte en lönlös Amanuens till Advokat-fiskalens biträde, några extra Civil-notarier med ordinarie tjenstgöringsskyldighet samt åtskillige extra Brottmåls-notarier, indelade till tjenstgöring vid criminal-prot. — Dessa tjenstemäns åligganden finnas upfattade i ett af Götha Hofrätt i sådant afseende utfärdadt Reglemente, deraf jag här endast behöfver uprepa hvad jemväl ofvan till en del blifvit omnämndt, att Fiskalerna föredraga underställda brottmål, deröfver extra Brottmåls-notarierne böra föra prot., — Proto-notarierne upsätta Hofrättens Domar i instämda och vademål, — en af Notarierne föredrager inkomna besvär i bötesmål, — de öfrige Notarierne jemte de s. k. extra Civil-notarierne författa de af Hof-rätten beslutade öfriga utslag och föra Civil-prot., — samt Kanslisterna tjenstgöra på det sätt, att en förrättar Arkivarie-sysslan, en biträder i Sekreterarens kontor, en expedierar Hofrättens brefpost, en tillhandagår der hans arbete vid kansli-göromålen erfordras, två ombesörja utskrifter af Hofrätten expeditioner i underställda brottmål, och de öfrtga begge utskrifva Hofrättens i civila mål meddelade Domar, för hvilka senare den inflytande lösen utgör en gemensam sportel för Hofrättens alla ordinarie tjenstemän utom Advokat-fiskalen, hvaremot Civil-notarierne, som ensamne upbära lösen för de af dem författade utslag, jemväl sjelfve äga föranstalta om utskriften deraf. — På sätt jag ofvan anfördt, har erfarenheten visat, att hvarken Proto-notarierne eller Civil-notarierne medhinna att med tillbörlig skydsamhet fullgöra sina åligganden. Proto-notarietjensten, nu mera nedsjunken till en renskrifvare-befattning, torde såsom icke motsvarande sitt ändamål, böra indragas, och Proto-notariernes göromål i stället på Civil-notarierne förflyttas, hvarigenom jemväl behofvet af de begge Domskanslisterna kunde uphöra; men häraf blir åter en följd, att Civil-notarierne måste förökas, — och af sådan anledn. samt med bibehållande af Hofrättens öfriga tjenstemanna-personal, utom Arkivarie-kanslisten, hvilken lämpligen kan med Registrators-befattningen förenas, och med tillökning af en ordinarie Fiskal på den ifrågaställda femte Divisionen, tar jag mig friheten att, såsom medel för en skyndsam och ordentlig fortgång af Hofrättens göromål, ödmjukligen föreslå: 1:o att på hvarje af Hofrättens fem Divisioner fördelades till tjenstgöring, vid brottmåls-expeditionen en ordinarie Fiskal, biträdd af så många extra Notarier, som Hofrätten funne nödigt förordna, och vid civil-expeditonen fem Notarier, neml. två ordinarie och tre extra, med tjenstgöringsskyldighet en för hvarje af Hofrättens fem sessionsdagar, hvartill jemväl skulle höra upsättningen af de den dagen beslutade Domar, mot rättighet att derför tillgodonjuta lösen: 2:o att sjelfva civil-prot., hvilket borde upställas på samma sätt eller efter enahanda form som hittills, skulle, enl.

hvad jemväl i Götha Hofrätt varit vanligt, justeras påföljande dag, men deremot de den ena sessions-dagen beslutade Domar och till detta prot. hörande utslag, sedan de derförinnan af vederbör. Referenter undergått granskning, justeras inför Divisionen vid rättegångstimmans början sist samma dag i näst derpå följande vecka, med skyldighet för Referenten att, derest något måls synnerliga vidlyftighet eller annat förfall verkat hinder för den honom åliggande granskningen, sådant å den bestämda justeringsdagen till prot. anmäla, på det ny dag i detta ändamål må varda utsatt, och med rättighet för de ledamöter, hvilka, i fråga om formen för beslutet, önskade sig besinna, tillgodonjuta råderum, dock så att tiden både då expeditionen i detta afseende emottogs och återställdes, i prot. antecknades: 3:o att ifrågaställda preliminära granskningsskyldighet, i hvad den anginge beslutet på besvär och skrifter, i civila mål tillkomme Ordf., och i bötesmål yngste ledamoten: och 4:o att Hofrättens prot. och utslag i underställda brottmål med möjligaste skyndsamhet och sist inom fjorton dagar efter beslutets fattande på enahanda sätt inför Divisionen justerades efter föregången enskild granskning af någon Divisionens ledamot efter tur.

Genom Notariernes förökande och den minskade tjenstgöringsskyldigheten skulle hvarderas arbete icke komma att öfverstiga dess krafter; — genom förändringen i justeringssättet skulle besluten och expeditionen blifva någorlunda liktidiga; — genom justeringens förflyttning till embetsrummet skulle ledamöternes kammararbete göra en vigtig tidsbesparing, som, då samma arbete hufvusakligen endast komme att omfatta beredningen af egna mål, granskningen af egna expeditioner och påseende af cirkulerande akter, väl icke fullt motsvarande ledamotens ökade föredragningsskyldighet, men dock komme att densamma betydligen underlätta; — genom handlingarnes minskade läsning å embetsrummet, skulle icke blott tillräckligt råderum för justeringen i Hofrätten vinnas, utan ock under rättegångstimman rymlig tid öfverblifva till nya måls föredragning i ett vida stegradt förhållande mot det, som nu äger rum; — och genom detta allt i ett sammsnhang skulle utan någon omstörtning eller egentlig rubbning i Hofrätternes nuvar. organisation, efter min fullkomliga öfvertygelse, bemälte Domstolars fruktansvärda balans småningom försvinna, på samma gång som, jemte det mera ordning och skyndsamhet vunnes, rättsökande parters nu ofta befogade klagan öfver oskäligt dröjsmål helt och hållet undanröjdes.

Att R. H. St. täcktes hos K. M., hvilken lagstiftningen i denna del lärer tillkomma, i önskningsväg underd:st anhålla, att en arbetsordning för samtlige Hofrätterne måtte utfärdas i enlighet med de grunder, jag ofvan haft äran föreslå, får jag härmed vördsammast begära, likasom att denna motion varder till vederbörligt Utsk. remitterad; — men derest den bifalles, följer dock upenbart, icke blott att nya löner måste anslås åt en Fiskal och trenne Civilnotarier, hvartill dock tillgång genom indragning af Proto-notarietjensterne och trenne kanslist-befattningar kunde till större delen beredas, utan ock att ersättning genom löneförhöjning eller annor-

ledes beviljas de Hofrättens tjenstemän, hvilka genom domslösens öfverlåtande på civil-notarierne, hädanefter komme i saknad af denna icke obetydliga sportel.

Remitterades till LagUtsk.

Hr Weidenhjelm upläste sedermera en sålydande motion:

R. St:s Just.-Ombudsm. har i sin berättelse för innevar. år, bland annat anfört, hurusom han bemärkt den menliga inflytelse på lagskipningen, som de högre Domstolarnes alltför knappa aflöning måste utöfva i så måtto att, i följd af löevilkoren, Ledamotskapet i Öfverrätter ej kan utan försakelse emottagas framför lägre domareplatser eller enskilda befattningar, vid hvilket förhållande det icke heller kunde väntas, att den öfverlägsna förmågan inom domarepersonalen skulle komma på sin plats: att det vore detta hinder, som måste undanrödjas, derest icke den vigtigaste af all förbättring i domareväsendet skulle förblifva omöjlig: att då endast få tjenster inom den juridiska embetsmanna-banan, om ens någon, vore jemngoda med de bättre Domsagorna, och dessa följaktligen företrädesvis söktes, det endast undantagsvis inträffade, att de större förmågorne stannade på de högre domareplatserna: att, så länge de bäst begåfvade bland yngre tjenstsökande i domareväg måste, om ej deras företräde skulle lemnas utan afseende, framför underlägsna medtäflare befordras omedelbarligen till de fördelaktigaste tjensterne, den oundvikliga följd häraf måste ega rum att till Öfverrätternas ledamöter endast användas de, som icke hade lika anspråk på tidig och fördelaktigare befordran: att i kostnaden för Öfverrätternes större aflöning såsom en lockelse för skicklige Sökande, icke finge ligga någon betänklighet: samt att, om några tusende r:de i Just.-Statens anslagssumma funnes afskräckande, icke blott all tanke på möjlig förbättring aflägsnade sig, utan en fortgående försämring syntes förestå."

Denna mörka tafla rör:de Rikets Öfverrätters otillräckliga aflöning och deraf inträffade betänkliga vådor, har R. St:s Just.-Ombudsman öppet framlagt till sina hufvudmäns behjertande; och såsom medlem af detta Stånd och flerårig ledamot i en af dessa domstolar, anser jag mig skyldig i så måtto vitsorda hvad han utsagt och befarat, att jag mer än en gång erfarit, hurusom flere bland Götha Hofrätts skickligaste ledamöter varit föranlåtne att, utan annan grund än behofvet af tarflig utkomst, dertill ledamotslönen icke lemnat tillgång, hos K. M. i underd:het anhålla om nedflyttning till en under-domareplats: att i anseende till dessa löners otillräcklighet för sorgfri bergning, flera utmärkt begåfvade af Hofrättens tjenstemän, icke kunnat öfvertalas att såsom ledamöter dervid fästa deras framtida verksamhet; och att jag, vid den ledamots ledighet, som senast inom Hofrätten egde rum, bemärkt den möjligen framdeles icke sällsynta, men uti ifrågavar. afseende särdeles betecknande händelse, att denna ledighet måste med tvänne särskilda ansökningstider kungöras, innan det för förslagets uprättande nödiga antal af trenne sökande kunnat åstadkommas.

Enl. K. M:s till R. St. afgifna nåd. prop. om Statsverkets tillstånd och behof, har jemväl H. Ex. Hr Just.-Stats-Ministern vid föredragningen af Stats-Regleringen rörande Just.-Depart:tet yttrat: "att önskningarne om förbättrade lönevilkor för Hofrätternes ledamöter och tjenstemän förtjenade att serdeles afses: att såvida lagskipningen skulle kunna af Öfver-Domstolarne behörigen utöfvas, oundvikligen fordrades, att lefnadsvilkoren för de der tjenstgörande icke förblifva så knappa, att farhågorne för saknad af framtida tarflig bergning och för betungandet af svåra näringsbekymmer under trägen och mödosam tjenstgöring, afskräcka män med utmärktare lagkunskap, erfarenheten och skicklighet att vid dessa Domstolar söka anställning: samt att, om det missförhållande, som för det närvar. egde rum emellan Hofrätts-ledamöternes aflöning och de vexande anspråken på deras duglighet, arbetsnit och uteslutande egnande åt domare-göromålen, längre tid finge fortfara, skäligen kunde befaras, att sagde egenskaper, som borde af Öfver-Domstolarne företrädesvis innehafvas, snart nog torde komma att der blifva mera sällsynta än nyttigt och önskligt vore." På dessa skäl, hvilkas sanning och grundlighet icke torde kunna bestridas, har K. M. ock i nåder funnit godt, att till R. St. aflåta ett förslag till förhöjning i Hofrätternes ledamöters och tjenstemäns lönevilkor; men ehuru jag såsom medlem af en utaf dessa Domstolar djupt erkänner och underd:st tacksamt värderar detta vedermäle af K. M. nåd. och högst välgörande afsigter, vågar jag likväl inför R. St. framlägga ett ytterligare förslag i detta ämne, hvarigenom K. M:s, i Dess propos. antydda, nåd. vilja skulle än vidare afses och befordras.

För hvar och en, som eger närmare kännedom om Hofrättsledamotens trägna och ansvarsfulla embetsåligganden, är det icke obekant, att dessa så uteslutande taga hans tid och arbete i anspråk, att endast undantagsvis någon med mera sällsynt förmåga, kan i sambredd dermed utöfva något annat sysslande; och i samma mån Staten således gör sin rätt gällande till ledamotens *odelade* arbetskraft, har Staten också pligt att, utan någon hans egen verksamhet till utkomst, sörja för hans nödvändiga lefnads-behof.

För hvar och en som varit nödsakad att under någon längre tid vistas i städer, hvarest lefnadskostnaden särdeles under de senare åren, stegrats till femtio proc. och derutöfver, torde det vara ostridigt att en årlig inkomst af 1,600 r:dr för en embetsman i sådan samhällsställning som en Hofrätts-ledamot, icke är tillfyllestgörande för anständig försörjning till honom och hans familj.

Enl. K. M:s nåd. propos., skulle väl den yngre Assessorn, då han inträdde i senare hälften af graden erhålla 2,000 r:dr; men då efter all sannolikhets beräkning, uti ett embetsverk af 24 ledamöter, endast en vakans inträffar hvart annat år, skulle den yngste ledamoten på åtta vakanser få vänta i sexton år och den ytterst behöfliga löneförbättringen så länge fördröjas att tillökningen komme att till större delen upslukas af räntorne på den skuld, han under tiden måst åsamka sig. Den yngste ledamoten delar ock i alla hän-

händelser med den äldste samma ansvarighet för besluten, och hans tjenstgöring i detaljerna är, åtminstone efter nu gällande arbetsordning, vida mera ansträngande. Skäligen må likväl antagas, att, i samma mån en ledamot genom längre tids tjenstgöring vunnit högre insigter och mera domare-erfarenhet, i samma mån har det allmänna af honom mera gagn och nytta; och på grund häraf torde rättvisa och billighet påkalla, hvad jag ock nu till R. St:s behjertande vågar hemställa, att Hofrätts-ledamöternes löner måtte bestämmas till de belopp, som finnas uptagna i den härvid ödmjukligen fogade tableau. hvilken visserligen i afseende på Divisionschefernes och öfrige Hofrätts-rådernes antal, eger sammanhang med en af mig i dag särskildt afgifven motion rör:de Hofrätternes organisation och arbetssätt, men, äfven om samma motion förkastas, torde, beträffande lönebeloppens ordnande, kunna tjena till grund. Berörda motion, så vidt den på den nu ifrågavar. eger inflytande, innehåller hufvudsakligen: att Svea och Götha Hofrätter skulle hvardera fördelas på fem ständiga Divisioner med en Divisions-chef, ett Hofrätts-råd och tre Assessorer på hvarje, dock så att vice Presidenten vore Ordf. å den femte Divisionen: att på hvarje Division fördelades till tjenstgöring en Fiskal samt tre ordinarie och tvänne extra Civil-notarier, i följd hvaraf och med bibehållande af en utaf nuvar. Notarierne för föredragning af inkomne skrifter och besvär i bötesmål, löne-anslag till en Fiskal och trenne Civil-notarier erfordrades: att deremot de begge Proto-notarierne och tvänne för utskrift af Hofrättens domar i civila mål nu begagnade kanslister skulle indragas och dessas göromål i stället på Civil-notarierne förflyttas: att Registratorn borde jemväl förrätta Arkivariens göromål, hvarigenom lönen till den Kanslist, som nu besörjer denna befattning, likaledes kunde indragas: samt att genom löneförbättring ersättning måtte beredas de Hofrättens tjenstemän, hvilka genom öfverlätelsen på Notarierne af lösen för Hofrättens domar, skulle komma att framdeles förlora denna sportel.

I enlighet härmed och i betraktande af ringheten i de löner, tjenstemännen nu åtnjuta, har jag haft äran i den omtalta Tableaun framställa ett ödmjukt förslag till löneförhöjning äfven för dem; dervid jag tagit i betraktande: att Sekret. för närvar. åtnjuter fjerdedelen i sagda sportel, som vanligen i ett för allt upgår till omkring eller närmare tvåtusen femhundra r:dr b:co; att med afseende dels å Advokat-Fiskalens vigtiga embete och de årligen i betydlig mån för honom ökade göromål, dels ock derå att hans sportler bestå af blott bötesandelar, som åtminstone vid Götha Hofrätt sällan öfverstigit trehundra r:dr, och af s. k. domboksspenningar, hvilkas framtida utgörande, såsom endast grundade på häfd men ej på Lag, torde vara särdeles osäkert, denna tjensteman borde företrädesvis med löneförbättring så ihogkommas, att hans inkomster med Sekret:s blefve någorlunda jemförlige: att Fiskalerne, såsom expeditionshafvande af allenast underställda brottmål och följaktligen utestängde från den lösen, som Notarierne åtnjuta vid Hofrättens Civil-prot., desto mindre kunna anses i den K. prop:n vara någon

egentlig löneförbättring tillagde, som de sannolikt på samma gång komme att förlora de ljuspeningar, hvilka de hittills till belopp af omkring 100 r:dr b:co upburit för de Extra Brottmåls-notarier, hvilka varit dem till biträde förordnade; att en i Advokat-Fiskalskontoret ständigt tjenstgörande och hittills lönlös, men oumgängligen nödig Amanuens, torde af Statsverket böra aflönas: samt att, åtminstone inom Götha Hofrätt, der sällan flere extra ordinarie tjenstemän på en gång sammanträffa, än som, vid de ordinaries förfall eller ledighet, för upsättning af Hofrättens prot:r och beslut, äro vätentligen behöflige, oöfvervinnerliga svårigheter torde möta verkställigheten af förslaget att genom arfvoden till dylika extra ordinarier få all utskrift af Hofrättens domar och utslag i underställda brottmål ombesörjd; hvarföre ock indragningen af alla Kanslisterne synes vara betänklig.

Skulle än min, i fråga om Hofrätternes organisation och arbetssätt, afgifna motion icke vinna bifall, utber jag mig likväl, att H. StatsUtsk., till hvilket denna sednare motion sannolikt kommer att remitteras, behagade åt de framställningar, den i öfrigt innehåller, egna den upmärksamhet och det afseende, den möjligen kan förtjena.

Tableau

till lönings-stat och tillämpning på Götha Hofrätt.

1 President; lön och ljuspenningar		3,851.	
taffelpenningar		1.000.	4.851.
1 vice President			2.800.
4 andra Divisions-chefer	à 2,600		10,400.
5 Hofrätts-råder	à 2,400		12,000.
5 älste Assessorer	à 2,200		11,000.
10 yngre dito	à 2,000		20,000.
1 Sekreterare			1,500.
1 Advocat-Fiscal			1,500.
1 vice Advocat-Fiscal			800.
5 Fiscaler à 900			4,500.
1 Brottmåls-Notarie			800.
10 Civil-Notarier à 600			6,000.
1 Aktuarie			800.
1 Registrator, tillika Arkivarie			800.
5 Kanslister à 500			2,500.
1 Amanuens			500.
1 Vaktmästare			250.
5 Horätts-poster à 200			1,000.
1 Läkare			50.
Adjunctionsmedel			1.000.
		Summa b:co r:dr	83,051.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Rosenblad, Bernh., upläste en motion af följande innehåll:

Uti K. M. nåd. propos. om Statsverkets tillgångar och behof föreslås under 3:dje hufvudtiteln anvisandet på Riksg:s-kont. af ett kreditiv eller anslag af 22,000 r:dr b:co årligen till understöd för Arméens pensions-kassa, under yttrande, att det likartade kreditiv, som vid sista riksdagen beviljades, väl hittils icke behöft för ändamålet anlitas, men att enl. hvad nämnde kassas Direktion i underdånighet anmält, det är att befara, att i följd af de senaste åren inträffad stark tillväxt i pensionärernes antal, kassan snart blifver urståndsatt att med ägande tillgångar upprätthålla den henne åliggande pensionering.

Vigten att skaffa tillgång för ett sådant behof lärer af ingen bestridas. Men afser man, att kreditivet verkligen skall begagnas, och dertill är all anledn., fordrar ordningen, att i händelse af bifall till detta förslag, beräkna motsvarande årlig utgift vid beräknandet af Riksg:s-kont:s behof. Då är det ändamålsenligare, att upföra denna summa med någon tillökning såsom ett bestämdt anslag på Riksstaten, då äfven om det ännu något år till större eller mindre del kunde besparas för den löpande pensioneringen, det vore nyttigt att kunna öka kassans fond, och man, genom detta afseende på Arméens billiga fordringar, vinner rätt att å en annan sida fordra ett tillmötesgående i afseende på andra vigtiga åtgärders tillvägabringande.

Jag får sålunda föreslå, att R. St. på 9:de hufvudtiteln för Arméens pensions-kassa, utom hvad för densamma i närvar. Riks-Stat är upfördt och utom hvad K. M. föreslagit såsom ersättning för hittils åtnjuten andel af vakans-, liggetids- och nådårsbesparingar måtte upföra ett årligt anslag af 30,000 r:dr att utgå från och med det år, då Indelta Arméens rätt att till leverering i natura upsäga densamma på löner anslagna hemmansräntor och kronotionde uphörer, och för dess lösen samma grunder komma att blifva gällande som för kronans behållna räntor och tionde.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Rosenblad upläste ytterligare en så lydande motion:

Äfven Sverige har allt sedan 1830, om jag ej irrar mig och i visst hänseende sedan 1818 haft jemte sin ordinarie Budget, en extraordinarie, men deri olik den flere andra Europeiska Stater haft, att oaktadt den till största delen afsett sådane föremål, som ehuru allmänt nyttiga, icke tillhöra de egentliga Statsbestyren, såsom strömränsningar, kanal-, hamn- och väganläggningar, odlingsföretag m. m., kunnat bestridas af ägande tillgångar, i st. för att dertill uptaga lån hvilka man lemnat åt framtiden, med dess okända behof och tillgångar att betala. I Frankrike t. ex. uptogos för denna utomordentliga Budget under Ludvig Filips 18-åriga regering, 1,000 millioner Francs i nya län.

Riktigast vore visserligen, om man här, såsom i England, sammansloge den extra med den ordinarie Budgeten, och beräknade de för den förra afsedda tillgångar bland ordinarie inkomsterne,

helst de till största delen, såsom t. ex. Bankovinsten, äro af lika säker och ständig natur, som de vanliga. Men orsaken, att man så ej gjort, har troligen varit de stora summorne, fruktan, att i så fall ett skrik skulle upkomma rör:de de ökade skattebördorne. Men bästa sättet att förekomma dessa och att möta de falska upgifter, som i detta fall cirkulera, t. ex. i den beryktade boken, kallad *Bidrag till Sveriges Historia sedan d.* 5 *Nov.* 1810, vore att låta göra en utredning af förhållandet 1809 och nu, då man skulle kunna visa, huru en mängd skattebördor blifvit afskaffade, andra högst betydligt nedsatta och endast på några få obetydliga artiklar, t. ex. införseltullen å lin, förhöjning ägt rum, samt att den verkliga tillökning, som i Statsinkomsterne nu visar sig, hufvudsakligen härledt sig, dels från den tillökning i tull och dylika inkomster, en ökad Nationalförmögenhet, handel och rörelse föranledt, dels från ett friare handelssystem, som låtit i Statens kassor inflyta inkomster, som förut tillfallit smugglare och deras asuradörer.

Men då denna förening af både den ordinarie och e. o. Budgeten i en enda troligen ännu möter motstånd, vill jag inskränka mig till att förslå, att sådane anslag, som nu belasta den e. o. Budgeten, men äro af en helt och hållet varaktig natur, måtte från denna öfverflyttas till den ordinarie eller den s. k. Riks-Staten.

Jag får sålunda föreslå, att följande af K. M. till utbetalning af Riksg:s-Kont. begärda summor måtte öfverflyttas:

på *6:te Hufvudtiteln.*

Aflöning för Styrelsen för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader jemte en dermed införlifvad Väg- och Vattenbyggnads-Korps	b:co r:dr	12,900: —
Rese- och Undersökningskostnader samt Expenser för Allmänna Arbeten		12,000: —
Arfvoden för Lärare vid Mariebergs Läroverk i de kunskaper som tillhöra Civil-Ingeniörer		1,000: —
Stipendier till Elever vid nämde Läroverk i dessa kunskapsämnen		1,000: —
Skeppsbyggeri-Institutet i Carlskrona		3,333: 16.
Premier för kreatur af ädlare slag vid Landtbruksmöten		1,000: —
Till Slöjd-expeditioners befrämjande		1,000: —
	B:co r:dr	32,233: 16.

På *8:de Hufvudtiteln.*

Serafimer-Lazarettet		4,500: —
Svenska Nykterhets-Sälskapet		1,000: —
	B:co r:dr	5,500: —

Samtlige dessa summor, med tillägg af det anslag af 30,000 r:dr, jag i en särskilt motion föreslagit för Arméens-pensionskassa, eller tillsammans 67,733 r:dr 16 sk. utgöra visserligen, utom de 8,000 r:dr jag föreslagit sistnämde anslag större än det af K. M. begärda kreditiv, summor för hvilka äfven om de efter den K. propos:n anvistes på Riksg:s-kont., en motsvarande tillgång måste

beredas. Men då i den K. propos:n Tullmedlen blifvit beräknade till endast omkring 600,000 r:dr mindre än hvad de afkastat 1849, ett ingalunda för handel och rörelse gynnande år, och tullinkomsterne böra stiga, i den mån handelsfriheten utvidgas, hvilket nu icke bör möta några betänkligheter, så tror jag att man utan fara för att räkna för högt, kan så mycket förhöja beräkningen af tullmedlen, som motsvarar tillökningen i ordinarie Riks-Staten enl. mina förslag, hvarigenom en tillgång i de för de e. o. utgifterne afsedda tillgångar upkommer, som på annat nyttigt sätt kan användas.

Begärdes på bordet.

H. Ex. Hr Gr. Löwenhjelm, Carl Axel, framställde följande motion:

Jag gär att åter förnya en motion, väckt och afslagen vid 2:e föreg:de riksdagar; ang:de beskattningen af löner och pensioner.

Denna beskattning hvilar på ingen rättvis grund, då löner bestämdt äro en art af kontrakt emellan Staten och tjenstemannen, ett kontrakt som det icke kan bero på den ene eller andra parten att godtyckligt bryta. Pensionerna äro åter den slutliga belöningen gifven åt mångärig tjenst och till större delen resultatet af de insättningar och afdrag tjenstemannen måst beqväma sig till under tjenstetiden.

Låtom oss nu tillse om någon skymt af rättsgrund finnes till denna beskattning. Jag känner icke flere källor hvaraf skatt kan tagas än egendom, eller industri, eller s. k. rörelse. Äro tjensterne egendom? nej — äro de industrie och rörelse? bevare oss Gud att det så skulle anses af tjenstemannen. Hvar finnes då principen för denna beskattning annan än godtyckets och maktutöfningens — och samma makt som nu pålägger 3 proc. kan i en framtid på lika lös grund pålägga 30 à 50 proc. ja hvarför icke?

I Statistisk synpunkt är det äfven löjligt att se tjenstemän skatta nära lika summa som hela rikets industrie, sådant det af borgerskapet upgifves. Deremot är det en lätt sak att uträkna skatte-procenten af löner, ehuru äfven här beskattningen blifver orättvis då indelta löner, och lofliga sportler icke kunna i förväg beräknas med enahanda klarhet.

Det gifves ett enda tillfälle då jag anser att R. St. vore ursäktade vid en dylik beskattning, det neml. då landet under ett ödande krig eller andra olyckor vore bragt i ett så redlöst tillstånd att penningar må tagas hvar som helst. Är då Sverige efter en 40-årig fred och under blomstrande förhållanden bragdt till sådane bistra tider? — Bort det! Eller anser man att tjenstemännen äro alltför högt lönade? — då erfarenheten likväl vittnar att de fleste lefva i bekymmer och åldras med armod — nå väl, må då den som anser tjenstemannastaterne vara alltför öfverdrifvet höga, väcka förslag om lönernes nedsättande. Det vore i alla fall bättre och redligare än att gifva

med ena handen och återtaga med den andra, och åtminstone bespara sig besväret och kostnaden af kontrollen öfver en sådan beskattning.

Det kontraktsbrott som Staten intet skulle tillåta en privat man att utöfva mot *sin* tjenare, kan omöjligen vara en Statens rättighet mot *sina* — Staten, representerad af R. H. St., som altid borde föregå med efterdömen af rättvisa och ädelhet.

Man har frågat med hvad annan beskattning den minskning som häraf skulle inträffa uti förr beräknade statsinkomster, skulle utgå. Svaret på denna fråga kan jag ej anse mig som motionär pligtig att i förväg upgifva — och jag betviflar ej att Bevilln:sUtsk. som räknar så många uplysta statsmän, nog finner utvägar dertill. Dock tillåter jag mig förskottsvis att hänvisa till Bankovinsten — till en förbättrad Ch.-Sigill.författning, till ökad skatt på Bränvinstillverkning m. fl. som är mera förenligt med rättvisan — häldst beloppet inte är större än att jag vet en Tjensteman, som ensam af den skatt som är lagd på hans löner, erlägger högre kontibrution än flere städer för deras industrie.

Jag slutar med det axiomet att intet land kan gå framåt utan rättvisa i alla sina förhållanden.

Remitterades till Bevilln.Utsk.

Föredrogs Frih. Bondes, Knut Philip, d. 23 dennes på bordet lagda motion, ang:de sättet för Tullbevillnings-frågans behandling vid innevarande riksdag.

Frih. Bonde: Sedan Hr Frih. och Landtm. behagat uplysa mig att någon felaktighet influtit i min motion, som möjligen hindrade dess remitterande till vederbörligt Utsk., så anhåller jag att få återtaga denna motion, för att i stället inkomma med en ny motion i samma ämne.

Uppå härefter framställd propos. biföll R. o. Ad. Frih. Bondes begäran att få återtaga sin ifrågavar. motion.

Föredrogs och remitterades till Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk. Gr. Liljencrantz, Gust. Fredr., d. 23 dennes på bordet lagda motion med förslag till förändring af 2 och 3 momme i 10 § af nu gällande Fattigvärdsstadga.

Föredrogs Hr Liljenstolpes, Axel Fredr., d. 23 dennes på bordet lagda motion om uphäfvande af det i Kongl. förordn. d. 24 Januari 1781 stadgade förbud för Lutherske Svenske undersåtare att bevista främmande gudstjenster.

Frih. Cederström, Rudolf: Det ämne, som här förekommer till öfverläggning, kan visserligen förefalla nog obetydligt att derpå skulle behöfva användas många ord. Sådan är icke heller min mening, men jag anser mig likväl icke skyldig undertrycka den anmärkn., att full giltighet synes ännu i dag böra tillerkännas det

upgifna skälet för stadgandet i 1781 års författning derom att man må afhålla sig ifrån främmande religioners Gudstjenst neml. det skäl (som också motionären med berömvärd noggrannhet för ämnets utförliga framställande har citerat), att berörde Gudstjenst hålles samtidigt med vår egen kyrkas och sälunda ej skulle kunna, utan försummelse i besökandet af den sistnämnda, af oss bevistas. Att vidtaga någon ändring i berörde stadgande, måtte väl icke kunna vara mycket nödigt, hälst hvarje stats-medlem, som ej råkar vara exkommunicerad, fortfarande har tillfälle att gå i de kyrkor som tillhöra vår församling. Vill han underlåta denna skyldighet och i stället, vare sig det sker af nyfikenhet eller vetgirighet, eller mähända af religiös indifferentism, som nog ofta inträffar, när den upmuntras, så må man åtminstone erkänna att härvid gå i främmande kyrka, synes verkligen en liten plikt att 10 D:r S. M. icke vara någonting för mycket riskeradt. Jag anhåller att denna min vördsamma anmärkning måtte få åtfölja motionen till vederbörligt Utsk.

Remitterades till Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk.

Föredrogs Hr Liljenstolpes, Axel Fredr., d. 23 dennes på bordet lagda motion om utvidgade rättigheter för Svenske medborgare af Mosaiska trosbekännelsen.

Frih. Cederström, Rudolf: Jemte det skriftliga anförande, som jag, då motionen afgafs, hade äran att upläsa, anhåller jag nu att mundtligen få ytterligare tillägga några ord rör:de samma motion.

Mig vill neml. synas, att ett och annat misstag influtit i motionärens framställning, såsom t. ex. derutinnan, att, om jag icke irrar mig, samtliga auktoriteter, som varit i ämnet hörda, af motionären upgåfvos hafva förordat en dylik emancipation, som nu föreslås. Att åtminstone K. Bef:h:de i Götheborgs och Bohus län icke förordat en sådan förändring, det har jag mig bekant, äfvensom man finner, om man genomläser berörde auktoritets utlåt., ganska starka skäl anförda emot enahanda förslag. Äfven har motionären icke fästat upmärksamhet dervid, att vid frågans behandling, vid sista riksdagen, K. Bef:h:de i ett eller annat län, på allt sätt sökt bekämpa dylika motioner. Om möjligen, under någon Landsh:s frånvaro, ett Landsh.-Embete har kunnat låta frågan passera utan serdeles skärskådande, men Landsh. deremot offentligen gifvit motsatta och grundligare tankar tillkänna, så bör detta väl, till den kraft och verkan det kan förtjena, uplysningsvis tagas ad notam.

Hr Liljenstolpe har vid motionens afgifvande förklarat, det han hyste det glada hopp, att denna motion skulle nu gå lättare än tillförene, emedan en och annan person, som förut lagt sig deremot, nu vore med döden afgången. Ja, Mine Hrr, så är verkligen förhållandet. Hr v. Hohenhausen, en af de mest aktade och nu efter sin bortgång djupt saknade ledamöter af detta hus, har vid föreg:de riksdag på de giltigaste grunder afrådt antagandet af berörde emancipation. Jag behöfver blott åberopa hans yttrande,

för att derigenom få ett tillräckligt stöd för det afstyrkande jag begär och tror att motionärens mål ingalunda befrämjes genom nyssbemälde sätt att insinuera sin sak; ja, för mig synes ej tvifvelaktigt, om icke motionären sig sjelf härigenom fastmera motarbetat. Jag har för öfrigt, på sätt jag förut haft äran förklara, ingenting emot att motionen, straxt till skyndsam behandling remitteras. Mitt hopp om dess förkastande står fika fast nu som förr, enär jag, med all aktning för Judarne såsom nation, dock omöjligen kan tänka mig den såsom identifierad med vår Svenska nationalitet.

Remitterades till Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk.

Föredrogs Hr Björnstjernas, Oscar Magnus Fredr., d. 23 dennes på bordet lagda motion, ang:de ett tillägg i 145 § af nu gällande Bevilln.-förordn.

Frih. Toll, Gustaf: Då jag begärde denna motion på bordet, var det för att anhålla att få förena mig i den princip, rör:de beskattning af militärers löner och förmoner, hvilken äfven H. Ex. Hr Gr. Löwenhjelm i sin motion på ett så grundligt sätt framställt. Jag vill blott såsom tillägg till motionärens förslag hemställa, om icke all betalning af Inqvarterinsmedel, som t. ex. Lif-Gardet till häst betalar till Stockholm, skulle kunna upphöra. Jag anhåller att detta yttrande måtte få åtföljа motionen till vederbörligt Utsk.

Remitterades till Bevilln.Utsk.

Föredrogs och remitterades till Allm. Besv.- o. Ekon.-Utsk. Hr Bråkenhjelms, Pehr Reinhold, d. 23 dennes på bordet lagda motion om aflåtande af en underd. skrifvelse till K. M. om förändring i skolordningen i afseende på läsningen af de klassiska språken i Elementar-skolorne.

Föredrogs och remitterades till LagUtsk. Gr. Sparres, Erik, d. 23 dennes på bordet lagda motion, ang:de en underd. framställning till K. M. om behofvet af reglemente för arbetssättet inom Hofrätterne.

Föredrogs och bifölls StatsUtsk:s d. 23 dennes på bordet lagda mem. N:o 6, med förslag till stadganden, ang:de Riksdags-Archivets vårdande och begagnande.

Föredrogs och bifölls Bevilln.Utsk:s d. 23 dennes på bordet lagda mem. N:o 1, om antagande af en kanslist utöfver den i Riksd.-Ordn:s 24 § bestämda kanslipersonal.

Anmäldes och lades på bordet ett från Exp.-Utsk. inkommet mem. N:o 5, i anledn. af erhållen anmodan om införande i Riksd.-beslutet af K. M:s nåd. skrifvelse, ang:de åtskilliga föreslagna lagförändringar.

H. R. o. Ad. åtskiljdes kl. ¼ 3 e. m.

In fidem protocolli,

Albert Munck.

Lördagen den 28 December 1850.

Plenum kl. 6 e. m.

Justerades 4 prot.-utdr. för denna dag f. m.

Uplästes en af Gr. Sparre, Erik, inlemnad sålydande motion:

Redan vid flera riksdagar hafva hos R. St. förslag blifvit väckte ang:de en nödig tillökning af tjenste-personalen vid K. Bibliotheket. Såsom grund för en sådan föreslagen tillökning har man anfört: att nämnde inrättning, som intill år 1809 egde *fyra* tjenstemän på rikets Stat, efter denna tid fått tjenstepersonalen nedsatt till *tre* ordinarie tjenstemän, och detta änskönt verkets öfriga statsanslag under samma tid blifvit *tolf*-dubbladt och tjenstegöromålen måste anses nästan i samma mån mångfalldigt ökade. I följd af detta missförhållande emellan K. Bibliothekets göromål och dess arbetsstyrka sägo R. St. redan vid 1840 års riksdag sig föranledde att anslå en summa af 1000 r:dr b:co, att under 3:ne år användas till extra biträden vid verket. Efter 1844 års riksdag, då K. Bibliothekets anslag för bok-inköp ytterligare ökades, anvisades af K. M. för samma behof ett serskildt anslag. Slutligen, och då en tillökning i verkets personal, såsom af K. M. i nåd. propos. till R. St. föreslagen, ej kunde undgå att behjertas, vidtogs vid 1848 års riksdag den nog ovanliga åtgärden, att, med afslag till det af K. M. förordade återställandet af vice Bibliothekarie-sysslan, en motsvarande summa eller 1,200 r:dr anvisades af *verkets på stat upförda anslag för böckers inköp*, till förstärkning af dess alltför fåtaliga tjenste-personal.

Ett sådant sätt att kringgå ett af K. M., genom dess nåd. propos. samt af R. St. genom dess riksdagsbeslut lika insedt och erkändt stats-behof, kan naturligtvis icke vara förenligt med det allmännas fördel eller Statens värdighet. Jag får derföre härmed vördsamt föreslå, att K. Bibliothekets å riksstaden upförda anslag för bokinköp, må oafkortadt utgå enl. sin rätta bestämmelse och att för möjligheten häraf *den vid 1809 års riksdag indragna vice Bibliothekarie-sysslan vid K. Biblioteket, med grad och lön motsvarande Prot.-sekret. vid Konungens Kansli ånyo varder upförd å rikets Stat med ett årligt anslag af 1,200 r:dr b:co.*

Anhålles om vederbörlig remiss till H. StatsUtsk.

Remitterades till StatsUtsk.

Uplästes en af Gr. Taube, Henning, Edvard, inlemnad motion af följande innehåll:

Jag får ödmjukast föreslå det R. St. måtte besluta, att *förre Läns-notarien i Upsala län, Lands-sekret. Olof Henric Förberg*, hvilken, genom iråkad obotlig sjukdom blifvit alldeles oförmögen att sin tjenst vidare bestrida och således nödsakad att begära afsked

från Läns-notarie-beställningen, hvartill lön icke finnes å Riks-staten upförd och som förthy icke medför någon pensionsrätt, *må ega att från och med d. 1 Juli 1831 upbära en årlig pension af 200 r:dr b:co*, med dervid fästadt vilkor, att denna pension, hvarken får för gäld med qvarstad beläggas, eller införsel deri meddelas, utan att pensionen skall oafkortad till pensionstagaren utbetalas.

Då Lands-sekret. Förberg genom träget och ansträngande arbete i allmän tjenst blifvit uturståndsatt icke allenast att sin innehafde tjenst bestrida, utan äfven att söka och erhålla annan, med pensionsrätt försedd, tjenst, hvarigenom hans hustru, Fru Maria Förberg, född Nordencreutz, blifvit beröfvad all rätt till något underhåll efter mannens död, får jag hemställa, att *Fru Maria Förberg*, om hon mannen öfverlefver, *må varda berättigad, att*, med ofvan föreslagne vilkor, *så länge hon är enka, upbära en årlig pension af 200 r:dr b:co.*

Om remiss till StafsUtsk. anhålles ödmjukeligen.

Remitterades till StatsUtsk.

Upläste följande af Hr Sandels, Pehr Benjamin inlemnade motion:

Härigenom anhåller jag att åter få motionera en af mig redan vid sednaste riksmöte väckt samt då, ej mindre af Hrr Banko-fullmägtige än ock af Kansli-afd:n inom BankoUtsk. gillad, ehuru sedermera, genom tillfälliga omständigheter, af pluraliteten inom Utsk:s plenum underkänd fråga, ang:de förändring uti den tid Bankoreglem:t nu bestämmer för rättigheten hos Bankens embets- och tjenstemän, att taga afsked med fulla lönen såsom pension.

Jag har härvid hufvudsakligen endast att uprepa hvad jag förra gången anförde, neml. att motionen är framkallad, lika mycket af nödig omtanka för Bankens egen säkerhet, som af skyldig rättvisa emot embets- och tjenstemännen derstädes; att för ett riktigt upfyllande af det ansvarsfulla kall, som tillhörer Bankens tjenstemän, serdeles i den högsta graden, hvilken man bör förutsätta en hvar hafva upnått, vid en framskriden ålder, erfordras oförminskade både kropps- och själsförmögenheter, helst det minsta misstag eller försummelse härutinnan kan blifva af oberäkneliga följder både för kamrater och verket, då det, såsom här är fallet, kommer i fråga att ständigt handtera millioner i kontanter och redbarheter; att en hvar som har eller behagar taga kännedom om beskaffenheten af dessa göromål, hvartill hörer bland annat, täta besök under alla årets tider och ofta flera timmar efter hvarandra uti Bankens hvalf, hvilkas instängda fuktiga och osunda luft, ovilkorligen i längden menligt inverkar på hälsan, måste finna, det Bankens embets- och tjenstemän, hvilka dessutom aldrig, i likhet med tjenstemännen i de fleste öfrige embetsverk, få begagna några ferier, tidigare än andra få erfara årens inverkan på kropps- och själsförmögenheterne; att följaktligen ingen efter upnådda **65** lefnads-år och **45** tjensteår, vidare kan upfylla sina embetsåligganden, såsom han önskade och borde; men att de som uphinna denna ålder, hvilket icke inträffar med många, nu

ändå nödgas qvarstå i verkets tjenst, emedan de för sitt och de sinas underhåll icke kunna undvara något af de förut ganska måttliga inkomsterna, samt att det äfven vore ganska hårdt om en tjensteman som, efter omkring 40 års tjenstgöring, hunnit till en ålder af 60 år, men då för sjuklighet eller försvagad hälsa, nödsakades taga afsked, skulle för sina återstående dagar se sig i mistning af den lön, han under sin, åt det allmännas tjenst, upoffrade kraftfulla ålder, åtnjutit, och hvarefter hans egne med de sinas lefnadsförhållanden, måhända sedan längre tid tillbaka, varit lämpade.

På dessa skäl hemställer jag således till Rikets nu församlade St:rs beprövande om icke pensionsrätten för Bankens embets- och tjenstemän hädanefter må tillgodonjutas vid upnådda 65 lefnadsår och efter 45 tjensteår, en hemställan som torde anses så mycket mer billig, som tjenstemännen inom Tullverket, med hvilket embetsverk Banken i detta afseende kan närmast jemföras, redan efter 30 tjenste- och 60 lefnads-år få åtnjuta hela lönen i pension; och föreslår jag i följd häraf, att de §§ uti Banko-reglem:t, som handla derom, måtte erhålla denna förändrade lydelse:

§

Den tjensteman, konstidkare eller vaktbetjent, som upnått 65 års ålder eller tjent 45 år, är berättigad att flyttas på pensionsstaten med åtnjutande, i sin öfriga lifstid, af hans hela lön.

§

Bankens embets- och tjenstemän ega att vid 60 års ålder och efter vid pass 40 års tjenstgöring, taga afsked med bibehållande af deras på Stat innehafvande löneförmåner oafkortade, då genom läkare-betyg, behörigen styrkes, att de befinnas i ett sjukligt och försvagadt hälsotillstånd.

Om remiss af denna motion till BankoUtsk. anhålles.

Remitterades till BankoUtsk.

Uplästes en af Hr Sölfverberg, Magnus Didrik, inlemnad sålydande motion:

De betydliga förluster, hvilka den genom författningarne private personer medgifne assignations-rätt på Banken i år genom inträffade konkurser ådragit allmänheten, serdeles allmogen uti från hufvudstaden aflägsne provinser, föranleda mig att härmed väcka motion om nämnde rättighets uphörande. Det förtroende desse assignationer tillvunnit sig har till en stor del berott på den missledande förutsättningen att de äro dragne på en i R. St:s Bank innestående fond, hvilket oftast dock icke är fallet, emedan denne mästendels efter behof successive insättes. Då dessutom genom en hundra-årig för de fleste okänd författning af d. 12 Mars 1750 stadgas, att ofvannämnde assignationer, om de ej ofördröjligen i Banken inlemnas, icke i utgifvarnes konkurser ega anspråk på någon utdelning förrän alla bevakade fordringar först blifvit till fullo liqviderade, synes det icke vara den lagstiftande makten värdigt att med-

gifva en rä:tighet, hvilken sålunda lätteligen blottställer assignationsinnehafvarne vid assignanternes obestånd för en total förlust af kapitalet, då det i synnerhet för i landsorten boende personer är alldeles omöjligt att kunna omedelbart efter emottagandet besörja om insättande deraf i Banken. Om remiss till vederbörligt Utsk. anhålles vördsammast.

Remitterades till BankoUtsk.

Gr. Mörner, Carl Göran Detlof, hade inlemnat 4 motioner af följande innehåll:

1:o

Motion om tillägg till 24 Kap. 5 § Rättegångs-Balken, sådant detta lagrum lyder i K. Förordningen den 18 April 1849.

Uti 24 Kap. 5 § R. B., sådant detta lagrum f. n. lyder, är vordet stadgadt: Att i Rådstufvu-rätt och Hof-rätt parterne böra genom anslag vid middagstimma dagen förut stämmas att dom å tid föresattan emottaga. Detta stadgande är för parterne både besvärligt och äfventyrligt, så till vida, att det gör ett nästan dagligt efterseende å anslagstaflorne nödvändigt och att parten, vid åsidosättandandet häraf, lätteligen kan komma att förlora sina fatalier. För att i någon mån minska denna olägenhet och detta äfventyr samt tillika bereda en lättare kontroll att vederb. expeditionshafvande ej oskäligt dröja med färdiga utslags och domars utgifvande, får jag föreslå: Att vissa dagar i hvarje vecka eller månad bestämmas, på hvilka sådane domar och utslag, som efter anslag utgifvas, skola utlemnas.

Om remiss härå till LagUtsk. anhålles vördsamt.

2:o

I anseende till det hinder i kommunikationen emellan Gottland och fasta landet, som ofta förorsakas dels af inträffande vinter och dels af upkommande motvind, storm och oväder, hafva klagande parter från nämnde provins, genom K. Brefvet d. 8 Dec. 1748, fått sig den förmån beviljad att i lagvadda mål och besvärsmål, der Under-rätt på Gottland dömt, få, emot bevis, på Wisby Lans-kansli inlemna inlagor, acter och dokumenter inom hälften af den tid, samma handlingar böra vara i Hof-rätten ingifne; hvarefter dessa handlingar, nästa post derefter, från Lands-kansliet till Hof-rätten insändas. Men denna förmån blir sedermera ofta för parterne af intet värde, enär de, i saknad af ombud, som i Hofrätten bevakar deras talan och fullgör föreskrifterne i Hof-rättens kommunikations-resolutioner, m. m., ej sällan förlora fatalierne. Det är af denna anledn. och då samma hinder, som understundom möta för handlingarnes insändande inom behörig tid ifrån Gottland till Hof-rätten, äfven kunna göra det för part omöjligt, att i rätter tid för sig derstädes ställa ombud, som jag tager mig friheten föreslå:

Att då i besvärsmål, som ifrån Gottland till Hof-rätten inkomma, det anses nödigt att vederparten varder hörd eller att domares eller annan embets-myndighets utlåt. infordras, kommunikations-åtgärden må genom K. Bef:h:des försorg få verkställas, men på klagandens bekostnad;

samt att i dylika mål. som äro af brottsmåls egenskap, Hofrättens utslag ej må efter anslag utgifvas, utan, på sätt f. n. tillgär i mål, som röra häktade personer, öfversändas till K. Bef:h:de att vederb. kungöras.

Om remiss härå till LagUtsk. anhålles vördsamt.

3:o

Nya författningar framkalla ej sällan nya förhållanden, hvilka åter göra förändrade föreskrifter i förut till äfventyrs ej afsedde hänseenden af behofvet påkallade. Sådan har, efter mitt förmenande, följden redan visat sig af de på sednare tider utkomne förändrade stadgar ang:de Fattigvården och Näringsfriheten, och det är på ett deraf upkommet förhållande, som jag skulle önska att nu få fästa det H. Ståndets upmärksamhet. Genom de nyss åberopade stadgarne hafva å ena sidan personer vunnit en utvidgad frihet att välja vistelseort och försörjningssätt, under det å den andra kommunerne fått ett skärpt äliggande att med oundgängliga erforderligheter förse kommunens i behof stadde medlemmar. Ett af de anspråk, som till följd häraf redan ej sällan framställes och sannolikt kommer att i en framtid ändå oftare väckas, derest ej de hjelpbehöfvande sättas i tillfälle att sjelfve lättare och med mindre kostnad förse sig dermed, är anspråket på bostad. Hvar och en, som något vistats på landet, känner nogsamt huru ofta det utgör föremål för Socken-stämmornas understundom rätt brydsamma öfverläggningar, att söka bereda utväg till bostad åt de husvilla familjer, som af en eller annan anledn. blifvit i saknad deraf och antingen icke kunna eller icke vilja sjelfva om anskaffande deraf gå i författning, äfvensom huruledes fruktan, att för lifstiden erhålla en besvärlig inqvartering, f. n. oftast afskräcker den, som kunde erbjuda en obegagnad lokal, att uplåta densamma. Då nu dessa förvecklingar icke sällan ledt derhän, att K. Bef:h:de nödgats träda emellan och ålägga församlingen, att åt den husville upbygga bostad, men ett sådant äliggande både medför icke obetydliga kostnader för den kommun, som detta onus drabbar, och verkar så till vida menligt, att det kan upmuntra andra att söka på samma beqväma sätt å kommunen vältra besväret för deras herbergerande, har jag trott det vara skäl att söka i tid genom förändrade föreskrifter, såvidt ske kan, undanrödja anledn:ne till det upkomna missförhållandet. Härvid har jag tyckt mig finna, att i Städerne just till följd af den derstädes införda friare flyttningen i och ur hus, utan att husvärden stått i något ansvar för hyresgästens hvarken allmänna utskylder eller personliga underhåll, mindre svårighet mött för de mindre bemedlade att sjelfve bereda sig bostad, utan att någon olägenhet för andra deraf upstått, och är det med afseende häruppå och då numera frihet att

nedsätta sig på landet är medgifven handtverkare, näringsidkare och andra, hvilka för deras rörelsers bedrifvande icke äro i behof af jord, utan snarare besväras genom nödvändigheten att för åtkommande af tryggad bostad å landet tillika skaffa sig nyttjande-rätten till en viss jord-areal, som jag tager mig friheten framställa förslag om utfärdande af en lag ang:de uthyrning af hus å landet då jord ej medföljer, och ang:de husvärds och hyresgästs ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i sådant fall, samt huru vid sådant aftal bör förhållas med upsägning, legostämma och flyttning, äfvensom huruvida ett dylikt aftal bör brytas af sedermera skedd försäljning eller icke.

Denna min motion får jag anhålla måtte remitteras till Lag-Utsk., som i händelse för frågans fullständiga behandling, sammanträde med Ekon.-Utsk. skulle anses erforderligt, är i tillfälle att sjelf sådant begära.

4:o

Olägenheterne derutaf att hafva olika flyttningstider för Stad och för land hafva redan icke sällan visat sig, ock komma säkerligen att för hvarje år blifva mera märkbara i samma mån, som gränsskillnaderne emellan Stad och land och emellan de yrken och näringsgrenar, som på ena eller anda stället bedrifvas, mera bortfalla. Det är af sådan anledn. och då våra klimatiska förhållanden icke äro sådane, att, åtminstone efter mitt förmenande, det kan för landtmannen ligga någon serdeles vigt uppå antingen flyttningen för honom inträffar d. 14 Mars eller d. sista i samma månad, men det deremot måste vara ganska obehagligt för den, som vill flytta från landet intill Staden, att nödgas utrymma sin förra bostad d. 14 Mars, men icke få tillträda den nya förr, än den sista i samma månad, som jag vågar föreslå: att *dagen för afflyttning från jord och hemman å landet bestämmes till den sista dagen i Mars månad, eller och till någon annan lämplig dag om våren samt att i sistnämnde händelse flyttningsdagarne i Stad förändras* till samma dag om våren, som för flyttningarne på landet varder bestämd, samt till den dag om hösten, som 6 månader derefter infaller.

Denna min motion torde jag få anhålla måtte till H. LagUtsk. remitteras.

Dessa motioner remitterades till LagUtsk.

Hr Printzensköld, Axel, hade inlemnat följande motion:

Enär erfarenheten mer än tillräckligt visat de skadeliga verkningar, som uphäfvandet af 50 § konkurslagen d. 12 Mars 1830 för allmänna krediten medför, får jag vördsamt föreslå, det nämnde lagrum måste återställas till gällande kraft och ang:de cessionant, som vid början af konkursen finnes bysatt, samma förhållande hädanefter inträda, som ägde rum innan K. M:s nåd. förordn. d. 10 Juni 1841 utkom. Jag anhåller om remiss å denna min motion till vederbörligt Utsk.

Remitterades till LagUtsk.

Upläste en af Hr Ekenstam, Israel, inlemnad sålydande motion:

Denna motion torde vara vigtigare än första påseendet gifver vid handen, och jag vågar derföre härvid påräkna H. Ståndets upmärksamhet.

Förtroendet till *vaccinationen* är inom landet till större delen förloradt. I allmänhet tillhör det den forskande vetenskapsmannen, att framkalla och meddela naturens dolda sanningar: Folkombudet och mennisko-vännen tillhör att lyssna till framträdande allmänna föreställningar och att ur dem utleda åtgärder i menigheternes sanna intressen.

Hvar och en, som velat höra den gängse meningen i det angifna ämnet, har säkerligen mött hopade röster af följande innehåll:

1:o "Vaccinationen duger, *minst sagt,* till intet. De natur-"liga koppornes vidsträckta och ständiga härjningar bevisa detta, "äfven på många ställen der vaccinationen blifvit, efter sednare "åsigter, repeterad. — Sjelfva vaccinens beskaffenhet har, *möjli-"gen* i en forntid, varit gagnelig för det afsedda ändamålet; men "ingen tänkande lärer numera kunna tro, att vaccinen skall ega "sin första genuina beskaffenhet af *Ko*-koppor, efter att hafva ge-"nomgått de individuela vättskorne hos de många millioner *menniskor*, "hvilka, utan matierens förnyelse, tillegnat sig densamma under de "förflutne 54 åren."

2:o "Vaccinens *helsosamma* beskaffenhet undgår ej en ser-"skild misstanka, hos alla dem som känna, att vaccinen hemtas, "till större delen, från aflastnings-orten eller debouchéen, för all "skör-lefnad, (stora barnhuset i hufvudstaden) der en oförminskad "betydlig stamm af veneriskt smittade barn ständigt finnes. Det "är väl sannt, att ingen betviflar den anställde läkarens noggranna "omsorg, att endast från de synbart friska barnen hemta den vac-"cin, som derifrån sprides öfver hela landet; men man föreställer "sig, att läkarens bästa upmärksamhet är dervid otillräcklig, då det "är en erkänd mening, att veneriska giftet kan i åratal ligga omärk-"ligen fördoldt i menniskokroppen."

3:o "Under sådane förhållanden är det ett förhatligt och up-"rörande våld, att, vid förlust af medborgerliga rättigheter (t. ex. "af allmän undervisning, med mycket annat mera) anbefalla för-"äldrar, att på sina barn, och i fortsättning på hela nationen, fort-"planta de vaccinationen stundom åtföljande, och länge derefter "fortfarande krämpor och Chroniska åkommor, af ofta oförklarlig "beskaffenhet, åtminstone af oförklarligt ursprung."

Utan afseende på vetenskapsmännens, sins emellan, mycket skiljaktiga upskattning af Ko-koppornas värde och nytta såsom skyddsmedel, har jag nu endast framställt de gängse meningarne om användandet. Det är ej mitt ändamål att undersöka huru mycket af dem eger sanningen till grund; sådant ligger utom mitt fack. Men i opinionernes tidehvarf, har jag trott mig, på en gång, göra styrelsen och de styrda, en verklig tjenst derigenom, att nu framföra desse gängse meningar, och att föreslå medel till misstroendets un-

danrödjande. Inom min familj har jag för många år tillbaka begagnat vaccin från det i London för sådant ändamål befintliga kostall. Den kom mig tillhanda genom en numera afl. läkare, som för anskaffningen använde en härvar:de diplomats benägna åtgärd. De deraf upkomna koppor hade en mycket långsam gång, och liknade, äfven till utseendet, långt mera verkliga mennisko-koppor, än de vanliga skyddskopporna. Då vi nu ega inom riket 2.ne af nationen underhållne vetenär-anstalter, en i hufvudstaden och en i Skara, så synes det ej böra medföra någon synnerligen ökad kostnad om vid hvardera af desse inrättningar alltid funnes åtminstone *ett* (säger ett) tjenligt kreatur för detta ändamål, hvarigenom duglig vaccin kunde *oafbrutet* öfversändas till hvarje provincial-läkare inom riket. Det är för tillvägabringande häraf, som jag vördsamt föreslår, att R. St. täcktes till K. M. framställa en underd. önskan i ämnet, sedan detsamma först blifvit vederbörligen behandladt af Besvärs- och Ekonomi-Utsk., dit jag anhåller om remiss af detta ödmjuka mem.

Remitterades till Allm. Besv.- o. Ekon.Utsk.

Gr. Mörner, Otto Gabr., hade inlemnat en motion af följande innehåll:

Med anledn. af vid förledet plenum af Frih. Bennet väckt motion, som föreslog att R. St. måtte till K. M:s disposition bevilja ett årligt anslag af **6000** r:dr b:co, för att genom denna summa upmuntra Svenska konstnärer, på sätt: att desse kunde beredas arbete genom beställningar för kyrkor och andra Statens byggnader, får undertecknad, som på det högsta vet värdera Frih. Bennets fosterlänskt varma nit och intresse för Svenska konsten och dess idkare, äran fästa R. o. Ad:s upmärksamhet på ofvannämnde motion och tillika, för att i någon mån bidraga till konstens bevarande och dess idkares förkofran, föreslå några af behofvet påkallade förändringar af dispositionen af de äskade **6000** r:dr och att yttra sina tankar i detta ämne.

Det finnes troligen ingen, af Sverges nu församlade Ständer, med ringaste konstsinne och smak, som icke vet att hålla den konstnärlige motionären räkning för hans i alla afseenden vackra motion, men jag kan icke öfvertyga mig att konstsinnet inom Sverge lyftes genom några tusende riksdalers anslag till en enda branche af alla konstgrenar. En sann konstnärs existence beror endast och allenast på konstsinnet i ett land, och det är detta konstsinne för den bildande konsten och all konst i allmänhet, som ger lif och näring åt dess talanger; det synes derföre vara af högsta vigt, att på alla uptänkliga sätt söka inympa konstsinne i jemnbredd med vanlig skol- och universitetsbildning hos de upväxande, på det desse i en framtid må, kraftigare än vi, kunna inse behofvet af konstens återuplifvande och dess idkares upmuntran. Sättet huru detta skall ske, är icke svårt att upgifva, ty vi behöfva blott vid våra undervisningsverk låta det theoretiska och praktiska af måla-

re-

rekonsten gå hand i hand med den öfriga undervisningen; detta bör i synnerhet, utan serskilte eller högst ringa anslag kunna ske vid våra universiteter och gymnasier, hvarest lärare i ritkonsten äro anställde, och om deras platser i en framtid komma att besättas med skickliga lärare, som utom den vanliga undervisningen i rita och måla, vetenskapligt ordnade och vårdade våra läroverks nuvar. och blifvande konstsamlingar samt offentligt föredrogo allmän konsthistorie, så synes målet i detta fall vara vunnet. I alla utländska hufvudstäder och till och med i städer af andra ordningen, såsom Frankfurt, Cöln, Düsseldorf, Nürnberg, Augsburg, jemte en mängd städer i Holland, Frankrike och Italien, existerar redan länge det allmänna konstsinne, som bör väckas hos oss i Sverge, och följden deraf är, att hvarje stad äger större eller mindre, mer eller mindre utmärkta konstsamlingar eller muséer jemte konstnärer, som på ort och ställe utöfva konsten och på egen hand, oberoende af akademier, bilda elever, som ofta öfverträffa dem, som bildas vid en målare-akademie. Sådane samlingar äro till större delen ställda under utöfvande konstnärers vård och tillsyn, och det är icke nog att de konserveras och underhållas, det allmänna konstintresset bjuder äfven att förvärfva nya utmärkta alster så väl af lefvande som hädangångne konstnärer. I åtskilliga Italienska stater, hvars kloster, kyrkor och andra publika inrättningar äga gamla konstsaker, som genom tidens tand och i brist af tillräcklig vård börja nalkas förstöringen, brukar man, för att skydda konstsakerne från totalt förfall, låta kopiera de gamla utmärkta taflorna och taga dessa i utbyte mot kopior, som ofta af en församling eller kloster anses ega mera värde emedan hon är ny, och på detta omtänksamma sätt vinnas flera ändamål, ty utom det att Staten för ringa medel förvärfvar månget ypperligt konststycke, sysselsättes talangfulle konstnärer och de gamla konststyckena konserveras. I vårt grannrike Danmark, har Ständerne beviljat ett årligt anslag af 6000 r:dr endast till inköp vid museum af lefvande konstnärers arbeten; äfven detta bevisar att Danmark, som äger en mängd konstalster och en utmärkt väl organiserad målare- och bildhuggare-akademie, hvarest målarekonsten tillika läres *praktiskt*, i konstbildning och intresse på intet vis står efter andra länder. Äfven hos oss i Sverige har sedan några år visat sig ej ringa spår till intresse för konsten och dess idkare, synnerligast genom Konstföreningens vackra sträfvan att genom inköp af yngre konstnärers arbeten bidraga till deras existence och upmuntran, och om än en konstnärs lif icke helt och hållet derigenom kunnat försäkras för brist, synes man nu ej mera böra frukta för dess ålderdom, aldenstund våre konstnärer, inseende behofvet af understöd på ålderdomen, af egen drift för artister och litteratörer bildat en pensionskassa, som torde förtjena R. St:s upmärksamhet och bevågenhet. Men då jag anfört huru man i utlanden anser nödvändigt att konstbildningen, som eger sin djupaste källa uti konsthistorien, går i jemnbredd med den allmänna, anser jag mig tillika böra fästa upmärksamhet på artisten Mandelgrens konsthistoriska forskningar och åberopa ett af

honom i April månad 1849 inlemnadt underd. mem. rör:de konserverandet af målningar och andra konstverk, tillhörande K. M. och Staten. I detta mem., H. M. Konungen föredraget af Statsrådet för Finance-ärenderna, meddelar Mandelgren de erfarenheter han gjort under sin å egna medel företagna utrikes resa i Europas civiliserade länder från 1838 till 1843 och under hvilken tid han hufvudsakligen studerat restaurations-konstens flere brancher äfvensom vården af konstsaker i allmänhet. Denna vigtiga vetenskap är i alla länder och vid alla konstsamlingar ansedd som högst nödvändig och respective Regeringar hafva, genom bittra erfarenheter af vandalismens förstörande kraft, funnit sig nödsakade att genom bestämd lön vid Staten fästa sådane personer som allvarligen studerat densamma för att derigenom, så vidt möjligt är, hindra konstverkens förstöring och genom duglige personer få sådane saker som tarfva restauration i ordnadt skick. Mem. meddelar äfven huru, genom okunnige restauratörer och kringresande charlataner, mången för konsthistorien dyrbar fornlemning för evigt gått förloraad; till slut lemnar det en kort öfversigt om *underhållandet* och *tillståndet* af i Sverge befintlige konstskatter och framställer i underd:het behofvet af en konservator. Hr Mandelgren åberopar att en sådan redan funnits under Gustaf III:s tid, och att denne konstälskande Konung, inseende nödvändigheten af en Garde des Tableaux, dertill utnämnt artisten Hallblad, hvilken han, i brist på andra tillgångar, gaf dåvar:de vakanta miniatyrporträtt-målare-lönen vid akademien för de fria konsterna. En annan för fosterlandet och konsten hedrande propos. i det underd. mem., var, att Staten måtte inlösa Hr Kanslirådet Krutmejers dyrbara gravyrsamling, den rikaste och vackraste i Sverge, och att man derigenom kunde hoppas, genom Hr Kanslirådets biträde, få den samling vi redan ega, tillika med den Krutmejerska, vetenskapligt och kronologiskt ordnad samt försedd med katalog. Denna underd. propos. synes mig böra behjertas icke allenast derför att vi, genom att tillegna oss den dyrbara samlingen torde kunna, tillika med den vi äga, upvisa en af de vackraste i Europa, utan jemväl derför att vi kunde få begge *ordnade*, ty hvartill tjenar en konstsamling, som befinner sig i ett fullkomligt chaos? Att en konservators tillsättande är nödvändigt se vi genom anställandet af sådane vid utländska muséer, och ytterligare genom en af våre äldre och mest aktade konstnärer, som i Frankrike och Holland förvärfvat sig ett aktadt namn, neml. Hr Professor Forsell, som fördelaktigt yttrat sig om Mandelgrens skicklighet och bevisat restaurations-konstens vetenskapliga värde. Äfven i sistl. October ingick Mandelgren till Regeringen med ett ytterligare mem., i hvilket han beklagade de nya bittra erfarenheter han under sina sednaste resor haft om konstverks förstöring, och anhöll i underd:het, i stöd af sitt förra underd. mem., att K. M. i nåder täcktes hos R. St. föreslå en propos. om anställande af och aflöning för en konservator; såsom ledning för pröfningen af det underd. mem. bifogade Mandelgren en förteckning på anslagen och tjenstemanna-personalens aflöning, äfvensom konstverkens underhållande och nyas inköp vid K. museum i Berlin och hvilken han

under innevar. sommar på stället afskrifvit. Af hvad som i meranämnde begge mem:r är anfördt, kan hvar och en som behagar genomläsa dem, med lätthet finna huru föga ändamålsenligt det är att ställa dyrbara konsthistoriska minnesmärken, som träffas inom Sverges landamären under respective pastorers- och kyrkoråds inom församlingarne vård, emedan desse *ofta icke veta* hvilka skatter de ha under sina händer, eller i följd af andra åligganden nödgas uraktlåta dem eller i månget fall betrakta det hela som gammalt skräp. Genom dessa begge omständigheter har månget konstverk så väl af Svensk som utländsk origine för evigt gått förloradt. I nyare tider har man, till fromma för konstbildningen, vid våra akademier och gymnasier börjat ordna ett slags konsthistoriska kabinetter och Hr Mandelgren har i sitt underd. mem. äfvensom i sina till Witterhets-, Historie- och Antiquitets-Akademien ingifne berättelser, fördelaktigt omnämnt desamma, men tillika beklagat att den gamla vandalismen på månget verk likväl ej aldeles kunnat förekommas och vårdandet och iståndsättandet af dessa konsthistoriska samlingar mötes af de största svårigheter; och huru är väl annat möjligt, då vi väl veta, och af Hr Mandelgrens skrifvelse ytterligare erfara, att restaurations-konsten och konstsakers vårdande såsom special-studium uptager en mans hela verksamma lif! I anledn. af hvad jag redan haft äran anföra, och på det en framtid, vid betraktandet af sådana facta, ej må beskylla vår nutid och vårt stånd för liknöjdhet för våra förfäders efterlemnade minnen af deras kulturhistoria, och då jag i alla delar öfverensstämmer med Frih. Bennet om ett anslag af **6000** r:dr b:co årligen, vågar jag hos R. o. Ad. föreslå ett specielt användande af dessa **6000** r:dr och främst föreslå ett årligt anslag åt en konservator, hvars åligganden må blifva att hafva tillsyn öfver Kronans och Statens konstverk samt ansvara för tarfvande restaurationer. Jag föreslår således:

1:o Till lön åt konservator, till hvars instruction ett projekt bifogas	r:dr	**666:**	**32.**
konservators resor och dagtraktamente . . .	„	**200:**	—
Restaurationers utförande	„	**666:**	**32.**
eller tillsammans b:co r:dr	„	**1533:**	**16.**

2:o Till inköp af Kanslirådet Krutmejers gravyrsamling med thy åtföljande konstbibliothek under ett visst antal år att utgå med **1000** r:dr årligen.

3:o Till inlösandet af konsthistoriska monumenter, gamla altartaflor m. m. och främst Råda kyrka i Wermland, hvilken bygd i början af **1300**-talet och prydd med målningar från **1323** och **1494**, äger ett aldeles eget konsthistoriskt intresse, och bör räddas från ett dylikt öde som träffade Edshults kyrka i Jönköpings län, hvilken från samma tid och af samma intresse, såldes till vedbränsle och dess predikstol förvandlades till hundkoja: b:co r:dr **1000**.

4:o Till yngre talangfulle konstnärer, för taflor till kyrkor eller andra Statens offentliga byggnader, hvilka i utbyte mot gamla

originaltaflor kunna bekomma nya kopior eller andra kompositioner 2000:

5:o Till Artisternas och Litteratörernas pensions-kassas kapitalfond, en inrättning åt hvilken R. St. icke allenast bör glädja sig, då den sträfvar att på ålderdomen skydda våra konstnärer från verklig nöd, utan äfven genom bidrag understödja 466: 32.

S:ma b:co r:dr 6000: —

Då jag nu till R. o. Ad:s varmt fosterländska pröfning vågat framställa mina oförgripliga meningar i detta ämne, anhåller jag att denna motion må remitteras till StatsUtsk. för att handläggas i sammanhang med Friherre Bennets, jemte andra som kunna hafva sammanhang med enahanda ämne.

Projekt till Instruction för Konservator.

1:o Konservators åliggande är att hafva noga tillsyn om samlingar, som tillhöra K. M:s Slott och Museum, äfvensom konstverk, hvilka befinnas vid Akademier, Gymnasier, embetsverk och andra Staten tillhörande egendomar, samt biträda de af K. M. eller Staten förordnade tjenstemän som hafva samma konstsaker under sin vård, med nödiga råd och uplysningar, till K. M. eller vederbör. styrelse ingifva förteckning å bristfällige konstsaker samt kostnadsförslag å deras iståndsättande, jemte det han för anvisade medel skall ansvarsfullt restaurera hvad, som tarfvas.

2:o Konservatorn är skyldig att vid påfordran sjelf eller genom af honom inöfvade personer iståndsätta alla sådana konstverk, som under benämning skulptur, måleri, koppar-, stål-, träd- och stentryck, stridsvapen, rustningar, sadelmunderingar samt gamla Kongl. drägter med dyrbarheter och broderier, hvilka förvaras i s. k. arsenalen eller ock klädeskammaren m. m.

3:o På det brist af duglige konservatorsämnen ej må upstå, åligger konservatorn derjemte att inöfva yngre personer med anlag hvilka kunna biträda honom vid arbetens utförande.

4:o De konstverk, som tillhöra K. M. och kronan eller Staten få ej vid något tillfälle förflyttas utom K. M:s eller Statens slott, egendomar eller hus, utan vid nödig reparation antingen iståndsättas på den plats de tillhöra eller i konservatorns attelier, på det inga förbytningar, underslef eller kopieringar må ega rum.

5:o Konservatorn eger rättighet infordra förteckningar å konstverk af ofvannämnde beskaffenhet, af de tjenstemän, som hafva vården öfver dylika, samt det skick i hvilket de befinna sig. Likaledes åligger dessa tjenstemän, att om något konstverk tarfvar restauration sådant hos konservatorn anmäla, på det ej må ske som hittils varit fallet, att de råka i total förstöring.

6:o Konservatorn åtnjute en årlig lön af 666 r:dr 32 sk. b:co, erforderlige redskaper och materialier bestrides af Statens medel, äfven lemnas honom nödig arbetslokal der någon restauration skall utföras och biträde af, vid samlingarne anställde, betjenter. Då resa företages bekostas den af K. M:s och Kronans me-

del, beräknad efter skjust med 2:ne hästar samt dagtraktamente efter K M:s resereglemente.

Begärdes på bordet.

Hr Stråle, Nils Wilh., hade inlemnat ett sålydande mem.:

Det torde vara Lagstiftarens pligt, att tillse, att, om någon blifver af en annan förfördelad eller förolämpad, den anfallne må äga i Lag stadgad utväg, att få saken af domstol pröfvad och erhålla den uprättelse, hvartill han må vara berättigad. Ett förhållande har likväl synts mig nu mera hafva upstått, hvarigenom motsatsen äger rum och jag har trott mig böra derå fästa upmärksamhet.

Enl. gällande Lag är hvar och en, som inför Domstol angifver eller tilltalar en annan för brott eller lagöfverträdelse, skyldig att stå i ansvar för angifvelsen och, i fall den finnes obefogad, gifva den tilltalade uprättelse. Denna skyldighet åligger äfven alla Allmänna Åklagare och sträcker sig jemväl till de högsta, Konungens Justitiæ-cantzler och R. St:s Justitiæ-ombudsman, i afseende på de åtal, som de anställa eller låta utföra. Men det har visat sig, att äfven i andra fall, der icke åtal inför domstol ägt rum, fråga upstått huruvida desse embetsmän, i utöfning af sine åliggande, gjort hvar man rätt.

För 32 år sedan inkom till Konungens Högste Domstol klagomål emot den då var:de Justitie-cantzleren, hvilkens utlåt. infordrades. Justitie-cantzleren invände då, att han icke lydde under Högste Domstolen utan vore Konungen allena ansvarig för utöfningen af sitt embete. Ärendet anmältes inför Konungen i Stats-rådet och, efter mycken öfverläggning, blef Konungens beslut, att då klagomål emot Justitie-cantzleren inkomma, sådant bör anmälas hos Konungen, som förklarar, huruvida han sjelf vill uti Högste Domstolen deltaga i ärendets behandling eller icke, och i alla fall förordnar någon person att å Justitie-cantzlersembetets vägnar ärendet i Högste Domstolen öfvervara. Härigenom blef det således afgjordt, att, i fall någon skulle finnas vara af Justitie-cantzlern förorättad eller förolämpad, laga Domstol finnes för ärendets behandling. Ett eller annat klagomål mot Konungens Justitie-cantzler har sedermera inkommit och blifvit i föreskrifven ordning handlagdt, men icke varit af beskaffenhet att föranleda någon åtgärd.

Hvad deremot angår R. St:s Just.-ombuds:m., så visar det sig för det närvar. ett annat förhållande. Väl innehåller 7 § af Instructionen: "Skulle, emot förmodan, Just.-ombudsm. någon Domare, embets eller tjensteman utan skäl tilltala eller tilltala låta, "eller genom obehörige tillmälen och olaglige påståenden förolämpa, vare han till ansvar och pligt derför, lika med Aktorer i allmänhet, efter lag och författningar skyldig;" men detta stadgande kan icke komma i fråga att tillämpas i annat fall, än att åtal skett inför domstol, hvilken då är behörig döma öfver den reconventionstalan som af den anklagade kan anställas. När Just.-ombudsm.-embetet inrättades och instruktion derföre lemnades, föreställde man

sig, att Just.-ombudsm:n skulle för sin embets verksamhet iakttaga de gränsor, som uti grundlagen och instructionen finnas utstakade och då kunde man icke inse möjligheten deraf, att personer, emot hvilka åtal icke blefve anställdt, skulle kunna blifva af Just.-ombudsm. förorättade eller förolämpade. Erfarenheten har nu visat motsatsen sedan Just.-ombudsm. velat åt instruktionens föreskrift om hans åliggande att utreda lagskipningens tillstånd i riket, gifva den tydning, att dermed afses icke blott öfversigten af sådane förhållanden i allmänhet, hvilka kunna föranleda Just.-ombudsm. att föreslå ändringar eller förbättringar uti gällande lagar och författningar, eller utvisa, att missbruk finnas, hvilka borde afhjelpas och förekommas, utan att derutöfver Just.-ombudsm. äfven vore behörig att, å embetets vägnar, ingå i granskning af serskilda mål af en helt och hållet egen beskaffenhet och uttala sitt omdöme om behandlingen deraf och det domslut som blifvit meddeladt. En fri granskning af domstolars och embetsmyndigheters förhandlingar är genom tryckfrihetslagen medgifven, men under vilkor, att handlingarne eller ett fullständigt sammandrag deraf, eller species facti, befordras till trycket, så att allmänheten deraf kan fatta ett bestämdt omdöme om rätta förhållandet. Skulle derutöfver tillvitelser göras emot domare, parter eller vittnen, som äro för dem förnärmande, så är vägen genom tryckfrihetslagen öppen, att göra åtal, och vinna upprättelse. Detta angår likväl endast sådane skrifter, på hvilkas författare sjelfve det beror att befordra skriften till trycket eller icke. Så är icke förhållandet med Just.-ombudsm:s embetsberättelser. Desse skola ovilkorligen tryckas och utdelas, hvilket icke beror på Just.-ombudsm:s fria vilja och tryckfrihetslagens föreskrifter kunna följaktligen, i afseende på dem, icke emot honom tillämpas. När nu Just.-ombudsm. icke begagnar den honom, lika med hvarje annan Svensk man, tillkommande frihet, att, på sätt tryckfrihetslagen föreskrifver, ingå i granskning utaf afdömda mål, utan han å embetes vägnar upträder både såsom Åklagare och domare, då upstår ett förhållande som icke öfverensstämmer med det begrepp om rätt och rättvisa vi hitintills gjort oss i vårt fria fädernesland. Just.-ombudsm. är då upphöjd öfver lagen och kan saklöst uttala de mäst förnärmande och förklenliga omdömen om andre personer, hvilka såsom domare, parter eller vittnen haft beröring med någon rättegång. Ett fält öpnar sig så vidsträckt, att man derå icke kan se någon gräns. Just.-ombudsm:n förklarar en dom vara stridande emot klar lag. Om den så vore skulle domaren enl. 1 Cap. 12 § R.B. mista embetet. Tillvitelsen är således af den svåraste art. Är det tillständigt, att ingå i granskning af den i ett mål förekommande bevisning, hvilken vanligen är af beskaffenhet, att egenteligen röra samma mål serskildt, så kommer man lätt till att förklara, att en person vittnat falskt, eller att den icke varit vittnesbär eller varit vanfrägdad eller antyda att domslutet härflutit af brottsliga bevekelsegrunder eller att parten genom sanningens fördöljande eller vanhederlige medel, utverkat domslutet; med ett ord, ingen som haft del i någon rättegång kan göra sig fullt säker, att icke af Just.-ombudsm., uti hans embets-berät-

telse, genom uttalade omdömen blifva förorättad eller förolämpad, utan att han vet hvar eller huru han skall vinna upprättelse. Att jag här uttryckt mera det möjliga än det troliga är tydligt; men det möjliga bör af lagstiftaren förutses. Tryckfrihetslagen är, såsom förut nämndt är, här icke tillämplig. Någon annan lag eller författning härom finnes ej eller att tillgå och ett verkeligt rättslöshets tillstånd har således för det närvar. inträdt i detta hänseende.

För att afhjelpa denna brist uti vår lagstiftning, får jag vördsamt föreslå, att vid 7 § af Just.-ombudsm:s instruktion må göras följande tillägg:

Förmenar, i annat fall än då åtal inför domstol skett, någon, vare sig enskild person. korporation, embetsmyndighet, embetsman, tjensteman eller domare, sig af Just.-ombudsm., vid utöfningen af hans embete, vara förorättad eller förolämpad, äge att sin klagoskrift till Konungen uti Dess Just.-Stats-expedition ingifva. Konungen höre deröfver Just.-cantzleren och förordne sedan, om skäl dertill finnes, Just.-cantzleren eller annan person å Just.-cantzlerssembetets vägnar, att, uppå den klagandes ansvar, i hvad angifvelsen rörer, åtal i laga ordning anställa.

Angår saken enskild person, korporation, embets eller tjensteman, underdomare eller öfverdomare, varde åtalet anställdt inför Konungens Högste domstol.

Är åter fråga om ledamot eller ledamöter i Konungens Högste domstol anställes åtalet inför Riksrätt, så sammansatt som 102 § R. F. föreskrifver.

Om remiss till LagUtsk. anhålles vördsammeligen.

Remitterades till LagUtsk..

Uplästes och lades till handlingarne ej mindre ankomne prot.-utdr. från de öfriga RiksSt:n, neml. från Höglofl. PresteSt. af den 18 och 21 samt från Wällofl. BorgareSt. och Hederv. BondeSt. af den 21 och 23 dennes, än ock 2:ne från förstnämnde Stånd communicerade motioner, den ena af Comminister Beckman om en billig och mera rättvis fördelning af den allmänna bevillningen och den andra af Lector Wallman om föreläggande för R. St:s StatsUtsk. att i ett sammanhang till R. St:s granskning och afgörande framlägga hela statsregleringen, med afseende på såväl Statsverkets tillgångar som utgifterne inom alla hufvudtitlarne.

H. R. o. Ad. åtskiljdes kl. ½ till 8 e. m.

In fidem protocolli,
Albert Munck.

Måndagen den 30 December 1850.

Plenum kl. 10 f. m.

Justerades ett prot.utdr. för d. 28 dennes e. m.

Justerades pleniprot. för d. 14 dennes.

Då härvid förekom Hr von Hohenhausens, Carl Ludv., afgifna yttrande, rör:de Hr Stjernsvärds, Gustaf Mauritz, förslag till förändrad organisation af Sveriges Landtförsvar, blef detta yttrande upläst på begäran af

Hr Stjernsvärd, som derefter skriftligen anförde:

Som jag förnummit att mina 2:ne motioner om förändrad organisation af landtförsvaret förliden gårdag till Utsk. afgått, anhåller jag i enlighet med min i 58 § Riksd.Ordn. tillerkända rätt, att till prot. få afgifva följande tillägg för att till Utsk. afsändas:

Det är med en viss förundran, som jag af det justerade prot. för d. 14 dennes inhämtat det af Hr af Dalström,, Landsh. och Militär-Befälhafvare på Gottland, således detsamma som *General-Guvernör* å nämnde ö, uttalade ogillande af de förändringar *förslaget N:o 2* innehåller rör:de den Gottländska National-beväringen, då likväl dessa förändringar, om de erhölle verkställighet, obestridligen komme att lända till National-beväringens, såväl ekonomiska fördel, som förökade tjenstbarhet. Den af den värde ledamoten omordade konvention, utgör visserligen en öfverenskommelse med menigheten; men den kan lika lätt ändras, som den i de af mig föreslagne delar är af behofvet påkallad att blifva det.

Samme värde ledamot har äfven påstått, att öfvergången från Landtförsvarets närvar. organisation till den af mig i *förslaget N:o 2* förordade icke kunde ske utan *rubbning* och *omstörtning* af grundlagen samt öfrige samhällsinstitutioner; således, att, hvad jag föreslagit, stode i strid med samma grundlag. Hvad öfvergången angår, så låter den verkställa sig, dels genom successiva *indragningar* af nu befintliga korpser och befattningar, dels genom successiva *sammanslagningar* af andra äfven nu befintliga korpser. Ang:de indragningarne, så hafva vi fullständig erfarenhet derom, att de lika lätt låta verkställa sig med korpser som med befattningar. Lif-Drabantkorpsen, Adelsfanan, Konungens eget Värfvade reg:te lemna ojäfviga bevis härföre. Hvad åter sammanslagningarne angå, äro de lika verkställbara som förvandlingarne från *en* korps till *flere;* något som, till föga fromma för det allmänna bästa och ändamålsenligheten, utgjort ett ständigt älsklingsföremål för våra militärorganisationer. Lifreg:tets förvandling till 3:ne korpser; Nerikes och Wermlands reg:te till 2:ne reg:ten, Smålands Kavalleri till 2:ne korpser; Östgötha Lif-grenadierers till 2:ne reg:ten, o. s. v. lemna ett tillräckligt stöd för hvad jag här anfört. Att för öfrigt hvad jag föreslagit icke står i ringaste strid med

grundlagen, finner hvar och en, som vill sammanställa innehållet af 57 § R.F. med hvad jag i min motion af StatsUtsk. yrkat.

En annan värd ledamot af detta Stånd har, vid justering af sitt i ett föreg:de plenum afgifna yttrande, ogillat den af mig föreslagna utarrendering, för Kronans räkning af indelta arméens boställen. Att jag är af en motsatt åsigt med honom, har jag i förslaget framstält, och är jag öfvertygad att StatsUtsk. icke skall underlåta att taga i nogsamt öfvervägande de af mig härföre anförda motiver.

Under åberopandet af hvad 1:sta Afd:n af *förslaget N:o 2* innehåller, om olämpligheten att aflöna indelta arméens befäl medelst boställen, har jag velat fästa upmärksamheten på följande i förslaget förbigångna förhållande. Af mina motståndare anföres såsom skäl för boställenas bibehållande för vissa grader, att befälet i motsatt fall skulle sakna tillfälle till bostäder. För att likväl detta skäl skall hålla hvad man kallar streck, borde ju åtminstone alla bostads-boställen vara *bebyggde*. Detta är dock icke fallet, utan saknar 128 st. karaktärshus, hvars upbyggande förslagsvis af Krigscoll:m blifvit beräknad till 540,000 r:dr b:co. Vore det väl klokt, egde det väl minsta skymt af pligtenlig hushållning med Statens medel, att utgifva, rättare sagdt bortkasta denna betydliga summa, då erfarenheten utvisar att af de boställen som *nu* med karaktärshus *äro* försedda (338 st. och af hvilka det antal som under sednare tiden blifvit upbyggda, 106 st. kostat 350,329 r:dr 31 sk.) allt färre och färre antal af innehafvarne bebos? — Ytterligare har jag, såsom skäl till bifall för den af mig föreslagna förändring af befälets aflöningssätt, ansett mig böra anmärka, huru härmed för det närvar. tillgår. Vid de värfvade reg:tene utfalla nemligen lönerne qvartalsvis, vid de indelta åter *ett* år efter sedan de äro förtjente; ett förhållande som obestridligen måste föranleda skuldsättning och vingleri, eftersom kredit å de oundgängligaste lefnadsbehofven svårligen kan påräknas under dylika tiderymder.

Beträffande Hr von Hohenhausens nu uplästa justerade yttrande får jag till prot. förklara mitt högeliga ogillande deröfver, att ett Konungens Statsråd här på detta rum, under skydd af sin riksdagsmannarätt *ex officio*, således på embetets vägnar, kunnat *så* yttra sig, som Hr von Hohenhausen öfver det af mig aflemnade förslag N:o 2 till Landtförsvarets organisation, då samma yttrande, om det afgifvits uti Konungens konselj, skulle, genom den brist på oväld det innebär, gjort honom saker till grundlagsenlig påföljd. Undgår likväl Hr von Hohenhausen i detta fall nämnde påföljd, qvarstår dock alltid dess yttrande, äfven om det inom detta hus oanmärkt får passera, såsom ett af honom sjelf framkalladt bedömmande af dess varande och blifvande handlingssätt. Om det är han eller jag som kan sägas hafva velat "*desorganisera*", arméen, derom torde framtiden, möjligen samtiden, icke underlåta att fälla sitt omutliga domslut.

Detta anförande remitterades till StatsUtsk.

Öpnades Hrr Elektorers lista vid val af en ledamot i Allm. Besv.- o. Ekon.Utsk., att inträda under den ordinarie ledamoten N:o 1753 Hr Hedenstjerna, Wilhelm, från och med d. 2 Januari 1851 beviljade 3:ne veckors ledighet; och befanns dertill hafva blifvit utsedd: N:o 342 Frih. von Stedink Styrbjörn.

Öpnades jemväl Hrr Elektorers lista vid val af suppleanter i Utsk:n, och hade dertill blifvit utsedde i

Allmänna Besvärs- och Ekon.-Utskottet:

efter N:o 2025 Hr von Heidenstam, Johan Fredrik;
N:o 1352, Hr Bongenhjelm, fullm. Gr. Lagerberg, Carl Sven Axel.

i Expeditions-Utskottet:

efter N:o 2282, Hr von Printzencreutz Bernhard Wilhelm;
N:o 1765 A. Hr Adlerstråhle, Fredrik Ernst Lebrecht.

Föredrogs StatsUtsk:s mem. N:o 7 med återlemnande af en dit remitterad af Nils Jepson från Malmöhus län väckt motion, ang:de förtydligande af K. Brefvet d. 4 Dec. 1830, rör:de brefbäringsskyldigheten; och ansåg R. o. Ad. denna motion tillhöra Allm. Besv. o. Ekon.Utsk:s behandling.

Föredrogs StatstUsk:s mem. N:o 8, innehållande anmälan om anledn. till anmärkn. emot föredragande Statsrådet och chefen för Sjöförsvars-Depart:tet.

Denna anmärkn:s anledn. remitterades till Const.Utsk.

Anmäldes och lades på bordet följande från StatsUtsk. inkomne mem. och utlåt:n.

N:o 3, med den till rikets nu församlade Ständer af fullmäktige i Riksg:s-kont. afgifna berättelse;

N:o 9, i anledn. af K. M:s nåd. skrifvelse, ang:de medels anvisande till Topografiska korpsens arbeten samt till fortsättning af de pågående fästningsbyggnaderne under nästkommande år;

N:o 10, i anledn. af K. M:s nåd. propos., ang:de åtgärder för upförande af en byggnad emellan Carl XIII:s torg och operahuset i Stockholm;

N:o 11, ang:de medels anvisande till fortsättning af fästningsbyggnader vid Carlsborg under nästkommande år;

N:o 12, ang:de förskott å aflöningen för den hos RiksSt:n och Utsk:n anställda betjening; och

N:o 13, i anledn. af K. M:s nåd. skrifvelse, ang:de medels anvisande till fortsättning af fästningsbyggnaderne vid Waxholm, Carlsten och Carlskrona under nästkommande år.

Frih. Bonde, Knut Philip: Jag anhåller att R. o. Ad. godhetsfullt behagade ursäkta att jag ånyo framställer min motion

rör:de behandlingssättet af tullbevilln:n vid innevar. riksdag. Jag erkänner min okunnighet om rätta tydningen af grundlagens ord, men hvad andemeningen vidkommer, tror jag mig riktigt hafva upfattat densamma, att neml. R. St. endast böra framlägga hufvudgrunderna för en tull-taxa, men att det deremot tillkommer Regeringen att utarbeta sjelfva detaljerna deraf. För mig är det neml. ofattligt att uti ett Bevilln.Utsk., bestående af 48 ledamöter, alla dessa ledamöter, skulle kunna ega all den kännedom, som erfordras för att i detalj upställa en tull-taxa. Jag har ändrat den förut i ämnet ingifna motionen, emedan anmärkn:r blifvit framställda mot dess form, och sedan jag af flera ledamöter erhållit uplysning om, att den i sitt förändrade skick icke mera vore stridande mot grundlagen, vågar jag ånyo framställa den, i hopp att nu remiss derå till Utsk. måtte medgifvas, då det sedan må bero på Utsk. att derå fästa det afseende, som motionen förtjenar. Som jag vid förra tillfället upläst så väl inledningen som motiverna till motionon, torde det vara nog om jag nu endast upläser sjelfva förslaget innehållande: "Att R. St:s handläggning af tullbevillnings-frågan vid innevar. riksmöte inskränkes till bestämmande af den ungefärliga summa, som såsom tullbevillning till nästkommande riksmöte Konungen eger att till Riks-Statens behof årligen låta upbära, samt af de hufvudgrunder, efter hvilka Regeringen må uprätta den blifvande tulltaxan med dithörande stadganden, hvilkas utarbetande utaf R. St. *för denna gång* åt Regeringen öfverlemnas".

Efter upläsningen häraf tillade Frih. Bonde:

Jag uprepar att det visserligen torde vara möjligt, att jag misstager mig, om rätta tydningen af grundlagens ordalydelse, men tror likväl, att denna motion öfverensstämmer med dess andemening, helst Riksd.Ordn. förutsätter att riksdagen ej skall räcka längre än 3 à 4 månader, och det under så kort tid säkerligen blefve omöjligt för Bevilln.Utsk. att åsätta riktiga tullbestämmelser, då det gäller flera hundrade serskilda varuartiklar. För öfrigt tror jag det ur politisk synpunkt vara af högsta vigt, att förändringar göras för att åt näringarne gifva lif, men utan konseqvens i tulltaxan, är det omöjligt att vänta sig något gagn för näringarne.

Den härjemte inlemnade motionen, hvilken endast i afseende på det nu uplästa förslaget afvek från Frih. Bondes d. 23 dennes väckta och sedermera återtagna motion, begärdes på bordet.

Hr Weidenhjelm, Ernst Aug. upläste 2:ne sålydande motioner:

1:o

I 25 Kap. 5 § R. B. stadgas, att hvad under-rätt dömt i grofvare brott, som till dess domstol höra, ej må i fullbordan gå, utan att dess ransakning och dom skall till Hof-rätten sändas att der först pröfvas och skärskådas; såsom då någon gifves skuld för det, som å lif eller ära går, försmädelse emot Gud jemte åtskilliga andra deri upräknade brott. Åt detta stadgande har praxis seder-

mera gifvit den vidsträckta tillämpning, att underställningen bör ega rum, ehvad den anklagade blifvit sakfälld eller befriad; men då stadgandets mening och grund uppenbarligen åsyftat att i möjligaste mån bereda den anklagade trygghet mot ett svårare straff, än lagen för hans gerning bjuder, synes underställningen icke heller rätteligen böra ske i annat fall, än då den anklagade blifvit för det åtalade brottet till ansvar fälld; en sats, som äfven gjort sig gällande i det af Lag-beredningen utarbetade och på en sann accusatorisk princip grundade förslag till ny rättegångs-ordning. Om något undantag härifrån bör ega rum, torde det inskränkas till den enda händelse, då brottet går å lif, i hvilket fall äfven samhället, i sina heligaste rättigheter förnärmadt, synes hafva grundade anspråk att brottet icke lemnas ostraffadt; — och på dessa grunder samt för befrämjande af ett annat, ehuru underordnadt syfte, eller minskning i Hofrätternes arbete, som, genom den i detta hänseende hittills följda praxis, utan egentligt ändamål i betydlig mån ökas och försvåras, får jag äran föreslå en sådan ändring och förtydligande af 25 Kap. 5 § R. B:n, *att, med undantag af det fall, då brottet å lif går, någon underställning af Under-rätts dom rör:de de i sagda lagrum med dithörande författningar i öfrigt omnämnda brott hädanefter icke må ske, der ej den anklagade blifvit för åtalade gerningen till saken fälld;* i sammanhang hvarmed en annan, på enahanda grund hvilande lagbestämmelse torde vara af nöden, den neml., att *Öfver-rätt ej må, utom i berörde undantagsfall, ålägga den anklagade högre straff, än under-rätten honom ådömt, der ej åklagare eller målsegare besvär öfver domen anfört.*

Bland de i ofvannämnde lagrum upräknade brott af underställnings-egenskap förekomma jemväl "hugg och slag å stjuf- och "svärföräldrar, så ock oqvädingsord emot dem"; men då dessa brott i lag endast blifvit med penninge-böter belagda, och verkställighet i dylika frågor af under-rätts beslut, der det ej öfverklagas, torde vara af vida mindre betänklig natur, än i åtskilliga urbota mål, der underställning icke blifvit i lag påbjuden, får jag vördsamt än ytterligare föreslå, *att mål ang:de slag och oqvädingsord mot stjuf- eller föräldrar hädanefter icke skola Hof-rätts pröfning underställas.*

2:o

Bland ofta öfverklagade olägenheter i lagskipningen, torde upmärksamheten väsendtligen böra fästas vid svårigheten för domaren, att med tillbörlig noggrannhet bestämma ersättningen för en äfven till verkligheten ostridig skada, då någon viss grund ej är för handen, hvarefter beloppet kan mätas. Då föreskrifter i lag för domarens förfarande i detta hänseende saknas, har praxis härutinnan utvecklat ett bruk, som nu blifvit nära nog såsom lag antaget, att neml. åt gode män, hvilka parterne sjelfve må tillkalla, öfverlemna skadeståndets bestämmande. Men då parterne härigenom icke kunnat tvingas att åtnöjas med gode männens beslut, och dem följaktligen icke kunnat förvägras att klagan deröfver hos domaren föra,

har denna dymedelst blifvit återförsatt i samma brydsamma ställning, som han genom frågans förvisning till gode män sökt att afhjelpa. Nödvändigheten af fullständiga bestämmelser i detta afseende har icke allenast mer och mer visat sig i lagskipningen, utan äfven tid efter annan föranledt yrkanden derom vid serskilda riksdagar. I ett eller annat fall har man ock härigenom kommit till något resultat, såsom i fråga om ersättning för uplåtelse af jord till allmänt behof, och den princip, hvarpå den härom utfärdade författning hvilar, har ock fått en vidsträcktare tillämpning i det af Lag-beredningen utarbetade och af motiver åtföljda förslag i 28 kap. af R. B:ns första del. Då detta förslag numera blifvit från trycket utgifvet och således för hvar och en finnes tillgängligt, har jag ansett öfverflödigt att innehållet deraf här uprepa; men då jag vid en närmare granskning deraf trott, att den brist, jag ofvan antydt, skulle kunna afhjelpas genom antagandet af berörda förslag med de modifikationer, som nuvarande lagstiftning och förhållanden påkalla, får jag vördsamt äran föreslå, att R. H. St. täcktes för sin del besluta en lag i förut omförmälta syftning, dervid de jemkningar och förändringar i Lag-beredningens förslag, som ofvannämnda omständigheter bjuda, torde af LagUtsk., dit denna motion kommer att remitteras, lämpligast och bäst kunna upgöras.

Dessa motioner remitterades till LagUtsk.

Hr Ribbing, Arvid: Vid den af Hr Weidenhielm väckta motion, att mål skola underställas Hof-rättens pröfning endast när den anklagade blifvit sakfälld, undantagandes då saken går å lif, får jag anmärka att enl. nuvar. stadgande de mål, som angå försmädelse emot Gud, ehvad det af obetänksamhet eller upsåt skett och gäckeri med Gudstjensten, äfven skola underställas, men hvilka mål Hr Weidenhielm vill på förenämnde sätt undantaga, säkerligen tillkommit under åtanka hos lagstiftaren att lika vigtigt som hvars och ens timmeliga lif är, lika om ej mera vigtigt är att hindra alla förnärmelser mot en hvars andeliga lif hvars skydd och förkofran är Statens högsta ändamål. Derföre offrar och hvarje god medborgare sitt lif för Statens. Och lagförändringarne böra ej afvika från denna grundsats om än det icke är fråga om annat än rättegångs-ordningen och en noggrannare behandling för mål, som äro af en högre art.

Min anmärkn. anhåller jag måtte få åtfölja förslaget.

Detta yttrande skulle åtfölja den nyss beslutade remissen af Hr Weidenhielms ifrågavar. motion.

Hr Weidenhielm upläste vidare följande motion:

Om man granskar författningarne rör:de upbörds- och exekutions-verket inom riket, så finner man den principen genomgå dem alla, att den högre auktoriteten eller embetsmannen står i ansvarighet för den närmast lägre; men, om än denna princip synes vara den lämpligaste att åstadkomma skyndsamhet och ordning, äfvensom säkerket för så väl K. M:s och kronans som enskildes egendom, i den mån sådan kan komma under dessa embetsmäns för-

valtning, så synes, för att bringa denna stränga princip till någon öfverensstämmelse med så väl juridisk rätt som moralisk billighet, att den lägre tjenstemannen icke bör tillsättas utan sin närmaste förmans hörande och icke förr, än s. k. upbördsborgen af honom blifvit ställd. Att sålunda tillgår vid tillsättandet af Lands-sekret-, Lands-kammer.-, Räntmästare-, Magistrats-personers- och Kronofogde-befattningar hvilar alltså på denna rättsgrund, men att Länsmans-tjensterna tillsättas utan iakttagande häraf, är således en brist i de härom gällande befordrings-lagar. Det är neml. kunnigt och uppenbart, att Kronofogdarne omöjligen kunna utan biträden medhinna de dem föreskrifne åligganden, att jemte indrifningen af kronans upbörd från i distriktet ofta boende många tusende personer, förrätta alla derstädes förekommande utmätningar till ett antal af flere hundrade; och då den Kronofogden anslagna Upbördsskrifvarn icke heller härtill förslår, utan följaktligen Länsmännen måste till sådant biträde användas, inträffar icke sällan, att Kronofogden, som för deras åtgöranden är ensam ansvarig, blir tvungen att, utan den minsta af honom sjelf begången felaktighet, af egna medel vidkännas dryga ersättnings-utgifter för de förres vårdslöshet och försummelse. I den mån Länsmannen nu vore skyldig att för de medel, som i detta afseende kunde honom anförtros, anskaffa vederhäftig borgen till visst belopp, vore Kronofogden åtminstone till någon del skyddad mot dylika förluster, och om han derjemte berättigas att vid Länsmans ledighet uprätta förslag på någon af honom för ordning och redbarhet känd person till tjenstens återbesättande, vore äfven konseqvens i denna del af befordrings-väsendet iakttagen.

I anledn. häraf får jag vördsamt äran föreslå, att genom en författning varder bestämdt, att vid hädanefter inträffade ledigheter till Länsmanstjenster, kungörelse derom i allmänna tidningarne införes, med föreläggande, att ansökningar, åtföljde af behörige meritförteckningar och vederhäftig borgen för en upbörd af t. ex. 500 r:dr b:co skola inom viss kort tid t. ex. en månad, aflemnas till Kronofogden i orten; hvarefter denne eger att ofördröjligen uprätta förslag å trenne till platsen kompetente personer, samt, jemte sitt förord för någon viss ibland dem, ansökningshandlingarne till K. Bef:h:de insända.

Remitterades till Allm.Besv. o. Ekon.Utsk.

Hr Rosenblad, Bernh., upläste 2:ne motioner af följande innehåll:

1:o

Jag har i en förut aflemnad motion antydt den allmänt gängse ehuru oriktiga föreställningen om sedan 1809 oafbrutit ökade skattebördor och ökade statsutgifter. Hvad som underlättar denna falska föreställning, är den förvillande jemförelse, som kan upkomma emellan äldre Riksstater och de närvar., derföre att i de förra indelta räntor och kronotionde uptogos efter kronovärde och de kronan behållna efter lågt statspris, under det att de nu alla beräknas

efter markegång samt att i den äldre tiden de presterskap, skolor, hospitaler m. fl. förlänta räntor och spanmål icke voro i Riksstaten synliga. Då det likväl är af en stor vigt för bedömandet af denna vigtiga del af statsförhållanderne, att ega tillgång till klar och säker jemnförelse emellan tidpunkten, då vårt nya statsskick började och nu, får jag föreslå, att R. St. måtte hos K. M. anhålla att K. M. måtte i nåder låta utarbeta en jemförelse emellan Stats- och Riksgälds-verkens alla inkomster och utgifter år 1809 och nu (för förstnämnda är dock icke inberäknadt krigskostnaderne) äfvensom af de serskilta bördor, såsom rotering o. d. m. som serskildt till fördel för Staten (ej någon enskildt kommun) åligger de skattskyldige, bestämdt utvisande i hvad mån någon skatt eller statsbörda tillkommit, uphört, ökats eller minskats.

2:o

Såsom allmänt är bekant, öpnas med instundande år en Verldsexposition i London af de förnämsta slöjdalster, hvilken lärer komma att räcka till September. Från alla verldens delar ditföras det förnämsta, dess konstflit eger att erbjuda, och från flera länder t. ex. Amerika och Frankrike ditströmma härar af teckniska vetenskapsmän, industri-idkare och handtverkare för att lära. Till och med i det lilla Danmark oaktadt de stora upoffringar det nödgats göra för försvaret af sitt sjelfbestånd, har man med framgång öpnat subskription för att kunna ditsända en dylik beskickning. Otvifvelaktigt blir der äfven för vår konstflit mycket att lära.

Jag får sålunda föreslå:

"Att R. St. måtte till Konungens disposition ställa 5000 r:dr b:co att användas till understöd för teckniska vetenskapsmän, skicklige industri-idkare och handtverkare, som besöka den stora slöjd-expositionen i London".

Men då denna snart börjar, så får jag vördsamt hemställa, att om H. StatsUtsk. skulle gilla den tanka, som ligger till grund för denna min motion, densamma snart måtte företagas till afgörande.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Rosenblad upläste ytterligare 3:ne sålydande motioner:

1:o

Enl. nu gällande Bevilln:s-förord:n. äro alla enskildta kapitaler utlånta efter 5 proc. och lägre ränta lagligen fria från all bevillning, och utom Privat-bankerne, äro sådane aktie-bolag, som stundom åtnjuta en afkastning af 30 proc. och derutöfver, såsom t. ex. gamla Sjöförsäkrings-bolaget, endast deraf i bevillning underkastade en afgift af 5 proc.

5 proc. å sin lilla utdelning måste äfven Götha Kanal-bolag betala, ehuru det för ett stort allmänt företag upoffrat 3 millioner r:dr b:co, och derå haft en högst ringa afkastning, under många år ingen, och för det närvar. ej alla år 1 proc. för en del och ½ proc. för de öfriga aktierne.

Detta förhållande torde finnas obilligt. Jag får sålunda alternatift föreslå:

"att Götha Kanal-bolag befrias från all bevillning å utdelningen å dess aktier, så snart utdelningen ej öfverstiger 1 proc. för år räknadt å aktie-kapitalet".

eller,

— "att bevillningen å utdelningar å Götha Kanal-aktier bestämmes till samma proc. som utdelningen utgör af aktie-kapitalet.

2:o

Jag får vördsamt föreslå, att det af Tulldistriks-chefen W. Karström, med en rik sakkännedom och vidsträckt praktisk erfarenhet utarbetade förslag till Tull-taxa för inkommande varor måtte blifva antaget med följande förändringar.

Artikeln: *Arsenik:* härvid tillägges "för öfrigt förbjudes".

Böcker . . . . . fria.

Bränvin alla slag ℔ 5 sk. 4 r:st.
Thara 23 proc.

Lin ohäckladt . . . . fritt.

Smör L℔ . . . . . 1 r:dr.

Vin på fastager ℔ . 4 sk.

„ „ buteljer „ . 8 „

Tharan öfverlemnas åt K. M. att i nåder låta bestämma efter närmare undersökning för serskilta vinslag.

Ull . . . . . fritt.

Underrättelserne:

(Nuvarande) § 13. Egare af fartyg, som för inhemsk eller utländsk räkning vid svensk skeppshvarf nybyggas, berättigas, att sedan fartyget kommit i fullfärdigt skick och sådant inför Generaltullstyrelsen styrkt blifvit, tillgodonjuta återställande af tullumgälderne för de skeppsförnödenheter, dem egaren genom behöriga intyg visar, hafva varit till fartygens tackling och utredning använda och för sådant ändamål från utrikes ort införda.

De skeppsförnödenheter, hvarmed ett Svenskt från utrikes ort återvändande fartyg blifvit försedt, äro icke underkastade tull, så länge de förblifva i samma fartygs bruk, äfven om de i detsamma från Svenskt nederlag blifvit utförda.

3:o

Då 1812 års Bevilln:s-förordn. antogs, hvilken till sina hufvudgrunder ännu är gällande, afsåg man att på ett någorlunda billigt sätt beskatta all inkomst. Man fastställde sålunda afgifter å fastigheter efter värdet, å annan rörelse efter afkastningen, och penninge-förmögenheten trodde man sig derigenom åtkomma, att man stadgade ett bevillningen motsvarande afdrag vid liqvider af räntor

öfver

öfver 5 proc., under en tid då allmänna räntefoten var 6 proc. Första åren var också upskattningen af fastighetsvärden och inkomst af rörelse någorlunda rättvis, men sedan den s. k. minimi-tabellen infördes och dess afsigt så olika upfattades i olika län, att t. ex. en Landsh. t. o. m. på detta rum offentligen förklarade, att han tillämpade den såsom maximi-tabell, har den orättvisa upkommit, att Skåne, t. ex i förhållande till verkliga värdet troligen icke erlägger $\frac{1}{3}$ i bevillning mot länen kring Stockholm, oaktadt det både njuter den stora fördelen att få betala de ordinarie räntorne efter kronovärdi, och troligen genom enskiftena med flere orsaker, på de sista 50 åren stigit mer i värde än de andra Provincerne. Upskattningen af behållen inkomst af handel och rörelse (utom bergverken, för hvilken jemförelsevis obilliga grunder måste följas) har också nedsatts nästan i samma förhållande som handeln och industrien tid efter annan tilltagit. (Uplysande bidrag härtill lemna de nummer af Aftonbladet mot slutet af 1846, hvari upgifter öfver all taxering å rörelse i städerne utöfver minimi-afgiften lemnas). Också är det numera de i allmänhet svagt lönade embetsmännen, hvars inkomster vanligen kunna på runstycket beräknas, som betala jemförelsevis den drygaste bevillningen och mången fattig embetsman i Stockholm erlägger större bevillning än en handlande, som på sin rörelse, utom kostnaden för en yppig lefnad, förvärfvat en stor förmögenhet. Och penninge-förmögenheten hvilken nu i allmänhet fruktbar göres efter 5 proc., är med undantag för aktie-bolag, lagligen alldeles skattfri, hvilket är så mycket obilligare, som i våra tider det är troligen den som mäst behöfver samhälls-inrättningens skydd.

Vid sista riksdag föreslog jag vissa jemkningar t. ex., en billigare skala för minimi-tabellen för fastighetsvärdena på landet, men för det man ej trodde sig kunna vinna en fullkomlig rättvisa, afslog man den billigare fördelning som lättligen kunnat tillvägabringas. Då en beskattning eller bevillning, lagd på all slags inkomst otvifvelaktigt är den rättaste om ock en alldeles fullkomlig taxering ej kan upnås, och man i de länder der insigterne förmodligen i detta hänseende såsom i England äro störst, kommit till denna erfarenhet, får jag föreslå "att R. St. måtte hos K. M. i underdånighet anhålla, att K. M. måtte låta utarbeta och till nästa riksdag förelägga R. St. ett förslag till Bevillning lagd på all slags inkomst, så väl af fast egendom som rörelse och af penninge-förmögenhet, med de stadganden i afseende på verkställigheten, K. M. kan bäst finna upfylla ändamålet".

Härefter tillade Hr Rosenblad: Jag hoppas framdeles kunna öfverlemna till Bevilln.Utsk. Engelska Billen öfver inkomst-taxan, hvilken blifvit mig tillskickad från Lund, men genom ett misstag ännu icke kommit mig tillhanha. Jag anhåller om remiss till Bevilln.Utsk. af denna min motion.

Dessa 3 motioner begärdes på bordet.

Hr Tham, Casper Wolrath, upläste följande motion:

Sedan K. M. genom den nåd. Förordn. af d. 6 Juli 1849 i tvenne hufvudsakliga afseenden bestämt de allmänna läroverkens organisation, neml. de båda s. k. Bildnings-liniernas sammanställning inom samma läroverk, samt Gymnasiernas och Skolornas förening under samma styrelse, så är en dermed åsyftad enhet i dessa hänseenden tillvägabragd. Längre kunde icke heller enheten f. n. gerna utsträckas, och hvar och en erfaren Skol-lärare har derföre med största tacksamhet mottagit den af K. M. nådigst lemnade friheten att välja mellan bibehållandet af det gamla på klassläsning grundade skolsystemet och antagandet af det nyare med fri flyttning förenade vexel-undervisnings-systemet. En befallning att allmänt antaga det sednare skulle till sina följder hafva varit så mycket mera betänklig, som den nya skolans målsmän öppet erkänt, att detta lärosätt ännu icke är tillräckligt utbildadt, och att, ehuru de vidblifva sjelfva principen, de både efterhand gjort och ännu ytterligare behöfva göra förändringar i detaljerna.

En närmare öfverensstämmelse mellan de båda Skolorna måste dock förr eller sednare tillvägabringas, ty så väsendtligen olika, som deras lärosätt nu äro, kunna de svårligen fortfara att länge förblifva. Ehuru de båda åstadkommit goda resultater, måste dock slutligen endera principen befinnas ega företräde framför den andra, eller ock en förmedling mellan dem båda åstadkommas.

Ett sådant förmedlings-system har Föreståndaren för en enskild Läro-inrättning, Akademie-adjunkten Ramström, framställt i en af honom utgifven skrift: *Förslag till ett i vissa delar nytt Skolsystem.* Författaren till denna skrift förordar den Gamla Skolans klass-läsning, såsom lämpligare, i synnerhet för det alltid större antalet af ynglingar med medelmåttiga eller svagare naturgåfvor, hvilkas undervisning Staten måste besörja, så vida en allmännare bildning skall kunna tillvägabringas och så vida ett tillräckligt antal af kunniga och arbetsamma embetsmän på de underordnade tjenstegraderna skall beredas. Men han visar tillika, att en tillräckligt fri flyttning kan ega rum, utan att utsträcka den så långt som det nyare Skol-systemet medgifver. Han förordar således en klassflyttning, friare än den Gamla Skolans, så att i allmänhet flyttning i språk och vetenskaper kan ske oberoende den ena af den andra och att en fullständig ämnesflyttning kan ega rum på den lägre afdelningen. Han ådagalägger slutligen, huru denna flyttning kan utan svårighet verkställas vid hvarje termins början eller slut.

Skulle nu genom en sådan förmedling enstämmighet i åsigter kunna förberedas och enhet i läromethoder derigenom slutligen tillvägabringas, så vore detta en sak af den största vigt, och ett bemödande i denna riktning förtjenar onekligen att verksamt understödjas. En utgift för detta ändamål har så mycket mera skäl för sig, som ett något mindre antal af lärare erfordras och således en årlig icke obetydlig lönebesparing beredes genom antagandet af detta förmedlingsförslag, i följd af den lärda liniens och real-liniens närmare förening, än som nu är försökt i några af de gamla Skolorna.

Med anledn. häraf, äfvensom af Adjunkten Ramströms mångåriga och gagneliga verksamhet för undervisningens befrämjande, torde det tillåtas att föreslå, att ett till nästa riksdag fortfarande årligt anslag af 2000 r:dr b:co måtte beviljas för Adjunkten Ramströms läro-inrättning, samt att detta anslag efter K. M:s nåd. ompröfvande må utgå af de medel, hvilka R. H. St. för läroverken och undervisningen anordnat.

Begärdes på bordet.

Frih. Cederström, Rudolf upläste 2:ne motioner af följande innehåll:

1:o

Bland de sätt, dem samhället eger att använda, för betygande af sin tacksamma åminnelse af sina utmärkta män, gilla hjertat och känslan företrädesvis den omvårdnad, som egnas åt de hädangångnes efterlefvande anhörige. En kall marmorsten på grafven, en glänsande ärestod, en gyldne minnespenning, må gerna för efterverlden bevara snillets och förtjenstens rätt till hågkomst, men den angelägnaste omsorgen bör dock blifva att skydda för nöd och brist dem, som på jorden stått med de bortgångne i närmaste förening.

Skalden och Tänkaren Thomas Thorild, Professor Regius och Bibliothekarie i Greifzwald, död år 1808, har efterlemnat en ännu lefvande, och numera i hög ålder stadd Enka. Vid mannens frånfälle befanns, enl. hvad Geijer, jemte Silfverhjelm och Carlander, i deras tio år sednare afgifne anmälan för prenumeration å Thorilds samlade skrifter, yttrat, att "dessa skrifter voro *det enda arf*, Thorild kunnat lemna åt en älskad familj, hvars skydd och stöd han, genom alla en husfaders dygder, alltid, och slutligen i ganska svåra och förstörande tider, var; hvadan man gjorde sig desto mera försäkrad, att Svenska allmänheten med tillfredsställelse ville omfatta detta tillfälle att egna ett offer åt minnet af en man, hvars snille skulle gjort hvarje land heder, och nu, efter döden, hedrade det fädernesland, der för hans lycka föga fanns något rum". Men denna påräknade fördel blef, — såsom af Professor Atterbom i dess värderika arbete: "Grunddrag af Svenska Vitterhetens häfder", femte delen, vitsordas, — i timligt afseende för Thorilds anhörige alldeles ingen. "De fingo", fortfor han, "ej röna huruvida Svenska nationen vore hugad att underlätta deras vilkor. Om någon, förlagskostnaden öfverskjutande, summa hann inflyta, kom dock till dem ej ett runstycke deraf; den gick samma väg, som åtskilliga Thorilds skrifter, hvilka nu synas för alltid förlorade. Det ena med det andra försvann neml. i oredan af den konkurs och sinnessjukdom, som tyvärr afslutade förläggarens, den hedervärde Bokhandlaren Wiborgs bana". Professor Atterbom anför härefter de ädla uttryck, hvarmed den ofvanomförmälde, af Geijer år 1818 skrifna, anmälan slutar sig: "Vi känna ingen heligare, mer rörande, menskligare rätt, än den sena, som vederfares, då tacksamheten ej mera finner sitt föremål, utan måste lägga sin krans — på ett stoft".

Genom sin noggranna, utförliga och samvetsgranna karakteristik öfver Thorild, har Professor Atterbom nylifvat aktningen och tillgifvenheten för hans minne. De öfverdrifter, som i åtskilliga riktningar vidlådade detta eldiga snille, isynnerhet vid dess första frambrytande, hafva blifvit framställde utan försköning; — de frihets dyrkande illusioner, som bländade, den stridslystnad som hänförde honom, äro icke förborgade; — men kärnan af hvad Thorild ville och älskade; hans brinnande nit för hvad han ansåg sannt, skönt och rätt vara; hans sjelfupoffrande verksamhet för hvad han trodde utgöra fosterlandets och menskliglietens väl; hans mångsidiga kunskaper och ovanliga lärdom, på ett hedrande sätt vitsordade af hans samtids mest frejdade skalder och vetenskaps-idkare, en Herder, en Klopstock, en Jacobi, en Johannes von Müller m. fl.; hans lifliga bemödanden för den litterära granskningens oväld och rättvisa; hans, om än icke i allt antagliga, dock alltid märkliga och på bildningens gång i vårt fädernesland inflytelserika estetiska theorier: alla dessa egenskaper och förtjenster hafva framstått i en klar dag. Det tillhörer oss numera endast att åt hans Enka räcka en stödjanfle hand, hvaraf hon är så mycket mer i behof, som hon, "hittills boende hos sin måg, Professoren Florello i Greifswald, delande hans trånga, men af kärlek och tålamod förljufvade vilkor", har nyligen, efter hvad från Tyskland förmäles, genom hans dödliga afgång, sett sig beröfvad äfven denna sista tillflykt.

Att Svenska Akademien för några år sedan för en gång hugnade Fru Thorild med en penninggåfva, tacknämlig för henne och berömlig för Akademien, må ej förtigas; men gåfvan måste lämpas efter tillgångarne, som äro ringa!

Visserligen har Kongl. Svenska Regeringen, vid Professor Thorilds död låtit utgå en sålunda upsatt resolution: "Enkefru Thorild beviljas i nåd. en årlig pension ur Akademiska kassan (i Greifswald), dock *icke öfver* 200 r:dr". Men de som innehade styrelsen öfver kassan, uttydde detta så, att de egde ge, *under* den nämnda summan hvad de behagade; hvilket i följd deraf blef endast 75 r:dr. Någon rättelse härutinnan blef från högre ort icke meddelad. Jag anmäler denna omständighet, enl. Prof. Atterboms upgift i nämnde dess verk, pag. 407. Enhvar lärer inse huru alltmer otillräckligt ett så ringa årligt understöd måste för den ålderstigne Enkan vara. Sjelf är hon en obemedlad Prestdotter från Södermanland; och har i sitt fädernesland icke mer någon annan vän att påräkna, än vännerne af den ädle och snillrike man hon tillhört såsom maka. Må hon få erfara, och snart erfara, att Sverige, om än hjelpen länge varit fördröjd, dock nu, vid den nya förlust hon lidit, med välvilja erinrar sig det namn hon bär, och att detta land är, villigt att från armodets bekymmer freda Thorilds Enka!

Jag vågar alltså vördsamt föreslå, att en pension måtte af R. St. anvisas åt Enkefru Gustafva Thorild, född von Kowsky, att för dess återstående lifstid, med Femhundra r:dr b:co årligen, utgå.

Vid afgifvande af denna vördsamma hemställan, önskar jag, till undvikande af allt missförstånd, yttra några ord, som prot. må

bevara, ehuru Stats- och Exp.Utsk:n nog lära inse, det dessa ord ej behöfva inflyta i den expedition, som blefve en följd af mitt förslag, derest det, som jag hoppas, röner en godhetsfull upmärksamhet. Jag åsyftar neml. här att förklara, det min anhållan om pension för Fru Thorild icke är framställd såsom något slags försonings-offer för de motgångar, som i Sverige träffade hennes afl. man: — jag menar den rättegång och dom, som förde honom i en fyraårig landsflykt. Denna dom var utan tvifvel i juridiskt hänseende fullkomligt välgrundad; dess verkställighet kunde, under dåvar. allmänna förhållanden, icke utan Statens våda afböjas; dess för honom oangenäma verkningar förmildrades teml. snart genom utnämningen till Professor och Bibliothekarie vid Svenska Pommerns Universitet. Äfvenledes skulle hans rika snille hafva spridt en än vidsträcktare och mer välgörande dager kring sig, om icke den beklagliga polemik, hvari han, uti den redligaste ursprungliga afsigt, men af själens eld uptänd till en alltför liflig stridshetta, fördes längre än för skaldekonstens fromma önskligt varit. Säkert är emedlertid, att hans vältaliga nitälskan för sanning, ljus och rätt, var lika upriktig, som kraftig och hänförande; hans manliga hat till allt förtryck, vare sig att det för hans tanke framstod vålladt af en laglös despot, eller af en pliktförgäten aristokratie, eller af en tygellös demokratie, eller af menniskohjertats egna, okufvade passioner, eller af *någon* yttre öfverväldigande kraft; dessa hans lågande känslor för det ädelt menskliga, förenad med en stark och hög, ofta och hjertligt uttalad kärlek till den lagbundne Konungen och till det trofasta fäderneslandet; hans outplånliga vördnad för dem han ansåg vara mensklighetens välgörare, men framför allt för insedda pligternas helgd; dessa, säger jag, äro de minnen, som, i varaktig klarhet, omgifva hans bild; de påkalla vår tacksamma hugkomst, och vi såra ingen bland de aktningsvärde och snillebegåfvade män, dem han fordom i litterära torneringar bekämpat, då vi, medelst understödjande af hans lefnadsföljeslagarinna i hennes sista lefnadsdagar eller år, hembäre en länge förtjent gärd åt Thomas Thorild.

2:o

Uti afgifven propos. ang:de Statsverkets tillstånd och behof har K. M. behagat i nåd. föreslå R. St. dels att till åtskillige kanaler, slussar, hamnbyggnader och elfrensningar lemna anslag, dels ock att, för befrämjande, medelst lån eller anslag utan återbetalningsskyldighet, af utdikningar och aftappningar af sanka trakter och sjöar till beredande af odlingsföretag, anvisa **100,000** r:dr b:co att, under tre år, med en tredjedel om året, utgå. Jemväl är, i samma nåd. propos., uti sammanhang härmed, föreslaget, att för Styrelsen för allmänna Väg- och Vattenbyggnader jemte en dermed införlifvad Väg- och Vattenbyggnads-korps måtte anslås **12,900** r:dr årligen i tre års tid, äfvensom, till rese- och undersökningkostnader samt expenser för allmänna arbeten, **12,000** r:dr årligen för tre år. Likaledes förordas arfvoden för lärare, och stipendier för elever vid Marieberg i kunskapsämnen, som tillhöra Civil-ingeniörer.

Under förhoppning att R. St. till så nyttiga föremål måtte vara benägna att anvisa erforderliga medel, vågar jag vördsammast hemställa, om icke, till ett fullständigt ernående af de med ofvanomförmälde arbetsföretag åsyftade samhällsförmåner, det vore af vigt att bestämma sådane stadganden, som kunde tillförsäkra ifrågavar. anläggningar ett framtida vidmakthållande. Hittills har afsyningen varit den sednaste åtgärd, som, å det allmännas vägnar, med hvarje verkställdt arbete, tages. Men huru omsorgsfullt än en dylik afsyning må utföras, och huru solid än det slutade företaget dervid må förete sig, så lärer dock, i de flesta fall, efter någon längre eller kortare tids förlopp, inträffa, att tidens tand gjort åverkan på den menskliga flitens verk. Hämmas icke sådane skador i tid, så skola de desto säkrare åvägabringa förstörelse; och Statens bidrag, i stället att verka välgörande ännu i en aflägsen framtid, derest det möttes af ihärdig, medborgerlig ansträngning till en rätt vård om dess frukter, synes småningom gå förloradt i afsende å all nytta för kommande slägten, hvilka deraf eljest skulle skördat en stadigvarande fördel i den mån samtiden rätt upfattat sin förbindelse att värdigt motsvara det allmännas billiga fordringar, i gengäld för det bistånd, som åt företagen beviljats.

Det synes alltså tydligt att Staten, då den med mer eller mindre betydande summor, i låneväg eller såsom anslag utan återbetalningskyldighet, understödjer arbeten af förbemälde art, eger skäl förvissa sig att ändamålet med arbetet ej må anses endast afse en ögonblicklig arbetsförtjenst för de behöfvande, — ehuru detta syftemål är ganska lofvärdt i sig sjelft och såsom bihang —, utan fastmera upfyllas med den sorgfällighet, att varaktigt gagn för framtiden, medelst det utförda företagets bestånd, aldrig får utur sigte lemnas. Men då hittills ej finnes något band på menigheter eller enskilde, som åtaga sig dylika arbeten och af dem draga fördel, anhåller jag, att till afhjelpande af denna brist, få föreslå några bestämmelser i detta afseende.

Redan vid nästl. riksdag anmälde jag en sådan önskan, som till H. StatsUtsk. remitterades. Men då Utsk. ej fann tillgångarne medgifva något anslag till vattenaftappningar, hvilken åsigt äfven af R. St. biträddes, så ansåg Utsk. ingen påföljd kunna gifvas åt mitt förslag, hvars lämplighet Utsk. likväl förklarade sig icke vilja bestrida. Utsk. ansåg för öfrigt, hvad hamnbyggnader angingo, "det kunna antagas att Städerne sjelfve, hvilka af berörde anläggningar i första rummet hemtade fördel, skulle efter bästa förmåga bidraga till framtida underhållandet deraf". En så from och så sanguinisk tro torde dock, vid närmare besinnande, med föga grund vara af Utsk. åberopad; eller ock måtte den lika väl kunna sträckas derhän att all afsyning, all kontroll i allmänhet, borde afskaffas såsom alldeles öfverflödig. Vidare förmenade Utsk. att, då, hvad anginge underhållsskyldigheten af vägar, föreskrift derom blifvit i allmänna lagen meddelad, motionen icke kunde till någon åtgärd föranleda. Men motionen hade ej sagt ett ord om vägars underhåll. Jag kan således ej annat finna än att Utsk:s inkast voro ganska svaga, utom i den punkten, att då inga anslag till vattenaftappningar kunde ske,

behöfdes ock inga stadganden för sättet och vilkoren dervid. Om alltså R. St. finna för godt att egna åt dessa gagneliga och för landets odling och trefnad önskvärda arbeten den summa, som dertill lämpligen kan aflåtas, — så qvarstår intet enda af de motskäl, som förra riksdagen förhindrade framgången af mitt vördsamma förslag.

Genom inrättandet af en korps, disponibel för Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader att i landet utsända, blifver den kontroll, jag åsyftar, så mycket mera verkställbar. Om jag ej bedrager mig, har berörde Styrelse, vid förslaget till nämnde korps, afsett, bland annat, en sådan dess verksamhet, under förutsättning att alla de som undfinge Statsbidrag till ofvanbemälde arbeten, äfvensom deras rättsinnehafvare, d. v. s. alla de som framdeles blifva egare af de egor eller intressen, för hvilka arbetet företages, kunde tillförbindas till framgent underhållande deraf, i hvilket fall berörde Styrelse jemte Läns-styrelserne syntes Styrelsen böra hålla hand öfver efterlefnaden af ett sådant stadgande.

I sjelfva verket är det icke någonting alldeles nytt eller i följd af sin nyhet oväntadt, som mitt förslag innebär. Med erinran om innehållet af K. Brefvet d. 20 Febr. 1764, (uplifvadt genom K. Kungörelsen d. 28 Dec. 1822 samt K. Cirkulär-bref af samma dag), hvars stadganden erbjuda en serdeles slående öfverensstämmelse med hvad jag ansett nödigt, ithy att årliga uprensningar af större och mindre vattendrag till vidmakthållande af deras naturliga aflopp äro deruti anbefallde att under kronobetjeningens vård och tillsyn verkställas, hvaröfver K. Bef:h:de förständigades hålla alfvarsam hand, finner jag vid dessa stadganden med lätthet böra fogas de föreskrifter dem jag går att, med hufvudsakligt förnyande af min motion sedan förlidna riksmöte, vördsammast föreslå, sålunda:

Att R. St. måtte för egen del besluta och till K. M:s nåd. fastställelse und:st anmäla ett lagstadgande, hvarigenom menigheter, enskilde eller bolag, hvilka af statsmedel, för utförande af kanaler, slussar, vattenaftappningar, hamnbyggnader eller andra dylika arbeten, njuta understöd genom direkta statsanslag eller lån, förbundos att framgent underhålla dessa arbeten i öfverensstämmelse med de ritningar och planer, K. M. för arbetets utförande i nåd. bestämt och fastställt, äfvensom att, till kontroll å arbets-intressenternes fullgörande af denna sin förbindelse, det skulle åligga K. Bef:h:de i rikets län att genom någon lämplig, helst vetenskapligt och praktiskt bildad tjensteman, tid efter annan och alltid minst hvart tredje år, eller oftare, derest anmälan af behofvet från någon af arbets- eller jord-intressenterne eller ock af kronobetjening sker, låta undersöka och besigtiga hvarje sådant arbete, samt, i händelse förfall derå sig visar, förelägga interessenterne att det förfallna inom någon viss, lämplig tid iståndstätta, hvarefter K. Bef:h:de, vid inträffad underlåtenhet å intressenternes sida att verkställa den vid besigtningen nödig befunna och den ålagde förbättringen, skulle ega rätt och pligt att besörja det, det

eftersatta arbetet blifver utbjudet på entreprenadauktion uppå bekostnad af interessenterne efter samma grund som de i arbetets första utförande deltagit; kommande underhållskostnaden sålunda att vidlåda jord- eller fastighets-ägarne, som från arbetets början delat utgifterne och besvären derför, och som af detsamma fortfarande draga nytta.

Skulle dessa stadgandens innehåll eller upställning kräfva någon modification, öfverlåter jag villigt åt vederbör. Utskottsledamöters uplysta beprövande att mitt förslag i sådant hänseende förbättra; allenast hufvudtanken kunde bringas till utförande.

Jag föreställer mig att detta ärende torde höra till H. Stats- och Lag-Utsk:ns gemensamma behandling hvadan, derest den remiss, hvarom jag ödmjukl. anhåller, också endast sker till ettdera af dem, det andra torde finnas erforderligt, på sätt Riksd.-Ordn. gifver vid handen, att för benägen samverkan tillkallas.

Dessa motioner remitterades till StatsUtsk.

Hr Brakel, Gustaf Mauritz, upläste följande:

Enär det sedan sista riksdag hvilande förslag till förändring af representationen, ej blifvit af R. St. antaget, synes nog sannolikt, att ett nytt förslag kan ifrån Const.Utsk. förväntas.

Enl. de åsigter, i hvilka de i öfrigt skiljda meningarne tyckas öfverensstämma, torde en ändring af sättet för utöfvande af R. o. Ad:s representationsrätt oundvikligen böra ingå i ett sådant förslag eller deraf blifva en nödvändig följd.

I fall sistnämde ändring blefve föreskifven genom grundlagsstadganden, som utgjorde en del af sjelfva förslaget, skulle visserligen den deraf följande ombildning af R. o. Ad. vara eventualiter antagen i och med detsamma, som förslaget af Ståndet godkändes att hvila till nästa riksdag.

Likväl skulle äfven den händelse kunna inträffa att, i likhet med nu gällande Riksd.-Ordn:s 12 § i det, genom trycket kungjorda förslag till ny Riksd.-Ordn., som blifvit utarbetadt inom Const.-Utsk. vid riksdagen 1847—1848, förslaget i detta afseende endast innehölle en hänvisning till Ridd.-Ordn.

Jemväl i den tredje föga önskliga händelse att intet förslag till erkändt möjliga jemkningar i nu gällande Riksd.-Ordn. blefve vid denna riksdag till hvilande antaget, och oberoende således af ändring i grundlagarna, synes, genom de vid flera riksdagar väckta motioner och deraf framkallade öfverläggningar, det vara ådagalagdt, att mer eller mindre genomgripande ändringar i villkoret och sättet för utöfningen af R. o. Ad:s representations-rätt, af många dess medlemmar anses erforderliga; hvarom bland andra vittna motioner af Hr Rosenstjerna vid 1844 års, samt af Frih. Palmstjerna vid 1847 års riksdag.

Af dessa skäl föreslår jag att R. o. Ad. behagade åt Ridd.-Utsk. updraga:

1:o "Att till Ståndet inkomma med förslag till de ändringar och tillägg i nu gällande Ridd.-Ordn., som utan att en mera om-

fattande ändring i Riksd.-Ordn. förutsättes, kunde anses ändamålsenliga."

2:o "Att i förberedande rådplägningar inom Utsk. öfverväga de mera genomgripande ändringar i det hela af Ståndets sammansättning och organisation, som torde i det fall ifrågakomma, att ett sådant af Const.Utsk. upgjordt förslag af omfattande art., blefve af R. St. till hvilande godkändt."

Det inses, att ändamålet af den sednare föreskriften vore det, att i det andra af de tre möjliga ofvannämnde fallen Utsk. icke måtte vara oförberedt utan i tillfälle att innan slutet af innevar. riksdag kunna framlägga det förslag, som af då inträffade förhållanden skulle nödvändigt påkallas.

Jag anhåller om remiss af denna motion till Ridd.Utsk.

Begärdes på bordet, hvarjemte

Hr Ribbing, Arv., anmälde sig och yttrade:

I anledn. af den nu uplästa motionen, anhåller jag att i korthet få yttra, att, enär det deri framställda förslag går derpå ut, att val inom R. o. Ad. skola ske, hvarigenom, efter min tanka, den dyrbaraste af detta Riks-Stånds egenskaper, neml. sjelfständigheten skulle gå förlorad, jag kommer att motsätta mig alla sådana förslag.

Frih. Stjernstedt, Aug. Wilh., upläste följande motion:

I en tid då med skäl upmärksamheten och omtankan på det upvexande slägtets vårdade upfostran allt mer synes göra sig gällande, och sålunda medlen för detta ändamåls vinnande i samma mån ock torde med värma af hvarje fosterlandets vän omfattas, vågar jag härmed i förutnämnde syftning framställa några förhållanden, som hos R. H. St., hvilka städse beredvilligt sökt medverka till allt som kunnat lända till uplysningens allmännare spridande, säkerligen skola väcka det intresse de med rätta förtjena.

Dessa nu antydda förhållanden röra neml. vården och underhållet af de ganska betydliga och i många afseenden värderika samlingar som tillhöra Strengnäs Elementarläroverk och omfatta dels dess Bibliothek, dels dess Naturhistoriska, Numismatiska m. fl. samlingar. För att visa vigten af dessa samlingars tillbörliga vårdande, samt behofvet af Statens understöd dertill, torde vara lämpligast att anföra deras betydenhet och den nytta de vid allmänna undervisningen lemna. Hvad således först beträffar bibliotheket, så består det egentl. af 2:ne Afd:r. Den ena Elementarläroverkets och den andra det s. k. Domkyrkans bibliothek. Den förra Afd:n har i likhet med trol. de fleste öfrige Gymnasii-bibliotheker i Sverige upkommit genom gåfvor af för bildninngens spridande nitälskande personer, äfvensom genom den föreskrift i skolordningen, att från hvarje prestesterbhus borde en bok aflemnas till Gymnasii- och Stifts-bibliotheket. Denna Afd:n består nu af omkr. 11,000 volymer, hvaribland åtskilliga manuscripter och permebref, samt dess-

utom en samling af omkr. 8,000 disputationer och theser, ventilerade vid Upsala, Lund, Åbo och flera utländske Universiteter, äfvensom vid Gymnasierne i Sverige. Den andra Afd:n eller Domkyrkans bibliothek består af omkr. 2,000 volumer, tryckta dels i 15:de och 16:de samt dels i 17:de seklet intill 1617, och utgör ungefär en tredjedel af den utmärkt dyrbara boksamling, som under Tyska 30-åriga kriget från Olmütz hemfördes till Sverige, då nämnde samlings öfrige tvänne tredjedelar fördeltes ungefär till hälften emellan det Kongl. bibliotheket i Stockholm och Westerås Stifts-bibliothek. Denna boksamlingens fördelning skedde dock så slarfvigt och slumpvis att, enl. hvad man på sednare tider erfarit, af dyrbara verk några delar befunnits i det ena och öfrige i det andra, ja till och med spridda delar af samma verk i alla 3 nu nämnde bibliotheker, hvilket missförhållandes rättande vore önskligt måtte kunna tillvägabringas. Alltintill 1770 låg nämnde dyrbara samling i Domkyrkans fugtiga hvalf, der den af mögel och mal var nära att aldeles förstöras; dock, sedan, uppå derom gjord und. framställning, K. M. tillåtit, att samma bibliothek fick med Gymnasii-bibliotheket förenas, blef detsamma till Gymnasiihuset upflyttadt, hvarefter 1773 uprättades och trycktes en knapphändig katalog öfver de böcker, som voro i det skick, att de kunde vidare förvaras. Men förutom att denna katalog är i viss mån felaktig är den derjemte så ofullständig, att den ingalunda upfyller det dermed afsedda ändamål, enär t. ex. ofta innehållas 10 ända till 30 särskilte mindre arbeten eller ströskrifter i samma band, då i katalogen blott den första skriftens titel är anförd, hvilket förhållande är så mycket mer anmärkningsvärdt, som enl. kännares utsago åtskilliga af dessa smärre skrifter skola vara ytterst sällsynta och af stort värde. Doctor Brannius, under hvilkens vård bibliotheket var updraget, var i tiotal af år sysselsatt att uprätta en fullständig katalog öfver ifrågavar. gamla boksamling, men hvilket trägna och mödosamma arbete han icke under sin lifstid hann fullborda i afs. å katalogens kollationering och renskrifning. I Bibliognostiskt hänseende vore det således af vigt att sistnämnde katalog blefve tryckt, enär nu dyrbara skatter förvaras, utan att i brist på kännedom derom, de kunna blifva af en allmännare nytta. I nuvar. Bibliothekaries tid hafva årligen en mängd af band i detta bibliothek blifvit uphjelpte med bibehållande af deras antika utseende i öfrigt. Under de senare åren hafva af Elementar-läroverkets bibliothek årligen omkring 400 volumer varit utlånade dels till lärare och lärjungar, dels till andra personer. Till bibliothekets underhåll är $\frac{1}{10}$ af de s. k. Fellingsbro-medlen anslagen, hvilken andel går, jemte några andra smärre bidrag, till ett årligt belopp af omkring 140 à 150 r:dr b:co.

Elementar-läroverkets Naturhistoriska och andra samlingar hafva likaledes upkommit genom enskilte personers frikostiga donationer under de sednare 30 åren. Sålunda finnas: 1:o En ej obetydlig samling af upstoppade däggdjur, foglar och större fiskar. 2:o I sprit inlagde amphibier, fiskar och anatomiska præparater. 3:o Cranier, skeletter och fogelägg m. m. 4:o En rik och dyrbar samling insekter och crustaceer, förvarade i 7 skåp. 5:o Snäckor, musslor

och petrifikater m. m. i ett skåp och 6 pulpeter. 6:o En betydlig mineralie-samling förvarad i 2:ne större skåp. 7:o Herbarier i 3:ne större skåp, hvaribland det utmärkta Herbarium normale, som utgifves af Prof. Fries. 8:o En Ethnographisk samling. 9:o En större mynt- och medalj-samling i guld, silfver, koppar och bronz m. m. För nu upräknade samlingars värd och underhåll, hvartill må räknas upstoppning af till samlingarne skänkte djur, anskaffande af sprit, glasburkar och nya skåp efter behof, utrymmes beredande och anordning för de ständigt sig ökande samlingarne; för allt detta finnes icke något anslag. Men då i betraktande tages alla dessa samlingars betydenhet och den nytta de ändamålsenligt vårdade kunna lemna ej blott närmast och hufvudsakligast Läroverket utan äfven vetenskaps-forskningen i allmänhet, vågar jag härmed hos R. H. St. vördsamt föreslå, det måtte ett årligt anslag af 200 r:dr b:co beviljas att till de Strengnäs Elementarläroverk tillhörige och under dess vård ställde bibliothek samt andra samlingar utgå på sätt och med de vilkor R. St. kunna finna skäligt att för det afsedde ändamålets vinnande närmare bestämma.

I sammanhang med nu framsläldte ämne anhåller jag att tillika få fästa H. R. o. Ad:s upmärksamhet å förhållandet med lönevilkoren för Läraren i Naturalhistorien vid Strengnäs Elementarläroverk, åt hvilken tillika alla ofvannämnde betydliga samlingars vård, tillsyn och ordnande äro anförtrodde. Härvid torde först böra erinras att på 1770-talet inrättades vi Strengnäs Gymnasium en Medicinsk Lection, hvartill derjemte hörde vården af *Domkyrkans* förutnämnde bibliothek. Härvid anslogs som lön 30 T:r Spanmål, hvaraf 15 T:r skulle beräknas såsom arfvode för nämnde bibliotheks vårdande. Några år sednare inrättades, genom donation af Biskop Serenius, en Naturalhistorisk Lection med penningelön, hvilken dock befanns otillräcklig för innehafvarens skäliga bergning, hvadan i början af 1790-talet dessa bägge lectioner förenades. Enl. 1849 års öfvergångs-stat upgår visserligen ifrågavar. Lectorslön till 600 r:dr i likhet med öfrige Gymnasii-Lärarnes, som icke äro ledamöter af Stiftets Consistorium, men vid den löneregleringdå nämnde öfvergångsstat bestämdes, togs aldeles icke i betraktande, att primitift de 15 T:na spanmål voro *icke Lectors-lön*, utan arfvode för vården af Domkyrkans bibliothek. Genom inberäkning af dessa 15 T:r spannemål i Lektors-lönen saknas sålunda all lön eller arfvode för Bibliothekarien, hvilken dock har sig ålagd vården icke blott af Domkyrkans till 2,000 volumer gående boksamling, hvartill förr nämnde 15 T:r spanmål, såsom Bibliothekarii-arfvode anslogos, utan äfven af Gymnasii-bibliotheket, upgående till omkr. 11,000 volumer äfvensom de förut upräknade naturhistoriska m. fl. samlingar. Med afseende härå och då f. n. förutnämnde befattningar förestås af en man, som, förenande en stor vetenskaplig bildning med det varmaste nit i bibringandet åt lärjungar af de kunskaper hans lärarekall honom ålägger, under ospard möda och med egna upoffringar ådagalägger sitt lifliga intresse för allt, som med hans vetenskap eller hans befattningar vid Läroverket kan stå i gemenskap, vågar jag vördsammast föreslå det R. H. St., såsom med

billighet och rättvisa öfverensstämmande, måtte till Läraren i Naturalhistorien vid Strengnäs Elementarläroverk, Hr Doctor Ponten, hvilken tillika har vården och ansvaret för Läroverkets bibliothek och betydliga Naturhistoriska m. fl. andra samlingar, anslå å stat en årlig lönefyllnadssumma af 200 r:dr b:co.

Remitterades till StatsUtsk

Hr Rääf, Leonh. Fredr., anförde skriftligen:

Jag bryter i dag en föresatts, lika gammal med mina riksdagsvärf, att icke begagna den motionsrätt som grundlagen, i min tanka, alltför frikostigt tilldelar, och hvars missbruk kanske mera än något annat föranledt klandret öfver vår Riksd.-Ordn.

Då jag nu, genom andragandet af 2:ne motioner, fränträder detta beslut, sker det, i ena fallet, under känsla af undersåtligt pligt och sedan jag, vid både förra och denna riksdagen förgäfves väntat att den skulle upfyllas af någon annan mera berättigad än jag till afseende hos R. St.; och hvad min 2:dra motion vidkommer härflyter den af kärlek till en vetenskap hvilken jag i hela mitt lif sökt gagna.

Hr Rääf, upläste härefter följande motion:

Jag tager mig friheten fästa detta och de öfriga Ståndens uppmärksamhet på ett förhållande som påkallar rättelse.

D.D. K.K. H.H., de trenne Arffurstarne, hafva för ringa anslagssumma, 20,000 r:dr tillsammans, och H. K. H. Prinsessan ingen sådan.

20,000 r:dr, lika fördelade på 3:ne, utgöra för hvardera 6,666⅔ r:dr.

Detta belopp är alltför litet, antingen man betraktar det med afseende på D.D. K.K. H.H:s ställning, eller jemförer det med hvad H. M. Konungen såsom Arf-Furste åtnjöt.

6,666⅔ r:dr äro ej mera än hvad flere af rikets högre embetsmän i lön upbära, och föga öfver hälften af hvad Utrikes Ministern allena, utom fri boning, undfår. Antingen D.D. K.K. H.H. uppehålla sig vid något af Universiteten för att studera, eller De vilja resa omkring i riket, för att lära känna dess särskilda landskap och innebyggare; så är summan otillräcklig för det sätt hvarpå det höfves Dem att upträda. Ännu ogörligare är det för Dem att, med dessa tillgångar, resa i främmande länder, ett bildningsmedel, som enskilde män, äfven med mindre betydliga tillgångar, pläga nu för tiden bereda sina söner.

D.D. K.K. H.H:s underhåll måste följaktligen, till stor del, bestridas af H. M. Konungens Hofhållningssumma, hvilken icke medgifver en dylik nedsättning.

Hennes belopp understiger vida hvad andra jemförliga och ringare samhällen åt sina regerande hus anslagit. I Bäjern utgör civillistan 2,953,000; i Belgien 1,631,000; i Sachsen 1,246,000; i Danmark 1,207,000; i Hanower 996,000 och i Würtemberg 959,000 r:dr. Storhertigliga huset i Baden undfår nära dubbelt så mycket

som det Kongliga i Würtemberg, eller 1,814,000 r:dr allt b:co. Likväl har ingen af dessa Regenter att underhålla 2:ne Hof, eller att årligen resa mellan 2:ne på 60 Sv. mils afstånd från hvarandra belägna hufvudstäder. Genom Carl XIV Johans utomordentliga frikostighet vandes fattige af alla Stånd att tillita Konungens enskilda tillgångar, på det sätt som dittills varit i Sverige oerhördt, och som ännu fortfar.

När R. St., enl. 7:de § i 1812 års riksdagsbeslut, ökade dåvar. Kron-Prinsens anslag till 100,000 r:dr, bestämde de den 13-årige Arf-Prinsens till 16,666⅔ r:dr. Då Kron-Prinsen, vid 1815 års riksdag, vägrade mottaga en Honom erbjuden förhöjning i Sin anslagssumma, ökades deremot, enl. R. St:s underd. skrifvelse af d. 7 Juli samma år, den 16-årige Arf-Prinsens med 33,333⅓ r:dr, eller till jemna 50,000 r:dr; hvarjemte åt Honom, för en gång, beviljades 40,000 r:dr b:co, till anskaffande och upköp af hvad H. K. H. till Egen Hofhållning behöfde.

Den gamla Prinsessan Sophia Albertina, som före 1809 hade haft 38,000 r:dr i silfver, hvilka, vid 1809—10 årens riksdag, blifvit nedsatta till 28,990 r:dr, erhöll 1815 förhöjning med 12,000 r:dr eller till 40,990 r:dr.

Medel-kursen på Hamburg år 1815, var 100 sk, i stället att han nu är 128. De 50,000 r:dr som H. K. H. Arf-Prinsen då åtnjöt motsvarade följakteligen 64,000 r:dr b:co, och de 40,990 r:dr som Prinsessan undfick motsvarade 52,000 r:dr i nu gällande mynt.

Att, oagtadt allt detta, R. St. icke åt Arf-Furstarne anslagit mera än förutnämnda 20,000 r:dr, och åt H. K. H. Prinsessan intet, härrörer deraf, att denna summa beviljades, enl. R. St:s underd. skrifvelse N:o 278 d. 28 Dec. 1829, för 21 år sedan, då de äldste Prinsarne ännu voro späda barn, samt den Kongl. Prinsessan och Hertigen af Dalarne ännu icke födda. Att H. M. Konungen, vid Sitt upstigande på Thronen, föreslog nedsättning i Kron-Prinsens anslag, emedan Han då var oförmäld, till 25,000 r:dr, samt hvarken då eller sedermera, oagtadt förändrade förhållanden genom de Kongl. Barnens tillvext och tillökning, äskat någon förhöjning i Deras anslag, härrörer utan tvifvel af grannlagenhet, emedan summornas tillökningar förut upkommit, icke på grund af Kongl. propos:r, utan till följd af enskilda motioner.

En motsvarande pligtkänsla, å R. St:s sida, synes mig ålägga dem att icke längre låta sakens nuvar. skick i detta hänseende fortfara.

Jag föreslår derföre:

att R. St. måtte, från och med början af år 1851, bevilja D.D. K.K. H.H. Arf-Furstarne och den Kongl. Prinsessan ett anslag af 60,000 r:dr, till fördelning Dem emellan så att hvarje Arf-Prins erhölle nu, såsom 1812, en tunna guld, eller 16,666⅔ r:dr, och den Kongl. Prinsessan 10,000 r:dr om året.

Hela anslagets belopp, för 3 Kongl. Prinsar och 1 Kongl. Prinsessa, af hvilka den äldste är 23, och den yngste 19 år, blef-

ve icke ens så stort som det, hvilket R. St. år 1815 beviljade åt en enda 16-årig, Arf-Furste, vid en tidepunkt då vi, med de ännu känbara bördorna efter vårt olyckliga, blott 5 år förut slutade krig och straxt efter ett nytt som, ehuru segersällt, likväl medförde upoffringar, drogo skatter som sedermera blifvit, i mångfaldiga titlar, högst betydligt nedsatta.

Hr Edenhjelm, Gillis: För min enskilda del är jag motionären mycken tack skyldig för den framställning han gjort, och biträder densamma så mycket heldre, som jag inser billigheten och rättvisan deraf, och det förundrar mig att Ständerna nog länge förbisett, hvad som från uråldriga tider varit en skyldighet, att neml. anslå medel till de Kongl. Barnens underhåll sedan de kommit till den ålder de nu innehafva. Om bristande medel må här icke talas ifall man rätt vill begagna de hjelpkällor som finnas. Skänk ej bort millioner till lurendrejare och lagbrytare, utan förändra tullagarne på ett mera ändamålsenligt sätt, borttag den skadliga husbehofsbränningen, och nya inkomstkällor skola deraf för nationen upstå. Förändra Privat-bankerna när Octroyen är förbi och låt dem drifvas för Statens räkning, i st. f. att jag, och flere med mig af desamma hafva fördel, och häraf skall en icke obetydelig inkomst beredas.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Rääf upläste vidare en sålydande motion:

Under ledning af numera framl. Generalen Frih. af Tibell började redan 1827 samling, ordnande och afskrifning af rikets offentliga handlingar, att i tidsföljd aftryckas, hvaraf första bandet, under namn af Svenskt Diplomatarium, utkom 1829 hufvudsakligast bearbetadt af d. v. Riksantiqvarien Liljegren, som äfven medhann andra bandet, fördeladt i 2:ne volumer.

Hans efterträdare, Riksantiqvarien Hildebrand, har icke låtit detta angelägna arbete hvila. Tredje bandet, i 2:ne afd:r, är af honom fullbordadt, och försedt med ett trefaldigt register; så att vi nu äga alla hittils kända offentliga handlingar från början af 800-talet till och med år 1326, aftryckta uti 2,060 numror, med den största noggrannhet, alltid efter originaler, der sådana kunnat upletas, annars efter de trovärdigaste bland tillgängeliga afskrifter.

Under 200 år har behofvet af en dylik samling varit insedt och dess utförande efterlängtadt. Om en sådan funnits skulle de ypperlige män, som på förra århundradet utredde våra häfder, hafva lemnat ingenting öfrigt att önska; men det är tydligt att, då historieskrifvaren sjelf måste från hundrade olika ställen och källor sammanleta sina ämnen skall under dessa förberedande forskningar, hans tid försvinna, hans ungdomsifver och snillets eld slockna, och han skall, med allt sitt bemödande, ändock blifva i okunnighet om en mängd handlingar, som åt hans berättelse kunnat gifva en helt annan vändning.

I våra dagar bearbetas Sveriges allmänna historia och dess kyrkas, hvar för sig, af 2:ne utmärkte män. De erkänna det stora gagn de njutit af Svenska Diplomatarium, de beklaga att fortsättningen för dem felas, hvarigenom deras arbete försvåras och fördröjes.

Men det är icke blott rikets allmänna öde, som en sådan samling uplyser; hvarje stad, hvarje landsort, hvarje slägt, skall der finna sina urkunder, ofta vidrörande ganska vigtiga rättsfrågor, hvarpå ett bland många exempel inträffat i denna månad, då en från Norra Ångermanland hitsänd dom, fälld för 400 år sedan, här uttydd och förklarad, betryggat en ifrågasatt betydande ägande rätt.

Den första delen utkom egentligen genom enskild Riddersmans upoffringar. Hvad understöd Canzli-Rådet Liljegren erhöll för den andra, är mig mindre noga bekant; men jag känner att n. v. Riksantiqvarien icke begärt, och icke erhållit minsta ersättning för sin stora möda med 3:dje bandets tvenne afd:r och det dervid fogade omsorgsfulla, registret, samt att hans tryckningskostnad, ökad öfver vanligheten genom registrets dyrhet, blifvit med platts ersatt dels af de 202 exemplar hvilkas inlösen K. M. behagat för statsverkets räkning anbefalla, dels genom frikostighet af Högv. PresteSt. som af egna medel inköpt ett antal.

Den tidepunkt, hvarvid arbetet nu befinner sig, är icke jemförligt med den föreg:de. Hvad hittills blifvit utgifvit har för större delen varit tillgängligt i Kongl. permebref-samlingens originaler eller uti domkyrkors och klosters registraturer. För de tidehvarf som tillstunda, ökas materialierna i mängd, och äro kringspridda, icke blott kring hela riket, uti Akademie- och Gymnasie-bibliotheker samt hos enskilde, utan äfven i fremmande länder, särdeles i Köpenhamn och Finland. Att dem sammanleta erfordras resor, med biträde af en i det gamla språket och skrifsättet kunnig medhjelpare; emedan utgifvarens tid omöjligen kan tillräcka äfven för afskrifningens mödosamma göromål, då honom åligger att ordna verket, kollationera afskrifter och läsa corecturen.

Så mycket mindre är detta omöjligt för nuvar. Riksantiqvarie, som hans egentliga tjenstebefattning erfordrar en stor ansträngning; och ingen, åtminstone af dem som besökt hufvudstaden, lärer vara okunnig om att genom hans nit och ihärdighet rikets samling af antiqviteter, förut liknande en obetydlig skräphög, nu blifvit mångdubblad, upstäld på ett för landet hedrande och för vetenskapen gagneligt tätt, och ständigt förevisad med den största beredvillighet. Icke eller lärer för någon studerad man vara obekant att han medhunnit ordna en god del af rikets högst dyrbara myntsamling, utgifva förteckning öfver Anglosaxiska mynt, som väckt Europas förundran, samt i handskrift författa beskrifning öfver enskilde Svenskars skådepenningar, hvarmed detta land, rikare än hvarje annat på stora män, bevist sin tacksamhet i ymnigare mått än något samhälle sedan Romarnes tider.

För allt detta och såsom vårdare af Bankens äfven af honom i vissa delar upställda kabinett, njuter han i årlig lön, efter afdrag af kronoutskylder, blott 1,753 r:dr.

Hans tillgångar kunna således icke medgifva att göra egna upoffringar på ifrågar. angelägna verk som, utom hans biträde, lärer komma att upskjutas för lång tid, hvarunder en mängd handlingar skulle genom hvarjehanda olycksfall försvinna.

Jag tager mig derföre friheten föreslå att R. H. St., för utgifvandet af en 4:de del af Svenskt Diplomatarium på minst 50 ark, täcktes anvisa en summa af 1,000 r:dr b:co, beräknad att utgöra kostnadsersättning för nämnda nödvändiga resor och forskningar samt skrifvarebiträde, och under förutsättning att K. M., hädanefter liksom förut, torde nådigst betäcka tryckningskostnaden genom inlösen af vissa exemplar, hvilka sedermera kunna utgöra en värderik gengåfva för de skänker Svenska bibliotheker och Akademier från utlanden ofta erhålla.

Derjemte vågar jag utbedja att R. H. St. behagade anvisa 200 r:dr årligen, intill nästa Statsreglering, ställda under Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademiens disposition, för att besörja den hittills, genom brist på medel, eftersatta afritningen af qvarvarande Sigiller vid redan aftryckta handlingar, hvarigenom detta verk skulle erhålla en nu af hvarje forskare saknad fullkomlighet, hvars gagn icke lärer bestridas och icke behöfver bevisas.

Äfven denna motion remiterades till StatUtsk.

Gr. Liljencrantz, Gust. Fredr., upläste följande:

Den under århundraden förde och i våra dagar beständigt förnyade klagan öfver de tunga skattebördor, som trycka jordbruket, har föranledt Styrelsen, att, i den mån de alltjemt ökade anspråken på samhällsinstitutionernes utvecklande och fullkomnande lemnat medel tillgänglige, söka tillvägabringa förminskning i nämnde skattebördor, hvarjemte det utgjort föremål för nitiske och fosterländske mäns allvarliga begrundande, huruledes för berörde ändamåls ernående verksammare medel måtte utfinnas, än de osäkra och otillräckliga, som besparingar å Statsmedlen syntes kunna erbjuda. — Ett 35-årigt fredslugn har visserligen alstrat en, inom fosterlandet måhända tillförene okänd, allmännare välmåga, men detta fredslugn, som i framtiden tilläfventyrs torde komma att sakna en motbild, har likväl ej mäktat lyfta industrien inom vårt land till den höjd, att denne till någon betydligare del förmått öfvertaga de skattebördor, som hvila på jordbruket. Under sådane förhållanden synes det icke vara välbetänkt, att, under förhoppning på en framtida möjlig, fastän, efter mitt omdöme, föga sannolik industriel utveckling, upskjuta med åtgärder, för lättandet af jordbrukets bördor. — Bland resultaterne af ofvannämnde forskningar har det förslag för åvägabringandet af nedsättning i grundskatterne, som afl. H. Ex. Gr. Magnus Björnstjerna framställt i en af honom utgifven, år 1833 tryckt afhandling, — "Om beskattningens grunder i Sverige" —, synts mig vara förtjent af serdeles upmärksamhet, hvarföre jag, som med den vördade hädangångne delar öfvertygelsen om angelägenheten af grundskatternes förminskning, i huf-

vud-

vudsaklig öfverensstämmelse med de af honom stadgade grunder, härefter går att föreslå en sådan nedsättning. — Den betydliga del af Svenska jorden, som ej drager någon eller endast en obetydlig grundskatt, synes mig erbjuda en utväg att åstadkomma en nedsättning i den skattlagde jordens grundränta, förutsatt att medel kunna beredas att lemna den oskattlagda jordens egare full ersättning för den minskning i kapitalvärde, dess egendom genom skattläggning måste undergå. — För beredandet af ifrågakomne medel, måste till en början den jord naturligtvis stå i ansvar, som lättnaden skulle tillgodokomma och något Statens verk borde upträda såsom verkställare af liqviderne emellan ersättningstagare och ersättningsgifvare. — Hitintills synes åtgärden ej möta serdeles svårighet, men om densamma skall hafva något syfte, måste tillses, att den andel af grundräntan, hvarifrån ersättningsgifvarens jord skall befrias, på görligaste korta tid försvinner, vare sig att detta sker uteslutande eller till viss del på jordegarens bekostnad.

Sedan jag sålunda framställt grunddragen af det sätt, hvarpå jag föreställt mig, att en nedsättning af grundskatterne borde och kunde beredas, så och då det, efter mitt förmenande, ej vore lämpligt att för verkställandet, från R. St:s sida söka framkalla ett förslag, får jag vördsamt föreslå, att R. St. till K. M. måtte framställa deras underd. önskan, att K. M. täcktes, i öfverensstämmelse med ofvannämnde hufvudgrunder, hvilka härefter ytterligare utvecklas, låta utarbeta och till näst sammanträdande R. St. öfverlemna ett förslag till grundräntornes fördelande och nedsättande.

Såsom bilaga till det förslag, jag här ofvan framställt, anhåller jag att mera i detalj få anföra de hufvudsakliga grunder, på hvilka jag anser, att den i motionen afsedda åtgärd borde hvila.

1:o. De grundräntor, som skulle blifva föremål för åtgärden äro:
a) Jordeboks- och hemmantalsräntan.
b) Kronotionde-spanmålen.

2:o. Den oskattlagda jord, som skulle komma att grundskatt åsättas, borde framgent bibehållas vid sin nu egande benämning och de friheter, för hvilkas afträdande ersättning ej är ifrågasatt att lemnas.

3:o. All i mantal satt jord, som besittes under eganderätt, bör ingå i grundskattejemningen och på det att ännu varande Kronohemman ej må derifrån uteslutas, böra åboerne åläggas att begagna den medgifne skatteköpsrätten. — Då det jemväl vore en fördel att den egendom, som innehafves under fideikommissrätt, ingick i den föreslagne skattejemningen, torde hindret deremot kunna undanrödjas, om sådane vilkor för lyftandet af den blifvande ersättningssumman stadgades, att efterföljande fideikommissinnehafvares rätt derigenom betryggades.

4:o. För att bereda skattejemningen, är nödigt att söka värdet af all den jord, som i densamma ingår. Detta ändamål torde kunna vinnas, om medium af sistförflutne 10 årens taxerings-

värden å denna jord sammanlägges med värdet af derifrån utgående nu ifrågavar. grundräntor. Detta grundräntornes värde bör utrönas på det sätt, att detsamma förvandlas efter medium af sistförflutne 10 årens Markegångspriser ifrån kronovärdie till r:dr b:co, och derefter bringas till kapital efter 100 för 5. — Denna sålunda upkommande summa uttrycker den ifrågavar. jordens värde, om ingen grundskatt derifrån erlades.

5:o. Jemföres nu grundräntornes hufvudbelopp med fastigheternes totalvärde, utrönes, huru stor proc. det förra utgör af det sednare och denna proc. utgör grundräntans medium af den jord, som i skattejemningen ingått.

6:o. Den fastighetegare, som nu betalar mindre i grundskatt än medium, och som i följd af en skattejemning skulle komma att betala mer, än han nu erlägger, blir derigenom berättigad att erhålla ersättning för hvad han förlorar af dess fastighets i köp, arf eller upskattning beräknade värde, neml. ersättning för differencen emellan hvad han nu betalar mindre i grundskattens medium, denna difference förvandlad till kapital à 100 för 5.

7:o. Den fastighetsegare, som nu betalar mer i grundskatt än medium, och som i följd af en skattejemning skulle komma att betala mindre, än han nu erlägger, blir skyldig att gifva ersättning för hvad han vinner i dess fastighets derigenom ökade värde. Ersättnig gifves ej för mer, än för differencen mellan hvad fastigheten nu betalar i grundskatt och hvad grundskattens medium utgör; differencens belopp förvandladt till kapital à 100 för 5.

8:o. Ersättning till de jordegare, som få grundränta eller högre sådan sin jord åsatt, sker uti af Riksg:s-kont. utfärdade 5 proc. bärande obligationer, med till minimibeloppet bestämdt årligt amortissement.

9:o. Ersättning till Riksg:s-kont. för derifrån till skattejemningens verkställande utfärdande obligationer, utgår från de jordegare, som få grundräntan förminskad, på det sätt, att den grundräntas penningevärde, hvarmed grundskatten förminskas, förvandladt till kapital à 100 för 5, intecknas i egendomen. — Å det sålunda intecknade kapitalet erlägges ej allenast ränta à 5 för hundrade, utan jemväl den amorteringsproc., som kan komma att bestämmas.

10. På storleken af den blifvande amorteringsproc. och på möjligheten att till lägre ränta än 5 proc. omsätta Riksg:s-kont:s utfärdande obligationer beror, när den i föreg:de mom. omnämnda inteckning kan, såsom till fullo inlöst, varda dödad och den intecknade jorden sålunda komma i åtnjutande af de fördelar, som nedsättning i grundräntan afser.

11:o De i föreg:de mom. omnämnde inteckningar blifva oupsägbara å Riksg:s-kont:s sida, men kunna, om så åstundas, efter 6 månaders upsägning, inbetalas af fastighetsegaren.

Sluteligen anser jag mig böra fästa upmärksamheten derå, att den af mig nu föreslagne åtgärd är nödvändig ej allenast i ändamål att bereda nedsättning i n. v. grundränta, men derföre att sådan nedsättning, äfven om den, emot förmodan, på annan väg skulle kunna beredas, ej med bibehållande af skyldig rättvisa emot innehafvare af privilegierad jord skulle kunna tillämpas, enär gäldandet af den sålunda ensidigt beredde fördelen skulle, mer eller mindre direkt, drabba innehafvare af den oskattlagde jorden.

Begärdes på bordet.

Gr. Horn, Claes Fredr., upläste följande:

Med anledn. af R. St:s Revisorers berättelse, väcker jag den motion att StatsUtsk. vid reglementet af Postverkets Stat måtte vidtaga de åtgärder som kunna föranledas af de uplysande anmärkn:r, dem jag utber mig att serskildt få Utsk. meddela.

Remitterades till StatsUtsk.

Frih. Raab, Adam Christian, upläste en sålydande motion:

Ännu för 30 år sedan importerade Sverge årligen i medeltal en half mill. t:r spannemål. Genom de åtgärder, som tid efter annan blifvit vidtagne för jordbrukets uphjelpande, har spannemåls-produktionen stigit derhän att den icke allenast under de sednare åren ersatt den minskade potatesskörden, utan ock lemnat ett öfverskott af vid pass ½ mill. t:r till utförsel. Produktionen har således ökats med 1 mill. tunnor, utan att räkna den spannemål, som konsumeras af den ökade befolkningen. Men Svenska jordbruket har visat sin förkofran, ej blott i de ökade tillgångarne af spanmål, utan ock i ökad produktion af ladugårdsprodukter.

Följande ur tullspecialerne hemtade upgifter ådagalägga förhållandet dermed.

Årlig import af ladugårdsprodukter:		Medeltal. 1832—41. (10 år)	1842—49. (8 år).
Fläsk	L℔	8950.	3209.
Hornboskap	st.	1368.	1038.
Kött, saltadt	t:r	3682.	1771.
Ost	L℔	17234.	7900.
Smör	d:o	84246.	23196.

Om ock någon tullförsnillning egt rum å en eller annan art., äro dock dessa siffror säkra bevis på de betydliga framsteg ladugårdsskötseln i allmänhet gjort.

Men så lyckligt är ej förhållandet med fårafveln. Af art:n ull importerades i medeltal från 1832—1841 årl. 1,361,090 ℔ under de sednaste åren från 1842—1849 „ 1,951,025 „ hvaraf $\frac{2}{3}$ a $\frac{3}{4}$ grof, resten fin ull. De sista af ofvannämnde åren neml. 1849 har importen stigit af grof ull till . . . . . „ 1,923,471 „ och af fin ull till . . . . . „ 762,820 „

eller tillsammans 2,686,291 ℔ Ull.

Importen af ull var således under loppet af sista året circa dubbelt större än den under förra quinquennium årl. varit i medeltal.

Det torde likväl ej vara tvifvel underkastadt, att icke Svenska landtbruket skulle kunna frambringa landets behof af ull. Dertill gifva de fortgående odlingsföretagen och den i sednare tiden på en ökad foderproduktion riktade omtankan de bästa utsigter.

Att befrämja fårafveln är således af stor vigt för landets industriella och financiella förkofran. För framkallandet af fin-ulliga schäferier har Staten också gjort betydliga upoffringar; men deras resultater, ehuru tvifvelsutan upvägande kostnaden, hafva ej upfyllt de förhoppningar, man derpå byggt. Orsaken till dessa mindre fördelaktiga resultater torde väl till en del bero på prisförhållanden; men ock deri att de finulliga fåren fordra en omsorgsfull vård af dyrlegda herdar, som ej kunna bekostas för mindre fårhjordar, hvarföre ock de fina fåren blott på större egendomar kunna med fördel underhållas.

Största delen af Sverges jord är likväl delad i mindre bruk, som ej, hvardera, kunna föda ett större antal får. Då de mindre fårhjordarne ej bära kostnaden af en sorgfällig vård, böra de derföre vara af en oöm, härdig race.

Sådan egenskap hafva visserligen de gamla Svenska fåren, men de äro hvarken kött- eller ullrika. Att med bibehållande af deras härdighet gifva dem sistnämnde egenskaper, är den upgift, som bör lösas, för att göra fårafveln lönande och således mera utvidgad i Sverge.

I sådan afsigt hafva åtskilliga hushållssällskaper hos K. M. i und:het begärt anslag för införskrifvande af grofulliga köttrika får. Öfver denna fråga har K. Landtbruksakademien afgifvit sitt betänk., som finnes infördt i 9:de del. af dess handlingar pag. 50—72, och tillstyrkt att 4 stamschäferier för grofva får, neml. 2:ne af Cheviot och 2:ne af Leicester-race måtte i riket inrättas.

Under åberopande af de motiver, som i sistnämnde betänk. blifvit anförda, och i öfverensstämmelse med önskningar inom det hushållningssällskap hvaraf jag är medlem, får jag vördsamt föreslå att R. St. ville afse erforderligt belopp för upköp å lämplig ort och transport hit af passande djur för 2:ne stamschäferier af Cheviots- och 2:ne eller åtminstone ett schäferi af Leicester-race hvardera schäferiet bestående af 60 tackor och 3:ne baggar.

Remitterades till StatsUtsk.

Frih. Raab, upläste jemväl en motion af följande innehåll:

En af samhällets angelägnaste frågor är den i 140 år påtänkta förenklingen af vårt intrasslade beskattningsväsende. De vid sista riksdag gäckade förhoppningar om denna frågas lyckliga lösning hafva vid början af denna blifvit återlifvade genom K. M:s nåd. löfte om framställning i ämnet.

Som jag vet att inom detta Stånd många med mig anse såsom en fosterländsk pligt att befrämja ifrågavar., af behofvet högt påkallade, reform, har jag trott mig gagna saken, då jag med begagnande af den utväg motionsrätten erbjuder, söker ådagalägga att den K. propos:n i ämnet *kan*, äfven i detta Stånd, påräkna ett varmt understöd.

Det är af denna anledn. jag tillåter mig att, i samma syftning som motioner redan i 2:ne andra Stånd äro väckta, vördsamt föreslå att R. H. St. ville för sin del besluta antagandet af det förslag till förenkling af beskattningsväsendet samt upbörds- och redogörelseverket, som den enskildt i nåder utsedde komitéen i underd. betänk. af d. 30 April 1847 för K. M. framlagt, för så vidt och i alla de punkter, som ej samma förslag redan föranledt beslut, eller är på K. M:s nåd. åtgärder beroende, samt med antagande af alternativet a) i 4:de punkten.

Begärdes på bordet.

Hr Ribbing, Arv., upläste en sålydande motion:

Den som med upmärksamhet följer tidens och händelsernas gång finna den sanning städse bekräftad att hvarje lag, som stiftas i annan rigtning än Guds bud leder till samhällets uplösning.

Några och 70 år hafva snart förflutit sedan konung Gustaf den 3:dje utfärdade Sitt, som det heter "Nådiga bref ang:de barnamord af d. 17 Oct. 1778." Af Tabell-commissionens sednaste 5:årsberättelse, omfattande just den tiderymd, som förflutit sedan nämnde bref utfärdades, synes det ock som om det befrämjat desse barnamord oaktadt dess yttrade afsigt att dem förekomma. Berättelsen lyder neml. pag. 64 sålunda: "Oansedt de allmänt kända "redan under första perioden till förekommande af barnamord vid"tagne författningar befinnas de dock ingalunda förminskade, utan i stället ansenligt nog förökade" utom i Stockholm der äktenskapen till 600 förminskats och de dödfödda barnens antal *tio*dubblats likasom de i hela landet tilltagit. Det synes således att författningen icke förmått minska barnamorden, som dessutom på en annan väg så ansenligen tilltagit genom fosternes förderfvande redan i moderlifvet. Då den utfärdades, föddes ännu öfver hela riket 34 äkta barn, som hade erkända föräldrar, hvilka blifvit vigda till kallelsen att de förre vårda och upfostra, emot 1 oäkta som saknade sådane föräldrar. Nu födes, alt i hela riket räknadt, icke mer än 11 äkta mot 1 oäkta och i Stockholm hvartannat oäkta. Åter hvart annat och 3:dje af dessa oäkta barn här i hufvudstaden och hvart 4:de och 5:te i allmänhet förgås redan innan de blifvit årsgamla, då deremot dödligheten bland de äkta inskränker sig till hvart 7:de och

8:de. Deraf är klart att ett mångdubbelt större antal barn än de som deruti mördades vid den tid då författningen om barnamord utfärdades nu både directe mördas och långpinas till döds i saknad af det stöd äktenskapets i den offentligen erkända föräldravårdens heliga band dem lemnar och att, på detta sätt, efter författningens utfärdande, tusentals flere oäkta barn genom förgörelse eller undandragen moderlig näring och faderlig vård förgås, än som skedde innan denna författning utkom; men, frågar man ändå kanske, är det då verkeligen *denna författnings* skuld att de oäkta barnen nu mera till sådan mängd aflas, födas döde, eller, lefvande framkomne, mer eller mindre hastigt och grymt aflifvas; och derpå må svaras: att om än andra orsaker dertill bidraga, så torde dock författningen deri hafva sin dryga del, enär hon i 1:sta, 6:te och 7:de punkterne på flere sätt skyddar och förhemligar eller lemnar ostörd den osedlighet hvarunder de oäkta barnen aflas, på samma gång som hon uphäfver lagens stadgande i 3 Cap. 11:te och 12:te §§ kyrkolagen om upskrifning i kyrkoboken af föräldrarnes, "och (som det heter) deras namn som vittnen till dess (barnets) döpelse varit hafva" och stadgandet derom *att i fall föräldrarne icke gifva sig tillkänna ransakning vid verldslig rätt skall anställas till deras framhafvande;* och häri ligger just afvikelsen ifrån ej mindre Guds bud än naturens och samhällets många andra lagar, då enär författningen, som tillkommit, utan Svenska folkets bifall, försvåra tillsynen öfver 6:te budets efterlefnad och borttaga 4:de budet att hedra fader och moder för alla barn som icke få veta hvilka deras föräldrar äro och med detsamma för dem uphäfver alla i Giftermåls, och Missg:sB:ne utsatt förbud af straff för äktenskap i förbudna leder och för blodskam. Författningen beröfvar således också de oäkta barnen det goda löftet som budet att älska och ära sina föräldrar har med sig för barnen, att dem skall väl gå och att de skola länge lefva på jorden. Att deras lifstid der icke blir lång det hafva vi, hvad flertalet angår, af Tabellverket redan inhemtat: att den icke blifver lyckosam det se vi af Brottmålsransakningarne: de som söka i familjelifvet och en rättskaffens vandel en godtgörelse, som ingen bättre än de behöfde i ersättning för de gladare barndomsminnen man dem beröfvat, kunna icke i äktenskapet vara ostörda af farhågan att hafva slutit i förbudna led en förbindelse, som sedoläran och lagen ogilla.

Men det är icke nog med att utfärdaren af det nåd. brefvet i de åberopade punkterne tyst och liksom ovetande lemnat Guds och mensklig lag å sido, månne författningen icke upmanat till dess öfverträdande i sista eller 8:de punkten, af följande lydelse:

"Till lättnad af den förlägenhet hvaruti qvinna som framfödt oäkta barn, nödgas finna sig, då hon ofta i stor torftighet, måste sörja för barnets skötsel och föda, samt derunder hafva uti sitt foster ett talande bevis till sin förbrytelselse *och som jemväl kan vara hinder för hennes giftermål, ville K. M. i nåder vara betänkt* på medel och utvägar till sådane barns upfödande och nu emedlertid anbefalla Dess Bef:h:de i orterne att, *till understöd för lägrade qvinnors* barn, hvilka föräldrarne sjelfva icke förmå med

tillräckligt uppehålle förse, använda de medel som till deras disposition och till Öfverstyrelsen öfver Barnhuset aflemnas."

I detta stadgande skulle väl således äfven beredas en ersättning åt de oskyldige barnen för hvad de föregående författningspunkterne dem beröfvat; men, ty värr någon Konglig nåd förslog aldrig att ersätta den moder naturen gaf och barkbrödet från föräldrarnes händer i de landskap der folkmängden, enl. Tabellcommissionens berättelse, starkast tilltager, blef hälsosammare än hvetebrödet här i hufvudstaden, hvarest stora barnhuset ofta blef de smås benhus. — Den välkända klagan: du gör folkena myckna, men dermed gör du icke glädjen större, uprepar Tabellcommissionen pag. 63 der den stödd på föreg:de facta, förmäler huru som med folkökningen "osedlighet, lättsinnighet och allt mer ökad pauperism till-"växt och omsider så tagit öfverhand att lika snara som alfvarsam-"ma botemedel, i den mån de ännu äro möjliga, synas vara ound-"gängligen af nöden för *Rikets framtida bästa*."

Dagarne för barnens högtid äro nyss förflutne. Om ett bland dem hette det en gång att man gladde sig åt hans ankomst så som man glädes i skördandena, såsom man glad är då man skiftar byte. Bytet betår i läran, som *befäster* Guds bud. Ett årtionde slutar snart under *hvilket*, och *de 6* föreg:de den ifrågav. författningen varat. *Till rikets framtida bästa*, om jag *det* rätt förstår, ville jag föreslå uphäfvande af det endast för köttet och sinnligheten nåd. 1778 års bref, men för hvars stadganden, så många små barn under namnlösa qval redan qvidat ut, i saknad af den moderliga och faderliga vård, som framför alla borde ägnas åt *dem* som höra himmelriket till, i fast tro derpå, att hvart och ett af dem är högre att akta än någon annan, vore han äfven bland barnavännens om företrädesrätten tvistande lärjungar.

Redan för många år sedan framställde jag från detta rum nödvändigheten af omförmälta lagförändring, men utan framgång. — Månne nu, genom beståndet af desse lättfärdige bud, nog gift blifvit spridt i blodådror och tänkesätt för att, genom sine verkningar i försvagande kropps- och själs-sjukdomar, slägte efter slägte, öfvertyga om skadligheten af att bihålla lagar, hvilka strida mot *det* stora ljus, som skiner klarliga och som allena förmår skingra skuggorne i landet der Folkräknaren med astronomens visshet ser förut att eljest mörkret skall inträda. Jag förnyar

Yrkandet om uphäfvande af K. brefvet om barnamord d. 17:de Oct. 1778 åtminstone 1:sta, 6:te, 7:de och 8:de punkterne och återställande af kyrkolagens fullkomliga kraft i 3 Kap. 11 och 12 §§ med dit hörande stadganden.

Hr Ribbing, tillade sedermera:

Jag skulle vilja underställa detta Stånd huruvida förevar. ämne är af den vigt att det bör delgifvas de öfriga Stånden.

Denna motion remitterades till LagUtsk. hvarjemte R. o. Ad. beslöt, att densamma, derest erforderligt antal exemplar aflemnades, skulle kommuniceras de öfrige RiksSt:n.

H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till fortsättande af plenum kl. 6 e. m.

Föredrogs och remitterades till LagUtsk. Hr Granfelts, Adolf Fredr., och Hr Hjertas, Lars, d. 28 dennes f. m. på bordet lagde motioner om afskaffande af rättigheten för husbonde att tilldela tjenstehjon husaga.

Föredrogs och remitterades till Stats- och LagUtsk:n Hr Cederschiölds, Rob. Theophr., d. 28 dennes f. m. på bordet lagda motion, ang:de bestämmande af en viss plan för upbyggande af cellfängelser i riket; hvarjemte denna motion, enl. motionärens derom gjorde begäran kommunicerades de öfriga RiksSt:n.

Föredrogs och remitterades till StatsUtsk. Hr Cederschiölds, Rob. Theophr., d. 28 dennes f. m. på bordet lagda motion, att aflöningen för Fängvårdsstyrelsens embets- och tjenstemän måtte varda bestämd i likhet med den, som nyligen blifvit fastställd för Krigs-coll:m, Stats-kont. och General-Tullstyrelsen.

Föredrogos och remitterades till LagUtsk., Hr Ribbings, Arv., nedannämnde d. 28 dennes f. m. på bordet lagda motioner.

1:o Ang:de aflåtande af en underd. skrifvelse till K. M. rör:de regleringen af domsagorne på landet;

2:o Ang:de en anmodan till LagUtsk., att upgöra och för R. St. framlägga förslag till dels ett förändradt straffsystem och dels serskilda författningar rör:de vissa brotts bestraffning; och

3:o Ang:de tillägg vid 13 Kap. 1 § R.B. samt 3 Kap. 10 § Skiftesstadgan.

Föredrogs och remitterades till StatsUtsk. Hr Rosenblads, Bernh., d. 28 Dec. f. m. på bordet lagda motion, om vissa extra ordinarie anslagssummors öfverflyttande till den ordinarie eller s. k. RiksStaten.

Föredrogs och lades till handlingarne Exp.Utsk:s mem. N:o 5, i anledn. af erhållen anmodan om införande i Riksdagsbeslutet af K. M:s nåd. skrifvelse, ang:de åtskilliga föreslagna lagförändringar.

Föredrogs Gr. Mörners, Otto Gabr. d. 28 dennes e. m. på bordet lagda motion om ett Statsanslag af 6000 r:dr till lön för en konservator och inköp af inhemska konstalster m. m.

Frih. Bennet, Carl Stephan: Gr. Mörners motion, med sina många och olikartade punkter, tyckes utgöra ett helt opus af anmärkn:r mot den motion, jag inför R. o. Ad. hade äran afgifva

för några dagar sedan. Ehuru Gr:n öfver höfvan täckts loforda min motion, och upmanar R. o. Ad., att taga den i nogsamt betraktande, slutande med att i alla delar öfverensstämma med mig i afseende på anslaget 6000 r:dr, så är likväl tendensen stridande mot min. För att visa huru mindre behöflig min begäran är, säger Hr Gr:n bland annat, att han ej inser, huru konstsinnet skall kunna lyftas med några tusende r:dr, utdelade till artisters upmuntrande. Jag har deremot visat huru det möjligen skulle kunna spridas. Konstsinnet kan delas i två brancher, neml. konstnärens och den beskyddandes. Konstnären söker att utveckla sitt konstsinne genom nya skapelser och beskyddaren är det medel, hvarigenom kännedomen om dess alster sprides. Jag har icke begärt 6000 r:dr till upmuntran, jag har begärt det som en billig vedergällning för utmärkta och skickliga konstnärer. Gr. vill nedsätta denna summa till 2000 r:dr och har ämnat den endast åt yngre konstnärer. Han åsyftar, som mig synes, läroverkens vidare utbildande: det är vackert; men jag har icke åsyftat detsamma och anser att Staten kan nöja sig med denna inrättning, sådan den är. Då jag väckte min motion, så ville jag föra talan för en samhällsklass, som ägde anspråk på samhällets upmärksamhet, — jag talade för artister med utvecklade anlag — jag sökte finna ett medel att inom landet kunna bibehålla dessa utmärkte män, som haft fäderneslandet att tacka för sin upfostran. Det var deras talan jag förde. Gr. Mörner tyckes mig hafva fört dens talan, hvilken han åberopar hafva till K. M. inlemnat ett mem. innehållande bland annat frågan om inrättandet af en konservatorsplats. Jag har icke läst detta mem., och ämnar icke taga någon del deraf, såvida icke Konungen med stöd af detta mem. hemställer till R. St. att löneanslag för nämnde plats måtte beviljas, och innan dess anser jag icke R. St. behöfva eller ens böra till Konungen inkomma med något förslag i ämnet och jag anhåller att R. o. Ad. icke måtte dervid fästa någon upmärksamhet, helst Öfver-Int:ts-emb:s till K. M. i underd:het afgifna utlåt. i ämnet är af följande lydelse:

"Sedan Ed:s K. M:t genom nåd. remiss af d. 24 sistl. April, infordrat. Öfv.Intend:ts-emb:s underd. utlåt. öfver härhos återföljande, af N. M. Mandelgren till E. K. M. i underd:het ingifne skrift, har embetet, vid deraf tagen kännedom, stadnat i tvekan om skriftens egentliga mening, antingen Mandelgren velat genom densamma fästa E:s M:s höga upmärksamhet på sin egen genom vidsträckta resor förvärfvade lärdom och konstbildning eller framställa sig såsom den skickligaste person för den konservatorsplats, hvars inrättande han föreslår såsom behöfligt, "icke allenast för vården och tillsynen af E:s M:s och Kronans samt andra Statens offentliga samlingar, utan äfven att, vid inträffande behof, Staten må ega vid sig fästad en person, som med beprövad konsterfarenhet, redlighet och säkkännedom kan anlitas att med uplysningar tillhandagå och efter updrag iståndsätta de på äldre dyrbarare konstverk yppade bristfälligheter," — eller afsigten varit att upträda såsom åklagare mot det sätt, hvarpå samlingarne i E:s K. M:s Museum vårdas och handhafvas, eller om slutligen kostnadsfri uplåtelse af en atelier för

konstverks restaurerande i något af Kronans hus är det verkliga, likasom det upgifna, hufvudmålet för Mandelgrens vidlyftiga underd. framställning.

Under denna ovisshet om skriftens egentliga syftning anser Öfver-Int;ts-emb. sig nödsakadt att åtminstone vidröra alla de ifrägasatta ämnena.

Utdragen af Mandelgrens reseanteckningar innehålla upgifter, som dels hvila på en tydligen oriktig upfattning af förhållanden, dels åter äro allmänt kända; och dessa utdrag i sin helhet äro af en högst enfaldig natur, med föga eller intet värde, så att de slutsatser, som derifrån kunna dragas om Mandelgrens vetenskapliga och artistiska bildning, ej blifva synnerligen gynnsamma.

Hvad åter beträffar frågan om inrättandet af en konservatorsbeställning på Stat, torde det icke tillkomma Öfver-Int:ts-emb. att derom, äfvensom om Mandelgrens kompetence till platsen, yttra sig, förrän E. K. M. i nåder pröfvar skäligt att uttryckligen i detta ämne infordra Embetets underd. utlåt.

Då vidare de oförsynta anklagelser, Mandelgren gjort emot förvaltningen af E. K. M:s Museum, till större delen röra förhållanden, som skola inträffat, förrän undertecknad tillträdde Chefskapet för Museum, så har häröfver infordrats förklaring af Kamereraren derstädes, Hof-Intendenten och Ridd. von Röök. Af denna förklaring, som härjemte i underd:het bifogas, täcktes E. K. M. inhemta det grundlösa och osanna i Mandelgrens angifvelser: och svårligen torde någon finnas, som med större kärlek och samvetsgrannhet, än Musei nuvar. Kamererare, skulle egna sig åt vårdandet af E. K. M:s konstsamlingar. Ang:de särskildt Mandelgrens upgift, att katalog öfver Musei gravure-samling saknas, är äfven denna upgift ogrundad, då en sådan, af Hof-Intendenten von Röök författad katalog finnes, tillika med det fullständiga inventerings-instrument, som med E. M:s nåd. tillstånd år 1844 uprättades. Att gravuresamlingen påkallar ett mera systematiskt ordnande, förnekas ej: men, då det ringa utrymmet i nuvar. lokalen icke medgifver samlingens upställning på det tillgängliga och ändamålsenliga sätt, som för en väl ordnad offentlig gravure-samling fordras, hvaremot ett tjenligare utrymme är att hoppas och förvänta i den blifvande National-Museibyggnaden, har det ansetts lämpligt att upskjuta gravurernas slutliga ordnande, tilldess de hunnit i nämnde byggnad inflyttas.

Allt för sant är beklagligtvis hvad Mandelgren yttrar derom, att många dyrbara konstalster gått genom vanvård förlorade; det skedda kan ej göras ogjordt, och för framtiden torde ett bättre förhållande vara att emotse till följd af tidens stigande uplysning, och en allmännare spridd konstbildning, hälst när denna en gång vinner ökad väckelse och näring genom inrättandet af ett National-Museum med utrymme för de konstskatter, som ännu kunna räddas från förstörelse.

Deremot kan en större säkerhet mot konstalsters vanvård ingalunda vinnas genom att tilldela Mandelgren eller någon annan kostnadsfritt atelier i någon af Kronans egendomar, hvartill föröf-

rigt allt utrymme saknas i de hus, som äro ställda under Öfver-Int:ts-emb:s tillsyn. Uplysningsvis torde dock få i underd:het tilläggas, att anordnandet af en verkstad för restaurering af tafflor m. m. varit afsedt i de hittills för National-musei-byggnaden upgjorda programmer och förslagsritningar, så att nämnde behof äfven torde komma att genom den blifvande byggnaden fyllas.

Med djupaste vördnad trohet och nit framhärdar
Stormägtigste Allernådigste Konung:
E:s K. M:s
underdånigste tropligtigste tjenare
och undersåte.

M. G. Anckarsvärd.
H. W. Bredberg.

Stockholm d. 8 Maj 1849."

Jag har upläst detta Öfver-Int.-embet:s svar, för att gifva R. o. Ad. del af innehållet utaf den af Gr. Mörner så mycket lofordade Hr Mandelgrens skrift och det inflytande densamma må hafva på de åtgärder han söker att R. o. Ad. må vidtaga.

För öfrigt har Gr:n, utom den konservators beställning som skulle inrättas med thy åtföljande lön af 1333⅓ r:dr, föreslagit att en af Canzlirådet Krutmeijer egande gravyrsamling skulle inlösas med 1000 r:dr; det är visserligen sannt, att, för pengar får man allt, men ännu är icke mig vetterligt denna konstsamling till salu utbjuden; men vore så händelsen, skulle det vara intressant att veta till hvilket pris egaren skulle vilja densamma afyttra. Enl. hvad jag tror mig känna ernar bemälte Canzliråd behålla denna samling så länge han lefver.

Gr. Mörner har likaledes velat, att man af den begärda summan 6000 r:dr skulle använda en del, eller 1000 till inlösen af konsthistoriska saker: sådant är likväl något som tillhörer Witterhets-, Hist.- o. Antiq:ts Akad. och summan af henne använd, skulle på intet sätt komma Artisterne direkt till godo.

Ett belopp af 2000 r:dr har Gr:n velat anslå till några yngre talangfulla artister: jag har redan sagt huru yngre artister äro upmuntrade, och ehuru jag är långt ifrån att vilja motsätta mig någon åtgärd som kunde lända till deras ytterligare understödjande, så får jag likväl yttra, att sådant ingalunda varit afsedt i min motion.

Derefter föreslås, underligt nog att till Artisternes och Litteratörernes pensionskassa skulle af ofvanberörde 6000 r:dr lemnas 466⅔ r:dr årligen, då motionären i sammanhang härmed nämner Konstföreningen, så synes det icke heller varit ur vägen, om han hade föreslagit att R. St. i densamma borde taga lotter.

Om den ädle Gr:n framställt alla dessa sina förslag, hvart för sig, skulle jag gifvit min tillstyrkan derät i den mån, som jag förmått, men då de alla sammanflutit i en enda upsats, på ett sätt, som strider mot hvad jag önskar, så nödgas jag afstyrka hans framställning. Om Gr:n vill att andre 6000 r:dr må användas på sätt

han föreslagit, så har jag ingenting deremot, blott den summa jag begärt, utgår till de af mig afsedda ändamål.

Slutligen får jag till Hr Frih. o. Landtm. vördsamt hemställa, huruvida Gr. Mörners omförmälda motion är affattad i öfverensstämmelse med 51 § Riksd.Ordn. och om den således må kunna till Utsk. remitteras.

I anledn. häraf förklarade H. Ex. Hr Frih. o. Landtm. att han, då det i Gr. Mörners motion ifrågastälde anslag af 6000 r:dr endast afsåg befrämjandet af de sköna konsterne, ansåg den derjemte föreslagna fördelning af denna anslagssumma till flere dertill hörande föremål icke vara stridande emot det i 51 § Riksd.Ordn. intagne stadgande, att flere mål af olika beskaffenhet ej böra i en skrift sammandragas; hvarefter Gr. Mörners ifrågavar. motion jemte Frih. Bennets nu afgifna yttrande remitterades till StatsUtsk.

Föredrogs ett från LagUtsk. inkommet mem. N:o 1 i anledn. af väckte motioner, ang:de enskilde personers assignations-rätt å R. St. Bank; och ansåg R. o. Ad. de i detta mem. omnämnde motioner tillhöra BankoUtsk:s behandling.

Upläste en af Gr. von Rosen, Fredr. Carl, inlemnad sålydande motion:

Med anledn. af den inverkan, som de senaste årens politiska tilldragelser i utlandet utöfvat, så väl å penninge-marknaden derstädes, som å alla större industriella företag och associationer, — samt till följd af åtskilliga nyligen i jernvägs-angelägenheterne timade väsendtliga förändringar och förbättringar, har den Engelska association, som, — på grund af den Öfverste-löjtnanten Gr. Adolf Eugene von Rosen, år 1845, nådigst meddelade oktroj, — intresserat sig för anläggandet af en jernväg emellan Örebro och Hult vid sjön Wenern, önskat några jemnkningar i villkoren för den af R. St. vid sistförflutna riksdag, i afseende å berörde företag, lemnade garanti, så väl i fråga om bankarnes och machineriernas byggnad, som rör:de åtskilliga ekonomiska detaljer; — och får jag, hos R. H. St. anhålla, att sådane af verkligt behof påkallade jemnkningar måtte, till befrämjande af det för hela riket högst gagneliga företaget, vidtagas; — skolandes jag, i vanlig ordning, till det Utsk., till hvilket denna min motion remitteras, meddela nödiga uplysningar och den framställning i ämnet som förenämnde association kan finna skäl att göra, — så fort fullständiga detaljer häröfver, inom några veckor från England hit anlända.

Remitterades till StatsUtsk.

Hr Anckarsvärd, Aug., hade inlemnat en motion af följande innehåll:

Uti 12 § af det för R. St:s Riksg:s-kont. gällande reglemente förekommer åtskilliga stadganden, i afseende å den af Hjelmare Kanal-bolag årligen fr. o. m. 1840 bildade fond för nämnde kanals

framtida underhållande, hvilka synes erfordra några af omständigheterna oudgängligen påkallade förändringar.

Enl. planen för samlande af berörde fond, skulle densamma, genom årligt afsättande af 750 r:dr b:co, utgörande ränta å en uti Kanal-bolagets fastigheter stora Wallby och Oppeby intecknad skuldförbindelse å 15,000 r:dr b:co, samt ränta på ränta à 5 proc. årligen, upgå år 1939 till ett belopp af öfver två millioner r:dr b:co; och i afseende å förvaltningen af denna sålunda växande fond, hafva R. St., uti omförmälda reglemente, bland annat, stadgat:

Uti 1:a mom.: att, i den mån de af Kanal-direktionen samlade fond-medel upgå, tills vidare, till högst 6000 r:dr, det skulle åligga direkt. att till Riksg:s-kont. aflemna sådana låne- och säkerhets-handlingar, som öfverensstämma med reglementet för dessa medels utlåning.

Uti 2:a mom.: att de för dessa lånehandlingar inflytande räntemedel böra af direkt. upbäras och förvaltas, etc.

Uti 4:de mom.: att fondens medel skola, på direkt:s ansvar, göras fruktbärande efter en, tills vidare, till fem proc. bestämd räntefot.

Uti 5:te mom.: att, utom den serskilda förbindelse direkt:n borde till Riksg:s-kont. afgifva, i afseende derå att de föreskrifna låne- och säkerhets-handlingarna varda å bestämda tider och till fastställda belopp aflemnade, direkt. blifvit ålagd att hos Riksg:s-kont. ställa antaglig säkerhet för ett belopp af 5,000 r:dr utaf de under direkt:ns vård befintliga, reparationsfonden tillhörande, medel.

och näst efter 10:de mom.: att då för till Riksg:s-kont. aflemnade säkerhets-handlingar, någon inteknings-förnyelse, bevakning eller utsökning erfordras, skulle direkt. foga anstalt härom, utan att kontoret dermed behöfde taga någon befattning; och borde således de låne- och säkerhets samt öfriga handlingar som direkt:n, för fullgörandet af detta åliggande, måste begagna, uppå skeende anmälan hållas densamma tillhanda emot dess afgifvande förbindelse att handlingarna till kontoret återställa så snart de blifvit för ändamålet begagnade.

Svårigheterna för Hjelmare Kanal-direkt., hvars lönlösa ledamöter bo på spridda från kanal-verket mer och mindre aflägsna ställen, att f. n., och än mer i tidernas längd, vederbörligen fullgöra, hvad förenämnde reglementariska föreskrifter innehålla, äro så stora att de nära nog gränsa till det omöjliga; och sådant har redan känbart uppenbarat sig. Att i Sverige, der publika papper saknas, göra allt större och större kapital-utlåningar mot godkänneliga inteckningshandlingar eller andra räntebärande papper à 5 proc. ränta; — att förvalta, vårda och bevaka en fond, hvars säkerhetshandlingar förvaras uti ett R. St:s verk, långt aflägse från den ort der direkt. har sin egentliga verkningskrets; — och att behöfva ställa serskild säkerhet för 5,000 r:dr, då en annan för 15,000

r:dr förut i samma afseende blifvit lemnad, är allt mer än man af Hjelmare Kanal-direkt. billigtvis kan eller bör begära.

Med stöd af hvad jag nu anfört, föreslår jag följande förändrade stadganden uti 12 § af Riksg:s-kont:s reglemente:

Uti 1:a mom.:

Som svårigheter torde möta att anskaffa antagliga säkerhetshandlingar till de i planen uptagna bestämda belopp, synes olämpligt att tillsvidare bestämma något maximum i detta hänseende.

Uti 2:a mom.:

Att ränte-afkomsten af de lånehandlingar som blifvit eller blifva aflemnade till Riksg:s-kont., må af detsamma upbäras och förvaltas, enär sådant derstädes bör kunna verkställas med mera lätthet och mindre omgång.

Uti 4:de mom.:

Att ränte-foten, dels med hänseende till de här förut antydda på förhand icke beräkneliga svårigher att få kapitaler säkert placerade, dels ock i anledn. af ränte-fotens sänkning i allmänhet, må bestämmas tillsvidare till 4 proc.

Uti 5:te mom.:

Att, sedan den till Riksg:s-kont. aflevererade fonden upgått till 15,000 r:dr, den emedlertid der hypothiserade inteckningen å samma summa i bolagets fastigheter, då må till detsamma återställas; äfvensom att, emedan direkt. iklädt sig förbindelse för de under dess värd befintliga reparationsfonder tillhörande medel, det hypothek å 5000 r:dr som i berörde hänseende blifvit af en utaf direkt:ns ledamöter deponeradt hos Riksg:s-kont., måtte honom återlemnas.

Näst efter 10:de mom.:

Att Riksg:s-kont., och icke direkt., bör foga anstalt om intecknings-förnyelse, bevakning och utsökning, der sådant erfordras, för de lånehandlingar som till Riksg:s-kont. blifvit öfverlemnade.

samt att redakt:n af berörde 12 § må i öfrigt erforderligen rättas.

Alternativt får jag, med hänseende till min öfvertygelse att soliditeten af Hjelmare Kanal-byggnad gör det sannolikt att en betydlig del af ifrågavar. fond aldrig kommer att för kanalens behof erfordras, företrädesvis hemställa huruvida det icke må vara lämpligare och nyttigare att de af direkt. samlande fond-medel varda i runda summor, enl. planen, aflemnade kontant till R. St:s Bank, för att der förstärka t. ex. fonden för fastighets-lån eller Diskontrörelsen, eller på annat sätt, efter R. St. förgodtfinnande, göras fruktbara, och sålunda accumuleras för det med Kanal-reparationsfondens bildande afsedda ändamål.

Härå anhåller jag om remiss till vederbörande Utsk.

Gr. Liljencrantz, Gust. Fredr., hade inlemnat en sålydande motion:

I ändamål att söka verka för sedlig och materiel förkofran bland den stora massan af Svenska folket, hafva några för allmänt väl nitälskande personer från skilda delar af riket, på inbjudning af Hushållnings-sällskapet i Jönköpings län, sammanträdt här i Stockholm, för att öfverlägga om de åtgärder, som, för vinnande af sagde mål, vore att vidtaga.

"Man har under dessa rådplägningar kommit till den öfvertygelse, att, fastän mycket kan vara att för den goda saken uträtta på den väg man först ämnat beträda, neml. att bilda ett sällskap utsträckt öfver hela landet, hvars ledamöter genom goda efterdömen, råd och verksamt biträde skulle söka att höja den sjunkande moraliteten samt förekomma, der görligt vore, de vanligaste anled:ne till en tryckande fattigdom, så är detta medel dock af många skäl ensamt icke tillräckligt verksamt. Man har deremot trott, att det goda ändamålet bäst skulle befrämjas genom en utsträckt och lifvad verksamhet hos de i länen inrättade Hushållnings-sällskapen.

Allestädes göres behof utaf införandet af passande binäringar bland allmogen, utaf inrättande af ränteförsäkringsanstalter, sparkassor och dylikt, att ej tala om de fördelar, som skulle upstå genom ett ändamålsenligt ordnande af de för jordbruket ofta skadliga förhållanden, som ega rum emellan jordegare å ena sidan samt landtbönder, torpare och arrendatorer å den andra. Allt detta kan och bör vara föremål för Hushållnings-sällskapens omtanka; och män med nit och förmåga att verka i denna riktning, skola ej saknas inom någon provins, blott man kan och vill afhjelpa det förnämsta hindret mot all nyttig verksamhet, saknaden af nödiga medel.

Det är möjligt, att hos ett eller annat af våra hushållningssällskaper mindre verksamhet försports, men flertalet af dem företer motsatsen, och man kan med skäl vänta, att deras mångsidiga verksamhet allt framgent kommer att vinna i omfattning och följder. Man förgäte ej, att hvad af desse sällskaper hitintills uträttats, blifvit framkalladt genom enskildes upoffringar af penningar samt tid och möda, utan att desse olika slag af upoffringar, i brist af tillräcklige medel, förmått framkalla sådane resultater, som svarat emot de trägna omsorger, det allvarliga nitet egnat desse sällskapers mångartade åligganden.

Saknaden af penningar bör derföre, åtminstone i någon mån afhjelpas, såvida man skall kunna hoppas, att den så lyckligt uttänkta institution, som vi kalla Hushållningssällskap, skall upfylla sin bestämmelse, hvilken blir allt högre och vidsträcktare, ju mera samhällsförhållanderne mångfaldigas; och det är i sådan afsigt, jag blifvit anmodad, att inom detta H. Stånd motionera ett årligt anslag af Ett tusende r:dr för hvarje hushållningssällskap i de större länen, samt i proportion derefter för dem i de mindre, att användas till ofvan upgifne och andra med Hushållningssällskapernes tillgöranden sammanhang egande ändamål.

Remitterades till StatsUtsk.

Gr. Sparre, Erik, hade inlemnat 2:ne motioner af följande innehåll:

1:o

Till förekommande af det hinder mot besvärsmåls afgörande i Hof-rätterne, hvilket, efter hvad erfarenheten visat, ofta inträffar derigenom att än den ena, än den andra parten med tydlig afsigt att uppehålla målet, underlåtit att fullgöra det, som i meddelad kommunikations-resolution blifvit honom till iakttagande föreskrifvet, får jag vördsamt föreslå att, med ändring af hvad åtskillige författningar i ämnet innehålla, det måtte stadgas att i alla besvärsmål, med undantag endast af sådane, som röra häktad person, samt dem, uti hvilka klagan är af allmän åklagare förd, Hof-rätt, der den pröfvar besvären vara af den beskaffenhet att annan deröfver höras må, bör så inrätta kommunikations-resolutionen, som i fråga om skuldfordringsmål redan i K. Förordningen d. 28 Juni 1798 sagdt är, i hvilket afseende något undantag icke synes mig böra ega rum derför att under-rätt möjligen uraktlåtit att fullständig besvärshänvisnig meddela. Tillika får jag hemställa att den i K. Förklaringen d. 23 Mars 1807 stadgade tid för klagande i brottmål att fullgöra kommunikations-resolutionen må lämpligen förkortas.

2:o

Sedan längre tider tillbaka har det oskick sig inrotat att rättsökande parter, missnöjde med lägre auktoritets beslut, tillåtit sig att, i stället att inom rätter tid ordentligen fullfölja sin talan i högre rätt, dit endast inlemna en skrift innefattande anmälan af missnöje med beslutet samt anhållan om anstånd af längre eller kortare tid för talans utvecklande samt ingifvande af det öfverklagade beslutet med dertill hörande prot. Häraf föranledde olägenheter äro allmänt insedde och öfverklagade och till afhjelpande deraf får jag föreslå det lagstadgande att den, som i högre rätt vill föra klagan öfver lägre embetsmyndighets beslut, bör inom besvärs- eller vadetidens utgång inlemna, jemte klagoskriften, alla i målet hållne prot. samt det öfverklagade beslutet och i vademål tillika bevis om erlagdt vad, vid äfventyr att, om något häraf försummas, sådant icke utgör hinder för målets afgörande, såvida klaganden icke visar laga förfall, i hvilken händelse honom bör genom beslut, som efter anslag utgifves, föreläggas ny kort tid med enahanda äfventyr.

Dessa motioner remitterades till LagUtsk.

Gr. Mörner, Otto Gabr., hade inlemnat följande motion:

Den Handels-ordn., som blifvit af K. M. i nåd. fastställd d. 22 Dec. 1846, har, hvad idkandet af s. k. landthandel vidkommer, medfört följder som i hög grad påkalla ett alfvarligt behjertande af Regering och Ständer.

En af de största olägenheter vid sådan landthandel är att handelsboden gemenligen urartar till en lönnkrog; en annan olägenhet

genhet är att kringboende allmoge genom försåtlig kredit inlockas i en skuldsättning som leder till armod. Anledn:ne härtill äro att på landet sättet hvarpå handeln utöfvas är nästan utan alla kontroller då vederbör. Krono-betjening oftast äro för aflägse boende att hålla noga tillsyn, något korrektif i konkurrens svårligen kan förefinnas samt hvarje ansökning om rättighet till landthandel, enl. 25 § af ofvannämnde Handels-ordn. ovilkorligen måste bifallas om laga hinder icke förekomma; — men dessa laga hinder äro så få och så lätt kringgångna att de blott erbjuda allt för svaga garantier.

Då emedlertid kommunens trefnad och ekonomiska samt moraliska välfärd i hög grad äfventyras genom anläggande af sådane handelsbodar och det sätt hvarpå de handhafvas, tyckes billigheten fordra, att likasom i stad burskaps vinnande och idkandet af handel äro underkastade flerfaldiga kontroller, äfven å landet *före* pröfvandet af ansökning om landthandels-rättighet, församlingen finge tillfälle deröfver yttra sig samt egde öfver handelsboden utöfva närmaste polisupsigt. Då sådane bodar genom lägre hyror samt frånvaro af konkurrens äfven ega stora fördelar emot de i städer belägna, hvilka utgöra mångfaldiga afgifter, synes billigheten fordra att en serskild årlig afgift till socknens fattig-kassa pålades landthandlaren, som dessutom vid lösen af tillståndsbeviset borde till länets hospital erlägga en större summa.

Äfven har missförstånd upkommit af Handels-ordn:s 6:te § om minst tre mils afstånd från närmaste stad. Genom en sednare förklaring af år 1848 bör sagde afstånd beräknas äfven från köpingar; men *huru* afståndet bör beräknas om efter landväg eller sjöväg, eller båda skifte-vis, eller efter afståndet i rät linie; derom har tillämpningen varit olika. Då Handels-ordn. afser att försäkra städer och köpingar en viss omkrets till idkande af den handel hvarföre de utgöra dryga utlagor och exempel ofta förefinnas att en ort kan ligga blott en mil land- *och* sjö-väg från stad, ehuru stora landsvägen utgör öfver tre mil, synes afståndet i rät linie enl. charta, vara den enda billiga norm.

Med anledn. af det nu anförda får jag föreslå det R. St. i underd:het till K. M. framställa om nådigst urfärdande af sådane förklaringar till Handels-ordn. af d. 22 Dec. 1846 hvarigenom stadgades:

vid 6:te §

"mom. 1. På minst tre mils afstånd i rät linie efter charta från "närmaste stad eller köping," etc.

Utom de i § 2 mom. 3 stadgade förbehåll, tillägges, att brännvin ej må försäljas i mindre parti än $7\frac{1}{2}$ kanna, vid äfventyr af handelsrättigheters förlust.

Tillägges bestämmelsen om den afgift som till socknens fattige bör utgå, emotsvarande hvad handelsbodar i städer eller köpingar måste utgöra.

Vid § 23 tillägges:

"Finnes laga hinder mot bifall till ansökningen ej förekomma

samt församlingen der handelsboden skall öppnas densamma tillstyrkt, ege Vår Bef:h:de att för sådan närings utöfvande å upgifvet ställe vederbörl. tillståndsbevis utfärda, hvarvid sökanden till länets hospital erlägger 20 r:dr b:co.

§ 31.

Den deruti omnämnde polis-upsigt samt rättighet att göra beslag utsträckes jemväl till Socken-nämndens ledamöter.

Vördsamligen anhålles att denna motion må remitteras till Allm. Besv. o. Ekon.Utsk.

Hr Ribbing, Arvid: Instämmande i syftningen af hvad motionären anfört och med kännedom huru ganska svårt det ofta är, att i bevis leda brännvins-minuterings-förbrytelser, önskar jag att till förslaget få lägga: att handelsrättighet icke finge på landet längre fortfara, än sådant skedde utan brännvinsförsäljning och med den sockens bifall, inom hvilken boden är belägen, så att när en sådan handlande gjort sig känd för brännvins-minutering, skulle det bero af Socknen att förbjuda honom vidare bedrifva handelsrörelse.

Remitterades till Allm. Besv. o. Ekon.Utsk.

Hr Olivecrona, August, upläste följande:

Härigenom vågar jag vördsamt föreslå, att, för åstadkommande af en regulier Paketfart emellan Sverige och några af de förnämsta Handelsplatser vid Atlantiska hafvet och Medelhafvet, tjenliga åtgöranden från R. St:s sida måtte ske, och får jag, till stöd för detta mitt förslag, åberopa bilagan *Litt. A.*, hvaruti jag sökt framställa och utveckla mina åsigter i detta, tvifvelsutan vigtiga ämne. Öfvertygad derom att H. R. o. Ad. delar denna tanka och för sjelfva sakens värde öfverser med de många brister, som min framställning deraf innebär, får jag anhålla, att detta anförande måtte till vederbörligt Utsk. varda remitteradt.

Litt. A.

Om Paketfart.

Få länder hafva ett så fördelaktigt läge i afseende på handeln som Sverige. Beläget emellan Nord- och Östersjön, dessa måhända till sitt omfång mest traffikerade haf, borde vårt land vara lika verksamt som det är gynnadt af naturen. Det är en sanning att Sverige är omgifvet af folkrikare länder i hvilka konstfärdighet och kapitaler räckt hvarandra handen, så att vi blifvit den efter ganska betydligt; men det är icke derföre sagt att man skall upgifva en täflan, utan fast heldre med allvar sätta alla krafter i rörelse och göra denna, "*Public spirit*", som är själen i allt nationernas framåtskridande, lefvande verksam äfven hos oss.

Det första villkoret för att väcka och befordra en sådan allmän anda, är att alltjemt utvidga spåren för den industriella verksamheten så långt kommunikations-medlen kunna föra oss, och ej stadna ensamt vid beröringen med det oss närmaste; ty en industriel täflan med våra mäktigare grannar om priset för den högsta fullkom-

ligheten tillåta oss ej våra materiella krafter, om vi ock kunna täfla med dem i snille och sinne för skön konst.

Men ju mera våra industriella företag riktas på afsättning hos dessa andra nationer, hvilka stå på en lägre utveckligsgrad än vi sjelfve, dess mera ökar sannolikheten att hos dem kunna fördelaktigt afyttra produkter af vår större konst och arbetsskicklighet, samt att skörda en icke oansenlig vinst af en lönande byteshandel med de produkter jordbruket och andra moder-näringar kunna afkasta utöfver eget behof.

Om vi, hos hvilka fabriker och näringar till följd af mindre kapital-styrka och ett ej nog allmänt utbildadt praktiskt förstånd, och då vi ännu icke hunnit att höja oss öfver medelmåttan, afundsjukt söka en förskansning bakom förbud och höga skydds-tullar, för att derigenom påtruga oss sjelfve sämre fabrikater än våra grannar kunna lemna oss bättre och för billigare pris; så uppresa vi emot oss de svåraste hinder för ett vidsträckt utbyte af våra egna alster, kommunikationernas fullkomnande och för framskridande i arbetskicklighet. Erfarenheten lemnar tillräckligt öfvertygande bevis, att det är omöjligt hindra fremmande produkter, hvilka i godhet och pris vida öfverträffa våra egna, att på smyghandelns många vägar komma till oss. Men om vi begagna, oss gifna, naturliga hjelpmedel, åkerbruk, skogar och bergverk; rätt sköta dem, och upkalla alla elementer för en rationel fabriks-rörelse, utveckla arbetsskickligheten och med omtanka förvalta kapitalerna; så skola dessa sednare snart hopa sig och befästa politisk makt och social utveckling.

Hittills hafva nästan alla våra fabrikanter och handtverkare endast spekulerat på den inhemska förbrukningen, der de öfver allt stöta på, brottas med och ofta kullkastas af lurendrejeriet, som förser konsumenterna med varor, för vida bättre priser. Men då man med skäl bör hoppas att åsigterna en gång blifva fördomsfriare i afseende på Tullagarna och fri införsel af alla slag utländska fabrikater medgifves, emot erläggande af en så lagom afpassad tull, att det ej lönar sig att smuggla i stort; så börjar äfven en ny epok för de Svenska fabrikerna, handtverken och slöjderna, hvilka ledde att spekulera på afsättning i den allmänna verldsmarknaden, skola der, i stället att envist kämpa emot krafter dem de ej kunna hindra att verka, och sins emellan tvista och kifvas om en ringa förtjenst, inom en trång krets — finna tillräckligt med konsumenter och fullt upp med arbete.

Men, har jag sagt, för att väcka denna fria företagsamhetsanda och hålla den vid ett friskt lif måste alla producenter inom landet, fabrikörer, handtverkare och köpmän, stå i en närmare vexelverkan med och alltjemnt upsöka nya konsumenter, för hvilket ändamål kommunikations-medel böra organiseras så, att de sprida ett nät öfver den möjligast största yta.

Det torde ej behöfvas spilla några ord på vigten af kommunikations-medel i allmänhet. De som ligga oss närmast tillhanda och som vi dagligen skåda, äro tillräckliga bevis.

Man ser ock att öfvertygelsen om nyttan att anlägga nya och

förbättra äldre kommunikationer är numera så allmän, att R. St. på allt sätt söka understödja alla bemödanden i denna väg, och Sverige har, under det dyrbara fredslugn det nu i många år ostördt njutit, rest sig everdeliga momenter, vittnande om snille och kraft. Men det är icke nog att skapa dessa storverk och sedan med armarna i kors njuta af betraktandet, man måste ock söka att af dem draga all möjlig fördel och genom de redan anlagda bereda utvägar till vida större ansträngningar och upoffringar för kommande tiders gagn.

Af alla nationer visa oss de Förenta Staterna bäst fördelarna af inre kommunikationers anläggning af alla slag, samt en såvidt möjligt samtidig utsträckning till de stora verldsmarknaderna. Genom större och mindre kanaler, öpnade transportleder för de voluminösa delarna af åkerbrukets produkter, och genom seglande paketfartyg öpnades samtidigt en någorlunda beräknelig väg för afsättning åt flere håll. Det inre transport-systemet erhöll blott en fortsättning utöfver hafven. Då kapital-styrkan tillät att bygga jernvägar vunno de inre kommunikations-anstalterne en förr aldrig anad fullkomning, men samtidigt dermed framgick Ång-paket-farten, så som en trogen bundsförvandt öfver hafven. Utan en sådan Paketfart, hade spekulations-andan ej fritt kunnat nyttja sina snabba vingar: köpmännen hade icke på förhand kunnat så noga beräkna behofven på andra sidan hafvet, och hvarken i lagom tid kunnat föra sina varor till torgs, eller genom sina agenter ouphörligen kunnat inhemta nya ämnen för spekulationens verksamhet.

Det är icke det samma, att på vinst och förlust sända fartyg med laster som att, med lokalkännedom, afpassa det rätta tidsmomentet, då varan är begärlig och saknas på beröringspunkterna. Det förra är spel, men det sednare handel. Det är icke eller detsamma att på långa omvägar sända bref med, eller att sjelf gå om bord på andra nationers Paketer till de för handeln affägsnaste orter, som att ega landsmäns kölar under sina fötter, inrättade efter deras vanor och priser och med lastrum att kommendera. Många omständigheter hindra och försvåra ett allmännare begagnande af fremmande Paket-fartyg; allt deremot lockar att med egna Paketer, genom mindre kostsamma medel kunna besöka hufvudorter för afsättning och derifrån uppsöka nya konsumenter.

Om vårt land någonsin vill emotse en tid för blomstrande industri och handel, så måste dessförinnan det allmänna intresset vända sin håg på utbildandet af kommunikationerna i allmänhet och samtidigt på en vidsträckt paket-fart. Perioden är redan inne att börja med den sednare om de inre kommunikationerna skola motsvara sitt afsedda ändamål.

De stamleder, uti hvilka vår handel lämpligen kan delas, och derefter en regulier kommunikation medelst Paketer verkställas äro:

En Paket-linie till Norra Amerika
„ Vestindien
„ Södra Amerika
„ Medelhafvet.

Samt slutligen en kombinations-linie från Vestindien öfver Söderhafvet och Indien till Sverige, då Panama-kanalen en gång öpnas.

Om dessa stamleder för den stora verldshandeln öpnas genom direkta och reguliert afgående Paketer, ej så mycket afsedda för millionärens beqvämligheter och pretentioner om skeppsbord som fastmer att bereda tillfälle för personer af vanlig förmögenhet och köpmän med måttliga kapitaler att besöka ofvannämnde verldsdelar, så tror jag att snart nog agenter för våra handelshus skulle sprida sig omkring och bosätta sig, och är det just sådane samband med moderlandet som åstadkomma liflighet i handeln och säkerhet att afsluta affärer, med större fördel för respektive hus. Den Svenska transatlantiska handeln drifves f. n. medelbart genom utländska vexlar, hvilket måste försvåra större eller hastigare spekulationer. Dessa svårigheter jemte de större omkostnaderna, som drabbar den medelbara handeln, kunna dock till stor del minskas genom de direkta förbindelserna med vissa stamorter, hvarest kredit genom fasta etablisementer vinnes.

De berörings-punkter, som för de upgifne stamlederna med skäl kunna antagas fördelaktigast valda äro:

1:o *New-York*, för den Nord-Amerikanska linien.

Genom vår jernhandel stå vi, såsom exportörer, redan i en stark förbindelse med de stora städerna New-York och Boston och en liflig import af kolonial-varor sker derifrån. Passsagerarefarten har dock hittills varit helt och hållit beroende på platser om bord på befraktade fartyg, hvarföre dessa lägenheter ock endast begagnas af personer som icke hafva råd att betala den dryga resekostnaden på de Amerikanska Paketerna. Men ehuru dessa kommunikationer blott i högsta nödfall begagnas af resande och emigranter afgår sällan något fartyg till de nämnde städerna utan medföljande passagerare. Anledn. är således att med temligen visshet påräkna, det en regulier paketfart, med billiga afgifter i serskildta klasser, icke blott skola uptaga den nuvar. trafiken utan antalet passagerare ansenligen och alltjemnt ökas. Samma förhållande skall troligen inträffa med fraktgods. Jern-afsändningarna äro mera än tillräckliga att dermed fylla de utgående och varu-omsättningar tillräcklig för de återvändande fartygen, hvartill kommer att en resande köpman, som kan disponera en del af lastrummet ej gerna går och kommer tomhändt. Man kan äfven göra sig den förhoppningen att paket-farten skall föranleda en transito-handel med en del Östersjö-produkter på kanalvägen hemtade till Götheborg.

Från New-York, såsom varande Nord-Amerikas största handelsstad, stå kommunikationer öpna för ganska billiga priser till alla Unionens städer och kunna köpmän och resande derifrån med lätthet ställa sig i beröring med hvilken del som helst.

2:o *St. Barthelemy* för den Vestindiska linien.

Sverige eger lyckligtvis en fast punkt i denna rika verldsdel af oskattbart väde som stapelort för dess handel, om dess värde såsom sådan en gång erkännes. Denna Ö i medelpunkten af Antillerna eger en ganska bra hamn för mindre djupgående fartyg och har en redd som är säker större delen

af året. Genom omtanka kan hamnen betydligen förbättras och det är en möjlighet att hamnhyggnad kan verkställas för djupgående fartyg. Ön lider hufvudsakligen af vattenbrist (färskt) men tillräckliga cisterner kunna troligtvis byggas, som kunna förse innevånare och skeppningar med tillräckligt förråd.

Hela sträckan af de länder som omgifva den Mexikanska viken och de flesta af öarne bebos till större delen af Plantage-egare och halfvilda folk, som äro föga eller intet bekanta med fabrikationen af de allra enklaste konst- och slöjdalster och gifver således ett det rikaste fält för afsättning af alla den Enropeiska industriens alster. Nord-Amerikanerna drifva här en liflig handel dels med egna, dels äfven sådana Europeiska varor, hvilka icke blifvit föryttrade i deras hemland. Af Svenska industriprodukter finnas en mängd likartade, hvilka kunna afsättas med fördel till samma pris. Men som minuthandeln är den vigtigaste och omsättningen af varor ej får ske i stora partier och de flesta hamnarne äro ganska grunda så måste fartyg likartade med de Nord-Amerikanska begagnas, — merendels skonertar. Då nu stora skepp äro fördelaktigast att begagna såsom kommunikations-medel emellan stapelorterne Götheborg och St. Barthelemy men icke passa för spridningen af varorna till de Vestindiska hamnarna i allmänhet, så inses lätt fördelen att på St. Barthelemy anlägga stapelplats och varf för mindre fartyg, passande att sprida handeln i alla riktningar. Än mer skulle den Vestindiska handeln blifva liflig från denna Ö om den lagstiftande makten ville medgifva tull-lindring för de varor, som exporterades till och importerades från densamma.

3:o *Rio Janeiro*, för den Syd-Amerikanska linien.

Rio Janeiro är den största och rikaste af alla Syd-Amerikanska städer och alltså den plats som företrädesvis bör sökas. Hamnen är ock temligen flitigt besökt af Svenska fraktsökande fartyg och derifrån till andra Amerikanska städer finnas paketlinier i gång. Syd-Amerikas stora rikedom på kolonial-varor och tropiska alster, Rio Janeiros vidsträkta handel med alla städer på kusten och det inre af landet, dess hamn, som fylles af alla nationens fartyg, gör att ett lifligt utbyte af fremmande varor måste ega rum. Såsom fördelaktigast för afsättning och att upprätthålla paket-farten genom fraktgods från Sverige kan isynnerhet räknas proviant-artiklar af alla slag, deribland hvetemjöl, saltadt kött, smör, ost, potates samt allahanda preserver; så maltdrycker och beredda liqeurer och annat dylikt, samt i andra och tredje rummet jern, trädvaror och fabriksprodukter, såsom linne- och bomulls-varor, jemte en mängd artiklar tillhörande Europeisk lyx. Af kolonial-varorna böra retur-frakterna kunna fyllas.

Det Svenska jernet vore säkerligen mera begärligt i Syd-Amerika såsom rudimaterie än det nu är, om mera omsorg fästes vid varans förberedande, men det klagas öfver dess ojemna halt. Jernets företräde framför det Engelska erkännes emedan

det kan bearbetas för smidet på stället lättare än det Engelska, som måste alltför mycket vräkas, genom dess ojemna beskaffenhet. De Engelska Exportörerna hafva genom bättre beredning utträngt det Svenska jernet ur handeln, men detta för vår jernhandel missgynnande förhållande skulle säkerligen förändras om Svenska fabrikanter underkastade sig mödan att på stället, så väl i Rio Janeiro som andra Syd-Amerikanska orter, göra sig bättre bekante med konsumenternas behof, samt om alla de olika slag af tillverkning, såväl stångjern som klensmide, hvilka kunna vara begärlige å de serskildte ställena.

Jag är således öfvertygad att det reguliera sambandet med Brasiliens hufvudstad skulle bereda våra moder-näringar och möjligen äfven fabriker en betydlig afsättning på stället och underlätta förbindelsen med den öfriga kuststräckan.

4:o *Alexandria*, vidrörande Havre de Grace., Lisabon, Gibraltar eller Malta, för Medelhafs-linien.

Paketfart på denna väg torde kanske af mången anses mindre nödvändig, då de alltmer utbredda jernbanorna på kontinenten gör passagerare-trafiken på dem till flere Europeiska hamnar mera angenäm och hastig än sjöledes. Likväl vågar jag påstå att en regulier sjöledes transport är förmånlig för den Svenska industrien äfven på denna väg. Ty i Levanten är åminstone den Svenska köpmannen och fabrikanten ännu alldeles för litet hemmastadd med alla de medel till afsättning och varu-utbyte som i dessa rika länder kunna upsökas och begagnas. Malta är isynnerhet en tjenlig nederlagsplats för spridningen af Svenska produkter inom Medelhafvet och är en allmän föreningspunkt för kommunikationer.

Det är emedlertid svårt att kunna på förhand närmare upgjfva, hvilka råämnen och fabrikater, som på alla beröringspunkterna kunna förse Paketernas laster, men man har skäl att antaga, att tillräckliga frakter innan kort icke böra saknas.

Slutligen torde jag få anföra några ord om kombinations-linien öfver Söderhafvet, ehuru detta må anses ett mål, för en alltför aflägsen framtid.

Söderhafs-orterna äro af Svenskar ännu ganska obetydligt kände än mindre besökte af våra köpmän och fabrikanter. Dock måste det stora verldshafvet, omslutande mera än $\frac{2}{3}$:delarna af jorden, angränsa länder, utmärkta lika mycket genom stark befolkning, som en obegränsad rikedom af de herrligaste alster, som naturen slösat på de tropiska nejderna, hvilka kunna erbjuda ett rikt utbyte i handeln. Den vestra kusten af Amerika från Chili till Californien, står i afseende på större delen af nödvändighets-artiklar i beroende af tillförsel från Europa och Norra Amerika. Nästan alla slags fabrikater kunna der afsättas. Men det är ock en allmänt bestående regel i handeln att, som kapitalerna bära höga räntor och således förlagen måste hastigt omsättas, så måste exportörerna från Europa och Norra Amerika noga beräkna lasterna efter konsumenternas behof för tillfället. Men sådant är ej möjligt utan någorlunda reguliera kommunikationer och på stället väl hemmastadde agenter.

Går man vidare på denna väg träffas Sandviksöarne och föreningspunkten för den vigtiga industrigrenen Hvalfiskfångsten i Söderhafvet. En beröring med sagde öar skulle icke allenast lemna tillfälle till afsättning för mångfaldiga artiklar och varuutbyte, utan ock underlätta möjligheten äfven för oss att underhålla hvalfiskskepp i dessa trakter. Man vet neml., att sådana expeditioner icke kunna med fördel hållas i rörelse om det icke sker för flere år på en gång. Om ej insamlade produkter afhemtas med serskilta fartyg, och fiskareskeppen ej regelmässigt kunna påräkna förstärkningar af manskap och förnödenheter från hemlandet, kunna de icke med serdeles fördel bedrifva fisket. Såsom Svenskt näringsfång i dessa trakter, vore likväl ifrågavar. fiske af dubbel vigt derigenom, att icke allenast importen af utländsk tran och olja betydligt nedsattes, utan berörde fartyg konsumerade till större delen Svenska produkter.

Om Panama-kanalen inom några år öpnas skall rörelsen mellan Westindien och Amerikas vestra kust blifva ganska liflig, serdeles med mindre djupgående fartyg; huru vigtig bör då ej S:t Barthelemy blifva för en vidsträckt rörelse på denna offantliga sträcka och huru nödvändigt att i tid bereda industriens rigtande åt detta håll.

Batavia, eller annan plats på Java vore dernäst den tjenligaste beröringspunkten för paketfarten. Agenter för den Svenska handeln, bosatta derstädes, skulle kunna sköta de Ostindiska affärerna på China och Öarna. Paketerna borde derifrån beröra Bombay för handeln på Hindostan och Persiska hafvet, samt slutligen Capstaden under vägen till Sverige.

Man måste antaga Götheborg såsom den enda tjenliga utgångspunkten för detta kommunikationsnät, emedan dess hamn är den enda här i Norden, som vanligen är tillgänglig hela året om och har dessutom i sitt granskap den alltid säkra tillflyktsorten, Marstrand. Känsö hamn är nästan alltid öppen, varande helt nära Götheborg. Den Sundska tullen undvikes ock genom antagande af denna punkt. Det stora inre kanalsystemet har äfven sin slutpunkt härstädes, och mer än hälften af Sveriges folkmängd kan räknas stå genom vattenkommunikation i beröring med denna stad. Detta nära samband med Götheborg skall i en framtid blifva af ännu större vigt om de utstakade kanal- eller jernvägslinierna en gång komma att utföras.

Såsom hufvudgrund för Paketliniernas ordnande har jag antagit: Att fartygsbyggnad, utrustning, befragtning m. m. bör skötas af ett bolags direktion och att detta bolag indelades i lotter eller aktier, antingen för hvarje paketlinie särskildt eller alla samfällt; att Staten, åtminstone under de första 10 åren gifver ett skäligt bidrag i anslag, här föreslaget till 8000 r:dr b:co för hvarje paket om året de första trenne och sedermera 6000 r:dr; — att fartygen ovilkorligen i fredstid skola bemannas af flottans personal och föras af dess befäl; samt att skeppen så konstrueras att de i krig kunna bära ett någorlunda effectivt artilleri.

Skälen för dessa fordringar äro i korthet:

1:o Att erfarenheten bedröfligt nog visat att om kronans embetsmän